

Projekt pt. „Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych o proponowanej nazwie: Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wraz z Oceną Skutków Regulacji i uzasadnieniem, jak też propozycji zmian legislacyjnych podążających za nową ustawą”, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego

Propozycje zmian legislacyjnych podążające za przepisami nowego aktu prawnego pn. „Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami”

Numer wersji: 8

Data: 2023-08-11

Nr Projektu: POWR.02.06.00-00-0066/21

Autorzy:

Julia Aleksandrowicz

adw. Anna Błaszczak-Banasiak

r. pr. Konrad Borowicz

Joanna Cwojdzicka

Piotr Czarnota

dr Anna Drabarz

dr Małgorzata Franczak

dr Zbigniew Głąb

adw. Katarzyna Heba

adw. Grzegorz Jaroszczyk

Kamil Kabasiński

Alina Kaszkiel-Suska

Natalia Klejnszmidt

Magdalena Kocejko

Grzegorz Kubalski

dr Krzysztof Kurowski

Mirostław Młyński

Joanna Piwonońska

Tomasz Przybysz-Przybyszewski

dr Anna Rdest

dr Tomasz Rowiński

dr adw. Robert Trzaskowski

Marcin Urbaniak

dr Agnieszka Wołowicz

Włodzimierz Zając

dr Jarosław Zbieranek

Konsultacja:

Joanna Bryk

Justyna Kucińska

Artur Lityński

Anna Panufnik-Onaszekiewicz

Anna Rozborska

Piotr Witek

Zbigniew Worony

dr Monika Zima-Parjaszewska

Spis treści

Historia zmian.....	9
Wykaz powiązanych dokumentów	9
Wprowadzenie	10
Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (11.08.2023 roku)	11
Uzasadnienie projektu ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.....	157
Potrzeba i cel wydania aktu	157
Zmiany dotyczące dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, cyfrowej oraz dostępności w obszarach zdrowia, kultury i sportu oraz mobilności.....	158
a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana.....	158
Dostępność architektoniczna.....	158
Dostępność informacyjno-komunikacyjna.....	161
Dostępność cyfrowa	162
Dostępność w obszarze zdrowia	164
Dostępność w obszarach sportu i kultury	169
Dostępność w obszarze mobilności	171
b) proponowane regulacje i ich skutki	172
Dostępność architektoniczna.....	172
Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 1994 nr 89, poz. 414).172	
Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. 2021 poz. 1177).....	173
Dostępność informacyjno-komunikacyjna.....	174
Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062)	174
Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824).....	175

Dostępność cyfrowa	177
Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2023 r., poz. 82)	177
Ustawa z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1797).....	179
Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2023 poz. 57)	179
Dostępność w obszarze zdrowia	180
Ustawa z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2020 r. poz. 849)	180
Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 633).....	181
Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2021 r. poz. 790).....	181
Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285).....	181
Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2023 r., poz. 82)	182
Dostępność w obszarach sportu i kultury	182
Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r., poz. 2240)	182
Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2022 r., poz. 2509).....	183
Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1599)	183
Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1722).....	185
Dostępność w obszarze mobilności	186
Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe (Dz.U. 1984 nr 53 poz. 272).....	186

Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. 2011 nr 5 poz. 13)	186
Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 2201).....	187
Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. 1997 nr 98 poz. 602)	187
Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. 1985 nr 14 poz. 60)	187
Zmiany dotyczące problematyki poszanowania domu i rodziny	188
a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana	188
Małżeństwo	188
Rodzicielstwo	189
b) proponowane regulacje i ich skutki	191
Zmiany dotyczące problematyki przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami ...	192
a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana	192
Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	192
Przestępstwo zgwałcenia	192
b) proponowane regulacje i ich skutki	193
Zmiany dotyczące problematyki dostępu do wymiaru sprawiedliwości	194
a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana	194
Postępowanie sądowe	194
b) proponowane regulacje i ich skutki	195
Zmiany dotyczące działalności Rzecznika Praw Obywatelskich	197
a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana	197
b) proponowane regulacje i ich skutki	198
Zmiany w przepisach karnych	198
Zmiany dotyczące problematyki pomocy społecznej	205
Zmiany dotyczące problematyki udziału w życiu politycznym i publicznym	212

a)	rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana.....	212
	Prawa wyborcze osób ubezwłasnowolnionych.....	212
	Lokale wyborcze	212
	Procedury głosowania	213
	Informowanie o wyborach.....	214
	Standardy głosowania w wyborach do organów jednostek pomocniczych	214
b)	proponowane regulacje i ich skutki	215
	Prawa wyborcze osób ubezwłasnowolnionych.....	215
	Lokale wyborcze	216
	Procedury głosowania	217
	Informacje od komitetów wyborczych.....	219
	Pełnienie funkcji z wyboru przez osoby z niepełnosprawnościami	220
	Standardy głosowania w wyborach do organów jednostek pomocniczych	220
	Zmiany dotyczące problematyki edukacji	221
	a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana.....	221
	Kształcenie na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym.....	221
	Szkolnictwo wyższe.....	227
	b) proponowane regulacje i ich skutki	228
	Zmiany dotyczące problematyki zatrudnienia	233
	a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana.....	233
	b) proponowane regulacje i ich skutki	239
	Zmiany dotyczące problematyki ochrony zdrowia psychicznego.....	245
	Zmiany dotyczące problematyki rehabilitacji	250
	a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana.....	250
	b) proponowane regulacje i ich skutki	251
	Zmiany dotyczące problematyki terminologii.....	255
	a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana.....	255

b) proponowane regulacje i ich skutki257

Historia zmian

Data	Autor	Wersja	Opis i odwołanie do poprzedniej wersji
31.07.2022	Partnerzy społeczni	1	
19.08. 2022	Lider Projektu BON - MRiPS	2	Uwagi Lidera
8.09.2022	Partnerzy społeczni	3	Odniesienie się do uwag Lidera
31.05.2023	Partnerzy społeczni	4	
21.06.2023	Lider Projektu BON - MRiPS	5	Uwagi Lidera
11.07.2023	Partnerzy społeczni	6	Odniesienie się do uwag Lidera
31.07.2023	Lider Projektu BON - MRiPS	7	Uwagi Lidera
11.08.2023	Partnerzy społeczni	8	Odniesienie się do uwag Lidera

Wykaz powiązanych dokumentów

Dokument	Nr wersji
Projekt nowej ustawy wdrażającej Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce pn. „Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami”	8
Uzasadnienie do projektu nowej ustawy wdrażającej Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce pn. „Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami”	8
Załącznik nr 1	5
Załącznik nr 2	5
Ocena Skutków Regulacji	6
Analiza ekonomiczna proponowanych rozwiązań	6

Wprowadzenie

W prezentowanym dokumencie pn. „*Propozycje zmian legislacyjnych podążające za przepisami nowego aktu prawnego pn. Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami*” zawarto projektowane zmiany uzupełniające rozwiązania przewidziane w projekcie Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wraz z ich uzasadnieniem. Propozycje te wprowadzają zmiany w licznych ustawach z różnych gałęzi prawa.

Projekt Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami jest efektem wielomiesięcznych prac Zespołu ekspertów, analityków i legislatorów. Akt ten ma w zamierzeniu zapewnić osobom z niepełnosprawnościami skuteczne instrumenty prawne służące ochronie i realizacji ich praw, w pełni zgodne ze standardami Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 z późn. zm.). W tym celu wypracowano zupełnie nowe w polskim prawie instytucje i mechanizmy, jak również udoskonalono istniejące rozwiązania. Zostały one szerzej przedstawione i opisane w dokumencie pn. „*Uzasadnienie do Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami*”.

Partnerzy społeczni przedstawiają dokumenty, będące produktami Zadania 2 Projektu pn. „*Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych o proponowanej nazwie: Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wraz z Oceną Skutków Regulacji i uzasadnieniem, jak też propozycji zmian legislacyjnych podążających za nową ustawą*”, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego, z zastrzeżeniem treści Oświadczenia partnerów społecznych z dnia 31 maja 2023 roku.

Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (11.08.2023 roku)

USTAWA

z dnia ... 2023 r.

Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami¹⁾

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego, ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawę z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń, ustawę z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy, ustawę z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, ustawę z dnia 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu, ustawę z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, ustawę z dnia 24 czerwca 1983 r. o społecznej inspekcji pracy, ustawę z dnia 15 listopada 1984 r. - Prawo przewozowe, ustawę z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, ustawę z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, ustawę z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawę z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, ustawę z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, ustawę z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, ustawę z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie, ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, ustawę z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawę z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, ustawę z dnia 28 września 1991 r. o lasach, ustawę z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego, ustawę z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, ustawę z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, ustawę z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane, ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, ustawę z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 26 października 1995 r. o społecznych formach rozwoju mieszkalnictwa, ustawę z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, ustawę z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza denty, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy, ustawę z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym, ustawę z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy, ustawę z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, ustawę z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, ustawę z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ustawę z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy, ustawę z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim, ustawę z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, ustawę z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych, ustawę z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji, ustawę z dnia 29 listopada 2000 r. - Prawo atomowe, ustawę z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, ustawę z dnia 21 grudnia 2000 r. o żegludzie śródlądowej, ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw

lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego, ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych, ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych, ustawę z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym, ustawę z dnia 18 września 2001 r. - Kodeks morski, ustawę z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie kłęski żywiłowej, ustawę z dnia 3 lipca 2002 r. - Prawo lotnicze, ustawę z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, ustawę z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, ustawę o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, ustawę z dnia 5 grudnia 2002 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów mieszkaniowych o stałej stopie procentowej, ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, ustawę z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, ustawę z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawę z dnia 16 lipca 2004 r. - Prawo telekomunikacyjne, ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawę z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji podmiotów realizujących zadania publiczne, ustawę z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych, ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, ustawę z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego, ustawę z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym, ustawę z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia, ustawę z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, ustawę z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej, ustawę z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy, ustawę z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, ustawę z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, ustawę z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych, ustawę z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, ustawę z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o postępowaniu kompensacyjnym w podmiotach o szczególnym znaczeniu dla polskiego przemysłu stocznioowego, ustawę z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawę z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, ustawę z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach, ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, ustawę z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych, ustawę z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, ustawę z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, ustawę z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych, ustawę z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych, ustawę z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności, ustawę z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, ustawę z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy, ustawę z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej, ustawę z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, ustawę z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, ustawę z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę z dnia 30 czerwca 2011 r. o wdrożeniu naziemnej telewizji cyfrowej, ustawę z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim, ustawę z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, ustawę z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, ustawę z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi, ustawę z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe, ustawę z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, ustawę z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych, ustawę z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, ustawę z dnia 4 kwietnia 2014 r. o świadczeniu odszkodowawczym przysługującym w

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa z dnia ... 2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz.) wchodzi w życie po upływie 12 miesięcy od dnia ogłoszenia.

razie wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą, ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. o komisjach lekarskich podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, ustawę z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, ustawę z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne, ustawę z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych, ustawę z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji, ustawę z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej, ustawę z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi, ustawę z dnia 6 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej, ustawę z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, ustawę z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego, ustawę z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe, ustawę z dnia 9 marca 2017 r. o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami, ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne, ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości, ustawę z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej, ustawę z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych, ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa, ustawę z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych, ustawę z dnia 26 stycznia 2018 r. o Straży Marszałkowskiej, ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów, ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. o pomocy państwa w ponoszeniu wydatków mieszkaniowych w pierwszych latach najmu mieszkania, ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, ustawę z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym, ustawę z dnia 9 listopada 2018 r. o finansowym wspieraniu produkcji audiowizualnej, ustawę z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, ustawę z dnia 4 kwietnia 2019 r. o przedkładaniu niektórych dokumentów urzędowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, ustawę z dnia 16 maja 2019 r. o Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej, ustawę z dnia 13 czerwca 2019 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym, ustawę z dnia 4 lipca 2019 r. o systemie instytucji rozwoju, ustawę z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, ustawę z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, ustawę z dnia 31 lipca 2019 r. o wsparciu finansowym armatorów śródlądowych, Funduszu Żeglugi Śródlądowej i Funduszu Rezerwowym, ustawę z dnia 30 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15, ustawę z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych, ustawę z dnia 15 lipca 2020 r. o Polskim Bonie Turystycznym, ustawę z dnia 16 grudnia 2020 r. o zbywaniu nieruchomości z rozliczeniem "lokal za grunt", ustawę z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej i ustawę z dnia 20 maja 2021 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym.

Rozdział 2

Zmiany w przepisach

Art. 2. W ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2000 i 2185) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 50 w § 3 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;
- 2) w art. 82 skreśla się pkt 1;
- 3) art. 93a otrzymuje brzmienie:

„Art. 93a. § 1. Organ administracji publicznej może zarządzić przeprowadzenie rozprawy przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie jej na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (rozprawa zdalna).

§ 2. W odniesieniu do osoby pozbawionej wolności, która przebywa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, może ona brać udział w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jej przeprowadzenie na odległość i tam dokonywać czynności. W miejscu przebywania osoby pozbawionej wolności w czynnościach bierze udział przedstawiciel administracji zakładu karnego lub aresztu śledczego oraz może wziąć udział pełnomocnik, jeżeli został ustanowiony, i tłumacz, jeżeli osoba pozbawiona wolności włada niedostatecznie językiem polskim”.

Art. 3. W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359 i 2140) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) po art. 5 dodaje się art 5¹ w brzmieniu:

„Art. 5¹ § 1. Kierownik urzędu stanu cywilnego w przypadku powzięcia uzasadnionego przypuszczenia, że osoba mająca zamiar wstąpić w związek małżeński z jakichkolwiek powodów znajduje się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, może zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie, czy małżeństwo może być zawarte.

§ 2. W przypadku rozstrzygnięcia przez sąd, że osoba mająca zamiar wstąpić w związek małżeński znajduje się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, kierownik

urzędu stanu cywilnego odmówi przyjęcia oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński lub wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 4¹.”;

3) w art. 64 w § 1 skreśla się wyrazy „choroby psychicznej lub innego rodzaju”;

4) art. 65 otrzymuje brzmienie:

„Art. 65. Jeżeli u męża matki w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa wystąpiły zaburzenia psychiczne i mimo istnienia podstaw do ubezwłasnowolnienia całkowitego nie został ubezwłasnowolniony, może on wytoczyć powództwo w ciągu roku od dnia ustania zaburzeń.”;

5) w art. 77:

a) w § 1 wyrazy „i nie istnieją podstawy do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia” zastępuje się wyrazami „i nie jest w stanie długotrwale wyłączającym świadome wyrażenie woli”,

b) po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Kierownik urzędu stanu cywilnego w przypadku powzięcia uzasadnionego przypuszczenia, że osoba mająca zamiar złożyć oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa znajduje się w stanie długotrwale wyłączającym świadome wyrażenie woli, może zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie, czy zachodzi taka okoliczność.”;

6) w art. 135 w § 2 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem”;

7) w art. 183 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”.

Art. 4. W ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360, 2337, 2339 oraz z 2023 r. poz. 326) wprowadza się następujące zmiany:

[Partnerzy Społeczni rekomendują usunięcie instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienie systemem wspieranego podejmowania decyzji. Materiały w tym zakresie zostały przekazane do projektu „Aktywni niepełnosprawni” i do dnia 31 maja 2023 r. nie zostały przekazane z powrotem przez lidera obu projektów do włączenia do

projektu ustawy. W związku z tym Partnerzy Społeczni w przedmiotowym projekcie zawarli jedynie zmiany terminologiczne.]

1) w art. 13 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Osoba, która ukończyła lat trzynaście, może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek zaburzeń psychicznych, głębokiej niepełnosprawności intelektualnej, zespołu zależności alkoholowej lub uzależnienia od środków psychoaktywnych, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem.”;

2) w art. 16 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Osoba pełnoletnia może być ubezwłasnowolniona częściowo z powodu ciężkich zaburzeń psychicznych, znacznej albo głębokiej niepełnosprawności intelektualnej, zespołu zależności alkoholowej lub uzależnienia od środków psychoaktywnych, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw.”;

3) w art. 82 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Dotyczy to w szczególności niepełnosprawności intelektualnej, zaburzeń neurorozwojowych lub chociażby przemijających zaburzeń psychicznych.”;

4) w art. 444 w § 1 wyraz „inwalidą” zastępuje się wyrazami „osobą z niepełnosprawnością”;

5) w art. 447 wyraz „inwalidą” zastępuje się wyrazami „osobą z niepełnosprawnością”.

Art. 5. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.¹⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie uzasadnionej potrzeby sąd może udzielić stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych.

§ 2. Pouczenia dla stron i uczestników postępowania z niepełnosprawnościami powinny być dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z danej niepełnosprawności, w szczególności do złożonych potrzeb w komunikowaniu

się tych osób. W razie potrzeby sąd korzysta z usług tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC.

§ 3. Wszelkie pouczenie w formie pisemnej, o których mowa w tej ustawie powinny być dostosowane do szczególnych potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami, w tym o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, w szczególności powinny zostać przygotowane w tekście łatwym do czytania i rozumienia (ETR).”;

2) w art. 90 po wyrazie „która” dodaje się wyrazy „z jakiegokolwiek przyczyny”;

3) w art. 126 po § 3¹ dodaje się § 3² w brzmieniu:

„§ 3². W piśmie można wskazać złożone potrzeby w komunikowaniu się, w tym korzystania z pouczeń, o których mowa w art. 5 § 2 i 3.”;

4) w art. 151:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia jawnego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość (posiedzenie zdalne).”;

b) po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Posiedzenie zdalne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych, o których mowa w § 2, z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, z tym że osoby w nim uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu.”;

5) w art. 210 po § 2² dodaje się § 2³ w brzmieniu:

„§ 2³. W przypadku osoby z niepełnosprawnością, w szczególności o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, będącej stroną sąd może zdecydować o udziale tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN, asystenta AAC lub z wykorzystaniem sprzętu wspierającego komunikację celem wsparcia tej osoby w wykonaniu uprawnień przewidzianych w § 1 i 2.”;

6) w art. 259 skreśla się pkt 1;

7) art. 265 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Do przesłuchania świadka niewładającego dostatecznie językiem polskim sąd może przybrać tłumacza.

§ 1¹. Sąd może przybrać tłumacza PJM/SJM, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby głuchej.

§ 1². Sąd może przybrać tłumacza-przewodnika SKOGN, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby głuchoniewidomej.

§ 1³. Sąd może przybrać partnera komunikacyjnego lub specjalistę AAC, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby o innych złożonych potrzebach w komunikowaniu się.

§ 1⁴. Przesłuchiwanym osobom o złożonych potrzebach w komunikowaniu się sąd w miarę możliwości zapewnia dodatkowy czas na wypowiedź.

§ 2. Do tłumaczy, tłumaczy-przewodników SKOGN oraz asystentów AAC stosuje się odpowiednio przepisy o biegłych. Pracownik organów wymiaru sprawiedliwości może pełnić obowiązki tłumacza, tłumacza-przewodnika SKOGN oraz asystenta AAC bez składania przyrzeczenia, lecz z powołaniem się na ślubowanie służbowe.”;

8) art 271¹ otrzymuje brzmienie:

„Art 271¹. § 1. Sąd przesłuchuje świadka z niepełnosprawnością intelektualną, psychospołeczną lub neurorozwojową w obecności psychologa.

§ 2. Sąd może w uzasadnionych przypadkach, w tym na wniosek strony, przesłuchać świadka z niepełnosprawnością intelektualną, psychospołeczną lub neurorozwojową w obecności psychologa.”;

9) po art. 271¹ dodaje się art. 271² w brzmieniu:

„Art. 271². Przed przesłuchaniem osoba przesłuchiwana, o której mowa w art. 271¹ § 1, otrzymuje informacje o przebiegu, sposobie i warunkach przesłuchania. Informacje są przygotowane w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR). Pomiędzy doręczeniem informacji a terminem przesłuchania powinno upłynąć co najmniej 3 dni, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie.”;

10) po art. 304 dodaje się art. 304¹ w brzmieniu:

„Art. 304¹. W zakresie nieuregulowanym do przesłuchania stron stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zeznań świadków.”;

11) w art. 546 w § 3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

12) w art. 552:

a) w § 1 wyrazy „choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych lub niepełnosprawności intelektualnej”,

b) w § 2 wyrazy „choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego lub występowania innego rodzaju zaburzeń psychicznych” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych lub niepełnosprawności intelektualnej”;

13) w art. 558 w § 2 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

14) w art. 561 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Zezwolenia na zawarcie małżeństwa osobom powinowatym w linii prostej udziela sąd na wniosek tych osób.

§ 3. W postanowieniu o udzieleniu zezwolenia wymienia się osobę, z którą małżeństwo ma być zawarte. Przed wydaniem postanowienia rozstrzygającego taki wniosek sąd wysłucha wnioskodawcę, osobę, z którą małżeństwo ma być zawarte, oraz w razie potrzeby osoby bliskie przyszłych małżonków.”;

15) w art. 572 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Obowiązek wymieniony w § 1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuratorach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub wsparciem osób z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową.”;

16) art. 600 otrzymuje brzmienie:

„Art. 600. § 1. Kuratora dla osoby z niepełnosprawnością sąd opiekuńczy ustanawia na wniosek tej osoby, a za zgodą osoby z niepełnosprawnością - także na wniosek organizacji pozarządowej, wymienionej w art. 546 § 3.

§ 2. W przypadku gdy stan osoby z niepełnosprawnością wyłącza możliwość złożenia wniosku lub wyrażenia zgody, o których mowa w § 1, sąd może ustanowić kuratora z urzędu. Sąd może ustanowić kuratora z urzędu także w przypadku, o którym mowa w art. 558 § 2.”;

17) w art. 1025 w § 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) należności za pracę za okres 3 miesięcy do wysokości najniższego wynagrodzenia za pracę określonego w odrębnych przepisach oraz renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, niepełnosprawności lub śmierci i koszty zwykłego pogrzebu dłużnika;”.

Art. 6. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2022 r. poz. 2151 i 2311) w art. 17 w § 1 wyrazy „choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub niepełnosprawności neurorozwojowej”.

Art. 7. W ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510, 1700 i 2140 oraz z 2023 r. poz. 240 i 641) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 94 po pkt 1a dodaje się pkt 1b:

„1b) informować:

- a) osoby uczestniczące u niego w procesie rekrutacji, odbywające u niego szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie oraz
- b) podejmujących pracę pracowników

- którzy są osobami z niepełnosprawnościami posiadającymi orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240 i 852).”;

2) w art. 142¹ w § 1 w pkt 3 dodaje się przecinek i dodaje się pkt 4 w brzmieniu:

„4) pracownika będącego osobą z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.”;

3) w art. 188 w § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. O sposobie wykorzystania w danym roku kalendarzowym zwolnienia, o którym mowa w § 1 i § 1¹, decyduje pracownik w pierwszym wniosku o udzielenie takiego zwolnienia złożonym w danym roku kalendarzowym.”;

4) po art. 206 dodaje się DZIAŁ DZIEWIĄTY A w brzmieniu:

„DZIAŁ DZIEWIĄTY A

Uprawnienia pracowników związane z niepełnosprawnością

Rozdział I

Przepis ogólny

Art. 206¹. Pracownikowi będącemu osobą z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem wydanym zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zwanemu dalej „osobą z niepełnosprawnością”, przysługują uprawnienia pracownicze określone w niniejszym rozdziale odpowiednio od dnia, od którego osoba z niepełnosprawnością została wliczona do stanu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.

§ 2. Osobę z niepełnosprawnością wlicza się do stanu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami począwszy od dnia przedstawienia pracodawcy orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność wydanego na podstawie odrębnych przepisów.

§ 3. W przypadku przedstawienia pracodawcy kolejnego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność, osobę z niepełnosprawnością wlicza się do stanu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami począwszy od dnia złożenia wniosku o wydanie orzeczenia, jeżeli z orzeczenia wynika, że w tym okresie osoba ta była osobą z niepełnosprawnością, a wniosek o wydanie orzeczenia został złożony nie później niż w dniu następującym po dniu, w którym upłynął termin ważności poprzedniego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność, z zastrzeżeniem § 4.

§ 4. Bez względu na datę złożenia wniosku o wydanie kolejnego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność, osobę z niepełnosprawnością wlicza się do stanu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami również w okresie do 3 miesięcy poprzedzających dzień

przedstawienia pracodawcy kolejnego orzeczenia, jeżeli z treści tego orzeczenia wynika, że w tym okresie osoba ta była osobą z niepełnosprawnością.

Rozdział II

Racjonalne usprawnienia

Art. 206². § 1. Pracodawca jest obowiązany zapewnić niezbędne racjonalne usprawnienia dla osoby z niepełnosprawnością pozostającej z nim w stosunku pracy, uczestniczącej w procesie rekrutacji lub odbywającej szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie.

§ 2. Niezbędne racjonalne usprawnienia polegają na przeprowadzeniu koniecznych w konkretnej sytuacji zmian lub dostosowań do szczególnych, zgłoszonych pracodawcy potrzeb wynikających z niepełnosprawności danej osoby, o ile przeprowadzenie takich zmian lub dostosowań nie skutkowałoby nałożeniem na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń, z zastrzeżeniem § 4.

§ 3. Pracodawca uzgadnia sposób zapewnienia racjonalnego usprawnienia z osobą, której ono przysługuje, i przechowuje wyniki tych ustaleń w dokumentacji pracowniczej pracownika.

§ 4. Nieproporcjonalnie wysokie obciążenie oznacza działanie wymagające podjęcia znacznego wysiłku lub poniesienia znacznych kosztów.

§ 5. Przy ocenie, czy dane usprawnienie spowodowałoby nieproporcjonalnie wysokie obciążenie, pracodawca bierze pod uwagę w szczególności:

- 1) rodzaj i charakter dostosowania oraz koszty związane z jego wprowadzeniem i utrzymaniem;
- 2) sytuację ekonomiczną lub finansową jednostki organizacyjnej albo jednostek organizacyjnych pracodawcy zaangażowanych w zapewnienie dostosowania;
- 3) liczbę osób zatrudnionych w jednostce organizacyjnej albo jednostkach organizacyjnych pracodawcy zaangażowanych w zapewnienie dostosowania;
- 4) wpływ dostosowania na wydatki, organizację pracy lub inne aspekty funkcjonowania jednostki organizacyjnej albo jednostek organizacyjnych pracodawcy zaangażowanych w zapewnienie dostosowania;
- 5) ogólny rozmiar działalności zakładu pracy w odniesieniu do liczby jego pracowników;
- 6) liczbę, rodzaj i lokalizację jego obiektów;
- 7) rodzaj prowadzonej działalności, w tym skład, strukturę i funkcje personelu;

- 8) odrębność geograficzną, powiązania administracyjne lub podatkowe jednostki organizacyjnej albo jednostek organizacyjnych pracodawcy zaangażowanych w zapewnienie dostosowania z pracodawcą.

§ 6. Pracodawca sporządza dokumentację przebiegu oceny, o której mowa w § 4, i dokonanych w jej ramach ustaleń.

§ 7. Obciążenia, o których mowa w § 1, nie są nieproporcjonalne, jeżeli są w wystarczającym stopniu rekompensowane ze środków publicznych.

§ 8. Niedokonanie niezbędnych racjonalnych usprawnień, o których mowa w § 1, uważa się za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu w rozumieniu przepisów art. 18^{3a} § 2-5.

§ 9. Kontrolę i rozstrzyganie spraw związanych z zapewnianiem racjonalnych usprawnień, o której mowa w art. 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, sprawuje Prezes Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami.

Art. 206³. § 1. Pracodawca nie może odmówić wstępu na teren zakładu pracy asystentowi osobistemu osoby z niepełnosprawnością towarzyszącemu pracownikowi będącemu osobą z niepełnosprawnością.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się w sytuacji, gdy obecność asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością mogłaby spowodować zagrożenie dla zdrowia lub życia jego lub osób przebywających na terenie zakładu pracy albo mogłaby prowadzić do naruszenia istotnego interesu pracodawcy.

Rozdział III

Czas pracy

Art. 206⁴. § 1. Pracodawca, na wniosek pracownika będącego osobą z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności wydanym na podstawie przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w celu zapewnienia racjonalnego usprawnienia, o którym mowa w art. 206²:

- 1) skracając czas jego pracy do 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo lub
- 2) zwalniając pracownika z obowiązku pracy:
 - a) w porze nocnej lub

b) w godzinach nadliczbowych.

§ 2. Pracownik będący osobą z niepełnosprawnością korzystający z racjonalnego usprawnienia, o którym mowa w § 1 pkt 1, nie może być zatrudniony w godzinach nadliczbowych.

§ 3. Stosowanie norm czasu pracy, o których mowa w § 1, nie powoduje obniżenia wysokości wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości.

§ 4. Godzinowe stawki wynagrodzenia zasadniczego, odpowiadające osobistemu zaszeregowaniu lub zaszeregowaniu wykonywanej pracy, przy przejściu na normy czasu pracy o których mowa w § 1, ulegają podwyższeniu w stosunku, w jakim pozostaje dotychczasowy wymiar czasu pracy do tych norm.

Art. 206⁵. Pracodawca, na wniosek pracownika będącego osobą z niepełnosprawnością, w celu zapewnienia racjonalnego usprawnienia, o którym mowa w art. 206², udziela mu dodatkowej przerwy w pracy trwającej 15 minut wliczanej do czasu pracy.

Rozdział IV

Urlop wypoczynkowy i zwolnienie od pracy

Art. 206⁶. § 1. Pracodawca, na wniosek pracownika będącego osobą z niepełnosprawnością, potwierdzoną orzeczeniem o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w celu zapewnienia racjonalnego usprawnienia, o którym mowa w art. 206², udziela dodatkowego urlopu wypoczynkowego w wymiarze do 10 dni roboczych w roku kalendarzowym.

§ 2. Urlop, o którym mowa w § 1, nie przysługuje osobie uprawnionej do urlopu wypoczynkowego w wymiarze przekraczającym 26 dni roboczych lub do urlopu dodatkowego na podstawie odrębnych przepisów.

§ 3. Jeżeli wymiar urlopu dodatkowego, o którym mowa w § 2, jest niższy niż wymiar urlopu dodatkowego określonego w § 1, zamiast tego urlopu przysługuje urlop dodatkowy określony w § 1.

Art. 206⁷. Pracodawca, na wniosek pracownika będącego osobą z niepełnosprawnością z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób

niepełnosprawnych, w celu zapewnienia racjonalnego usprawnienia, o którym mowa w art. 206², udziela zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia:

- 1) w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, nie częściej niż raz w roku;
- 2) w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.

§ 2. Wynagrodzenie za czas zwolnień od pracy, o których mowa w § 1, oblicza się jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy.

§ 3. Łączny wymiar urlopu określonego w art. 206⁶ § 1 i zwolnienia od pracy, o którym mowa w § 1 pkt 1, nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.

§ 4. Pracodawca udziela zwolnienia od pracy, o którym mowa w § 1 pkt 1, na podstawie skierowania na turnus rehabilitacyjny, w którym są określone rodzaj turnusu i czas jego trwania.

§ 5. Pracownik będący osobą z niepełnosprawnością, wnosząc o zwolnienie od pracy, o którym mowa w § 1 pkt 1, przedstawia pracodawcy skierowanie na turnus rehabilitacyjny niezwłocznie po jego otrzymaniu.

§ 6. Podstawą wypłaty wynagrodzenia za czas zwolnienia od pracy, o którym mowa w § 1 pkt 1, jest przedłożony pracodawcy dokument, który potwierdza pobyt na turnusie wystawiony przez organizatora turnusu.

§ 7. Pracownik będący osobą z niepełnosprawnością, wnosząc o zwolnienie od pracy, o którym mowa w § 1 pkt 2, uprawdopodabnia wystąpienie okoliczności wskazującej na to, że nie może wykonać czynności, o której mowa w § 1 pkt 2, poza godzinami pracy w sposób ustalony z pracodawcą.”;

5) w art. 207 w § 2 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) uwzględniać ochronę zdrowia młodocianych, pracowników w ciąży lub karmiących dziecko piersią oraz pracowników z niepełnosprawnościami w ramach podejmowanych działań profilaktycznych;”;

6) po art. 237¹ dodaje się art. 237^{1a} w brzmieniu:

„Art. 237^{1a}. § 1. Pracownikowi, który w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej utracił zdolność do pracy na dotychczasowym stanowisku, pracodawca jest obowiązany wydzielić lub zorganizować odpowiednie stanowisko pracy z podstawowym zapleczem socjalnym, nie później niż w okresie trzech miesięcy od daty zgłoszenia przez pracownika gotowości przystąpienia do pracy. Zgłoszenie gotowości przystąpienia do pracy powinno nastąpić w ciągu miesiąca od dnia wydania orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność pracownika.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy wyłączną przyczyną wypadku przy pracy było naruszenie przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przez pracownika z jego winy lub jego stanu nietrzeźwości - udowodnione przez pracodawcę.”.

Art. 8. W ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762 oraz z 2022 r. poz. 935, 1116, 1700 i 1730) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 42 w ust. 3 w tabeli w lp. 12 w kolumnie drugiej wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnościami”;
- 2) w art. 42a w ust. 1a wyraz „niepełnosprawnemu” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością”.

Art. 9. W ustawie z dnia 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu (Dz. U. z 2022 r. poz. 762) w art. 9b w ust. 2 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 10. W ustawie z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2290) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 3b ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Jeżeli w urzędzie wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym miesiąc, w którym następuje zatrudnienie, jest niższy niż 4%, pierwszeństwo w zatrudnieniu przysługuje osobie z niepełnosprawnością, o ile spełnia wymagania na dane stanowisko.”;

- 2) w art. 29 w ust. 3 wyrazy „osobami wymagającymi stałej opieki” zastępuje się wyrazami „osobami wymagającymi stałego wsparcia”.

Art. 11. W ustawie z dnia 24 czerwca 1983 r. o społecznej inspekcji pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 567 oraz z 2018 r. poz. 830) w art. 4 w pkt 2 wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnościami”.

Art. 12. W ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. - Prawo przewozowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 8) w art. 14:

1) w ust. 2 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 14 w ust. 2 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Przewoźnik jest obowiązany do posiadania co najmniej 10 % pojazdów dostosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnościami, jeżeli posiada w swoich zasobach powyżej 10 pojazdów przeznaczonych do przewozu.”.

Art. 13. W ustawie z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 645) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 w pkt 38 wyrazy „osoby niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 13 po ust. 6 dodaje się ust. 7 w brzmieniu:

„7. Zwolnione od opłat, o których mowa ust. 1 pkt 1, są pojazdy zaopatrzone w kartę parkingową, o ile parkowanie następuje w miejscu przeznaczonym dla osób z niepełnosprawnościami.”.

Art. 14. W ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627 oraz z 2021 r. poz. 696) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. Rzecznik wykonuje funkcje niezależnego mechanizmu do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169) w rozumieniu art. 33 ust. 2 tej Konwencji.”;

2) po art. 17b dodaje się art. 17ba w brzmieniu:

„Art. 17ba. Do zakresu działania Rzecznika, dotyczącego popierania, ochrony i monitorowania wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, o których mowa w art. 1 ust. 5, należy również:

- 1) analizowanie, monitorowanie i wspieranie ochrony praw osób z niepełnosprawnościami;
- 2) prowadzenie niezależnych badań dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami;
- 3) opracowywanie i wydawanie niezależnych sprawozdań i wydawanie zaleceń odnośnie do problemów związanych z wdrażaniem tej Konwencji.”.

Art. 15. W ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347 oraz z 2022 r. poz. 1700) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 31 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W celu umożliwienia udziału zainteresowanych osób, o których mowa w ust. 1, we Mszy św. i w innych zbiorowych praktykach religijnych, kierownicy właściwych zakładów państwowych przeznaczą odpowiednie pomieszczenia na kaplice, a w wyjątkowych wypadkach udostępnią do tego celu inne pomieszczenia.”;

2) w art. 39 w pkt 1 wyrazy „osób upośledzonych fizycznie lub umysłowo” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnością fizyczną, intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”.

Art. 16. W ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 1005, 1079 i 1561) po art. 35a dodaje się art. 35b w brzmieniu:

„Art. 35b. Wybory do organów jednostek pomocniczych gminy oraz wybory do organów jednostek niższego rzędu przeprowadza się w lokalach wyborczych

spełniających warunki techniczne określone w przepisach wydanych na podstawie art. 186 § 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy.”.

Art. 17. W ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2021 r. poz. 1882, 2447 i 2448 oraz z 2022 r. poz. 655, 1115, 1488 i 1855) w art. 89 w pkt 3 wyraz „inwalidztwo” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawność”.

Art. 18. W ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2022 r. poz. 933, 1155 i 2140) w art. 13 w ust. 2 i 3 wyraz „upośledzenie” zastępuje się wyrazem „ograniczenie”.

Art. 19. W ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2039) w art. 20⁴ w ust. 1 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”.

Art. 20. W ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1799) w art. 16 w § 1 w pkt 2 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 21. W ustawie z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1693) w art. 3 w ust. 1 i 4 wyrazy „choroby psychicznej” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych”.

Art. 22. W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1128, z późn. zm.¹⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 21 w ust. 1:

a) w pkt 27 w lit. a wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”,

b) w pkt 74 w lit. c wyrazy „osób, których inwalidztwo powstało” zastępuje się wyrazami „osób, u których niepełnosprawność powstała”;

2) w art. 26:

a) w ust. 1 w pkt 6 wyrazy „osobą niepełnosprawną lub podatnika, na którego utrzymaniu są osoby niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „osobą z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem lub podatnika, na którego utrzymaniu są osoby z niepełnosprawnościami posiadającymi orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”,

b) w ust. 7a w pkt 9 otrzymuje brzmienie:

„9) opiekę pielęgniarską w domu nad osobą z niepełnosprawnością w okresie przewlekłej choroby uniemożliwiającej poruszanie się oraz usługi opiekuńcze świadczone dla osób z niepełnosprawnościami zaliczonych do I grupy inwalidztwa;”,

c) użyte ust. 7e w zdaniu pierwszym w różnym przypadku wyrazy „osoby niepełnosprawne” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „osoby z niepełnosprawnościami posiadające orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”;

3) w art. 38:

a) w ust. 2 w pkt 1 w lit. a tiret drugie otrzymuje brzmienie:

„– w 60% na zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych,”,

b) ust. 2a i 2b otrzymują brzmienie:

„2a. Płatnicy, o których mowa w art. 31, którzy utracili status zakładu pracy chronionej, zatrudniający osoby z niepełnosprawnościami posiadające orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność, kwoty pobranych zaliczek na podatek od przychodów tych osób z tytułów określonych w art. 12 oraz od zasiłków pieniężnych z ubezpieczenia społecznego wypłacanych przez tych płatników tym osobom:

1) za miesiące od początku roku do miesiąca włącznie, w którym dochód osoby z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem uzyskany od początku roku u tego płatnika przekroczył kwotę stanowiącą górną granicę pierwszego przedziału skali, o której mowa w art. 27 ust. 1, przekazują w wysokości:

- a) 25% na zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych - w przypadku płatników osiągających wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wysokości od 25 do 30%,
- b) 50% na zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych - w przypadku płatników osiągających wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wysokości od 30 do 35%,
- c) 75% na zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych - w przypadku płatników osiągających wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wysokości od 35 do 40%,
- d) 100% na zakładowy fundusz rehabilitacji osób niepełnosprawnych - w przypadku płatników osiągających wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wysokości co najmniej 40%

- w pozostałej części na zasadach określonych w ust. 1;

2) za miesiące następujące po miesiącu, w którym dochód osoby z niepełnosprawnością potwierdzonej orzeczeniem uzyskany od początku roku u tego płatnika przekroczył kwotę, o której mowa w pkt 1, kwoty pobranych zaliczek na podatek płatnicy przekazują na zasadach określonych w ust. 1.

2b. Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, o którym mowa w ust. 2a, ustala się na podstawie art. 21 ust. 1 i 5 oraz art. 28 ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej.”.

Art. 23. W ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1940) w art. 75 w pkt 3 wyraz „inwalidztwo” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawność”.

Art. 24. W ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3 pkt 18a otrzymuje brzmienie:

„18a) specyficznych potrzebach w uczeniu się - należy przez to rozumieć potrzeby w uczeniu się odnoszące się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają trudności w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego i poznawczego, nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi;”;

2) w art. 22ab w ust. 2 w pkt 4 i w ust. 3 wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”;

3) w art. 22as w ust. 1 w pkt 4 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

4) użyte w art. 44d, w art. 44zi w ust. 1 i 2, w art. 44t, w art. 44zr w ust. 5, w art. 44zzf w ust. 5 w różnym przypadku wyrazy „specyficzne trudności” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „specyficzne potrzeby”;

5) w art. 44h w ust. 4 wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”;

6) w art. 44zn w ust. 10 wyrazy „Uczniowie niepełnosprawni” zastępuje się wyrazami „Uczniowie z niepełnosprawnościami”;

7) w art. 44zr:

a) ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Uczeń, słuchacz albo absolwent, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu ósmoklasisty lub egzaminu maturalnego, był objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole ze względu na trudności adaptacyjne związane z wcześniejszym kształceniem za granicą, szczególne potrzeby w zakresie komunikacji językowej lub sytuację kryzysową lub

traumatyczną, może przystąpić do egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających odpowiednio z rodzaju tych trudności, potrzeb lub sytuacji kryzysowej lub traumatycznej, na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej.”,

b) w ust. 8 wyrazy „absolwenta niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „absolwenta z niepełnosprawnością”,

c) w ust. 10 w pkt 1 wyraz „ograniczeń” zastępuje się wyrazem „trudności”;

8) w art. 44zzzf:

a) ust. 6 otrzymuje brzmienie:

„6. Uczeń, słuchacz albo absolwent, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu zawodowego, był objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole ze względu na trudności adaptacyjne związane z wcześniejszym kształceniem za granicą, szczególne potrzeby w zakresie komunikacji językowej lub sytuację kryzysową lub traumatyczną, może przystąpić do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających odpowiednio z rodzaju tych trudności, potrzeb lub sytuacji kryzysowej lub traumatycznej, na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej.”,

b) w ust. 8 w pkt 1 wyraz „ograniczeń” zastępuje się wyrazem „trudności”;

9) w art. 44zzzh w ust. 1 wyraz „dysfunkcji” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;

10) w art. 90v w ust. 4 wyrazy „od chwili wykrycia” zastępuje się wyrazami „od chwili zdiagnozowania”;

11) w art. 92c w ust. 2 w pkt 1 wyrazy „młodzieży niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „młodzieży z niepełnosprawnościami”.

Art. 25. W ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2022 r. poz. 672, 1726 i 2311) w art. 29 w ust. 1 wyraz „inwalidów” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 26. W ustawie z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. z 2018 r. poz. 295) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1a w ust. 4 pkt 2 otrzymują brzmienie:

„2) dzieciach i młodzieży z niepełnosprawnościami - należy przez to rozumieć dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami do ukończenia 24 roku życia oraz studentów z niepełnosprawnościami do ukończenia 26 roku życia;”;

2) w art. 2 w ust. 5 pkt 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„1) dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami - na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych;

2) jedno z rodziców lub opiekun dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami - na podstawie biletów jednorazowych.”.

Art. 27. W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1722) w art. 20b w ust. 2 w pkt 1 po wyrazach „Igrzyska Olimpijskie” dodaje się wyrazy „i Igrzyska Paraolimpijskie”.

Art. 28. W ustawie z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2020 r. poz. 723, 2320, 2333, 2448 i 2490 oraz z 2022 r. poz. 1115) w art. 15 w ust. 6 w pkt 2 wyrazy „upośledzonych umysłowo” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością intelektualną”.

Art. 29. W ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2509) w art. 33¹ ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Wolno korzystać z już rozpowszechnionych utworów dla dobra osób z niepełnosprawnościami, jeżeli to korzystanie odnosi się bezpośrednio do ich niepełnosprawności, nie ma zarobkowego charakteru i jest podejmowane w rozmiarze wynikającym z natury niepełnosprawności.”.

Art. 30. W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 i 967) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3 po pkt 23 dodaje się pkt 24 w brzmieniu:

„24) uniwersalne projektowanie - projektowanie w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240);”;

2) w art. 5 w ust. 1:

a) we wprowadzeniu do wyliczenia po wyrazach „wiedzy technicznej” dodaje się wyrazy „oraz uniwersalnego projektowania”,

b) pkt 4 i 4a otrzymują brzmienie:

„4) niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osoby z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami;

4a) minimalny udział lokali mieszkalnych dostępnych dla osób ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, w ogólnej liczbie lokali mieszkalnych w budynku wielorodzinnym;”;

3) po art. 7 dodaje się art. 7a w brzmieniu:

„Art. 7a. 1. Minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe

wytyczne dostępności budynków oraz związanych z nimi urządzeń dla osób ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.

2. Właściwi ministrowie, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, określają, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wytyczne dostępności innych niż wymienione w ust. 1 obiektów budowlanych dla osób ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r., poz. 2240), w tym dla osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, w zakresie, w jakim są przeznaczone do publicznego użytku.”;

4) w art. 12 w ust. 1 po wyrazach „techniczno-organizacyjnych” dodaje się wyrazy „ oraz uniwersalnego projektowania”;

5) w art. 20 w ust. 1 w pkt 1 po wyrazach „wiedzy technicznej” dodaje się wyrazy „i uniwersalnego projektowania”;

6) w art. 22 w pkt 3 po wyrazach „bezpieczeństwa i higieny pracy” dodaje się wyrazy „oraz zgodnie z uniwersalnym projektowaniem”;

7) w art. 29 w ust. 2 pkt 16 otrzymuje brzmienie:

„16) pochylni przeznaczonych dla osób ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym dla osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami;”;

8) w art. 34:

a) w art. 34 w ust. 2 po wyrazach „charakteru obiektu” dodaje się wyrazy „ , uwzględnić uniwersalne projektowanie,”,

b) w ust. 3 w pkt 2 lit. h otrzymuje brzmienie:

„h) opis dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym dla osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami w przypadku obiektów budowlanych, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 4,”;

9) w art. 36a w ust. 5 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) warunków niezbędnych do korzystania z obiektu budowlanego przez osoby ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami;”;

10) w art. 59a w ust. 2 w pkt 2 lit. f otrzymuje brzmienie:

„f) zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami - w stosunku do obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego;”;

11) w art. 62 w ust. 1 w pkt 1 po lit. c dodaje się lit. d w brzmieniu:

„d) elementów budynków, które służą zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.”;

12) w art. 66 w ust. 1 po pkt 4 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) nie ma udogodnień dla osób ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 31. W ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2123 i 2220) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2:

a) w ust. 1 w pkt 2 po wyrazach „osobom z zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością neurorozwojową”,

b) w ust. 3 w pkt 6 po wyrazach „zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością neurorozwojową”;

2) w art. 3 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) osobie z zaburzeniami psychicznymi, odnosi się to do osoby wykazującej zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i wsparcia niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społeczności lokalnej oraz radzenia sobie z doświadczeniem kryzysu psychicznego,”

3) w art. 6a w zdaniu pierwszym po wyrazach „zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością neurorozwojową”;

4) w art. 7 ust. 1 - 3 uchyla się;

5) w art. 8 w ust. 1 wyrazy „choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub niepełnosprawności neurorozwojowej”;

6) w art. 9 w ust. 1 i 3 po wyrazach „zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością neurorozwojową”;

7) w art. 10 w ust. 3 po wyrazach „zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnością neurorozwojową”;

8) art. 16 uchyla się;

9) w art. 17 wyrazy „osoby chorej psychicznie lub upośledzonej umysłowo” zastępuje się wyrazami „osoby z zaburzeniami psychicznymi lub z niepełnosprawnością intelektualną”;

10) w art. 18e:

a) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Dane są przetwarzane wyłącznie przez osoby posiadające pisemne upoważnienie wydane przez administratora danych. Osoby posiadające pisemne upoważnienie są zobowiązane do zachowania tych danych w tajemnicy”,

b) po ust. 5 dodaje się ust. 5a w brzmieniu:

„5a. Dane utrwalone za pomocą urządzeń monitorujących udostępnia się na ich żądanie sądom, Rzecznikom Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego oraz Rzecznikom Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej w celu realizacji zadań określonych w ustawie”;

11) w art. 22:

a) w ust. 2 wyrazy „osoby chorej psychicznie lub upośledzonej umysłowo” zastępuje się wyrazami „osoby z zaburzeniami psychicznymi lub z niepełnosprawnością intelektualną”,

b) ust. 2c uchyla się;

12) w art. 23 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Osoba z zaburzeniami psychicznymi może być przyjęta do szpitala psychiatrycznego bez zgody wymaganej w art. 22 tylko wtedy, gdy jej dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że z powodu tych zaburzeń psychicznych zagraża bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób.”;

13) art. 29 i art. 30 uchyla się;

14) art. 31 uchyla się;

15) w art. 36 po ust. 2 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Osoba przebywająca w szpitalu oraz inne osoby wymienione w ust. 2 są informowane o decyzji pisemnie lub w innej formie dla nich dostępnej w terminie nie później niż 3 dni od dnia złożenia żądania wypisania ze szpitala psychiatrycznego, o którym mowa w ust. 1.”;

16) w art. 38 w ust. 1 wyrazy „choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub niepełnosprawności neurorozwojowej”;

17) art. 39-41 uchyla się;

18) w art. 43:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Do szpitala psychiatrycznego i domu pomocy społecznej przeznaczonego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową ma prawo wstępu o każdej porze sędzia w celu kontroli legalności przyjęcia i przebywania w takim szpitalu lub domu pomocy społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową przestrzegania ich praw oraz kontroli warunków, w jakich one tam przebywają.”,

b) w ust. 3 w pkt 1 i 3-6 po wyrazach „z zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „, z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”;

19) w art. 44 w ust. 3 wyrazy „chorych psychicznie lub upośledzonych umysłowo” zastępuje się wyrazami „z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”;

20) w art. 45 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W sprawach określonych w art. 25, art. 36 ust. 3 i art. 38 ust. 2 sąd opiekuńczy orzeka niezwłocznie po przeprowadzeniu rozprawy; rozprawa powinna się odbyć nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku lub otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w art. 23 ust. 4.”;

21) w art. 46:

a) w ust. 1, 2 i 5 wyrazy „osoby chorej psychicznie” zastępuje się wyrazami „osoby z zaburzeniami psychicznymi”,

b) ust. 2b uchyla się,

c) w ust. 3 skreśla się wyrazy „i art. 39”;

22) w art. 46a w ust. 3 skreśla się wyrazy „40 i”;

23) w art. 49 w pkt 2 lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) zawiadomień kierownika szpitala psychiatrycznego oraz sądu opiekuńczego o przyjęciu do tego szpitala osoby z ciężkimi zaburzeniami psychicznymi bez jej pisemnej zgody na podstawie art. 23 ust. 1 lub art. 24 ust. 1,”;

24) w art. 55 w ust. 2 wyrazy „osób psychicznie chorych” zastępuje się wyrazami „osób z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”.

Art. 32. W ustawie z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1889 oraz z 2022 r. poz. 1700) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 18 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. W celu umożliwienia udziału osób, o których mowa w ust. 1 i 2, w nabożeństwach lub zbiorowych posługach religijnych, kierownicy właściwych zakładów prowadzonych przez administrację rządową oraz samorządową udostępnią odpowiednie pomieszczenia.”;

2) w art. 21 w pkt 1 wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnościami”.

Art. 33. W ustawie z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2015 r. poz. 169 oraz z 2022 r. poz. 1700) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 19 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W celu umożliwienia udziału osób, o których mowa w ust. 1, w nabożeństwach lub zbiorowych posługach religijnych kierownicy właściwych podmiotów i zakładów, prowadzonych przez administrację rządową lub samorządową, udostępniają odpowiednie pomieszczenia.”;

2) w art. 23 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) prowadzenie zakładów dla sierot, starców, osób z niepełnosprawnością fizyczną lub intelektualną, osób z zaburzeniami psychicznymi lub niepełnosprawnością neurorozwojową oraz innych kategorii osób potrzebujących wsparcia;”.

Art. 34. W ustawie z dnia 26 października 1995 r. o społecznych formach rozwoju mieszkalnictwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 790) w art. 22b w ust. 1 w pkt 1 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”.

Art. 35. W ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385) w art. 10 w ust. 3a w pkt 7 wyrazy „osobom niepełnosprawnym wraz z opiekunami” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami wraz z osobami udzielającymi im wsparcia”.

Art. 36. W ustawie z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U. z 2022 r. poz. 1731 i 1733) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 po ust. 3 dodaje się ust. 3a w brzmieniu:

„3a. Jeżeli podmiot publiczny, w drodze umowy, udziela dotacji, dofinansowania albo udostępnia odpłatnie lub nieodpłatnie obiekt lub teren podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie sportu, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest obowiązany do określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie tych zadań, z uwzględnieniem minimalnych wymagań, o których mowa w art. 6 ust. 4 stosuje się odpowiednio.”;

2) w art. 15 ust. 5 po wyrazach „komunikacji z pacjentem” dodaje się wyrazy „, w tym z pacjentem będącym osobą ze szczególnymi potrzebami, o której mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240),”;

3) w art. 24 w ust. 1 po zdaniu pierwszym dodaje się zdanie w brzmieniu:

„Osobom ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zapewnia się informację w formie dla nich dostępnej, w szczególności w formie elektronicznej.”;

4) w art. 25 w ust. 8 po zdaniu pierwszym dodaje się zdanie w brzmieniu:

„Osobom ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zapewnia się możliwość wyrażenia zgody w formie dla nich dostępnej, w szczególności w formie elektronicznej.” - ;

5) w art. 31 po ust. 7 dodaje się ust. 7a w brzmieniu:

„7a. Osobom ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zapewnia się informację w formie dla nich dostępnej, w szczególności w formie elektronicznej.”;

6) po art. 32 dodaje się art. 32a w brzmieniu:

„Art. 32a. Osobom ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zapewnia się możliwość wyrażenia zgód, o których mowa w art. 32 i 34, w formie dla nich dostępnej, w szczególności w formie elektronicznej.”.

Art. 37. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138, 1726, 1855 i 2339) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 31 w § 1 wyrazy „choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub zaburzeń neurorozwojowych”;

2) w art. 93g w ust. 1 i 2 wyrazy „chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym” zastępuje się wyrazami „zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”;

3) w art. 119 w § 1 po wyrazach „jej bezwyznaniowości” dodaje się wyrazy „lub z powodu jej niepełnosprawności”;

4) w art. 156 w § 1 w pkt 2 wyrazy „innego ciężkiego kalectwa” zastępuje się wyrazami „innej ciężkiej niepełnosprawności”;

5) w art. 198 wyrazy „upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej” zastępuje się wyrazami „niepełnosprawności intelektualnej, zaburzeń psychicznych lub niepełnosprawności neurorozwojowej”;

6) w art. 217:

a) dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Jeżeli na sprawcy ciąży obowiązek wsparcia, asysty lub opieki wobec osoby, której nietykliwość cielesną naruszono, podlega karze pozbawienia wolności do lat dwóch.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 w odbywa się z oskarżenia prywatnego.”;

7) w art. 225 w § 4 wyrazy „całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami”;

8) w art. 256 w § 1 wyrazy „albo ze względu na bezwyznaniowość” zastępuje się wyrazami „ , ze względu na bezwyznaniowość albo ze względu na niepełnosprawność”;

9) w art. 257 wyrazy „albo z powodu jej bezwyznaniowości” zastępuje się wyrazami „ , z powodu jej bezwyznaniowości albo z powodu niepełnosprawności”;

10) po art. 298 dodaje się art. 298a w brzmieniu:

„Art. 298a. 1. Kto, jako asystent prawny lub pełnomocnik wspierający wprowadza osobę wspieraną w błąd albo wyzyskuje jej błąd lub niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

2. Jeżeli asystent prawny lub pełnomocnik wspierający działa w celu osiągnięcia korzyści osobistej lub majątkowej

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”.

Art. 38. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 i 1855) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 22 w § 1 wyrazy „choroby psychicznej” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych”;

2) w art. 177 w § 2 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;

3) w art. 189 w pkt 2 po wyrazach „zaburzeń psychicznych” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawności intelektualnej lub niepełnosprawności neurorozwojowej”;

4) w art. 192 w § 2 wyraz „umysłowego” zastępuje się wyrazem „intelektualnego”;

5) w art. 204:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Należy wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby niewładającej językiem polskim.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a-1c w brzmieniu:

„§ 1a. Należy wezwać tłumacza PJM/SJM, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. z 2023 r. poz. 20), jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby głuchej.

§ 1b. Należy wezwać tłumacza-przewodnika SKOBN, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby głuchoniewidomej.

§ 1c. Należy wezwać specjalistę AAC, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby o złożonych potrzebach w komunikowaniu się.”;

6) w art. 262 w § 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) zawiadomienia organu pomocy społecznej, jeżeli zachodzi potrzeba opieki wobec osoby chorej lub wsparcia osoby wymagającej, którą aresztowany opiekował się lub której udzielał wsparcia;”;

7) w art. 300:

a) w § 1 po zdaniu drugim dodaje się zdania trzecie i czwarte w brzmieniu:

„Organ dokonujący czynności na żądanie podejrzanego odczytuje treść przysługujących mu uprawnień lub zapewnia możliwość zapoznania się w formie dostępnej w rozumieniu ustawy o z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240). O powyższym podejrzanego należy pouczyć ustnie lub w innej dostępnej dla niego formie.”,

b) w § 2 po zdaniu czwartym dodaje się zdania piąte i szóste w brzmieniu:

„Organ dokonujący czynności na żądanie pokrzywdzonego odczytuje treść przysługujących mu uprawnień lub zapewnia możliwość zapoznania się w formie dostępnej w rozumieniu w rozumieniu ustawy o z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. O powyższym pokrzywdzonego należy pouczyć ustnie lub w innej dostępnej dla niego formie z wyjątkiem sytuacji, w których pouczenie podlega doręczeniu.”,

c) w § 3 dodaje się zdanie drugie i trzecie w brzmieniu:

„Organ dokonujący czynności na żądanie świadka odczytuje treść przysługujących mu uprawnień lub zapewnia możliwość zapoznania się w formie dostępnej w rozumieniu ustawy o z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. O powyższym pokrzywdzonego należy pouczyć ustnie. Nie dotyczy to sytuacji, w której pouczenie podlega doręczeniu.”,

d) § 3a otrzymuje brzmienie:

„§ 3a. Osoby, o których mowa w § 1-3, potrzebujące wsparcia ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność, oraz które nie ukończyły 18 lat, mogą otrzymać dostęp do wyjaśnień co do zakresu ich uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania. Wzory wyjaśnień umieszcza się także na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.”;

e) w § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pisemnych:

1) pouczeń, o których mowa w § 1-3, w tym odrębne dla osób, które nie ukończyły 18 lat, mając na względzie konieczność zrozumienia pouczenia przez osoby niekorzystające z pomocy obrońcy lub pełnomocnika, osoby potrzebujące wsparcia ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność, lub osoby, które nie ukończyły 18 lat;

2) wyjaśnień, o których mowa w § 3a, odrębne dla osób potrzebujących wsparcia ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność oraz osób, które nie ukończyły 18 lat, mając na względzie konieczność zrozumienia wyjaśnień przez te osoby.”;

8) w art. 618d po wyrazach „bez opieki” dodaje się wyrazy „lub wsparcia”.

Art. 39. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 127 i 818) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 17 w § 1 w pkt 2 wyrazy „nad osobą niedołązną lub chorą, którą opiekował się skazany” zastępuje się wyrazami „nad osobą chorą lub wsparcia osoby jego wymagającej, którą dotychczas skazany opiekował się lub której udzielał wsparcia”;

2) w art. 88 w § 3 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) skazanego za przestępstwo określone w art. 197–203 Kodeksu karnego, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych;”;

3) w art. 96:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W systemie terapeutycznym odbywają karę skazani z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, w tym skazani za przestępstwo określone w art. 197-203 Kodeksu karnego, popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, z niepełnosprawnością intelektualną, a także uzależnieni od alkoholu albo innych środków odurzających lub psychotropowych oraz skazani z niepełnosprawnością ruchową - wymagający oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjnej.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym przez osoby, o których mowa w § 1, wymaga ich zgody.”.

Art. 40. W ustawie z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 988, 1002, 1768 i 1783) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2:

a) pkt 18 otrzymuje brzmienie:

„18) pieszy - osobę znajdującą się poza pojazdem na drodze i niewykonującą na niej robót lub czynności przewidzianych odrębnymi przepisami; za pieszego uważa się również osobę prowadzącą, ciągnącą lub pchającą rower, motorower, motocykl, hulajnogę elektryczną, urządzenie transportu osobistego, urządzenie wspomagające ruch, wózek dziecięcy, podręczny lub osoby z niepełnosprawnością, osobę poruszającą się na wózku osoby z niepełnosprawnością, a także dziecko w wieku do 10 lat kierujące rowerem pod opieką osoby dorosłej;”;

b) w pkt 32 wyraz „inwalidzkiego” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

c) pkt 48 otrzymuje brzmienie:

„48) wózek osoby z niepełnosprawnością - pojazd konstrukcyjnie przeznaczony do poruszania się osoby z niepełnosprawnością, napędzany siłą mięśni lub za pomocą silnika, którego konstrukcja ogranicza prędkość jazdy do prędkości pieszego;”;

2) w art. 8:

a) w ust. 1 wyrazy „Osoba niepełnosprawna” zastępuje się wyrazami „Osoba z niepełnosprawnością”;

b) w ust. 2:

- w pkt 1 wyrazy „osobą niepełnosprawną” zastępuje się wyrazami „osobą z niepełnosprawnością”;

- w pkt 2 wyrazy „pozostającą pod opieką takiej placówki” zastępuje się wyrazami „objętą wsparciem takiej placówki”,

c) użyte w ust. 3a w różnej liczbie i różnym przypadku wyrazy „osoba niepełnosprawna” zastępuje się użytymi w odpowiedniej liczbie i odpowiednim przypadku wyrazami „osoba z niepełnosprawnością”,

d) w ust. 5 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”,

e) w ust. 5d wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”,

f) w ust. 7 w pkt 1 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”,

g) w ust. 8 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

3) w art. 8b w ust. 1 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

4) w art. 11 w ust. 4 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

5) w art. 26 w ust. 7 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

6) w art. 39 w ust. 2 pkt 9 otrzymuje brzmienie:

„9) osoby chorej lub z niepełnosprawnością przewożonej na noszach lub na wózku;”;

7) w art. 58:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Pojazd przeznaczony konstrukcyjnie do przewozu osób z niepełnosprawnościami oznacza się z przodu i z tyłu tablicami barwy niebieskiej z międzynarodowym symbolem wózka osoby z niepełnosprawnością barwy białej. Tablice te powinny być wykonane z materiału odblaskowego. Kierujący tym pojazdem jest obowiązany włączyć światła awaryjne podczas wsiadania lub wysiadania osoby z niepełnosprawnością.”,

b) w ust. 2 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

8) w art. 100g w ust. 1 w pkt 5 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

9) po art. 117 dodaje się art. 117a w brzmieniu:

„Art. 117a. W celu realizacji zadań, o których mowa w art. 117 ust. 1 pkt 3 i 3a, ośrodek zapewnia również pojazdy dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością lub o ograniczonej sprawności ruchowej.”.

Art. 41. W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 437) w art. 6 w ust. 1 w pkt 2 w lit. g wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnościami”.

Art. 42. W ustawie z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2021 r. poz. 1995) w art. 33 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1, osoba ubiegająca się o wpis na listę kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej lub posiadająca taki wpis jest obowiązana dołączyć oświadczenie, złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań, że nie posiada orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność wydanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240 i 852) lub orzeczenia o inwalidztwie lub niezdolności do pracy wydanego przez właściwy organ rentowy albo dokumenty potwierdzające orzeczony stopień niepełnosprawności, inwalidztwa lub niezdolności do pracy.”.

Art. 43. W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240, 852 i 1234) wprowadza się następujące zmiany:

[W związku z niezakończeniem procesu legislacyjnego projektu ustawy o świadczeniu wspierającym oraz koniecznością wykorzystania skali poziomu potrzeby wsparcia, w

projektowanych rozwiązaniach – dla zachowania poprawności legislacyjnej – Partnerzy Społeczni dodali do przedmiotowego produktu Przepisy wprowadzające do ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami skalę poziomu potrzeby wsparcia. Dodane przepisy uwzględniają również poprawki strony społecznej postulowane na sejmowym etapie procesu legislacyjnego.]

[W związku z zapowiedzianą zmianą fiszki projektowej Partnerzy oczekują na decyzję Lidera projektu dot. dokonania zmian w terminologii ustawy o rehabilitacji. Do wskazanego wyżej momentu wstrzymujemy prace nad zmianami natury terminologicznej w ww. ustawie.]

1) w art. 2a w ust. 4 skreśla się wyrazy „schorzeń, o których mowa w art. 26a ust. 1b, lub”;

2) w art. 6c:

a) w ust. 1a, w ust. 3 i w ust. 3b wyraz „Pełnomocnik” zastępuje się wyrazami „Prezes Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”,

b) w ust. 3f wyrazy „ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczącego Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”,

c) w ust. 5 w zdaniu pierwszym wyraz „Pełnomocnika” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

3) w art. 10a:

a) w ust. 3a po wyrazie „nieodpłatnych” dodaje się wyrazy „i odpłatnych”,

b) po ust. 3b dodaje się ust. 3c i 3d w brzmieniu:

„3c. Na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji uczestnik warsztatu może świadczyć pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej w wymiarze do 15 godzin tygodniowo przez okres do 3 miesięcy, z możliwością przedłużenia do 6 miesięcy.

3d. Przepisu ust. 3c nie stosuje się do umów cywilnoprawnych zawartych z podmiotem prowadzącym warsztat.”;

4) w art. 10b w ust. 5a po wyrazach „praktyki zawodowej, o której mowa w art. 10a ust. 3a,” dodaje się wyrazy „lub świadczenia pracy, o której mowa w art. 10a ust. 3c,”;

5) w art. 10c ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W domach pomocy społecznej lub w innych placówkach całodobowego wsparcia turnusy mogą być organizowane wyłącznie dla osób z niepełnosprawnościami niebędących mieszkańcami takich jednostek.”;

6) w art. 10f ust. 2b otrzymuje brzmienie:

„2b. Uczestnik warsztatu, która podjął zatrudnienie, pozostaje uczestnikiem warsztatu przez okres 120 dni od dnia podjęcia zatrudnienia.”;

7) w art. 10g w ust. 3 skreśla się wyraz „tego”;

8) w art. 10h po ust. 1 otrzymuje dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Czas trwania zajęć klubowych dla osoby z niepełnosprawnością, która była uczestnikiem warsztatu i opuściła go w związku z podjęciem zatrudnienia, a następnie utraciła zatrudnienie, wynosi nie mniej niż 20 godzin tygodniowo.”;

9) w art. 11 w ust. 2 po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu:

„1a) pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego;”;

10) art. 14 otrzymuje brzmienie:

„Art. 14. Jeżeli pracodawca nie wywiązuje się z obowiązku określonego w art. 237² ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy i nie wydzieli lub nie zorganizuje pracownikowi, który w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej utracił zdolność do pracy na dotychczasowym stanowisku, odpowiedniego stanowiska pracy z podstawowym zapleczem, nie później niż w okresie trzech miesięcy od daty zgłoszenia przez pracownika gotowości przystąpienia do pracy, jest obowiązany dokonać, w dniu rozwiązania stosunku pracy z tą osobą, wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia za pracownika.”;

11) art. 15-20 uchyla się;

12) art. 20c uchyla się;

13) w art. 21 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Pracodawca zatrudniający co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy jest obowiązany, z zastrzeżeniem ust. 2–5 i art. 22, dokonywać miesięcznych wpłat na Fundusz, w wysokości kwoty stanowiącej iloczyn 80% przeciętnego wynagrodzenia i liczby pracowników odpowiadającej różnicy między zatrudnieniem zapewniającym osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wysokości 4% a rzeczywistym zatrudnieniem osób z niepełnosprawnościami.”;

14) w art. 22:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Wpłaty na Fundusz, o których mowa w art. 21, ulegają obniżeniu z tytułu zakupu produkcji albo usługi, z wyłączeniem handlu, odpowiednio wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, który osiąga wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami zaliczonych do: znacznego stopnia niepełnosprawności lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję – w wysokości co najmniej 30%, zwanego dalej „sprzedającym”.”,

b) po ust. 10a dodaje się ust. 10b w brzmieniu:

„10b. Przepisów ust. 1-10 oraz art. 22a i art. 22b nie stosuje się do:

1) jednostki sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów o finansach publicznych,

2) innej, niż określona w pkt 1, osoby prawnej, utworzonej w szczególnym celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym niemających charakteru przemysłowego ani handlowego, nie działającą w zwykłych warunkach rynkowych, której celem nie jest wypracowanie zysku oraz nieponoszącą strat wynikających z prowadzenia działalności, jeżeli podmioty, o których mowa w tym przepisie oraz w pkt 1, pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot:

a) finansują ją w ponad 50% lub

b) posiadają ponad połowę udziałów albo akcji, lub

c) sprawują nadzór nad organem zarządzającym, lub

d) mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego,

3) związki podmiotów, o których mowa w pkt 1 i 2.”;

15) po art. 22b dodaje się art. 22c- 22e brzmieniu:

„Art. 22c. 1. Ze środków Funduszu, na wniosek pracodawcy albo uprawnionej osoby z niepełnosprawnością, pokrywa się koszty dostosowań lub nabycia przedmiotów i usług, które mają na celu zaspokojenie indywidualnych potrzeb osoby z niepełnosprawnością wynikających z niepełnosprawności i są niezbędne do zapewnienia jej uczestnictwa w procesie rekrutacji, odbywania przez nią stażu, przygotowania zawodowego albo praktyk zawodowych lub absolwenckich lub wykonywania przez nią pracy lub samozatrudnienia na równych zasadach z innymi.

2. Koszty, o których mowa w ust. 1, obejmują koszty:

- 1) dostosowania budynków i pomieszczeń zakładu pracy oraz otaczającej je infrastruktury, w szczególności stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności;
- 2) dostosowania lub nabycia urządzeń ułatwiających osobie z niepełnosprawnością wykonywanie pracy lub funkcjonowanie w zakładzie pracy;
- 3) dostosowania pojazdów służbowych do potrzeb wynikających z niepełnosprawności pracownika będącego osobą z niepełnosprawnością;
- 4) przeszkolenia pracowników w celu podnoszenie świadomości na temat niepełnosprawności;
- 5) wyposażenia stanowiska pracy;
- 6) zakupu, autoryzacji i utrzymania sprawności wykorzystywanych przez osobę z niepełnosprawnością urządzeń lub oprogramowania wspomagających lub przystosowanych do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności;
- 7) usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika;

8) usług specjalistycznego transportu do i z miejsca, w którym odbywa się proces rekrutacji lub wykonywane są obowiązki pracownicze;

9) specjalistycznych usług wsparcia w udziale w procesie rekrutacyjnym lub wykonywaniu obowiązków związanych z zatrudnieniem, w tym usług zatrudnienia wspomaganego i wsparcia w zarządzaniu zdrowiem psychicznym w pracy;

10) dokonania ustalenia potrzeb wynikających z niepełnosprawności związane z uczestnictwem osoby z niepełnosprawnością w procesie rekrutacji, odbywaniem przez nią stażu, przygotowania zawodowego albo praktyk zawodowych lub absolwenckich lub wykonywaniem przez nią pracy lub samozatrudnienia;

11) innych dostosowań lub nabycia przedmiotów i usług, które mają na celu zaspokojenie indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności pozwalających na podjęcie, wykonywanie lub utrzymanie zatrudnienia.

3. Finansowania, o którym mowa w ust. 1, może dotyczyć potrzeb osoby z niepełnosprawnością:

1) będącej pracownikiem;

2) odbywającej szkolenie zawodowe, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie;

3) która otrzymała ofertę zatrudnienia u danego pracodawcy;

4) bezrobotnej lub poszukującej pracy niepozostającej w zatrudnieniu;

5) będącej samozatrudnionym.

4. Finansowanie, o którym mowa w ust. 1, jest przyznawane, gdy osoba z niepełnosprawnością ma niepełnosprawność, która trwa lub prawdopodobnie będzie trwała przez co najmniej 24 miesiące i powoduje ograniczenie lub obniżenie sprawności, które w istotny sposób wpływają na zatrudnienie tej osoby i możliwość wykonywania czynności związanych z pracą lub jej poszukiwaniem.

5. Finansowanie, o którym mowa w ust. 1, jest przyznawane przez starostę na warunkach i w wysokości określonych umową zawartą z wnioskodawcą, z tym że

zwrotowi nie podlegają koszty, o których mowa w ust. 2 pkt 1-6, poniesione przez wnioskodawcę przed dniem podpisania umowy.

6. Umowy z pracodawcą, którym jest starosta, zawiera Prezes Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami.

7. Finansowanie nie może przekraczać:

1) w odniesieniu do kosztów, o których mowa w ust. 2 pkt 1-3 - kwoty dwudziestokrotnego przeciętnego wynagrodzenia za każde dostosowane stanowisko pracy osoby z niepełnosprawnością;

2) w odniesieniu do kosztów, o których mowa w ust. 2 pkt 4 i 10 - kwoty czterokrotnego przeciętnego wynagrodzenia rocznie;

3) w odniesieniu do kosztów, o których mowa w ust. 2 pkt 5-9 - kwoty piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia rocznie na każdą osobę z niepełnosprawnością;

4) w odniesieniu do kosztów, o których mowa w ust. 2 pkt 10 - kwoty dwukrotnego przeciętnego wynagrodzenia rocznie na każdą osobę z niepełnosprawnością;

5) w odniesieniu do kosztów, o których mowa w ust. 2 pkt 11 - kwoty piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia rocznie na każdą osobę z niepełnosprawnością.

8. Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami określi, w drodze rozporządzenia:

1) tryb postępowania w sprawach udzielania finansowania, o którym mowa w ust. 1;

2) wzór wniosku i elementy umowy oraz dokumentację niezbędną do zwrotu kosztów, o których mowa w ust. 1;

3) sposób i terminy rozpatrywania wniosków, o których mowa w ust. 1;

4) formy zabezpieczenia zwrotu otrzymanych środków w przypadku niedotrzymania warunków umowy dotyczących ich przyznania

- mając na względzie zwiększenie poziomu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, dokonywanie zwrotu kosztów zgodnie z zasadami udzielania pomocy w ramach zasady de minimis oraz racjonalne gospodarowanie środkami Funduszu.

Art. 22d. 1. Finansowanie, o którym mowa w art. 22c ust. 1 pkt 6-11, jest przyznawane osobie z niepełnosprawnością, gdy:

1) otrzymała ofertę zatrudnienia lub odbycia szkolenia zawodowego, stażu, przygotowania zawodowego albo praktyk zawodowych lub absolwenckich w wymiarze co najmniej 10 godzin tygodniowo przez okres co najmniej 3 miesięcy;

2) jest zatrudniona lub odbywa szkolenie zawodowe, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie w wymiarze co najmniej 10 godzin tygodniowo, w przypadku gdy istnieje uzasadnione przypuszczenie, że to zatrudnienie, szkolenie zawodowe, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie będą kontynuowane przez co najmniej 3 miesiące, albo

3) jest samozatrudniona i w ciągu ostatnich 3 miesięcy pracowała w wymiarze co najmniej 10 godzin tygodniowo.

2. Finansowanie, o którym mowa w ust. 1, może być przyznane osobie z niepełnosprawnością także w celu poszukiwania pracy.

Art. 22e. 1. Finansowanie kosztów, o których mowa w art. 22c ust. 2, jest przyznawany pracodawcy w celu dostosowania środowiska pracy do potrzeb osoby z niepełnosprawnością pozostającej z nim w stosunku pracy lub odbywającej szkolenie zawodowe, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie w jego zakładzie pracy.

2. Finansowanie kosztów, o których mowa w art. 22c ust. 2 oraz w art. 26d, dotyczy wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z potrzeb wynikających z niepełnosprawności zatrudnionej osoby.

3. Pracodawca może otrzymać finansowanie kosztów, o których mowa w art. 22c ust. 2 pkt 1-3 i 5, jeśli przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osoby z niepełnosprawnościami, o których mowa w art. 22c ust. 3 pkt 1 i 5, z wykorzystaniem

finansowanych ze środków Funduszu dostosowania lub przedmiotów, z wyjątkiem przypadków, gdy przyczyną powstania niepełnosprawności w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy było zawinione przez pracodawcę lub przez pracownika naruszenie przepisów, w tym przepisów prawa pracy.

4. Warunkiem otrzymania przez pracodawcę finansowania jest wyrażenie zgody przez osobę z niepełnosprawnością, w związku z której potrzebami mają być poniesione koszty.

5. Warunkiem otrzymania przez pracodawcę finansowania kosztów, o których mowa w art. 22c ust. 2 pkt 1-3 i 5, jest uzyskanie pozytywnej opinii Państwowej Inspekcji Pracy, wydanej na wniosek starosty, odpowiednio o przystosowaniu lub o spełnieniu warunków bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowisku pracy lub pomieszczeniach zakładu pracy, które podlegały dostosowaniu.

6. Jeżeli okres zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością z wykorzystaniem finansowanego ze środków Funduszu dostosowania lub przedmiotów będzie krótszy niż 36 miesięcy, pracodawca jest obowiązany zwrócić Funduszowi za pośrednictwem starosty środki w wysokości równej $\frac{1}{36}$ ogólnej kwoty zwrotu za każdy miesiąc brakujący do upływu okresu, o którym mowa w ust. 3, jednak w wysokości nie mniejszej niż $\frac{1}{36}$ tej kwoty. Pracodawca dokonuje zwrotu w terminie 3 miesięcy od dnia rozwiązania stosunku pracy z osobą z niepełnosprawnością.

7. Pracodawca nie zwraca środków, o których mowa w ust. 6, jeżeli zatrudni w terminie 3 miesięcy od dnia rozwiązania stosunku pracy z osobą z niepełnosprawnością inną osobę z niepełnosprawnością z wykorzystaniem finansowanego ze środków Funduszu dostosowania lub przedmiotów, przy czym wynikająca z tego powodu przerwa nie jest wliczana do okresu, o którym mowa w ust. 1.”;

16) art. 23 i 23a uchyla się;

17) art. 26 uchyla się;

18) w art. 26a uchyla się ust. 1b;

19) w art. 26d po ust. 1 dodaje się ust. 1a i 1b w brzmieniu:

„1a. Pracodawca, na wniosek pracownika będącego osobą z niepełnosprawnością, w ramach racjonalnego usprawnienia, wyznacza pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością w pracy w zakresie czynności ułatwiających

komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika z niepełnosprawnością na stanowisku pracy.

1b. Pracodawca po uzgodnieniu z pracownikiem będącym osobą z niepełnosprawnością określa sposób i zasady wykonywania czynności, o których mowa w ust. 1a.”;

20) w art. 28 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Pracodawca będący podmiotem wymienionym w art. 4 ustawy z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1710, 1812, 1933 i 2185 oraz z 2023 r. poz. 412 i 825), przedsiębiorstwem społecznym w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o ekonomii społecznej lub organizacją pozarządową lub podmiotem wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571) prowadzącym działalność gospodarczą przez okres co najmniej 12 miesięcy, zatrudniającym nie mniej niż 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, jeżeli:

1) wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami przez okres co najmniej 6 miesięcy wynosi co najmniej:

a) 50%, a w tym co najmniej 20% ogółu zatrudnionych stanowią osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności albo

b) 30% niewidomych, osób z niepełnosprawnością psychospołeczną lub osób z niepełnosprawnością intelektualną zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;

2) obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy:

a) odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy,

b) uwzględniają potrzeby osób z niepełnosprawnościami w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higienicznosanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich,

3) jest zapewniona doraźna i specjalistyczna opieka medyczna, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne;

4) wystąpi z wnioskiem o przyznanie statusu pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej.”;

21) w art. 34:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Wykonanie zadań wynikających z ustawy nadzoruje Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami.”,

b) w ust. 2 w pkt 2 skreśla się wyrazy „lub przeprowadzanie”,

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Kontrolę w zakresie określonym w ust. 4 prowadzi Prezes Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami w imieniu Przewodniczącego Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami.”,

d) ust. 6 uchyla się,

e) ust. 8-10 uchyla się;

22) w art. 35:

a) w ust. 1 w pkt 3 wyraz „Pełnomocnikowi” zastępuje się wyrazami „Przewodniczącemu Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”,

b) w ust. 3 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

23) w art. 35a w ust. 4 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

24) w art. 35c w ust. 1 wyrazy „Prezesowi Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesowi Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

25) w art. 36:

a) w ust. 1 wyraz „Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”,

b) w ust. 4 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

26) w art. 39 w ust. 5 i w art. 41 w ust. 5 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

27) art. 42- 44d uchyla się;

28) w art. 45:

a) w ust. 1 skreśla się wyrazy „ , z zastrzeżeniem ust. 2a” ,

b) ust. 2 i 2a uchyla się,

c) ust. 3a uchyla się,

d) ust. 4 uchyla się;

29) w art. 47:

a) w ust. 2c wyrazy „Prezesa Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami, zwanego dalej „Prezesem Urzędu” ,

b) w ust. 7 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami” ;

30) w art. 47a w ust. 1 w pkt 1 i 2 wyraz „Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu” ;

31) w art. 47b w ust. 1 i 2 wyraz „Funduszem” zastępuje się wyrazami „Prezesem Urzędu” ;

32) w art. 48:

a) w ust. 1:

- we wprowadzeniu do wyliczenia wyrazy „Prezesa Zarządu tego Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu” ,

- w pkt 2 wyraz „Fundusz” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu” ,

b) w ust. 4 dwukrotnie użyte wyrazy „Prezesa Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu” ;

33) w art. 48b wyrazy „Prezes Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezes Urzędu” ;

34) w art. 49:

a) w ust. 1, 3, 4, 5a i 5c występujące w różnych przypadkach wyrazy „Prezes Zarządu Funduszu” zastępuje się użytymi w odpowiednich przypadkach wyrazami „Prezes Urzędu”,

b) w ust. 6 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

35) w art. 49a:

a) w ust. 1 wyrazy „Prezes Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezes Urzędu”,

b) w ust. 2 „Prezesa Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu”;

36) w art. 49b:

a) w ust. 5 wyrazy „Prezes Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezes Urzędu”,

b) ust. 6 uchyla się;

37) w art. 49c wyraz „Fundusz” zastępuje się wyrazami „Prezes Urzędu”;

38) w art. 49d:

a) w ust. 1 i 2 wyrazy „Prezes Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezes Urzędu”,

b) w ust. 3 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

39) w art. 49e w ust. 1a dwukrotnie użyte wyrazy „Prezesa Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu”;

40) w art. 49f ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. W przypadku umarzania należności wynikających z umów określonych w ust. 1, do których zawierania został powołany Urząd do spraw Osób z Niepełnosprawnościami decyzję w sprawie umorzenia wydaje Prezes Urzędu.”;

41) w art. 49g dwukrotnie użyte wyrazy „Prezesa Zarządu Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu”;

42) art. 50 uchyla się;

43) w art. 51:

a) uchyla się ust. 1-2a,

b) w ust. 3:

- we wprowadzeniu do wyliczenia wyraz „Zarządu” zastępuje się wyrazami „Prezesa Urzędu”,

- pkt 10 uchyla się;

c) w ust. 3a, 3c i 3e wyrazy „Zarząd Funduszu” zastępuje się wyrazami „Prezes Urzędu”,

d) w ust. 3f wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”.

e) ust. 4 i 5 uchyla się;

44) art. 51a-art. 53g uchyla się;

45) w art. 56 wyrazy „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego” zastępuje się wyrazami „Przewodniczący Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami”;

46) w art. 66 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. W postępowaniach o ustalenie niepełnosprawności albo stopnia niepełnosprawności lub w postępowaniach o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia nie stosuje się przepisu art. 79a ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. -Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 775 i 803).”.

Art. 44. W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2022 r. poz. 2651 i 2707 oraz z 2023 r. poz. 180, 326 i 511) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 138c w § 3 wyrazy „osoba sprawująca nad nią opiekę” zastępuje się wyrazami „osoba udzielająca jej wsparcia”;

2) w art. 138d wyrazy „osoba sprawująca opiekę nad osobą” zastępuje się wyrazami „osoba udzielająca wsparcia osobie”;

3) w art. 155 w § 2 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 45. W ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2512) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5 po pkt 14 dodaje się pkt 14a w brzmieniu:

„14a) osoby z niepełnosprawnościami;”;

2) po art. 19 dodaje się art. 19a w brzmieniu:

„Art. 19a. 1. Dział osoby z niepełnosprawnościami obejmuje sprawy:

- 1) świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami niebędących świadczeniami socjalnymi;
- 2) zatrudnienia, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami;
- 3) działań na rzecz realizacji praw osób z niepełnosprawnościami;
- 4) podnoszenia świadomości społeczeństwa, w tym na poziomie rodziny, w sprawach dotyczących osób z niepełnosprawnościami, a także działania na rzecz wzmocnienia poszanowania praw i wolności osób z niepełnosprawnościami;
- 5) zwalczania stereotypów, uprzedzeń i szkodliwych praktyk wobec osób z niepełnosprawnościami, w tym związanych z płcią i wiekiem, we wszystkich dziedzinach życia;
- 6) promowania wiedzy o zdolnościach oraz wkładzie osób z niepełnosprawnościami;
- 7) opracowywania oraz opiniowania projektów aktów normatywnych dotyczących osób z niepełnosprawnościami, w tym dotyczących ich zatrudnienia, rehabilitacji oraz warunków życia;
- 8) opracowywania projektów programów rządowych dotyczących rozwiązywania problemów osób z niepełnosprawnościami;
- 9) inicjowania działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności i barier utrudniających osobom z niepełnosprawnościami funkcjonowanie w społeczeństwie;

10) koordynowania i organizowania współpracy organów administracji publicznej, organizacji pozarządowych i instytucji w zakresie realizacji praw osób z niepełnosprawnościami;

11) współpracy międzynarodowej dotyczącej realizacji i ochrony praw osób z niepełnosprawnościami.

2. Przewodniczący Komitetu - Pełnomocnik Rządu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami sprawuje nadzór nad Prezesem Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami oraz Centrami Niezależnego Życia, o których mowa w art. ...ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz. ...).”;

3) w art. 31 w ust. 1 pkt 6 otrzymuje:

„6) świadczeń socjalnych;”.

Art. 46. W ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526) w art. 4 w ust. 1 w pkt 5 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 47. W ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. 2023 r. poz. 102) w art. 13 w ust. 2 w pkt 1 skreśla się wyraz „ułomności”.

Art. 48. W ustawie z dnia 21 stycznia 1999 r. o sejmowej komisji śledczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1024) w art. 11 w ust. 2 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 49. W ustawie z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2023 r. poz. 654) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11 w § 1 wyrazy „choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub niepełnosprawności neurorozwojowej”;

2) w art. 43a wyrazy „choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby” zastępuje się wyrazami „zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej, zaburzeń neurorozwojowych lub ciężkiej choroby”.

Art. 50. W ustawie z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. z 2021 r. poz. 672) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11c w pkt 2 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 11i w pkt 5 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”.

Art. 51. W ustawie z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2023 r. poz. 292) w art. 3 w ust. 4 wyrazy „dzieci niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „dzieci z niepełnosprawnościami”.

Art. 52. W ustawie z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 170) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 w pkt 1 w lit. b wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 8 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) osoby nabywające na potrzeby własne sprzęt rehabilitacyjny, wózki osób z niepełnosprawnościami, motorowery, motocykle lub samochody osobowe, zaliczone, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, do grupy osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności bez względu na rodzaj schorzenia, oraz osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności w związku z niepełnosprawnościami narządów ruchu;”.

Art. 53. W ustawie z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1105) w art. 20e w ust. 3 w pkt 4 i w ust. 6 pkt 2 oraz art. 20h w ust. 3 w pkt 6 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 54. W ustawie z dnia 29 listopada 2000 r. - Prawo atomowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1941 oraz z 2022 r. poz. 974) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art 3 w pkt 6d, w art. 33a w pkt 4, w art. 33c w ust. 1, w art. 33e w ust. 8 i w ust. 10, w art. 33h w ust. 2 w pkt 4 oraz w art. 33zd w ust. 1 w pkt 2 po wyrazie „opiekunów” dodaje się wyrazy „i osób udzielających wsparcia”;

2) w art. 12c w ust. 3 w pkt 3 wyrazy „istotnych zaburzeń funkcjonowania psychologicznego” zastępuje się wyrazami „przeciwwskazań psychologicznych”;

3) w art. 12d w ust. 9 dwukrotnie występujące wyrazy „istotnych zaburzeń funkcjonowania psychologicznego” zastępuje się wyrazami „przeciwwskazań psychologicznych”;

4) w art. 33e w ust. 1 po wyrazie „opiekunowie” dodaje się wyrazy „i osoby udzielające wsparcia”;

5) w art. 33i w ust. 4 po wyrazie „opiekunowi” dodaje się wyrazy „i osobie udzielającej wsparcia”.

Art. 55. W ustawie z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1208 i 1561) w art. 12¹ w ust. 1 wyraz „inwalidów” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 56. W ustawie z dnia 21 grudnia 2000 r. o żegludze śródlądowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1097 i 2642) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 20 w ust. 1 po pkt 4 dodaje się pkt 4a w brzmieniu:

„4a) wskazanie, czy statek jest dostosowany dla osób z niepełnosprawnościami;”;

2) w art. 37 w ust. 2 w pkt 1 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 57. W ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 725) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11 po ust. 12 dodaje się ust. 13 w brzmieniu:

„13. Do wypowiedzenia umów najmu mieszkania wspomaganego przepisy ust. 2 pkt 4, ust. 3 pkt 2, ust. 4 i ust. 5 stosuje się, pod warunkiem, że lokatorowi zapewnione zostanie inne mieszkanie wspomagane.”;

2) w art. 14 w ust. 4 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) małoletniego, osoby posiadającej orzeczenie potwierdzające niepełnosprawność, wydane na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240 i 852) lub ubezwłasnowolnionego oraz osoby sprawującej nad nim opiekę lub udzielającej wsparcia i wspólnie z nim zamieszkałej,”;

3) w art. 21 w ust. 3 pkt 6a wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 58. W ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2021 oraz z 2022 r. poz. 1561 i 2456) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5 ust. 3 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„3. Normatywną powierzchnię powiększa się o 15m², jeżeli w lokalu mieszkalnym zamieszkuje osoba z niepełnosprawnością poruszająca się na wózku lub osoba z niepełnosprawnością, której niepełnosprawność wymaga zamieszkiwania w oddzielnym pokoju.”;

2) w art. 7 w ust. 1c pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) informację o liczbie osób z niepełnosprawnościami, w tym o liczbie osób poruszających się na wózkach oraz o liczbie innych osób z niepełnosprawnościami, których niepełnosprawność wymaga zamieszkiwania w oddzielnym pokoju;”.

Art. 59. W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz. U. z 2021 r. poz. 386) w art. 8 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) dla dobra osób z niepełnosprawnościami będących beneficjentami w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 18 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, odpowiednio na zasadach określonych w rozdziale 3 w oddziale 3a tej ustawy.”.

Art. 60. W ustawie z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 2201) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 w ust. 2 w pkt 3 i w tytule rozdziału 8a wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 4 pkt 23 otrzymuje brzmienie:

„23) osoba z niepełnosprawnością i osoba o ograniczonej sprawności ruchowej – osobę z niepełnosprawnością w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia ... 2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz.U. ...) lub osobę, której sprawność ruchowa podczas korzystania ze środków transportu jest ograniczona z jakiegokolwiek przyczyny, w tym wieku, i której sytuacja wymaga należytej uwagi i dostosowania usług udostępnianych pasażerom do jej szczególnych potrzeb;”;

3) art. 47a-art. 47h otrzymują brzmienie:

„Art. 47b. 1. Dworzec który jest zlokalizowany w mieście powyżej 50 000 mieszkańców oraz z którego rocznie odjeżdża powyżej 500 000 pasażerów dostosowuje się do udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej w zakresie określonym w załączniku I lit. a do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 181/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. dotyczącego praw pasażerów w transporcie autobusowym i autokarowym i zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 (Dz. Urz. UE L 55 z 28.02.2011, zwanego dalej „rozporządzeniem nr 181/2011”.

2. Właściciel dworca corocznie do dnia 31 marca przeprowadza analizę dotyczącą spełniania przez dworzec kryteriów określonych w ust. 1. Wyniki analizy przekazuje się niezwłocznie wojewodzie.

3. Właściciel dworca, w terminie roku następującym po roku, w którym dworzec, spełnił kryteria określone w ust. 1, jest obowiązana dostosować dworzec do udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej w zakresie określonym w załączniku I lit. a do rozporządzenia nr 181/2011, zwanej dalej „udzielaniem pomocy”.

4. Właściciel dworca, po dostosowaniu dworca do udzielania pomocy jest obowiązany niezwłocznie wystąpić do ministra właściwego do spraw transportu, za pośrednictwem wojewody, z wnioskiem o wyznaczenie tego dworca jako dworca, w którym jest udzielana pomoc.

5. Do wniosku, o którym mowa w ust. 4, dołącza się dokumenty potwierdzające dostosowanie dworca do udzielania pomocy.

Art. 47c. 1. Właściciel dworca, który nie spełnia kryteriów określonych w art. 47b ust. 1, w przypadku dostosowania tego dworca do udzielania pomocy może wystąpić do ministra właściwego do spraw transportu, za pośrednictwem wojewody, z wnioskiem o wyznaczenie tego dworca jako dworca, w którym jest udzielana pomoc. Przepis art. 47b ust. 5 stosuje się.

2. Na wniosek właściciela dworca złożony do ministra właściwego do spraw transportu, za pośrednictwem wojewody, dworzec wyznaczony zgodnie z ust. 1 do udzielania pomocy może zostać pozbawiony statusu dworca wyznaczonego do jej udzielania.

Art. 47d. 1. Minister właściwy do spraw transportu może zawrzeć z podmiotem zarządzającym dworcem spełniającym kryteria określone w art. 47b ust. 1 porozumienie, na podstawie którego podmiot zarządzający dworcem dostosuje ten dworzec do udzielania pomocy w terminie określonym w tym porozumieniu.

2. Po dostosowaniu dworca, o którym mowa w ust. 1, do udzielania pomocy minister właściwy do spraw transportu wyznacza ten dworzec jako dworzec, w którym jest udzielana pomoc, poprzez jego zamieszczenie w wykazie, o którym mowa w art. 47g.

Art. 47e. W przypadku gdy dworzec wyznaczony do udzielania pomocy przestał spełniać kryteria określone w art. 47b ust. 1, utrzymuje on status dworca wyznaczonego do jej udzielania, o ile jego właściciel nie wystąpi do ministra właściwego do spraw transportu, za pośrednictwem wojewody, z wnioskiem o pozbawienie tego dworca statusu dworca wyznaczonego do udzielania pomocy. Do

wniosku dołącza się dokumenty potwierdzające, że dworzec przestał spełniać kryteria określone w art. 47b ust. 1.

Art. 47f. 1. Wojewoda i minister właściwy do spraw transportu są uprawnieni do kontroli dostosowania dworców do udzielania pomocy.

2. Wojewoda jest uprawniony do kontroli realizacji obowiązku, o którym mowa w art. 47b ust. 2, uwzględniając zakres, sposób i terminowość jego wykonania.

3. W ramach kontroli, o których mowa w ust. 1 i 2, osoba upoważniona do ich przeprowadzania ma prawo żądania od kontrolowanego pisemnych lub ustnych wyjaśnień, okazania dokumentów i innych nośników informacji oraz udostępniania danych mających związek z przedmiotem kontroli.

Art. 47g. Minister właściwy do spraw transportu prowadzi i aktualizuje „Wykaz dworców wyznaczonych do udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej.”.

Art. 47h. 1. Minister właściwy do spraw transportu po otrzymaniu wniosku, o którym mowa w art. 47b ust. 4 albo art. 47c ust. 1:

1) wyznacza dworzec do udzielania pomocy poprzez jego zamieszczenie w „Wykazie dworców wyznaczonych do udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej” albo

2) odmawia, w drodze decyzji administracyjnej, wyznaczenia dworca do udzielania pomocy i wyznacza dodatkowy termin na jego dostosowanie do jej udzielania, w przypadku gdy dworzec nie został dostosowany w zakresie określonym w załączniku I lit. a do rozporządzenia nr 181/2011.

2. Minister właściwy do spraw transportu po otrzymaniu wniosku, o którym mowa w:

1) art. 47c ust. 2, pozbawia dworzec statusu dworca wyznaczonego do udzielania pomocy poprzez jego usunięcie z wykazu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1;

2) art. 47e:

a) pozbawia dworzec statusu dworca wyznaczonego do udzielania pomocy poprzez jego usunięcie z wykazu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, albo

b) odmawia, w drodze decyzji administracyjnej, pozbawienia dworca statusu dworca wyznaczonego do udzielania pomocy, w przypadku gdy ustali, że dworzec nadal spełnia kryteria określone w art. 47b ust. 1.

3. Minister właściwy do spraw transportu zamieszcza w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej i na bieżąco aktualizuje „Wykaz dworców wyznaczonych do udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej”.

4. Minister właściwy do spraw transportu przekazuje Komisji Europejskiej zgodnie z art. 12 rozporządzenia nr 181/2011 „Wykaz dworców wyznaczonych do udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej” i jego aktualizacje.”.

Art. 61. W ustawie z dnia 18 września 2001 r. - Kodeks morski (Dz. U. z 2018 r. poz. 2175) w art. 83 w § 1 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 62. W ustawie z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1897) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 21 w ust. 3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 22 w ust. 2 pkt 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„2) osoby chore, z niepełnosprawnościami, kobiety w ciąży i kobiety karmiące - w zakresie świadczeń wymienionych w ust. 1 pkt 1-3, 6, 8 i 10,

3) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 8, wobec osób chorych lub udzielające wsparcia osobom z niepełnosprawnościami - w zakresie świadczeń wymienionych w ust. 1 pkt 1-3, 6 i 10.”.

Art. 63. W ustawie z dnia 3 lipca 2002 r. - Prawo lotnicze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1235, 1715, 1846 i 2185) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 26b w ust. 2 w pkt 4 wyrazy „osoby niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnościami posiadające orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”;

2) w art. 67 w ust. 3 we wprowadzeniu do wyliczenia i w ust. 6 oraz w art. 75 w ust. 3 wyrazy „pasażerów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „pasażerów z niepełnosprawnościami”.

Art. 64. W ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 259) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 6 po § 1 dodaje się § 2 i 3 w brzmieniu:

„§ 2. Pouczenia dla stron postępowania z niepełnosprawnościami powinny być dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z danej niepełnosprawności, w szczególności do złożonych potrzeb w komunikowaniu się tych osób. W razie potrzeby sąd korzysta z usług tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC.

§ 3. Wszelkie pouczenia w formie pisemnej, o których mowa w ustawie, powinny być dostosowane do szczególnych potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami, w tym o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, w szczególności powinny zostać przygotowane w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR).”;

2) w art. 94:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przewodniczący może zarządzić przeprowadzenie posiedzenia jawnego przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających jego przeprowadzenie na odległość (posiedzenie zdalne).”;

b) po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Posiedzenie zdalne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, z tym że osoby w nim uczestniczące, w tym członkowie składu orzekającego, nie muszą przebywać w budynku sądu.”;

3) w art. 106 po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. W przypadku osoby z niepełnosprawnością, w szczególności o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, będącej stroną, sąd może zdecydować o udziale tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN, asystenta AAC lub z wykorzystaniem sprzętu wspierającego komunikację celem wsparcia tej osoby w wykonaniu uprawnień przewidzianych w § 2.”.

Art. 65. W ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2020 r. poz. 2207) w art. 8d w ust. 1 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) umów dotyczących usług opieki domowej wobec osoby przewlekle chorej lub wsparcia osoby z niepełnosprawnością lub w podeszłym wieku, gdy w związku z ich wykonywaniem osoba świadcząca usługi zamieszkuje wspólnie z osobą uzyskującą wsparcie w jego mieszkaniu lub domu, a ze względu na charakter sprawowanej opieki lub udzielanego wsparcia usługi są świadczone jednej osobie lub wspólnie zamieszkującej rodzinie nieprzerwanie przez okres dłuższy niż jedna doba, z wyjątkiem przypadku świadczenia usług we wszelkich placówkach świadczących całodobowe usługi dla osób przewlekle chorych, z niepełnosprawnością lub w podeszłym wieku.”.

Art. 66. W ustawie z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2189) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 3 w ust. 5 wyrazy „trwała choroba psychiczna” zastępuje się wyrazami „trwałe zaburzenie psychiczne”;
- 2) w art. 11 w ust. 2 i 3 wyraz „upośledzenie” zastępuje się wyrazem „ograniczenie”.

Art. 67. W ustawie z dnia 5 grudnia 2002 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów mieszkaniowych o stałej stopie procentowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 101, 1561 i 2456) w art. 5 w ust. 3 w pkt 1b otrzymuje brzmienie:

“1b) finansowe wsparcie udzielone na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu niektórych przedsięwzięć mieszkaniowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 377);”.

Art. 68. W ustawie z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2022 r. poz. 1520) w art. 146 w ust. 3, w art. 216aa w ust. 1, w art. 230 w ust. 2, w art. 342 w ust. 1 w pkt 1, w art. 346 w ust. 1, w art. 370f w ust. 2, w art. 440 w ust. 2 w pkt 1 oraz w art. 491²¹ w ust. 2 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 69. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 w ust. 1 w pkt 7 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 33a w ust. 2 w pkt 3 w lit. a wyrazy „opiekę osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „opiekę lub wsparcie osobom z niepełnosprawnościami”.

Art. 70. W ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 176) w art. 1 w ust. 2:

1) w pkt 4 po wyrazach „zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „z niepełnosprawnością intelektualną oraz niepełnosprawnością neurorozwojową”;

2) pkt 8 otrzymuje brzmienie:

„8) osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność wydane na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240 i 852);”.

Art. 71. W ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1264) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 28 w ust. 2, w art. 40a, w art. 68 w ust. 1 w pkt 2 oraz w art. 89cb wyrazy „osobą niepełnosprawną” zastępuje się wyrazami „osobą z niepełnosprawnością”;

2) w art. 30 w ust. 1 w pkt 8 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”;

3) w art. 68:

a) w ust. 1 pkt 8 otrzymuje brzmienie:

„8) osobą z zaburzeniami psychicznymi,”

b) w ust. 2 w pkt 1 lit. a otrzymuje brzmienie:

„a) przystosowanym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,”;

4) w art. 88a w ust. 3 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) są małoletnimi bez opieki lub osobami z niepełnosprawnościami.”

Art. 72. W ustawie z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2267) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 28 w ust. 6 w pkt 7 wyrazy „słuchaczami niepełnosprawnymi” zastępuje się wyrazami „słuchaczami z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 42 w ust. 2 w pkt 5a oraz w ust. 8 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 73. W ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 390) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3:

a) w pkt 9 wyrazy „niepełnosprawnym dziecku” zastępuje się wyrazami „dziecku z niepełnosprawnością”,

b) w pkt 15 wyrazy „pełnoletniej osobie niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „pełnoletniej osobie z niepełnosprawnością”;

2) w art. 8 w pkt 5 wyrazy „dziecka niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „dziecka z niepełnosprawnością”;

3) w art. 16 w ust. 2:

a) w pkt 1 wyrazy „niepełnosprawnemu dziecku” zastępuje się wyrazami „dziecku z niepełnosprawnością”;

b) w pkt 2 wyrazy „osobie niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osobie z niepełnosprawnością”,

c) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje także osobie z niepełnosprawnością w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21. roku życia, o ile nie pobiera świadczenia kompensacyjnego o którym mowa w art. 18 ustawy z dnia...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz. U..., poz...).”;

4) w art. 17 w ust. 5 w pkt 1 we wprowadzeniu do wyliczenia po wyrazie „opiekę” dodaje się wyrazy „albo udzielająca wsparcia”;

5) w art. 23:

a) w ust. 1 dwukrotnie występujące wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”,

b) w ust. 4aa i w ust. 4b wyrazy „opieki, o której” zastępuje się wyrazami „opieki albo wsparcia, o których”,

c) w ust. 12 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

6) w art. 27 w ust. 4 po wyrazie „opiekę” dodaje się wyrazy „albo udzielającej wsparcia tej osobie albo tym osobom”.

Art. 74. W ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2629) w art. 18 w ust. 2 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) osób z niepełnosprawnościami.”.

Art. 75. W ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2022 r. poz. 931, 974, 1137, 1301, 1488, 1561, 2180) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 41 w ust. 12a wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 43 w ust. 1:

a) w pkt 22 w lit. d wyrazy „całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „opiekę lub wsparcie osobom z niepełnosprawnościami”,

b) pkt 23 otrzymuje brzmienie:

„23) usługi wsparcia osób z niepełnosprawnościami oraz opieki nad osobami przewlekle chorymi lub osobami w podeszłym wieku, świadczone w miejscu ich zamieszkania przez podmioty inne niż wymienione w pkt 22, oraz dostawę towarów ściśle z tymi usługami związaną;”;

3) w art. 62 w ust. 1 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 76. W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 17 w ust. 1 w pkt 11, w art. 18 w ust. 1 w pkt 3, w art. 50 w ust. 6 i 7 po wyrazach „zaburzeniami psychicznymi” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”;

2) w art. 19:

a) w pkt 1 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”,

b) w pkt 6 i 7 wyrazy „niepełnosprawnych intelektualnie” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”;

3) w art. 21 w pkt 1 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

4) w art. 22 w pkt 3, 4 i 10 wyrazy „całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami”,

5) w art. 46 w ust. 4 wyrazy „opieki nad osobą niepełnosprawną” zastępuje się wyrazami „wsparcia osoby z niepełnosprawnością”;

6) w art. 48a w ust. 2h w pkt 2 w lit. b wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”;

7) w art. 51 po ust. 5 dodaje się ust. 6 w brzmieniu:

„6. Funkcję ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami pełnią Centra Niezależnego Życia, o których mowa w przepisach ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.”;

8) art. 51a-51c uchyla się;

9) w art. 55:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność, poczucie bezpieczeństwa i możliwości prowadzenia niezależnego życia przez mieszkańców domu.”,

b) po ust. 2i dodaje się ust. 2j i 2k w brzmieniu:

„2j. Domy pomocy społecznej rozmieszcza się równomiernie na terenie powiatu. Nie można prowadzić dwóch lub więcej domów pomocy społecznej w jednym budynku lub w budynkach sąsiadujących.

„2k. Dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej prowadzi rejestr pisemnych ograniczeń, o których mowa w ust. 2b.”;

10) w art. 56 pkt 3-6 otrzymują brzmienie:

„3) osób z niepełnosprawnością psychospołeczną;

- 4) dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową;
- 5) dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową;
- 6) osób z niepełnosprawnością fizyczną;”;

11) w art. 56a w ust. 1 pkt 2-4 otrzymują brzmienie:

- „2) osób przewlekłe somatycznie chorych oraz osób z niepełnosprawnością fizyczną;
- 3) osób w podeszłym wieku oraz osób z niepełnosprawnością fizyczną;
- 4) osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową.”;

12) w art. 57:

a) w ust. 3b pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) regulamin organizacyjny domu pomocy społecznej lub jego projekt wraz z uzasadnieniem wskazującym, że ograniczenia w nim zawarte nie stanowią naruszenia praw lub wolności mieszkańca domu pomocy społecznej;”;

b) ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Zezwolenie wydaje się po przeprowadzeniu wizytacji obiektu, w którym usytuowany jest dom pomocy społecznej, oraz po zbadaniu zgodności z prawem regulaminu domu pomocy społecznej lub jego projektu.”;

c) po ust. 4 dodaje się ust. 4a-4f w brzmieniu:

„4a. Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej oraz organizacja pozarządowa, do której celów statutowych należy działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami, mogą wystąpić do sądu o zbadanie zgodności z prawem regulaminu domu pomocy społecznej.

4b. W sprawach określonych w ust. 4 sąd orzeka niezwłocznie po przeprowadzeniu rozprawy. Rozprawa powinna się odbyć nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku o zbadanie zgodności z prawem regulaminu domu pomocy społecznej.

4c. Sąd, orzekając o niezgodności regulaminu domu pomocy społecznej z prawem, wskazuje na zmiany, które należy dokonać w regulaminie w celu zapewnienia jego zgodności z prawem.

4d. W razie orzeczenia przez sąd niezgodności regulaminu domu pomocy społecznej z prawem podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej od dnia uprawomocnienia się orzeczenia dokonuje zmian wskazanych przez sąd i przedstawia je wojewodzie w terminie 30 dni.

4e. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w ust. 4d, wojewoda cofa zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej.

4f. W razie, gdy zaproponowane zmiany nie zapewniają zgodności regulaminu domu pomocy społecznej z prawem, wojewoda wyznacza dodatkowo 14-dniowy termin na wprowadzenie kolejnych zmian. Po bezskutecznym upływie terminu lub jeżeli wprowadzone zmiany nie zapewniają zgodności z prawem regulaminu domu pomocy społecznej, wojewoda cofa zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej.”;

13) po art. 57a dodaje się art. 57b-art. 57h w brzmieniu:

„Art. 57b. 1. Jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców lub pracowników, dom pomocy społecznej może wprowadzić szczególny nadzór nad terenem domu pomocy społecznej lub terenem wokół domu pomocy społecznej w postaci środków technicznych umożliwiających rejestrację obrazu (monitoring).

2. Monitoring nie obejmuje pomieszczeń mieszkalnych, pomieszczeń sanitarnych, szatni, stołówek oraz palarni.

3. Nagrania obrazu przetwarzają się wyłącznie do celów, dla których zostały zebrane, i przechowuje przez okres nieprzekraczający 3 miesięcy od dnia nagrania.

4. W przypadku, w którym nagrania obrazu stanowią dowód w postępowaniu prowadzonym na podstawie prawa lub dom pomocy społecznej powziął wiadomość, iż mogą one stanowić dowód w postępowaniu, termin określony w ust. 3 ulega przedłużeniu do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

5. Po upływie okresów, o których mowa w ust. 3 lub 4, uzyskane w wyniku monitoringu nagrania obrazu zawierające dane osobowe podlegają zniszczeniu, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

6. Cele, zakres oraz sposób zastosowania monitoringu ustala się w regulaminie monitoringu wizyjnego domu pomocy społecznej i ogłasza się w formie w obwieszczenia w powszechnie dostępnym miejscu w domu pomocy społecznej. Dom pomocy społecznej informuje mieszkańców na piśmie o wprowadzeniu monitoringu.

7. W przypadku wprowadzenia monitoringu dom pomocy społecznej oznacza pomieszczenia i teren monitorowany w sposób widoczny i czytelny, za pomocą odpowiednich znaków lub ogłoszeń dźwiękowych, nie później niż jeden dzień przed jego uruchomieniem.

8. Przepis ust. 7 nie narusza przepisów art. 12 i art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, z późn. zm.).

9. Przepisy ust. 1-8 nie naruszają przepisów art. 18e ust. 2-6 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Art. 57c. 1. Mieszkaniec domu pomocy społecznej ma prawo do pomocy w ochronie swoich praw.

2. Prawo do pomocy w ochronie praw osoby, o której mowa w ust. 1, przysługuje również jej przedstawicielowi ustawowemu, asystentowi prawnemu, pełnomocnikowi wspierającemu lub osobie faktycznie udzielającej wsparcia.

3. Dom pomocy społecznej informuje osoby, o których mowa w ust. 1 i 2, o zakresie działania i sposobie kontaktu z Rzecznikiem Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej.

4. Osoby, o których mowa w ust. 1 i 2, mają prawo w szczególności do:

- 1) przekazania ustnych i pisemnych skarg dotyczących naruszenia praw osoby, o której mowa w ust. 1;
- 2) spotkania z Rzecznikiem Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej w warunkach zapewniających swobodę wypowiedzi nie później niż w terminie 7 dni od dnia zgłoszenia takiej potrzeby;
- 3) uzyskania informacji o rozstrzygnięciu zgłoszonej sprawy.

Art. 57d. 1. Ochrona praw osób, o których mowa w art. 57c ust. 1, jest zadaniem właściwego terytorialnie Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, zwanego dalej „Rzecznikiem Prawem Mieszkańca”.

2. Do zadań Rzecznika Praw Mieszkańca należy w szczególności:

- 1) pomoc w dochodzeniu praw w sprawach związanych z przyjęciem, warunkami pobytu i opuszczaniem domu pomocy społecznej;
- 2) wyjaśnianie lub pomoc w wyjaśnianiu ustnych i pisemnych skarg tych osób;
- 3) współpraca z osobami z otoczenia, przedstawicielem ustawowym, asystentem prawnym, pełnomocnikiem wspierającym oraz osobami faktycznie udzielającymi wsparcia tym osobom;
- 4) inicjowanie i prowadzenie działalności edukacyjno-informacyjnej w zakresie praw mieszkańców domu pomocy społecznej.

3. W zakresie zadań, o których mowa w ust. 1 i 2, Rzecznik Praw Mieszkańca współpracuje z:

- 1) Rzecznikiem Praw Obywatelskich;
- 2) Rzecznikiem Praw Pacjenta oraz właściwymi miejscowo Rzecznikami Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego;
- 3) wojewodą.

4. Rzecznik Praw Mieszkańca, w celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 1 i 2, ma prawo:

- 1) wstępu do wszystkich pomieszczeń domu pomocy społecznej;
- 2) występowania z wnioskiem do personelu domu pomocy społecznej o podjęcie działań zmierzających do usunięcia przyczyny skargi lub zaistniałych naruszeń;
- 3) dostępu do dokumentacji zbiorczej oraz dokumentacji indywidualnej mieszkańca domu pomocy społecznej;

4) porozumiewania się z osobami, o których mowa w art. 57c ust. 1 i 2, bez udziału innych osób.

5. Rzecznik Praw Mieszkańca może działać z własnej inicjatywy lub na wniosek podmiotu uprawnionego, o którym mowa w art. 57c ust. 1 i 2.

Art. 57e. 1. Podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej zapewnia Rzecznikowi Praw Mieszkańca warunki do wykonywania jego zadań, w szczególności:

1) umożliwia przyjmowanie skarg, o których mowa w art. 57d ust. 2 pkt 1, przez Rzecznika Praw Mieszkańca;

2) udostępnia pomieszczenia przeznaczone do odbywania spotkań z osobami, o których mowa w art. 57c ust. 1 i 2.

2. Podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej, zapewnia dostęp do danych kontaktowych lokalnego Rzecznika Praw Mieszkańca.

3. Podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej, na żądanie mieszkańca, zapewnia możliwość skontaktowania się z lokalnym Rzecznikiem Praw Mieszkańca.

Art. 57f. 1. Rzecznikiem Praw Mieszkańca może być osoba, z zastrzeżeniem ust. 2, która:

1) posiada wykształcenie wyższe;

2) posiada wiedzę i doświadczenie dające rękojmię prawidłowego sprawowania funkcji Rzecznika Praw Mieszkańca;

3) jest obywatelem polskim;

4) korzysta z pełni praw publicznych;

5) nie była karana za przestępstwo popełnione z winy umyślnej;

6) cieszy się nieposzlakowaną opinią.

2. Rzecznikiem Praw Mieszkańca nie może być:

- 1) pracownik Domu Pomocy Społecznej;
- 2) podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej;
- 3) osoba powiązana kapitałowo lub osobowo z podmiotem, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej;
- 4) osoba prowadząca działalność, która kolidowałaby z wykonywaniem funkcji Rzecznika Praw Mieszkańca.

Art. 57g. 1. Starosta powołuje w drodze otwartego i konkurencyjnego naboru co najmniej jednego Rzecznika Praw Mieszkańca na powiat.

2. Minister właściwy w sprawach zabezpieczenia społecznego może powołać Ogólnopolską Radę Rzeczników Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, która proponuje rozwiązania systemowe dla problemów ujawniających się w pracy Rzeczników Praw Mieszkańca.

Art. 57h. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb i sposób działania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, uwzględniając terytorialny obszar działania rzeczników.”;

14) po art. 58 dodaje się art. 58a w brzmieniu:

„Art. 58a. Dom pomocy społecznej zapewnia mieszkańcom domu kontakt z psychologiem, a w przypadku mieszkańców domu przebywających w domach, o których mowa w art. 56 pkt 3, również z psychiatrą.”;

15) użyte w tytule rozdziału 3, w art. 67 w ust. 1a i 4, w art. 68a we wprowadzeniu do wyliczenia i w pkt 2, w art. 68c, w art. 69 w ust. 1, w art. 113c w pkt 1, w art. 126a, w art. 127b, w art. 130 w ust. 2 i 4-6, w art. 131a w ust. 2 i w art. 131b w ust. 1 w różnej liczbie i różnym przypadku wyrazy „placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym” zastępuje się użytymi w odpowiedniej liczbie i odpowiednim przypadku wyrazami „placówka zapewniająca całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami”;

16) w art. 68 w ust. 1 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Wsparcie w placówce zapewniającej całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku polega na świadczeniu przez całą dobę usług:”;

17) w art. 68a pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) zapewnić wykonywanie czynności, o których mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1, przez osoby posiadające kwalifikacje niezbędne do wykonywania zawodu lekarza, pielęgniarki, położnej, ratownika medycznego, opiekuna w domu pomocy społecznej, opiekuna osoby starszej, asystenta osoby z niepełnosprawnością, opiekunki środowiskowej, opiekuna medycznego albo osoby posiadające udokumentowane co najmniej 2-letnie doświadczenie zawodowe polegające na świadczeniu usług opiekuńczych osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku oraz ukończone szkolenie z zakresu udzielania pierwszej pomocy;”;

18) art. 68b otrzymuje brzmienie:

„Art. 68b. W placówce zapewniającej całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku może być zapewniane wsparcie wyłącznie osobom pełnoletnim.”;

19) art. 69 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach dotyczących wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie placówki zapewniającej całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku i wzór wniosku o zezwolenie, uwzględniając konieczność zapewnienia właściwego wsparcia osobom przebywającym w takich placówkach.”;

20) w art. 88 w ust. 1 we wprowadzeniu do wyliczenia, w art. 89 w ust. 7 w pkt 2 wyrazy „niepełnosprawnych intelektualnie” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością intelektualną lub niepełnosprawnością neurorozwojową”.

Art. 77. W ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916, 1726, 2185 i 2375) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 12 w ust. 8 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) osób z niepełnosprawnościami;”;

2) w art. 104:

a) w ust. 5 wyraz „inwalidztwo” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawność” ,

b) ust. 17 otrzymuje brzmienie:

„17. Wielkość normatywnej powierzchni użytkowej podwyższa się o 10 m², jeżeli w lokalu mieszka osoba z niepełnosprawnością poruszająca się na wózku.”.

Art. 78. W ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 735) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 w ust. 1:

a) w pkt 2 we wprowadzeniu do wyliczenia wyrazy „osobą niepełnosprawną” zastępuje się wyrazami „osobą z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem wydanym na podstawie odrębnych przepisów” ,

b) pkt 16b otrzymuje brzmienie:

„16b) osobie wspierającej osobę z niepełnosprawnością - oznacza to członków rodziny, w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem" (Dz. U. z 2020 r. poz. 1329), opiekujących się dzieckiem z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji lub osobą ze znacznym stopniem niepełnosprawności;” ,

c) pkt 21 otrzymuje brzmienie:

„21) osobie wymagającej stałego wsparcia - oznacza to osobę wymagającą ze względu na stan zdrowia, niepełnosprawność lub wiek stałego wsparcia, połączoną więzami rodzinnymi lub powinowactwem z osobą objętą usługami lub instrumentami rynku pracy lub pozostającą z nią we wspólnym gospodarstwie domowym;”,

d) w pkt 23a wyrazy „opiekunów osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób wspierających osoby z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 4 w ust. 5b w pkt 9 w lit. c otrzymuje brzmienie:

„c) w przypadku osoby wspierającej osobę ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub dzieckiem z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub wsparcia innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji - dane osobowe każdej osoby z niepełnosprawnością lub każdego dziecka: imię (imiona) i nazwisko, numer PESEL, a w przypadku jego braku - rodzaj, seria i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość;”;

3) w art. 46 w ust. 1 w pkt 1c i w ust. 3a, w art. 61e pkt 1a lit. b, art. 61i w ust. 6, w art. 61o w ust. 1a wyrazy „dzieci niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „dzieci z niepełnosprawnościami”;

4) w art. 49:

a) pkt 5 i 6 otrzymują brzmienie:

„5) bezrobotnym posiadającym co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko z orzeczeniem o niepełnosprawności do 18 roku życia,

6) bezrobotnym z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem,

b) po pkt 6 dodaje się pkt 6a w brzmieniu:

„6a) poszukującym pracy niepozostającym w zatrudnieniu lub niewykonyującym innej pracy zarobkowej osobom z niepełnosprawnościami;”,

c) pkt 7 otrzymuje brzmienie:

„7) poszukującym pracy niepozostającym w zatrudnieniu lub niewykonującym innej pracy zarobkowej osobom wspierającym osobę z niepełnosprawnością, z wyłączeniem osób wspierających osobę z niepełnosprawnością pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, lub zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów”;

5) w art. 51a w ust. 1 wyrazy „opiekunów osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osób wspierających osobę z niepełnosprawnością”;

6) w art. 60a ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Starosta może na podstawie zawartej umowy przyznać pracodawcy lub przedsiębiorcy środki Funduszu Pracy, zwane dalej „grantem”, na utworzenie stanowiska pracy zdalnej w rozumieniu art. 67¹⁸ ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy dla skierowanego bezrobotnego rodzica powracającego na rynek pracy, posiadającego co najmniej jedno dziecko w wieku do 6 lat, lub bezrobotną osobę udzielającą wsparcia osobie wymagającej wsparcia, która w okresie 3 lat przed rejestracją w urzędzie pracy jako bezrobotny zrezygnował z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej z uwagi na konieczność wychowywania dziecka lub udzielania wsparcia osobie wymagającej wsparcia.”;

7) w art. 60aa:

a) w ust. 1 wyrazy „skierowanego bezrobotnego opiekuna osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „skierowaną bezrobotną osobę udzielającą wsparcia osobie z niepełnosprawnością”,

b) w ust. 2 wyrazy „każdego skierowanego bezrobotnego opiekuna osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „każdą skierowaną bezrobotną osobę udzielającą wsparcia osobie z niepełnosprawnością”;

8) w art. 60b ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Starosta może, na podstawie zawartej umowy, przyznać pracodawcy świadczenie aktywizacyjne za zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu pracy skierowanego bezrobotnego rodzica powracającego na rynek pracy po przerwie związanej z wychowywaniem dziecka lub bezrobotnej osobie udzielającej wsparcia osobie wymagającej stałego wsparcia, który w okresie 3 lat przed rejestracją w urzędzie pracy

jako bezrobotny zrezygnował z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej z uwagi na konieczność wychowywania dziecka lub udzielania wsparcia osobie wymagającej stałego wsparcia.”;

9) w art. 61 w ust. 5 wyrazy „opieki nad osobą zależną” zastępuje się wyrazami „udzielania wsparcia osobie wymagającej stałego wsparcia”;

10) w art. 61e pkt 1a w lit. a wyrazy „dziećmi niepełnosprawnymi” zastępuje się wyrazami „dziećmi z niepełnosprawnościami”;

11) w art. 61h w ust. 2b wyrazy „opiekunem osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osobą wspierającą osobę z niepełnosprawnością”;

12) w art. 70 w ust. 1 we wprowadzeniu do wyliczenia wyrazy „pracowników niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „pracowników z niepełnosprawnościami”;

13) w art. 73a w ust. 5b wyrazy „opiekunów osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób wspierających osoby z niepełnosprawnościami”;

14) w art. 108 w ust. 1 w pkt 21 wyrazy „opieki nad dzieckiem i osobą zależną” zastępuje się wyrazami „opieki nad dzieckiem i udzielania wsparcia osobie wymagającej stałego wsparcia”.

Art. 79. W ustawie z dnia 16 lipca 2004 r. - Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. 2022 r. poz. 1648, 1933 i 2581) wprowadza się następujące zmiany:

1) użyte w art. 1 w ust. 1 w pkt 13 i w ust. 2 pkt 6, w art. 79c w ust. 1-3, w art. 81 w ust. 1, w art. 88, w art. 89 we wprowadzeniu do wyliczenia oraz w pkt 1 i 2, w art. 132 w ust. 3 w różnym przypadku wyrazy „osoby niepełnosprawne” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „osoby z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 189 w ust. 2:

a) w pkt 1 w lit. a wyrazy „użytkownikiem niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „użytkownikiem z niepełnosprawnościami”,

b) w pkt 3 w lit. e wyrazy „użytkowników niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „użytkowników z niepełnosprawnościami”.

Art. 80. W ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2561) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5 w pkt 17 wyraz „niepełnosprawny” zastępuje się wyrazami „osoba z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem”;

2) w art. 15 w ust. 2 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) rehabilitacji leczniczej, w tym rehabilitacji osoby z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem;”;

3) w art. 19a w ust. 4 w pkt 3 po lit. f dodaje się lit. g w brzmieniu:

„g) osoba, której stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności.”;

4) w art. 20 po ust. 14 dodaje się ust. 15 i 16 w brzmieniu:

„15. Dla świadczeniobiorców objętych programem rehabilitacji leczniczej, których stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności, świadczeniodawca prowadzi odrębną listę oczekujących na udzielenie świadczenia. Do listy tej nie stosuje się przepisów wydanych na podstawie ust. 11.

16. Świadczeniodawca umieszcza na liście określonej w ust. 15 świadczeniobiorcę, z wyjątkiem świadczeniobiorcy znajdującego się w stanie nagłym, na podstawie karty rehabilitacji leczniczej o której mowa w art. 32e ust. 1, oraz następujących kryteriów medycznych opartych na aktualnej wiedzy medycznej:

- 1) stanu zdrowia świadczeniobiorcy;
- 2) rokowania co do ryzyka utrwalenia dysfunkcji;
- 3) chorób współistniejących mających wpływ na ryzyko niepełnosprawności;
- 4) zagrożenia wystąpienia, utrwalenia lub pogłębienia niepełnosprawności.”;

5) w art. 27 w ust. 1 w pkt 2 wyraz „niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością”;

6) po art. 32d dodaje się art. 32e i 32f w brzmieniu:

„Art. 32e. 1. Świadczeniobiorca, u którego lekarz ubezpieczenia zdrowotnego stwierdził stan zdrowia mogący prowadzić do niepełnosprawności, ma prawo do

uzyskania świadczeń na podstawie programu rehabilitacji leczniczej, określonego w karcie rehabilitacji leczniczej, bez skierowania.

2. Fundusz, na wniosek świadczeniodawcy, przydziela zakresy liczb będących unikalnymi numerami identyfikującymi karty rehabilitacji leczniczej. Świadczeniodawcy przydzielają lekarzom udzielającym u nich świadczeń opieki zdrowotnej zakresy liczb będących unikalnymi numerami identyfikującymi karty rehabilitacji leczniczej.

3. Zakresy liczb będące unikalnymi numerami identyfikującymi karty rehabilitacji leczniczej mogą być wykorzystane tylko raz.

4. Minister właściwy do spraw zdrowia, po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Lekarskiej, Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych, Krajowej Rady Fizjoterapeutów i Konsultanta krajowego w dziedzinie rehabilitacji z uwzględnieniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF) określi, w drodze rozporządzenia, kryteria kwalifikacji do programu rehabilitacji leczniczej świadczeniobiorców, których stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności oraz zakres danych prowadzonej karty rehabilitacji leczniczej w prowadzonej w systemie informacji medycznej, o którym mowa w ustawie z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1555), mając na względzie zapewnienie właściwego przepływu informacji dotyczących realizacji programu rehabilitacji leczniczej oraz możliwość oceny efektów realizowanego programu rehabilitacji leczniczej w oparciu o Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia.

Art. 32f. 1. Karta rehabilitacji leczniczej w formie papierowej jest wydawana świadczeniobiorcy lub jego przedstawicielowi ustawowemu przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego, który ją sporządził lub udostępniana w formie elektronicznej.

2. Świadczeniodawca sporządzający dokumentację medyczną dotyczącą realizacji programu rehabilitacji leczniczej ma obowiązek sporządzić i nieodpłatnie przekazać w formie papierowej lub udostępnić w formie elektronicznej świadczeniobiorcy posiadającemu kartę rehabilitacji leczniczej kopię tej dokumentacji, za której wykonanie świadczeniodawca nie pobiera opłaty, o której mowa w art. 28 ust. 1

ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2022 r. poz. 1876, 2280 i 2705 oraz z 2023 r. poz. 605). Kopia dokumentacji medycznej dotyczącej realizacji programu rehabilitacji leczniczej stanowi załącznik do karty rehabilitacji leczniczej.”;

7) w art. 47 w ust. 1a wyrazy „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie” zastępuje się wyrazami „ciężką i nieodwracalną niepełnosprawność”;

8) w art. 97 w ust. 3 w pkt 13 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

9) w art. 97a w ust. 2 w pkt 5 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

10) w art. 136 ust. 1 po pkt 2a dodaje się pkt 2b w brzmieniu:

„2b) sposób realizacji obowiązku, o którym mowa w art. 6a ust. 1 ustawy dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 849);”.

Art. 81. W ustawie z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2023 r. poz. 57) w art. 18 w pkt 1 po lit. c dodaje się lit. d w brzmieniu:

„d) dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240).”.

Art. 82. W ustawie z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz. 325) w art. 8 w ust. 4a wyrazy „osoba nieporadna” zastępuje się wyrazami „osoba wymagająca wsparcia”.

Art. 83. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1125) w art. 88 po wyrazach „bez opieki” dodaje się wyrazy „lub wsparcia”.

Art. 84. W ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249 oraz z 2023 r. poz. 535) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3 po ust. 1a dodaje się ust. 1b w brzmieniu:

„1b. Formy bezpłatnej pomocy, o których mowa w ust. 1, uwzględniają stopień i rodzaj niepełnosprawności osoby doznającej przemocy domowej i wynikające z tej niepełnosprawności usprawiedliwione potrzeby w zakresie udzielanego wsparcia.”;

2) w art. 6:

a) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Realizując zadania, o których mowa w ust. 1, organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego biorą pod uwagę w szczególności usprawiedliwione potrzeby osoby doznającej przemocy domowej wynikające z rodzaju i stopnia jej niepełnosprawności.”,

b) w ust. 2 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej, uwzględniającego w szczególności usprawiedliwione potrzeby wynikające z rodzaju i stopnia niepełnosprawności osoby doznającej przemocy domowej;”;

3) w art. 9b w ust. 3 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy domowej, uwzględniającego w szczególności usprawiedliwione potrzeby wynikające z rodzaju i stopnia niepełnosprawności osoby doznającej przemocy domowej;”;

4) w art. 9c w ust. 1 w pkt 1 lit. f otrzymuje brzmienie:

„f) informacje o stanie zdrowia oraz niepełnosprawności;”;

5) w art. 10 w ust. 1 po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu:

„1a) uwzględniania w zakresie udzielanego wsparcia usprawiedliwionych potrzeb osób doznających przemocy domowej wynikających z rodzaju i stopnia niepełnosprawności;”.

Art. 85. W ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 802) w art. 4 w ust. 2 pkt 1 lit. b:

1) wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„b) 70% ogólnej liczby założycieli, w przypadku gdy spółdzielnię socjalną zakładają osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych albo gdy spółdzielnia socjalna prowadzi działalność w zakresie:”

2) tiret drugie otrzymuje brzmienie:

„– rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,”.

Art. 86. W ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1328) w art. 4 w ust. 5 w pkt 2 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 87. W ustawie z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym (Dz. U. z 2021 r. poz. 985) w art. 2 w pkt 10 wyraz „inwalidztwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 88. W ustawie z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2022 r. poz. 2132) w art. 59a wyrazy „osoby niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnościami”.

Art. 89. W ustawie z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2023 r. poz. 342, 497 i 1195) w art. 4 po pkt 18c dodaje się pkt 18d w brzmieniu:

„18d) Prezes Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami;”.

Art. 90. W ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2142 i 2236) w art. 2 w ust. 1 w pkt 1 w lit. b wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 91. W ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1614) w art. 10 w ust. 1 w pkt 1 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 92. W ustawie z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 845) w art. 2 w pkt 8 skreśla się wyrazy „fizyczna lub umysłowa”.

Art. 93. W ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2022 r. poz. 1029) w art. 72 w ust. 2 w pkt 1a lit. b otrzymuje brzmienie:

„b) zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby z niepełnosprawnościami,”.

Art. 94. W ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2022 r. poz. 1876, 2280 i 2705 oraz z 2023 r. poz. 605) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 6 dodaje się art. 6a w brzmieniu:

„Art. 6a. 1. Osobom ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zapewnia się możliwość zapoznania się z treścią i składania zgód, wniosków i innych oświadczeń związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych, w formie dla nich dostępnej, w szczególności w formie elektronicznej. Obowiązek, o którym mowa w zdaniu

pierwszym, nie obejmuje zapewnienia urządzeń oraz oprogramowania do obsługi urządzeń.

2. W przypadku niespełnienia wymagań określonych w ust. 1, art. 29 – 34 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami stosuje się odpowiednio.”;

2) w art. 12 ust. 2 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:

„2. Pacjent, przedstawiciel ustawowy pacjenta oraz osoba upoważniona przez pacjenta do informacji o stanie zdrowia pacjenta i udzielonych mu świadczeniach, będący osobą ze szczególnymi potrzebami, o której mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), ma prawo do otrzymania informacji, o których mowa w ust. 1 oraz w art. 9–11, w zrozumiałym dla niego sposób, w szczególności z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023 r. poz. 20). W przypadku niespełnienia wymagań określonych w zdaniu pierwszym, art. 29 – 34 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami stosuje się odpowiednio.”;

3) w art. 18 po ust. 1a dodaje się ust. 1b w brzmieniu:

„1b. Jeżeli dysponujący pełnym rozeznaniem pacjent lub przedstawiciel ustawowy pacjenta nie mogą wyrazić zgody w formie pisemnej, kierownik podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych lub wyznaczona przez niego osoba mogą uczynić w miejscu przeznaczonym na złożenie podpisu adnotację o wyrażeniu zgody przez uprawnioną osobę, braku możliwości złożenia przez nią podpisu, wskazaniu okoliczności braku możliwości złożenia podpisu przez osobę uprawnioną. Adnotację oznacza się imieniem i nazwiskiem oraz podpisem osoby przyjmującej oświadczenie.”;

4) w art. 33 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Pacjent podmiotu leczniczego wykonującego działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej ma prawo do kontaktu osobistego oraz za pośrednictwem środków łączności z innymi osobami.”.

Art. 95. W ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 530) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 13 w ust. 2 pkt 4b otrzymuje brzmienie:

„4b) informację, czy w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia wskaźnik zatrudnienia w jednostce osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, wynosi co najmniej 4%”;

2) w art. 13a ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Jeżeli w jednostce wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 4%, pierwszeństwo w zatrudnieniu na stanowiskach urzędniczych, z wyłączeniem kierowniczych stanowisk urzędniczych, przysługuje osobie z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem, o ile znajduje się w gronie osób, o których mowa w ust. 1.”;

3) w art. 14 w ust. 2 w pkt 1 wyrazy „kandydatów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „kandydatów z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”;

4) w art. 42 w ust. 3 wyrazy „osobami wymagającymi stałej opieki” zastępuje się wyrazami „osobami wymagającymi stałego wsparcia”.

Art. 96. W ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1691) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 8 w ust. 3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”;

2) w art. 28 w ust. 2 pkt 4b otrzymuje brzmienie:

„4b) informację, czy w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia wskaźnik zatrudnienia w urzędzie osób z niepełnosprawnościami posiadających

orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, wynosi co najmniej 4%”;

3) w art. 29a ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Jeżeli w urzędzie wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 4%, pierwszeństwo w zatrudnieniu przysługuje osobie z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem, o ile znajduje się w gronie osób, o których mowa w ust. 1.”;

4) w art. 30 w ust. 2 w pkt 1 wyrazy „kandydatów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „kandydatów z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”;

5) w art. 97 w ust. 10 wyrazy „osobami wymagającymi stałej opieki” zastępuje się wyrazami „osobami wymagającymi stałego wsparcia”.

Art. 97. W ustawie z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. z 2022 r. poz. 1657 i 2280) w art. 47 w ust. 3 w pkt 4 wyrazy „inwalidzi” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnościami”.

Art. 98. W ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o postępowaniu kompensacyjnym w podmiotach o szczególnym znaczeniu dla polskiego przemysłu stoczniowego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1696) w art. 87 i w art. 110 w ust. 1 w pkt 1 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 99. W ustawie z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2022 r. poz. 217) w art. 41a w ust. 4 w pkt 2 wyrazy „małżonkiem legitymującym się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności” zastępuje się wyrazami „udzielania osobistego wsparcia małżonkowi legitymującemu się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności”.

Art. 100. W ustawie z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 616) w art. 3 w pkt 1 w lit. d wyrazy „sportowców niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „sportowców z niepełnosprawnościami”.

Art. 101. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach (Dz. U. z 2022 r. poz. 1113) w załączniku nr 1 do ustawy w ust. 9 wyrazy „wózkach inwalidzkich” zastępuje się wyrazami „wózkach osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 102. W ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1634, 1692, 1747, 1725, 1768, 1964 i 2414) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 14 pkt 7a otrzymuje brzmienie:

„7a) pomocy społecznej, reintegracji zawodowej i społecznej oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami,”;

2) w art. 154 w ust. 4 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”.

Art. 103. W ustawie z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 227) w art. 86 w ust. 4 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 104. W ustawie z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2470) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 118 w ust. 19 w pkt 1 wyrazy „upośledzeń czynności organizmu” zastępuje się wyrazami „ograniczeń czynności organizmu”;

2) w art. 141 w ust. 2 w pkt 2 wyrazy „upośledzonych umysłowo” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością intelektualną”.

Art. 105. W ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1599 i 2185) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11 w ust. 6, w art. 12a w ust. 2 i w art. 26 w ust. 1 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 27 w ust. 2 po wyrazach „z zakresu sportu” dodaje się wyrazy „, w tym sportu osób z niepełnosprawnościami”;

3) w art. 28 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Dotacje, o których mowa w ust. 2, powinny uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami.”;

4) w art. 29 po ust. 1a dodaje się ust. 1aa w brzmieniu:

„1aa. Do zakresu działania ministra właściwego do spraw kultury fizycznej należy również:

1) projektowanie kierunków realizacji polityki na rzecz kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami;

2) wspieranie oraz upowszechnianie kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami;

3) wspieranie rozwoju kultury fizycznej i aktywności sportowej u młodych osób z niepełnosprawnościami;

4) tworzenie warunków do powstania dostępnej w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240) infrastruktury ośrodków sportowych.”;

5) w art. 31 w ust. 3 po wyrazach „samorządu terytorialnego,” dodaje się wyrazy „uwzględniając sport osób z niepełnosprawnościami”;

6) w art. 36 w ust. 1 w pkt 3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 106. W ustawie z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 756) w art. 24 w ust. 3 w pkt 2 wyrazy „chorobie psychicznej” zastępuje się wyrazami

„zaburzeniach psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej lub niepełnosprawności neurorozwojowej”.

Art. 107. W ustawie z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (Dz.U. z 2022 r. poz. 671) w art. 29 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Osoba na fotografii jest przedstawiona bez okularów z ciemnymi szklami. Osoba z niepełnosprawnością wzroku może załączyć fotografię przedstawiającą ją w okularach z ciemnymi szklami, o ile osoba ta przedłoży orzeczenie o niepełnosprawności osoby do 16. roku życia lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby, która ukończyła 16 lat, z powodu wrodzonej lub nabytej niepełnosprawności wzroku.”.

Art. 108. W ustawie z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U. z 2022 r. poz. 1191) w art. 24 w ust. 3 po wyrazach „faktyczną opiekę” dodaje się wyrazy „lub wykonująca faktyczne wsparcie”.

Art. 109. W ustawie z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2022 r. poz. 1343) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 12 w ust. 2 w pkt 4, w art. 15 w ust. 1 w pkt 1, w art. 21 w ust. 1a i w art. 25 w ust. 3 w pkt 5 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 15 w ust. 1 w pkt 3 w lit. e kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się lit. f w brzmieniu:

„f) dostępu dla osób z niepełnosprawnością i osób o ograniczonej sprawności ruchowej;”;

3) w art. 16 w ust. 5 w pkt 3 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”.

Art. 110. W ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz. U. z 2023 r. poz. 622) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3 w ust. 3 wyrazy „Osoba niepełnosprawna” zastępuje się wyrazami „Osoba z niepełnosprawnością”;

2) w art. 24 w pkt 2 wyrazy „osoby niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „osoby z niepełnosprawnością”;

3) w art. 54 w ust. 5 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) osoby z niepełnosprawnością wymagającej przystosowania pojazdu do rodzaju niepełnosprawności;”;

4) w art. 56 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Z opłaty za część praktyczną egzaminu państwowego przeprowadzanego w stosunku do osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenie lekarskie z adnotacją, że mogą prowadzić pojazd silnikowy po przystosowaniu go do rodzaju niepełnosprawności, zwalnia się osoby z niepełnosprawnościami, w przypadku gdy jazda egzaminacyjna odbywa się pojazdem, o którym mowa w art. 54 ust. 5 pkt 1.”;

5) w art. 66 w ust. 2 w pkt 3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 111. W ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1277 i 2418) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5:

a) w pkt 8 wyrazy „całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami”,

b) pkt 11 otrzymuje brzmienie:

„11) wyborcy z niepełnosprawnością - należy przez to rozumieć wyborcę o ograniczonej sprawności fizycznej, psychicznej, intelektualnej lub w zakresie zmysłów, która utrudnia mu wzięcie udziału w wyborach;”;

2) w art. 10 po § 2 dodaje się § 3 w następującym brzmieniu:

„§ 3. Przepisu § 2 pkt 3 nie stosuje się do wyborów do Parlamentu Europejskiego.”;

3) w art. 16 w § 1 w pkt 3, art. 53j w § 1 w pkt 2 i w § 3 w pkt 5 i w art. 186 w § 1 i § 2 wyrazy „wyborców niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „wyborców z niepełnosprawnościami”;

4) w art. 37a:

a) w § 1:

- we wprowadzeniu do wyliczenia wyrazy „Wyborca niepełnosprawny” zastępuje się wyrazami „Wyborca z niepełnosprawnością”,
- w pkt 2 wyrazy „wyborcy niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „wyborcy z niepełnosprawnością”,

b) w § 2 i 3 wyrazy „wyborcy niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „wyborcy z niepełnosprawnością”;

5) w art. 40a w § 1, w art. 53a w § 1, w art. 53h w § 2 i § 5 i w art. 54 w § 1 wyrazy „Wyborca niepełnosprawny” zastępuje się wyrazami „Wyborca z niepełnosprawnością”;

6) w art. 52 w § 2a wyrazy „osobą niepełnosprawną” zastępuje się wyrazami „osobą z niepełnosprawnością”;

7) w art. 53 wyrazy „Wyborcy niepełnosprawnemu” zastępuje się wyrazami „Wyborcy z niepełnosprawnością”;

8) w art. 53a w § 4 i w art. 54 w § 4 wyrazy „wyborcę niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „wyborcę z niepełnosprawnością”;

9) art. 53b:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Zgłoszenie, o którym mowa w § 1, powinno zawierać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL wyborcy, oświadczenie o wpisaniu tego wyborcy do rejestru wyborców w danej gminie, oznaczenie wyborów, których dotyczy zgłoszenie, wskazanie przyczyny głosowania korespondencyjnego, a także wskazanie adresu, na który ma być wysłany pakiet wyborczy.”;

b) uchyla się § 3a;

10) w art. 53b w § 7 i w art. 53g w § 1 w pkt 5 wyrazy „wyborca niepełnosprawny” zastępuje się wyrazami „wyborca z niepełnosprawnością”;

11) art. 53c otrzymuje brzmienie:

„Art. 53c. § 1. Jeżeli zgłoszenie, o którym mowa w art. 53b § 1, nie spełnia wymogów, o których mowa w art. 53b § 2–3, urzędnik wyborczy wzywa wyborcę do uzupełnienia zgłoszenia w terminie 1 dnia od dnia doręczenia wezwania.

§ 2. Zgłoszenie złożone po terminie, o którym mowa w art. 53b § 1, niespełniające wymogów, o których mowa w art. 53b § 2–3, lub nieuzupełnione w terminie, o którym mowa w § 1, a także złożone przez wyborcę z niepełnosprawnością lub wyborcę, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, który wystąpił z wnioskiem o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania lub otrzymał zaświadczenie o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów, pozostawia się bez rozpoznania, o czym informuje się wyborcę.”;

12) w art. 53j w § 1 po pkt 4 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) tryb dostarczania pakietów wyborczych do wyborców z niepełnosprawnościami, którzy zażądali dostarczenia pakietu w kraju w sposób, o którym mowa w art. 53b § 7 pkt 2, oraz odbierania kopert zwrotnych od tych wyborców”;

13) po art. 53l dodaje się rozdział 6b w brzmieniu:

„Rozdział 6b

Głosowanie za pomocą elektronicznego urządzenia do głosowania

Art. 53m. Wyborca z niepełnosprawnością może w lokalu wyborczym, po stwierdzeniu jego tożsamości, głosować za pomocą elektronicznego urządzenia do głosowania.

Art. 53n. § 1. Elektroniczne urządzenie do głosowania, o którym mowa w art. 53m, powinno zostać udostępnione w co najmniej jednym lokalu obwodowej komisji wyborczej, o którym mowa w art. 16 § 1 pkt 3.

§ 2. Elektroniczne urządzenia do głosowania, o których mowa w art. 53m, nie są ze sobą połączone za pośrednictwem publicznie dostępnej sieci elektronicznego przekazywania danych.

§ 3. Elektroniczne urządzenie do głosowania, o którym mowa w art. 53m:

- 1) umożliwia komunikowanie się przez więcej niż jeden kanał sensoryczny i obejmuje rozwiązania alternatywne dla elementów wizualnych i dźwiękowych, elementów mowy i elementów dotykowych;
- 2) zapewnia elastyczne sposoby poprawy wyrazistości wizji oraz rozwiązania umożliwiające powiększanie obrazu, zwiększanie jasności i kontrastu, a także interoperacyjność z narzędziami wspomagającymi i programami umożliwiającymi nawigację po interfejsie użytkownika produktu;
- 3) zapewnia rozwiązanie alternatywne do stosowania kolorów dla wskazania działania, które należy wykonać, wskazania konieczności reakcji ze strony użytkownika lub zaznaczenia pewnych elementów;
- 4) umożliwia sterowanie sekwencyjne i alternatywne rozwiązania z zakresu motoryki małej oraz zapobiega konieczności jednoczesnego manipulowania więcej niż jednym przełącznikiem, a przełączniki są możliwe do rozróżnienia za pomocą dotyku;
- 5) nie wymaga wykonywania ruchów o dużym zasięgu lub użycia dużej siły fizycznej;
- 6) nie wywołuje ataków padaczki fotogennej;
- 7) zapewnia wystarczająco długi czas na interakcję oraz możliwość elastycznego dostosowywania czasu;
- 8) jest wyposażone w technologię syntezy mowy oraz zestaw słuchawkowy;
- 9) umożliwia podłączenie przewodowego stereofonicznego zestawu słuchawkowego.
- 10) posiada klawisze i przełączniki oznaczone przez odpowiedni kontrast oraz możliwe do rozpoznania dotykowego;
- 11) umożliwia korzystanie z cech decydujących o jego dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami bez konieczności ich aktywowania.

Art. 53o. § 1. Lokal wyborczy, o którym mowa w art. 53n § 1, wskazuje wójt.

§ 2. Wójt przekazuje Państwowej Komisji Wyborczej informację o lokalu wyborczym wskazanym zgodnie z § 1 i podaje najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej oraz w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej portalu, o którym mowa w art. 160 § 2 pkt 1, informacje o lokalach wyborczych, o których mowa w art. 53n § 1.

§ 4. W lokalu wyborczym, o którym mowa w art. 53n § 1, umieszcza się zwięzłą informację o sposobie głosowania właściwym dla przeprowadzanych wyborów za pomocą elektronicznego urządzenia do głosowania. Informację tę sporządza, według wzoru ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą i umieszcza w lokalach, dyrektor właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego.

Art. 53p. Minister właściwy do spraw wewnętrznych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw informatyzacji oraz Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia warunki techniczne, jakim powinno odpowiadać elektroniczne urządzenie do głosowania, o którym mowa w art. 53m, mając na względzie konieczność zapewnienia tajności głosowania, zasadę, zgodnie z którą wyborca może głosować tylko raz, bezpieczeństwo danych, oraz uwzględniające różne rodzaje niepełnosprawności, w szczególności niepełnosprawność manualną, niepełnosprawność wzroku oraz niepełnosprawności sprzężone.

Art. 53r. § 1. Wyborca głosujący za pomocą elektronicznego urządzenia do głosowania po wykonaniu czynności, o których mowa w art. 52 § 1, otrzymuje dostęp do elektronicznego urządzenia do głosowania. Wyborca z niepełnosprawnością potwierdza otrzymanie dostępu do elektronicznego urządzenia do głosowania.

§ 2. Po otrzymaniu dostępu do elektronicznego urządzenia do głosowania wyborca z niepełnosprawnością niezwłocznie udaje się do elektronicznego urządzenia do głosowania.

§ 3. Po wypełnieniu karty do głosowania za pomocą elektronicznego urządzenia do głosowania i otrzymania jej wydruku wyborca z niepełnosprawnością wykonuje czynność, o której mowa w art. 52 § 6.

§ 4. Tajność głosowania zapewnia się przez umiejscowienie elektronicznego urządzenia do głosowania w łatwo dostępnym miejscu umożliwiającym wyborcy z niepełnosprawnością nieskrępowane zapoznanie się z instrukcją jego obsługi, listą kandydatów oraz wskazanie wybranego kandydata w sposób niewidoczny dla innych osób.”;

14) w art. 56:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Akt pełnomocnictwa do głosowania sporządza się na wniosek wyborcy wniesiony do wójta gminy, w której wyborca jest ujęty w obwodzie głosowania właściwym dla adresu zameldowania na pobyt stały lub adresu stałego zamieszkania, najpóźniej w 9 dniu przed dniem wyborów. We wniosku zamieszcza się nazwisko i imię (imiona), numer ewidencyjny PESEL oraz adres zamieszkania zarówno wyborcy, jak i osoby, której ma być udzielone pełnomocnictwo do głosowania, wskazanie przyczyny głosowania za pośrednictwem pełnomocnika oraz oznaczenie wyborów, których dotyczy pełnomocnictwo do głosowania.”,

b) w § 3 skreśla się pkt 1;

15) w art. 102 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§1a. Strona internetowa, o której mowa w § 1, jest udostępniana w formie dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, określonej w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.”;

16) w art. 118:

a) po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. Audycje wyborcze komitetów wyborczych rozpowszechniane w ogólnokrajowych programach publicznych nadawców telewizyjnych, muszą zawierać tłumaczenie na polski język migowy.”,

b) dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. W przypadku stwierdzenia przez publicznego nadawcę telewizyjnego, że dostarczone przez komitet wyborczy materiały audycji wyborczych nie zawierają tłumaczenia na polski język migowy, nadawca ten wzywa bezzwłocznie komitet wyborczy do ich uzupełnienia. W razie bezskutecznego

wezwania nadawca nie emituje materiałów audycji wyborczych, które nie zawierają tłumaczenia na polski język migowy.”;

17) w art. 120 § 1 i § 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Telewizja Polska Spółka Akcyjna, zwana dalej „Telewizją Polską”, ma obowiązek przeprowadzenia debat pomiędzy przedstawicielami tych komitetów wyborczych w wyborach do Sejmu lub w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, które zarejestrowały swoje listy kandydatów we wszystkich okręgach wyborczych, a w przypadku wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej - pomiędzy kandydatami. W toku emisji debat, każdorazowo stosowane są rozwiązania zapewniające ich dostępność dla osób z niepełnosprawnościami słuchu. Czas debat nie jest wliczany do czasu antenowego, o którym mowa w art. 117 i art. 119.

§ 2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji określi, w drodze rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii Zarządu Telewizji Polskiej:

1) szczegółowe zasady i tryb przeprowadzenia debat, o których mowa w § 1, w tym czas trwania debat i program ogólnokrajowy, w którym debaty będą przeprowadzane,

2) sposób przygotowania i emisji debat, o których mowa w § 1, w tym rozwiązania zapewniające ich dostępność dla osób z niepełnosprawnościami słuchu,

3) sposób upowszechnienia informacji o terminie emisji debat

- tak, aby zapewnić poszanowanie zasady równości w prezentowaniu stanowisk i opinii uczestników debaty.”;

18) w art. 156 w § 3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

19) art. 186 otrzymuje brzmienie:

„Art. 186. § 1. Lokale obwodowych komisji wyborczych, w tym lokale o których mowa w art. 16 § 1 pkt 3, z wyłączeniem lokali w obwodach głosowania, o których mowa w art. 12 § 4 i 7, art. 14 § 1 i art. 15 § 1, zapewnia wójt.

§ 2. W każdej gminie co najmniej 1/2 lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami.

§ 3. Minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami oraz Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia:

1) warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, z wyłączeniem lokali w obwodach głosowania, o których mowa w art. 12 § 4 i 7, art. 14 § 1 i art. 15 § 1, w tym niezbędne wyposażenie lokalu wyborczego oraz wymagania dotyczące miejsc zapewniających tajność głosowania,

2) warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, o którym mowa w art. 16 § 1 pkt 3, oraz jego najbliższe otoczenie, tak aby został dostosowany do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami”;

20) w art. 492 w § 1 uchyla się pkt 6;

21) w art. 493 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Od uchwały rady gminy albo postanowienia komisarza wyborczego o wygaśnięciu mandatu wójta z przyczyn, o których mowa w art. 492 § 1 pkt 1–3 oraz pkt 5, zainteresowanemu przysługuje skarga do sądu administracyjnego w terminie 7 dni od dnia doręczenia uchwały albo postanowienia. Skargę wnosi się za pośrednictwem organu, który stwierdził wygaśnięcie mandatu.”.

Art. 112. W ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2597) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 16 we wprowadzeniu do wyliczenia po wyrazach „objęciem ucznia opieką” dodaje się wyrazy „lub wsparciem”;

2) w art. 107 w ust. 3 w pkt 2 lit. i otrzymuje brzmienie:

„i) uczęszczają do szkół dla dorosłych i są osobami z niepełnosprawnościami w rozumieniu ustawy z dnia ... 2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz. ...),”.

Art. 113. W ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2023 r. poz. 204) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11 w ust. 2:

a) w pkt 2 wyrazy „dzieci niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „dzieci z niepełnosprawnościami”,

b) w pkt 3 wyrazy „dzieci niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „dzieci z niepełnosprawnościami, rodziców z niepełnosprawnościami oraz rodzeństwa z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 15 w ust. 2 w pkt 1 i 2 wyrazy „dziecko niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „dziecko z niepełnosprawnością”;

3) w art. 16 w ust. 2 w pkt 2 w lit. b wyrazy „280-godzinne szkolenie” zastępuje się wyrazami „300-godzinne szkolenie”;

4) w art. 27 w ust. 4 w pkt 9, w art. 28 w ust. 1 w pkt 9 i w art. 64 w ust. 4 w pkt 8 wyrazy „dzieci niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „dzieci z niepełnosprawnościami”;

5) w art. 38 w ust. 1 i w ust. 1a wyraz „niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „dzieckiem z niepełnosprawnością”;

6) w art. 39 w ust. 1 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) odbyła:

„a) 180-godzinne szkolenie albo

b) 60-godzinne szkolenie uzupełniające, w tym z zakresu udzielania dziecku pierwszej pomocy, jeżeli posiada kwalifikacje, o których mowa w art. 16 ust. 1;”;

7) w art. 60 w ust. 2 po wyrazie „uchwały” dodaje się wyrazy „ , , uwzględniając zwiększone koszty uczęszczania do placówki dziecka z niepełnosprawnością”.

Art. 114. W ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2023 r. poz. 991) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 w pkt 12 wyrazy „psychiatrycznej opieki zdrowotnej” zastępuje się wyrazami „opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia psychicznego”;

2) w art. 17 w ust. 2 wyraz „upośledzeń” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;

3) w art. 22 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Pomieszczenia i urzędnienia podmiotu wykonującego działalność leczniczą odpowiadają wymaganiom odpowiednim do rodzaju wykonywanej działalności leczniczej, zakresu udzielanych świadczeń zdrowotnych oraz dostępności w rozumieniu art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240) dla osób z niepełnosprawnościami.”;

4) w art. 24:

a) w ust. 1 po pkt 6 dodaje się pkt 6a i 6b w brzmieniu:

„6a) sposób zapewnienia komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240);

6b) przygotowane dla osób z niepełnosprawnościami udogodnienia w rozumieniu art. 2 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 oraz z 2018 r. poz. 1217);”

b) ust. 2 i 2a wyrazy „w ust. 1 pkt 4, 9, 11 i 12” zastępuje się wyrazami „w ust. 1 pkt 4, 6a, 9, 11 i 12”.

Art. 115. W ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2555) w art. 14 w ust. 1 w pkt 1 wyrazy „upośledzenia umysłowego” zastępuje się wyrazami „niepełnosprawności intelektualnej”.

Art. 116. W ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447, 1700 i 2140) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 105 w ust. 2 wyrazy „dzieciom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „dzieciom z niepełnosprawnościami”;
- 2) w art. 140 w ust. 3 w pkt 1 wyrazy „całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „całodobowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami”;
- 3) w art. 141 w ust. 2 w pkt 1 i w art. 240 w ust. 2 wyrazy „niepełnosprawnych intelektualnie” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością intelektualną”.

Art. 117. W ustawie z dnia 30 czerwca 2011 r. o wdrożeniu naziemnej telewizji cyfrowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 649) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) art. 14 otrzymuje brzmienie:

„Art. 14. Minister właściwy do spraw informatyzacji w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, może określić, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania dotyczące treści przekazów, o których mowa w art. 12 ust. 1, mając na względzie konieczność upowszechnienia informacji wymienionych w tym przepisie, w szczególności wśród osób z niepełnosprawnościami wzroku albo słuchu, oraz zapewnienie skutecznego wdrożenia telewizji cyfrowej na terytorium RP.”;

- 2) w art. 16 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Minister właściwy do spraw informatyzacji jest obowiązany do przeprowadzenia kampanii informacyjnej o naziemnej telewizji cyfrowej, obejmującej w szczególności:

- 1) popularyzowanie informacji związanych z odbiorem programu telewizyjnego w sposób cyfrowy drogą rozsiewczą naziemną, w tym ich publikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej urzędu obsługującego tego ministra,
- 2) opracowywanie i wydawanie publikacji popularyzujących wiedzę o odbiorze programu telewizyjnego w sposób cyfrowy drogą rozsiewczą naziemną, w tym wydawanie broszur i ulotek,
- 3) zapewnienie bezpłatnej infolinii i strony internetowej w celu udzielania informacji, w szczególności o sposobie dostosowania odbiornika telewizyjnego

do odbioru programu telewizyjnego w sposób cyfrowy, w tym odbioru programu telewizyjnego w sposób cyfrowy drogą rozświeczną naziemną
- z uwzględnieniem użytkowników o specjalnych potrzebach, w szczególności osób z niepełnosprawnościami wzroku albo słuchu.”.

Art. 118. W ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 551 i 1733) w art. 64 w ust. 4 pkt 2 wyraz „inwalidztwo” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawność”.

Art. 119. W ustawie z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 515, 1604 i 2185) w art. 124 w ust. 1 w pkt 4 wyrazy „trwałego inwalidztwa” zastępuje się wyrazami „trwałej niepełnosprawności”.

Art. 120. W ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2360 i 2640) w art. 20d w ust. 3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 121. W ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023 r. poz. 20) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1:

a) pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) obsługi osób uprawnionych w kontaktach z organami administracji publicznej, jednostkami systemu, podmiotami leczniczymi, jednostkami Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnych oraz jednostkami ochotniczymi działającymi w tych obszarach;”

b) w pkt 3 po wyrazie „poziomach” dodaje się wyrazy „komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) oraz tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (ETR)”;

2) w art. 3:

a) po pkt 1a dodaje się pkt 1b w brzmieniu:

„1b) osobie o złożonych potrzebach w komunikowaniu się – należy przez to rozumieć osobę, która nie posługuje się mową werbalną albo posługuje się mową werbalną w ograniczonym stopniu, która napotyka bariery w porozumiewaniu się (zarówno w mowie, jak i piśmie) oraz wymaga usług i narzędzi komunikacji wspomagającej i alternatywnej AAC.”,

b) po pkt 4 dodaje się pkt 4a i 4b w brzmieniu:

„4a) komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC, augmentative and alternative communication) – należy przez to rozumieć funkcjonalne korzystanie z narzędzi i sposobów porozumiewania się do rozumienia i nadawania komunikatów w mowie i piśmie, które wspiera, uzupełnia albo zastępuje mowę, w szczególności korzystanie z pomocy komunikacyjnych ze znakami graficznymi, w tym urządzeń z synteizatorem mowy lub nagranyymi komunikatami oraz znaków manualnych lub przestrzenno-dotykowych oraz tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (ETR);”,

4b) tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR, Easy to Read) – należy przez to rozumieć sposób zapisywania informacji odpowiedni dla osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się;”,

c) w pkt 5 po lit. e średnik zastępuje się przecinkiem i dodaje się lit. f w brzmieniu:

„f) komunikację wspierającą i alternatywną oraz tekst łatwy do czytania i zrozumienia (ETR);”;

3) w art. 7 w ust. 3 wyrazy „lub SKOGN” zastępuje się wyrazami „, , SKOGN lub AAC”;

4) w art. 9:

a) ust. 1 wyrazy „organ administracji publicznej” zastępuje się wyrazami „podmiot zobowiązany”,

b) ust. 3 i 4 otrzymują brzmienie:

„3. Podmiot zobowiązany zapewnia upowszechnianie informacji o usłudze, o której mowa w ust. 2, w tym w formie komunikatu audiowizualnego nagranych w języku migowym oraz tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (ETR).

4. Obowiązek, o którym mowa w ust. 3, jest realizowany w sposób zwyczajowo przyjęty, w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych i w miejscach publicznie dostępnych w podmiocie zobowiązanym.”;

5) w art. 10 w ust. 1 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„1. Podmiot zobowiązany zapewnia możliwość korzystania przez osoby uprawnione z pomocy wybranego tłumacza języka migowego, tłumacza-przewodnika lub specjalisty w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC). Przepisy art. 7 i art. 8 stosuje się odpowiednio.”;

6) w art. 11 ust. 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„1. Podmiot zobowiązany zapewnia, na zasadach określonych w art. 12, dostęp do świadczenia usług tłumacza PJM, SJM, SKOGN oraz usługi specjalisty w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej AAC, zwanych dalej „świadczeniem”.

2. Świadczenie może być realizowane również przez pracownika podmiotu zobowiązanego posługującego się PJM, SJM lub AAC lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się.”;

7) w art. 12:

a) w ust. 1 wyrazy „organu administracji publicznej” zastępuje się wyrazami „podmiotu zobowiązanego”,

b) ust. 2 -4 wyrazy „organ administracji publicznej” zastępuje się wyrazami „podmiot zobowiązany”;

8) art. 14 otrzymuje brzmienie:

„Art. 14. 1. Organ administracji publicznej udostępnia dokumenty niezbędne do załatwienia sprawy, w formie dostępnej dla osób uprawnionych, w tym w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia ETR na ich wnioszek.

2. Organ administracji publicznej zamieszcza wszystkie niezbędne informacje o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych. Informacje zamieszcza się w szczególności w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (ETR).”;

9) w art. 15 ust. 1 i art. 17 ust. 1 po wyrazie „SKOGN” dodaje się wyrazy „ oraz AAC”;

10) w art. 18:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Osoby, o których mowa w art. 2 ust. 1, mogą korzystać z wybranej przez siebie formy szkolenia z języka polskiego, PJM, SJM, SKOGN, AAC, ETR lub tłumacza-przewodnika.”;

b) w ust. 4 w części wspólnej po wyrazie „SKOGN” dodaje się wyrazy „, AAC, ETR,”.

Art. 122. W ustawie z dnia 16 września 2011 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi (Dz. U. z 2021 r. poz. 379 oraz z 2022 r. poz. 1561) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 11 w ust. 1 w pkt 1-5 i w art. 12 w ust. 1-3 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;
- 2) w art. 13 w pkt 1 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”.

Art. 123. W ustawie z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (Dz. U. z 2022 r. poz. 896, 1933, 2042 i 2320) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 38 w ust. 3 wyrazy „nie jest w stanie” zastępuje się wyrazami „nie może”;
- 2) w art. 47 w części wspólnej wyrazy „osób niepełnosprawnych poruszających się za pomocą wózka inwalidzkiego” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami poruszających się na wózku”;
- 3) art. 62 otrzymuje brzmienie:

„Art. 62. Operator wyznaczony zapewnia osobom z niepełnosprawnościami dostęp do usług powszechnych przez:

- 1) organizację pracy placówek pocztowych umożliwiającą osobom poruszającym się na wózku korzystanie z usług świadczonych przez te placówki;
- 2) tworzenie w placówkach pocztowych odpowiednio oznakowanych stanowisk obsługi osób z niepełnosprawnościami;
- 3) umieszczanie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie z niepełnosprawnością, poruszającej się na wózku, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce pocztowej lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę;
- 4) doręczanie osobom:

- a) z niepełnosprawnością ruchową poruszającym się na wózku,

b) niewidomym lub ociemniałym

- na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłek listowych, przesyłek rejestrowanych, w tym przesyłek z zadeklarowaną wartością oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce pocztowej;

5) przyjmowanie od osoby z niepełnosprawnością w miejscu jej zamieszkania prawidłowo opłaconej przesyłki pocztowej niebędącej przesyłką rejestrowaną.”.

Art. 124. W ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2022 r. poz. 1689) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 pkt 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„2) w trakcie postępowania wykonawczego występowały u nich zaburzenia osobowości, niepełnosprawność intelektualna lub zaburzenia preferencji seksualnych,

3) stwierdzone u nich zaburzenia psychiczne lub niepełnosprawność intelektualna mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat”;

2) w art. 11 we wprowadzeniu do wyliczenia wyrazy „upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości” zastępuje się wyrazami „zaburzenia osobowości, niepełnosprawność intelektualna”.

Art. 125. W ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2023 r. poz. 519) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 15 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Cudzoziemiec z wrodzoną lub nabytą niepełnosprawnością wzroku może dołączyć do wniosku fotografię przedstawiającą go w okularach z ciemnymi szklami. W takim przypadku do wniosku dołącza się również dokumenty potwierdzające niepełnosprawność wzroku, a w przypadku braku możliwości ich przedstawienia oświadczenie cudzoziemca o niepełnosprawności.”;

2) w art. 228 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) osobie, która z powodu swojej niepełnosprawności nie może złożyć podpisu samodzielnie.”;

3) w art. 402 w ust. 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) organ opieki społecznej, jeżeli zachodzi potrzeba opieki lub wsparcia osoby chorej lub wymagającej wsparcia, którą cudzoziemiec opiekował się lub której udzielał wsparcia;”.

Art. 126. W ustawie z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1073) w preambule i w art. 3 pkt 5 wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 127. W ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. z 2020 r. poz. 1297) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2:

a) w ust. 5 w pkt 2 wyrazy „osobę wymagającą opieki” zastępuje się wyrazami „osobę, która ukończyła 75 lat wymagającą opieki albo osobę z niepełnosprawnością wymagającą wsparcia”,

b) ust. 7 otrzymuje brzmienie:

„7. Ustalenie członkowi rodziny osoby sprawującej opiekę nad osobą, która ukończyła 75 lat albo udzielającej wsparcia osobie z niepełnosprawnością prawa do dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego lub świadczenia pielęgnacyjnego w

związku z opieką nad inną osobą lub udzielaniem wsparcia takiej osobie nie powoduje utraty prawa do zasiłku dla opiekuna.”;

2) w art. 5 w ust. 2 wyrazy „osobie, nad którą jest sprawowana opieka” zastępuje się wyrazami „osobie, której jest udzielane wsparcie”;

3) w art. 7 w ust. 1-3 wyrazy „sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną” zastępuje się wyrazami „sprawowania opieki nad osobą, która ukończyła 75 lat albo udzielania wsparcia osobie z niepełnosprawnością”.

Art. 128. W ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o świadczeniu odszkodowawczym przysługującym w razie wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą (Dz. U. z 2022 r. poz. 1032) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 w ust. 2 w pkt 1 i 2 wyraz „upośledzenie” zastępuje się wyrazem „ograniczenie”;

2) w art. 32 w ust. 1 w pkt 2 i w ust. 2 pkt 2 wyraz „upośledzeń” zastępuje się wyrazem „ograniczeń”.

Art. 129. W ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. - Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1681) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 45 w ust. 1 po wyrazie „opiekunowi” dodaje się wyrazy „ , osobie udzielającej wsparcia”;

2) w art. 62 w ust. 3 wyraz „ułomność” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawność”.

Art. 130. W ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o komisjach lekarskich podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 398) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 5 w ust. 1 w pkt 1 i 2 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;

2) w art. 6 w ust. 1 w pkt 1-3 i w ust. 2 w pkt 1-5 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;

3) w art. 8 w ust. 1-3 występujący dwukrotnie wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;

4) w art. 32:

a) w ust. 1 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”,

b) w ust. 5 dwukrotnie występujący wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”;

5) w art. 33 w ust. 2 we wprowadzeniu do wyliczenia i w ust. 3 pkt 1 oraz w art. 39 w ust. 4 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 131. W ustawie z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 388) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 12 wyrazy „środowiskowej opieki socjalnej” zastępuje się wyrazami „środowiskowej opieki i wsparcia socjalnego”;

2) w art. 13b po wyrazie „opiekuńczych” dodaje się wyrazy „lub wspierających”;

3) w art. 15 w ust. 4 w pkt 4 wyrazy „pomocy lub opieki” zastępuje się wyrazami „opieki lub wsparcia”.

Art. 132. W ustawie z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2022 r. poz. 2309) w art. 151 w ust. 1 w pkt 1, w art. 196b w ust. 1, w art. 260 w ust. 5, w art. 311 w ust. 2 i w art. 312 w ust. 5 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 133. W ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 945) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 8 po ust. 10 dodaje się ust. 10a w brzmieniu:

„10a. Dyżur może odbywać się również w Centrum Niezależnego Życia, o którym mowa w ustawie z dnia ... o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz.U. ...);

2) w art. 11 w ust. 6b wyrazy „z powodu niepełnosprawności, podeszłego wieku albo innych okoliczności życiowych” zastępuje się wyrazami „ze względu na niepełnosprawność, podeszły wiek albo inne okoliczności życiowe”;

3) w art. 13 w części wspólnej wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 134. W ustawie z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. poz. 1705) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) osobę z niepełnosprawnością – osobę o której mowa w art. 2 pkt 4 ustawy z dnia....2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz. U...);”;

2) w art. 5 w ust. 2 pkt 7 otrzymuje brzmienie:

„7) sytuacja osób z niepełnosprawnościami i osób udzielających im wsparcia;”.

Art. 135. W ustawie z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. z 2022 r. poz. 2253) w art. 135 w ust. 5 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 136. W ustawie z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1797) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 14 dodaje się art. 14a w brzmieniu:

„Art. 14a. 1. Kwalifikowany dostawca usług zaufania zapewnia urządzenia i oprogramowanie, niezbędne do korzystania ze świadczonych usług zaufania, dostosowane do korzystania przez osoby ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240).

2. Minister właściwy do spraw informatyzacji określi, w drodze rozporządzenia, wymogi w zakresie dostępności urządzeń oraz oprogramowania, o których mowa w

ust. 1, kierując się potrzebą zapewnienia możliwości ich obsługi przez poszczególne grupy osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.”;

2) w art. 46 po pkt 5 dodaje się pkt 5a w brzmieniu:

„5a) nie zapewnia urządzeń lub oprogramowania, o których mowa w art. 14a ust. 1;”.

Art. 137. W ustawie z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2023 r. poz. 140) w art. 34 pkt 1 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenia potwierdzające niepełnosprawność”.

Art. 138. W ustawie z dnia 6 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. z 2022 poz. 813) w art. 207 w ust. 8 dwukrotnie występujący wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 139. W ustawie z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2020 r. poz. 1329 oraz z 2022 r. poz. 2140) w art. 4 w ust. 2 w pkt 2-4 i w ust. 3 oraz w art. 7 w ust. 1 wyrazy „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie” zastępuje się wyrazami „ciężką i nieodwracalną niepełnosprawność”.

Art. 140. W ustawie z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1422) w art. 32 w ust. 1 i 2 wyraz „ułomności” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 141. W ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1:

- a) w pkt 6 wyrazy „młodzież niepełnosprawną” zastępuje się wyrazami „młodzież z niepełnosprawnościami”,
- b) w pkt 7 wyrazy „uczniami niepełnosprawnymi” zastępuje się wyrazami „uczniami z niepełnosprawnościami”;
- 2) w art. 20 w ust. 4 w pkt 3 wyrazy „upośledzeniem umysłowym” zastępuje się wyrazami „niepełnosprawnością intelektualną”;
- 3) w art. 32 w ust. 6 wyrazy „niepełnosprawnym dzieciom” zastępuje się wyrazami „dzieciom z niepełnosprawnościami”;
- 4) w art. 36 ust. 17 otrzymuje brzmienie:
- „17. Za spełnianie obowiązku, o którym mowa w art. 31 ust. 4, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki uznaje się również udział dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, o których mowa w art. 127 ust. 4a.”;
- 5) art. 39:
- a) w ust. 4 w pkt 1 wyrazy „uczniom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „uczniom z niepełnosprawnościami”,
- b) w ust. 4a wyrazy „młodzieży niepełnosprawnej” zastępuje się wyrazami „młodzieży z niepełnosprawnościami”;
- 6) w art. 46 w ust. 1 pkt 2 w lit. g wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;
- 7) w art. 47 w ust. 1 w pkt 3 w lit. b, w art. 109 w ust. 1 w pkt 3 wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”;
- 8) w art. 98 w ust. 1 w pkt 4 i w art. 102 w ust. 1 w pkt 3 wyrazy „dziećmi niepełnosprawnymi” zastępuje się wyrazami „dziećmi z niepełnosprawnościami”;
- 9) w art. 102 w ust. 1 w pkt 4 wyrazy „dzieci niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „dzieci z niepełnosprawnościami”;
- 10) w art. 121a w ust. 10 i 14 wyrazy „ucznia niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „ucznia z niepełnosprawnością”;

11) w art. 127:

a) w ust. 1 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci, młodzież i uczniów z niepełnosprawnościami, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.”,

b) w ust. 4 wyraz „zaburzonych” zastępuje się wyrazem „ograniczonych”,

c) po ust. 4 dodaje się ust. 4a-4e w brzmieniu:

„4a. Dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną bez względu na stopień tej niepełnosprawności organizuje się zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze.

4b. Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze są organizowane w szczególności w przedszkolach, szkołach, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych, o którym mowa w art. 2 pkt 6, w domach pomocy społecznej i podmiotach leczniczych, a także w domu rodzinnym.

4c. Dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim organizuje się również rehabilitację leczniczą, zawodową i społeczną.

4d. Rehabilitacja i zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze są bezpłatne.

4e. Opieka niezbędna do prowadzenia rehabilitacji i zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wchodzi w zakres tych czynności.”,

d) w ust. 10 skreśla się wyrazy „organizowanych zgodnie z przepisami o ochronie zdrowia psychicznego”,

e) w ust. 19 w pkt 2 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) warunki organizowania kształcenia uczniów szkół policealnych, uwzględniając szczególne potrzeby psychofizyczne i edukacyjne uczniów, rodzaje niepełnosprawności wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, szczegółowy zakres indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego oraz tryb jego opracowywania, a także zatrudnienie specjalistów do realizacji potrzeb uczniów szkół policealnych”,

f) po ust. 20 dodaje się ust. 21 w brzmieniu:

„21. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w porozumieniu z Przewodniczącym Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnością i ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, warunki i sposób organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, uwzględniając potrzebę zapewnienia jakości i dostępności tych zajęć.”;

12) w art. 135 w ust. 6 w pkt 2 w lit. d wyrazy „nad którą kandydat sprawuje opiekę” zastępuje się wyrazami „której kandydat udziela wsparcia”.

Art. 142. W ustawie z dnia 9 marca 2017 r. o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami (Dz. U. z 2021 r. poz. 626 i 2195 oraz z 2022 r. poz. 1301) w art. 31 w ust. 2 w pkt 1 w lit. d wyraz „inwalidztwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 143. W ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 i 2687) w art. 313 w ust. 2 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 144. W ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz. U. z 2021 r. poz. 1961 oraz z 2022 r. poz. 807 i 1561) w art. 54 w ust. 2 w pkt 8 i 14 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 145. W ustawie z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2527) w art. 7 w ust. 2 w pkt 1 i 2 wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 146. W ustawie z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2082, 2089 i 2666) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 w pkt 34 wyrazy „uczniu niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „uczniu z niepełnosprawnością”;

2) w art. 8:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W roku budżetowym na realizację zadań związanych z organizacją kształcenia specjalnego, o którym mowa w art. 127 ust. 1 ustawy - Prawo oświatowe, oraz na organizację zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, o których mowa w art. 36 ust. 17 ustawy - Prawo oświatowe, jednostka samorządu terytorialnego przeznacza w poszczególnych placówkach środki w wysokości nie mniejszej niż kwota przewidziana na uczniów posiadających specjalne potrzeby edukacyjne w tych placówkach w części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostki samorządu terytorialnego na uczniów, wychowanków i uczestników zajęć rewalidacyjno-wychowawczych w przedszkolach, szkołach i placówkach, prowadzonych przez tę jednostkę samorządu terytorialnego, w zakresie tych zadań.”,

b) w ust. 3 w pkt 1 po wyrazach „w placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 7 ustawy - Prawo oświatowe,” dodaje się wyrazy „uczniów szkół policealnych, o których mowa w art. 2 pkt 4 ustawy – Prawo oświatowe”;

3) w art. 11 w ust. 4 dwukrotnie występujące wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”;

4) w art. 12:

a) w ust. 1:

- w pkt 3 dwukrotnie występujące wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”,
- w części wspólnej wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”,

b) w ust. 2:

- w pkt 3 dwukrotnie występujące wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”,

- w części wspólnej wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”;

5) w art. 16 w ust. 1-3 wyrazy „ucznia niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „ucznia z niepełnosprawnością”;

6) w art. 17 w ust. 1 we wprowadzeniu do wyliczenia i w ust. 2-5, w art. 18 w ust. 1-3, w art. 19 w ust. 1 we wprowadzeniu do wyliczenia i w ust. 2-5, w art. 20 w ust. 1 i 2 oraz w art. 21 w ust. 1 we wprowadzeniu do wyliczenia i w ust. 2-4, w art. 57 w ust. 3 we wprowadzeniu do wyliczenia i w pkt 2 i 3 wyrazy „ucznia niepełnosprawnego” zastępuje się wyrazami „ucznia z niepełnosprawnością”;

7) w art. 25 w ust. 5, w art. 26 w ust. 5, w art. 50 w ust. 2 we wprowadzeniu do wyliczenia i w części wspólnej, w art. 51 w ust. 1-9 wyrazy „uczniem niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „uczniem z niepełnosprawnością”;

8) w art. 50 w ust. 1 w pkt 3 i w części wspólnej, w art. 56 w ust. 7, w art. 57 w ust. 3 w części wspólnej i w ust. 6 we wprowadzeniu do wyliczenia i w części wspólnej w zdaniu pierwszym i drugim, w art. 63 w ust. 1 w pkt 3 i 4, w art. 64 w ust. 3, 4 i 8 oraz w art. 67 wyrazy „uczniów niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „uczniów z niepełnosprawnościami”;

9) w art. 64 w ust. 2 wyrazy „uczeń niepełnosprawny” zastępuje się wyrazami „uczeń z niepełnosprawnością”.

Art. 147. W ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 575, 1728 i 2333 oraz z 2022 r. poz. 655, 1115 i 2600) w art. 178 w ust. 5 w pkt 3 wyraz „inwalidztwo” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawność”.

Art. 148. W ustawie z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1083, 1260 i 2687) w art. 13, w art. 17 w ust. 1 w części wspólnej, w art. 19 w części wspólnej oraz w art. 25 pkt 4 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 149. W ustawie z dnia 26 stycznia 2018 r. o Straży Marszałkowskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1727 oraz z 2023 r. poz. 240 i 347) w art. 61 w ust. 1 w części wspólnej wyrazy „lub pod jego

bezpośrednią opieką” zastępuje się wyrazami „ , pod jego bezpośrednią opieką lub której udzielał wsparcia w związku z niepełnosprawnością”.

Art. 150. W ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów (Dz. U. z 2022 r. poz. 1495 i 2666) w art. 9a w ust. 1 w pkt 5 wyrazy „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie” zastępuje się wyrazami „ciężką i nieodwracalną niepełnosprawność”.

Art. 151. W ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. o pomocy państwa w ponoszeniu wydatków mieszkaniowych w pierwszych latach najmu mieszkania (Dz. U. z 2021 r. poz. 2158 oraz z 2022 r. poz. 1561) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 7 w ust. 1 w pkt 1 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 8 w ust. 2 pkt 9 i 10 otrzymują brzmienie:

„9) osoba do 16. roku życia wchodząca w skład gospodarstwa domowego legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności określonym w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240 i 852);

10) osoba powyżej 16. roku życia wchodząca w skład gospodarstwa domowego legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności określonym w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;”.

Art. 152. W ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11 w ust. 1 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami warunków do pełnego udziału w życiu społeczności uczelni, w szczególności w:

a) procesie przyjmowania na uczelnię w celu odbywania kształcenia,

- b) kształceniu,
- c) prowadzeniu działalności naukowej,
- d) prowadzeniu działalności dydaktycznej

- z zachowaniem standardów dostępności oraz racjonalnych usprawnień.”;

2) w art. 68 po ust. 3 dodaje się ust. 4 w brzmieniu:

„4. Standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodów, o których mowa w ust. 1, obejmują problematykę niepełnosprawności.”;

3) w art. 86 w ust. 1 w pkt 2, w art. 89, art. 409 w ust. 1 w pkt 2, w art. 415 w ust. 1, art. 416 w ust. 3 w pkt 2, art. 419 w ust. 4 w pkt 1 w lit. b oraz w art. 466 w ust. 2 w pkt 1 w lit. b wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

4) w art. 88 w ust. 1 w pkt 1 w lit. d i w ust. 2 wyrazy „dzieci niepełnosprawne” zastępuje się wyrazami „dzieci z niepełnosprawnościami”;

5) w art. 365 w pkt 6, w art. 402 w pkt 3 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”;

6) w art. 368 w ust. 4 w pkt 2 i w ust. 5 wyrazy „osobami niepełnosprawnymi” zastępuje się wyrazami „osobami z niepełnosprawnościami”.

Art. 153. W ustawie z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 647) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 w ust. 1 w pkt 1, w art. 6 w pkt 1-3, w art. 7 w ust. 1 i 5, w art. 11 w ust. 1 oraz w art. 12 w ust. 2 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

2) art. 2 otrzymuje brzmienie:

„Art. 2. Ilekroć w ustawie jest mowa o osobie z niepełnosprawnością - oznacza to osobę z niepełnosprawnością w rozumieniu przepisów ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.”.

Art. 154. W ustawie z dnia 9 listopada 2018 r. o finansowym wspieraniu produkcji audiowizualnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 198) w art. 15 w ust. 1 w pkt 10 wyrazy „osobom niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „osobom z niepełnosprawnościami”.

Art. 155. W ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 82) wprowadza się następujące zmiany:

1) tytuł ustawy otrzymuje brzmienie:

„o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych”;

2) w art. 1 w pkt 5 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje pkt 6 i 7 w brzmieniu:

„6) wymagania dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów innych niż publiczne;

7) dostępność cyfrową stron internetowych i aplikacji mobilnych współfinansowanych przez podmioty publiczne i niektóre inne podmioty.”;

3) po art. 2 dodaje się art. 2a i art. 2b w brzmieniu:

„Art. 2a. 1. Dostępność cyfrową stron internetowych i aplikacji mobilnych, wykorzystywanych do świadczenia usług, udzielania świadczeń lub realizacji zadań na rzecz osób fizycznych, zapewniają również:

1) podmioty wykonujące działalność leczniczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 633),

2) banki w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r.- Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 2324),

3) podmioty wykonujące działalność ubezpieczeniową w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2283),

4) podmioty prowadzące działalność maklerską w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2022 r. poz. 1500),

- 5) towarzystwa funduszy inwestycyjnych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz. U. z 2022 r. poz. 1523),
- 6) powszechne towarzystwa emerytalne i pracownicze towarzystwa emerytalne w rozumieniu przepisów ustawy dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 105),
- 7) podmioty świadczące usługi pocztowe, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (Dz. U. z 2022 r. poz. 896),
- 8) podmioty świadczące usługi przewozu przesyłek towarowych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. - Prawo przewozowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 8),
- 9) przewoźnicy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. - Prawo przewozowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 8),
- 10) organizatorzy publicznego transportu zbiorowego, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1343),
- 11) przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2020 r. poz. 2028),
- 12) podmioty świadczące usługi zaopatrzenia w ciepło, energię i paliwa gazowe w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r.- Prawo energetyczne (Dz.U. z 2022 r. poz. 1385),
- 13) dostawcy usług medialnych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2020 r. poz. 805) i wydawcy dzienników i czasopism w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r.-Prawo prasowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1722),
- 14) kwalifikowani dostawcy usług zaufania w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1797),

15) zarządcy nieruchomości w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2023 r. poz. 344),

16) spółdzielnie mieszkaniowe

- chyba, że są podmiotami publicznymi.

2. Do zapewniania dostępności cyfrowej przez podmioty wymienione w ust. 1 stosuje się odpowiednio przepisy ustawy, z wyjątkiem art. 8 ust. 2 pkt 1, art. 12 pkt 2 i 3, art. 14-17.

3. Jeżeli na stronach internetowych podmiotów wymienionych w ust. 1 opublikowane są dane kontaktowe jednostek obsługujących klientów lub urzędzeń przeznaczonych do obsługi klientów, wraz z danymi kontaktowymi zamieszcza się również informację o dostępności architektonicznej tych jednostek lub miejsc, w których znajdują się te urządzenia dla osób z niepełnosprawnościami.

4. Obowiązek zapewnienia dostępności cyfrowej przez podmioty, o których mowa w ust. 1, obejmuje również strony internetowe i aplikacje mobilne, które umożliwiają zarządzanie usługami przez użytkowników.

Art. 2b. 1. Podmioty, które udostępniają strony internetowe lub aplikacje mobilne albo elementy tych stron lub aplikacji, jeżeli:

1) strona internetowa lub aplikacja mobilna jest wykorzystywana do realizacji zadań publicznych lub do świadczenia usług publicznych,

2) podmioty publiczne finansują w co najmniej 50 procentach roczne koszty utrzymania lub rozbudowy strony internetowej albo aplikacji mobilnej lub elementu takiej strony lub aplikacji

- zapewniają dostępność cyfrową tych stron internetowych i aplikacji mobilnych.

2. Do zapewniania dostępności cyfrowej przez podmioty wymienione w ust. 1 stosuje się odpowiednio przepisy ustawy, z wyjątkiem art. 8 ust. 2 pkt 1, art. 12 pkt 2 i 3, art. 14-17.”;

4) w art. 3 w ust. 2 w pkt 5 w lit. a przecinek zastępuje się średnikiem i dodaje się wyrazy „w takim wypadku podmiot publiczny zapewnia jednak alternatywny sposób dostępu do tych treści,”;

5) w art. 4 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) kompatybilność - właściwość strony internetowej lub aplikacji mobilnej umożliwiającej tej stronie lub aplikacji współpracę z możliwie największą liczbą programów, w tym z narzędziami i programami wspomagającymi osoby z niepełnosprawnościami;”;

6) po art. 5 dodaje się art. 5a i art. 5b w brzmieniu:

„Art. 5a. Aplikację mobilną udostępnia się na wszystkie powszechnie używane systemy operacyjne.

Art. 5b. 1. Systemy teleinformatyczne używane do realizacji zadań publicznych, jeżeli służą do świadczenia usług publicznych, a także rejestry publiczne, uzyskują certyfikat zgodności z wymaganiami dostępności cyfrowej wskazanymi w ustawie przed rozpoczęciem ich publicznego wykorzystywania. Certyfikat należy uzyskać także w przypadku każdej istotnej aktualizacji systemu lub rejestru.

2. Certyfikat, o którym mowa w ust. 1, wydaje, na okres czterech lat od dnia wydania, podmiot dokonujący certyfikacji wpisany do wykazu, o którym mowa w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240).

3. Certyfikat o którym mowa w ust. 1, zawiera oświadczenie podmiotu dokonującego certyfikacji o dopuszczeniu systemu teleinformatycznego lub rejestru do publicznego wykorzystywania, uzasadnienie oraz odnośnik do rejestru certyfikatów prowadzonego przez właściwego ministra. Art. 20, art. 21 ust. 3, art. 23 i art. 24 -27 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami stosuje się odpowiednio.

4. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego podaje do publicznej wiadomości, na swojej stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej, informacje o podmiotach, którym został wydany certyfikat, o którym mowa w ust. 1, ze wskazaniem nazwy systemu teleinformatycznego lub rejestru, którego ten certyfikat dotyczy.

5. Kierownik jednostki, który udostępnia do publicznego wykorzystywania system lub rejestr, o których mowa w ust. 1, zawiera z podmiotem dokonującym certyfikacji umowę, która określa zakres certyfikacji, termin wydania certyfikatu oraz wynagrodzenie należne podmiotowi certyfikującemu.”;

7) w art. 8 w ust. 1 i w ust. 3 pkt 1 oraz w art. 10 w ust. 4 w pkt 6 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”;

8) w art. 10 w ust. 4 po pkt 7 dodaje się pkt 7a w brzmieniu:

„7a) informację o dostępności cyfrowej intranetu i ekstranetu podmiotu publicznego oraz o dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych wykorzystywanych w działalności podmiotu publicznego, które nie mają własnej deklaracji dostępności;”;

9) po art. 13 dodaje się art. 13a w brzmieniu:

„Art. 13a. Minister właściwy do spraw informatyzacji umożliwia, na wyodrębnionej podstronie swojej strony internetowej, składanie wniosków dotyczących poprawy zapewniania dostępności cyfrowej, w tym o przeprowadzenie kontroli spełniania obowiązków zapewniania dostępności cyfrowej.

2. Na podstronie wskazanej w ust. 1 publikuje się również informacje o planowanych oraz przeprowadzonych kontrolach w zakresie spełniania obowiązków zapewniania dostępności cyfrowej, ich wyniku oraz karach pieniężnych nałożonych na podstawie ustawy.”;

10) po art. 18 dodaje się art. 18a – 18c w brzmieniu:

„Art. 18a. 1. Osoba, której:

1) odmówiono zapewnienia dostępności cyfrowej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub wskazanego elementu strony internetowej, lub aplikacji mobilnej podmiotu publicznego lub podmiotu, o którym mowa w art. 2a, albo dostępu alternatywnego do takiego elementu, wskazanych w żądaniu, o którym mowa w art. 18 ust. 1,

2) odmawia skorzystania z alternatywnego sposobu dostępu wskazanego jej na podstawie art. 18 ust. 6,

- ma prawo do zawiadomienia ministra właściwego do spraw informatyzacji o odmowie zapewnienia dostępności cyfrowej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub elementu strony internetowej, lub aplikacji mobilnej lub o odmowie skorzystania ze wskazanego jej sposobu dostępu alternatywnego do takiego elementu. Do

zawiadomienia dołącza się kopię odpowiedzi udzielonej przez podmiot publiczny lub podmiot wskazany w art. 2a.

2. Każdy może zawiadomić ministra właściwego do spraw informatyzacji o braku na stronie internetowej informacji, o których mowa w art. 2a ust. 3, oraz o braku elementów deklaracji dostępności, o których mowa w art. 10 ust. 3-5.

Art. 18b. 1. Minister właściwy do spraw informatyzacji może, po otrzymaniu zawiadomienia, o którym mowa w art. 18a albo z urzędu, weryfikować zapewnienie dostępności cyfrowej stron internetowych, aplikacji mobilnych, systemów teleinformatycznych i rejestrów publicznych, o których mowa w art. 5b ust. 1, lub ich elementów objętych przepisami ustawy a także spełnienie obowiązku, o którym mowa w art. 2a ust. 3.

2. Weryfikację, o której mowa w ust. 1, przeprowadza się w sposób zdalny.

3. Przeprowadzenie weryfikacji, o której mowa w ust. 1, dokumentuje się w formie protokołu zawierającego w szczególności:

- 1) dokładny czas jej przeprowadzenia;
- 2) nazwę i numer urządzenia wykorzystanego do przeprowadzenia weryfikacji;
- 3) nazwę i wersję systemu operacyjnego zainstalowanego na urządzeniu wykorzystanym do przeprowadzenia weryfikacji;
- 4) imię, nazwisko i stanowisko służbowe osoby lub osób, które przeprowadziły weryfikację;
- 5) adres strony internetowej lub nazwę aplikacji mobilnej, systemu teleinformatycznego albo rejestru publicznego, o których mowa w art. 5b ust. 1, lub wskazanie ich elementów, które poddano weryfikacji wraz z nazwą podmiotu, który udostępnia stronę internetową, aplikację mobilną, system teleinformatyczny lub rejestr publiczny, o których mowa w art. 5b ust. 1 albo ich elementy;
- 6) opis czynności wykonanych podczas weryfikacji oraz wykaz zgromadzonych dowodów, które załącza się do protokołu z weryfikacji;
- 7) wyniki weryfikacji.

6. Minister właściwy do spraw informatyzacji może zażądać, w toku weryfikacji, od podmiotu udostępniającego stronę internetową, aplikację mobilną, system teleinformatyczny lub rejestr publiczny, o których mowa w art. 5b ust. 1, albo ich elementy, przedstawienia informacji, dokumentów albo ich kopii lub uwierzytelnionych odpisów niezbędnych do ustalenia czy strona internetowa, aplikacja mobilna, system teleinformatyczny lub rejestr publiczny, o których mowa w art. 5b ust. 1, spełnia wymogi ustawy.

7. Na zasadach określonych w ust. 6 można również żądać danych dostępowych do stron internetowych, aplikacji mobilnych, systemów teleinformatycznych lub rejestrów publicznych lub ich elementów.

8. Do czynności, o których mowa w ust. 5-7, stosuje się przepisy o ochronie informacji niejawnych oraz o tajemnicy telekomunikacyjnej a także o ochronie danych osobowych.

9. Informacje i dokumenty oraz ich kopie i uwierzytelnione odpisy, o których mowa w ust. 6, oraz dane dostępne, o których mowa w ust. 7, przedstawia się w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania.

10. Jeżeli podmiot nie przedstawi informacji, dokumentów, ich kopii lub uwierzytelnionych odpisów, o których mowa w ust. 6 albo danych dostępowych, o których mowa w ust. 7, w ciągu 30 dni od dnia wezwania, minister właściwy do spraw informatyzacji może wszcząć kontrolę, o której mowa w art. 18c.

11. Po zakończeniu weryfikacji minister właściwy do spraw informatyzacji przekazuje podmiotowi udostępniającemu stronę internetową lub aplikację mobilną protokół, o którym mowa w ust. 5. Podmiot ten może ustosunkować się do wyników weryfikacji zawartych w protokole w terminie 14 dni od dnia jego otrzymania, w szczególności poprzez złożenie zastrzeżeń.

12. Jeżeli zastrzeżenia, o których mowa w ust. 11, okażą się uzasadnione, minister właściwy do spraw informatyzacji zmienia wyniki weryfikacji.

13. Protokół z weryfikacji może być podstawą wszczęcia postępowania o nałożenie kary pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 1.

Art. 18c. 1. Minister właściwy do spraw informatyzacji może dokonywać kontroli spełniania obowiązków wynikających z ustawy, w szczególności, gdy weryfikacja, o

której mowa w art. 18b ust. 1, nie pozwala na stwierdzenie czy strona internetowa, aplikacja mobilna, system teleinformatyczny lub rejestr publiczny, o których mowa w art. 5b ust. 1, lub ich elementy spełniają wymogi ustawy.

2. Czynności kontrolne mogą być podejmowane wobec wszystkich podmiotów, które mogą posiadać informacje niezbędne do ustalenia spełniania obowiązków wynikających z ustawy.

3. Pracownikom urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw informatyzacji przysługuje, po okazaniu legitymacji służbowej oraz doręczeniu upoważnienia do przeprowadzenia kontroli, przysługuje prawo:

- 1) dostępu do materiałów, dokumentów oraz innych danych niezbędnych do przeprowadzenia kontroli, a także sporządzania ich kopii;
- 2) wstępu do wszystkich obiektów i nieruchomości oraz pomieszczeń kontrolowanego podmiotu;
- 3) wykonywania czynności kontrolnych stron internetowych lub aplikacji mobilnych lub ich elementów a także urządzeń i sieci telekomunikacyjnych.

4. Kierownik kontrolowanego podmiotu, osoba upoważniona lub inny pracownik kontrolowanego podmiotu, który może być uznany za osobę, o której mowa w art. 97 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1360), jest obowiązana udzielać pracownikom urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw informatyzacji, o których mowa w ust. 1, wszelkich potrzebnych informacji oraz zapewnić im:

- 1) warunki sprawnego przeprowadzenia kontroli;
- 2) dostęp do materiałów, dokumentów, danych urządzeń i sieci, o których mowa w ust. 3 pkt 1;
- 3) wstęp do obiektów, nieruchomości i pomieszczeń, o których mowa w ust. 3 pkt 2;
- 4) nieodpłatne udostępnienie podlegających kontroli sieci telekomunikacyjnych, urządzeń telekomunikacyjnych oraz innych urządzeń, w celu przeprowadzenia kontroli dostępności cyfrowej stron internetowych,

aplikacji mobilnych, systemów teleinformatycznych i rejestrów publicznych, o których mowa w art. 5b ust. 1, lub ich elementów.

5. Minister właściwy do spraw informatyzacji może prowadzić kontrolę we współpracy z innymi państwowymi organami kontrolnymi.

6. W czynnościach kontrolnych mogą brać udział osoby posiadające wiedzę specjalistyczną, niebędące pracownikami urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw informatyzacji, po doręczeniu upoważnienia ministra właściwego do spraw informatyzacji do wykonywania czynności kontrolnych.

7. Czynności kontrolne mogą być prowadzone w sposób zdalny.

8. Z kontroli sporządza się protokół podpisany przez pracownika przeprowadzającego kontrolę.

9. Protokół, o którym mowa w ust. 8, zawiera w szczególności:

- 1) oznaczenie kontrolowanego podmiotu, czasu i miejsca przeprowadzania kontroli;
- 2) wskazanie zakresu kontroli oraz osób w niej uczestniczących;
- 3) opis przebiegu kontroli;
- 4) ustalenia z przeprowadzonej kontroli.

10. Protokół, o którym mowa w ust. 8, podpisuje także kierownik kontrolowanego podmiotu lub osoba przez niego upoważniona.

11. Do czynności kontrolnych, o których mowa w ust. 3–7, stosuje się przepisy o ochronie informacji niejawnych oraz o tajemnicy telekomunikacyjnej, a także o ochronie danych osobowych.

12. Do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy stosuje się przepisy rozdziału 5 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców.”;

11) w art. 19:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Karze pieniężnej podlega podmiot, który wbrew przepisom ustawy:

- 1) nie zapewnia dostępności cyfrowej strony internetowej lub aplikacji mobilnej;
- 2) nie zamieszcza informacji o dostępności architektonicznej zgodnie z art. 2a ust. 3;
- 3) nie zapewnia dostępności cyfrowej strony internetowej lub aplikacji mobilnej albo elementu takiej strony lub aplikacji pomimo, że ciąży na nim obowiązek jej zapewnienia na podstawie art. 2b;
- 4) nie udostępnia aplikacji mobilnej na wszystkie powszechnie używane systemy operacyjne;
- 5) publicznie wykorzystuje system teleinformatyczny używany do realizacji zadań publicznych, jeśli służy on do świadczenia usług publicznych lub rejestr publiczny albo ich istotne aktualizacje bez wcześniejszego uzyskania certyfikatu zgodności, o którym mowa w art. 5b ust. 1;
- 6) publicznie wykorzystuje system teleinformatyczny używany do realizacji zadań publicznych, jeśli służy on do świadczenia usług publicznych, lub rejestr publiczny albo ich istotne aktualizacje pomimo utraty ważności przez certyfikat zgodności, o którym mowa w art. 5b ust. 1;
- 7) nie publikuje na swojej stronie internetowej lub aplikacji mobilnej informacji, o których mowa w art. 6;
- 8) nie zapewnia alternatywnego sposobu dostępu do strony internetowej lub aplikacji mobilnej albo do elementu takiej strony lub aplikacji;
- 9) nie zapewnia dostępności cyfrowej strony podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej lub elementów lub funkcji strony internetowej lub aplikacji mobilnej, o których mowa w art. 8 ust. 2 pkt 2;
- 10) nie publikuje wyników przeprowadzonej oceny zapewnienia dostępności cyfrowej strony internetowej lub aplikacji mobilnej zgodnie z art. 8 ust. 4;

11) nie wykonuje obowiązku umieszczenia elementów stron internetowych lub aplikacji mobilnych zgodnie z art. 9;

12) nie publikuje deklaracji dostępności zgodnie z art. 10 ust. 1, 2 i 7 – 9;

13) nie zawiera w deklaracji dostępności elementów wskazanych w art. 10 ust. 3-5;

14) nie informuje ministra właściwego do spraw informatyzacji o konieczności zmiany lub uzupełnienia wykazu adresów stron internetowych i wykazu aplikacji mobilnych podmiotów publicznych zgodnie z art. 14 ust. 5;

15) nie udziela informacji, o których mowa w art. 13 ust. 2, lub nie przedstawia informacji, dokumentów, ich kopii lub uwierzytelnionych odpisów, o których mowa w art. 18b ust. 6 lub nie przekazuje danych dostępowych, o których mowa w art. 18b ust. 7 we wskazanym w ustawie terminie;

16) utrudnia lub uniemożliwia dokonywanie czynności kontrolnych przez ministra właściwego do spraw informatyzacji.”,

b) ust. 2-4 uchyla się;

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Wysokość kary pieniężnej, o której mowa w ust. 1, wynosi do dwudziestokrotności przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w roku kalendarzowym ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1009) ustalonego według stanu na dzień nałożenia kary.”,

d) dodaje się ust. 6-8 w brzmieniu:

„6. Wysokość kary pieniężnej, o której mowa w ust. 1, ustala się przy uwzględnieniu okoliczności naruszenia przepisów ustawy, zakresu naruszenia, w tym jego wagi i liczby osób, na które wpływa ono negatywnie.

7. Jeżeli pomimo nałożenia kary pieniężnej, o której mowa w ust. 1, podmiot nie zaprzestał naruszania przepisów ustawy, które było podstawą wymierzenia kary, kara za to naruszenie może być ponawiana.

8. Środki uzyskane z kar pieniężnych, o których mowa w ust. 1, są przekazywane na rachunek Funduszu Dostępności, o którym mowa w art. 35 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.”;

12) tytuł załącznika do ustawy otrzymuje brzmienie:

„WYTYCZNE DLA DOSTĘPNOŚCI TREŚCI INTERNETOWYCH 2.1 STOSOWANE DLA STRON INTERNETOWYCH I APLIKACJI MOBILNYCH W ZAKRESIE DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI”.

Art. 156. W ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o przedkładaniu niektórych dokumentów urzędowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz. U. 2019 poz. 860) w art. 2 w pkt 17 wyrazy „osobie dotkniętej chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym” zastępuje się wyrazami „osobie z ciężkimi zaburzeniami psychicznymi albo z niepełnosprawnością intelektualną”.

Art. 157. W ustawie z dnia 12 kwietnia 2019 r. o opiece zdrowotnej nad uczniami (Dz. U. z 2019 r. poz. 1078) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 w ust. 1 w pkt 6, w art. 7 w ust. 5, w tytule rozdziału 4, w art. 21 w ust. 1 i 4 wyraz „niepełnosprawnymi” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnościami”;

2) w art. 8 w ust. 1 oraz w art. 22 wyraz „niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnościami”;

3) w art. 20 wyraz „niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „z niepełnosprawnością”.

Art. 158. W ustawie z dnia 16 maja 2019 r. o Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2464) w art. 25 w ust. 1 pkt 6 otrzymuje brzmienie:

„6) realizację potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej w zakresie dostępu do przewozów na liniach komunikacyjnych w przewozach autobusowych o charakterze użyteczności publicznej, dla których organizator złożył wnioski, które nie funkcjonowały co najmniej 3 miesiące przed dniem wejścia w życie ustawy;”.

Art. 159. W ustawie z dnia 13 czerwca 2019 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1650) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 10 w ust. 1 w pkt 1 w lit. f wyrazy „oraz istotnych zaburzeń funkcjonowania psychologicznego” zastępuje się wyrazami „niepełnosprawności intelektualnej, zaburzeń neurorozwojowych oraz przeciwwskazań psychologicznych”;

2) w art. 12:

a) w ust. 2 w zdaniu pierwszym po wyrazach „ochronie zdrowia psychicznego” dodaje się wyrazy „ , niepełnosprawność intelektualną lub niepełnosprawność neurorozwojową”;

b) w ust. 3 w zdaniu pierwszym wyrazy „istotne zaburzenia funkcjonowania psychologicznego” zastępuje się wyrazami „przeciwwskazania psychologiczne”;

3) w art. 13 w ust. 1 pkt 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„1) zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności intelektualnej, zaburzeń neurorozwojowych - lekarz specjalista w dziedzinie psychiatrii albo lekarz posiadający specjalizację I stopnia w dziedzinie psychiatrii;

2) przeciwwskazań psychologicznych - psycholog upoważniony, o którym mowa w art. 15c ust. 1 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji.”.

Art. 160. W ustawie z dnia 4 lipca 2019 r. o systemie instytucji rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 1103) w art. 12 w ust. 1a w pkt 6 i w art. 21 w ust. 1 pkt 6 wyrazy „pracowników niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „pracowników z niepełnosprawnościami”.

Art. 161. W ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1818) w art. 2 w ust. 1 w pkt 6 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 162. W ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 w ust. 2, art. 6 w pkt 2 i w art. 7 w ust. 3 po wyrazach „podmiotów publicznych” dodaje się wyrazy „i niektórych innych podmiotów”;

2) po art. 3 dodaje się art. 3a w brzmieniu:

„3a. Dostępność w rozumieniu ustawy, z wyłączeniem art. 5 w zakresie wykorzystywania do świadczenia usług, udzielania świadczeń lub realizacji zadań na rzecz osób fizycznych, zapewniają również:

1) podmioty wykonujące działalność leczniczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 633);

2) banki w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 2324);

3) powszechne towarzystwa emerytalne i pracownicze towarzystwa emerytalne w rozumieniu przepisów ustawy dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 105);

4) podmioty świadczące usługi pocztowe, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 896);

5) przewoźnicy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. - Prawo przewozowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 8);

6) organizatorzy publicznego transportu zbiorowego, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1343);

7) podmioty świadczące usługi zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną, paliwa gazowe w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r.- Prawo energetyczne (Dz.U. z 2022 r. poz. 1385);

8) przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2020 r. poz. 2028);

9) zarządcy nieruchomości w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r. poz. 344);

10) spółdzielnie mieszkaniowe.”;

3) w art. 4 po ust. 4 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. Obowiązki, o których mowa w ust. 1 i 2, stosuje się do podmiotów wymienionych w art. 3a.”;

4) w art. 6 w pkt 3 po lit. d dodaje się lit. e-g w brzmieniu:

„e) obsługę przez pracowników w zakresie świadczenia usług osobom o złożonych potrzebach w komunikowaniu się z wykorzystaniem komunikacji wspomagającej i alternatywnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. z 2023 r. poz. 20), używanych przez te osoby, a w przypadku bardzo złożonych potrzeb w komunikowaniu się obsługę ze wsparciem specjalisty AAC pełniącego rolę tłumacza analogicznie do tłumacza języka migowego,

f) zapewnienie dokumentów urzędowych oraz wzorów umów lub wzorów innych dokumentów dotyczących zobowiązań cywilnoprawnych w tekście łatwym do czytania i zrozumienia w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się,

g) instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych, które umożliwiają zapisanie się lub rejestrację w celu skorzystania z usługi, świadczenia lub załatwienia sprawy, na zasadzie równości z innymi osobami,”;

5) po art. 6 dodaje się art. 6a w brzmieniu:

„Art. 6a. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, po zasięgnięciu opinii ministra do spraw zabezpieczenia społecznego, określi, w drodze rozporządzenia,

szczegółowe wymogi w zakresie dostępności, jakie muszą spełniać podmioty, o których mowa w art. 3a.”;

6) w art. 7 w ust. 1 po wyrazach „podmiot publiczny” dodaje się wyrazy „lub podmiot wymieniony w art. 3a”;

7) w art. 9 po pkt 3 dodaje się pkt 3a w brzmieniu:

„3a) realizacji programów edukacyjnych na rzecz poszerzania wiedzy i budowania świadomości z zakresu dostępności architektonicznej oraz informacyjno-komunikacyjnej;”.

Art. 163. W ustawie z dnia 31 lipca 2019 r. o wsparciu finansowym armatorów śródlądowych, Funduszu Żeglugi Śródlądowej i Funduszu Rezerwowym (Dz.U. z 2021 poz. 503) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 po pkt 3 dodaje się pkt 3a w brzmieniu:

„3a) pozytywny efekt dostępności - efekt uzyskany przez armatora w wyniku modernizacji lub remontu statku w celu zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.”;

2) w art. 4 w ust. 1 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) który wykaże planowany efekt ekologiczny, planowany pozytywny efekt ekonomiczny lub planowany pozytywny efekt dostępności;”;

3) w art. 6:

a) w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) efektów ekologicznych, pozytywnych efektów ekonomicznych planowanych lub pozytywnych efektów dostępności planowanych do osiągnięcia przez armatora, mając na względzie przewidywaną możliwość ich osiągnięcia oraz ich wielkość.”,

b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W przypadku braku wniosków, o których mowa w ust. 2, wydając opinię do wniosku o udzielenie kredytu preferencyjnego, ocenia się przewidywaną

możliwość osiągnięcia planowanego efektu ekologicznego, planowanego pozytywnego efektu ekonomicznego lub pozytywnego efektu dostępności.”;

4) w art. 7 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) opis przeznaczenia kredytu preferencyjnego oraz planowanego efektu ekologicznego, planowanego pozytywnego efektu ekonomicznego lub pozytywnego efektu dostępności;”;

5) w art. 15 w ust. 1 po pkt 6 dodaje się przecinek oraz dodaje się pkt 7 w brzmieniu:

„7) urzędzeń służących zapewnieniu dostępności dla osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 164. W ustawie z dnia 30 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 (Dz. U. z 2023 r. poz. 181) w art. 28 w ust. 4 wyraz „kalectwa” zastępuje się wyrazem „niepełnosprawności”.

Art. 165. W ustawie z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1710, 1812, 1933 i 2185) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 94 w ust. 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz. ...),”;

2) w art. 96 w ust. 2 w pkt 2 lit. e otrzymuje brzmienie:

„e) osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. poz. ...),”;

3) w art. 100 w ust. 1 i 2, w art. 102 w ust. 1 w pkt 2, w art. 116 w ust. 1 w zdaniu drugim, w art. 242 w ust. 2 w pkt 1 oraz w art. 400 w ust. 7 w pkt 2 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 166. W ustawie z dnia 15 lipca 2020 r. o Polskim Bonie Turystycznym (Dz. U. z 2023 r. poz. 35) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 w pkt 2 we wprowadzeniu do wyliczenia wyrazy „dziecko niepełnosprawnym” zastępuje się wyrazami „dziecko z niepełnosprawnością”;

2) użyte w art. 4 w ust. 2 w pkt 1-3 oraz w art. 6 w ust. 2 i 3 w różnym przypadku wyrazy „dziecko niepełnosprawne” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „dziecko z niepełnosprawnością”.

Art. 167. W ustawie z dnia 16 grudnia 2020 r. o zbywaniu nieruchomości z rozliczeniem "lokal za grunt" (Dz. U. z 2021 r. poz. 223 oraz z 2022 r. poz. 1561) w art. 4 w ust. 3 w pkt 3 w lit. a i b wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 168. W ustawie z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 406) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 7 w pkt 2 lit. c otrzymuje brzmienie:

„c) osoby z niepełnosprawnościami niezdolne do samodzielnej egzystencji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz. U. z 2020 r. poz. 1936 oraz z 2021 r. poz. 353), wymagające stałego wsparcia członka służby zagranicznej;”;

2) w art. 53 w ust. 7 wyrazy „osób niepełnosprawnych” zastępuje się wyrazami „osób z niepełnosprawnościami”.

Art. 169. W ustawie z dnia 20 maja 2021 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. 2021 r. poz. 1177) w art. 35 w ust. 1 po pkt 20 dodaje się pkt 21 w brzmieniu:

„21) w przypadku zawarcia umowy dotyczącej lokalu mieszkalnego, o której mowa w art. 2 ust. 1, przez osobę ze szczególnymi potrzebami w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobę z niepełnosprawnością w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia ... 2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, umowa deweloperska powinna zawierać dodatkowo informacje o możliwości przystosowania nieruchomości, na której ma być przeprowadzone przedsięwzięcie deweloperskie do potrzeb tej osoby

bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów przez nabywcę, zgodnie z wytycznymi określonymi w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.”.

Rozdział 3

Przepisy przejściowe, dostosowujące i końcowy

Art. 170. Systemy teleinformatyczne oraz rejestry publiczne, o których mowa w art. 5b ust. 1 ustawy, o której mowa w art. 155, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, publicznie wykorzystywane w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, uzyskują certyfikat zgodności z wymaganiami dostępności cyfrowej wskazanymi w tej ustawie w terminie 3 lat od wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 171. Do postępowań w sprawie kar pieniężnych, o których mowa w art. 19 ustawy, o której mowa w art. 155, wszczętych i niezakończonych w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 172. Przepisy art. 2a ust. 1, 2 i 4 ustawy, o której mowa w art. 155, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się do:

- 1) treści opublikowanych przed dniem wejścia w życie tych przepisów, chyba, że są wykorzystywane do bieżącej działalności podmiotu;
- 2) zarchiwizowanych i zawierających wyłącznie treści, które nie były aktualizowane ani edytowane po dniu wejścia w życie tych przepisów;
- 3) zarejestrowanych z wyprzedzeniem mediów zmiennych w czasie opublikowanych przed dniem wejścia w życie tych przepisów.

Art. 173. Z dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1:

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

1) pracownicy biura Pełnomocnika do spraw Osób Niepełnosprawnych stają się pracownikami biura w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów; przepis art. 23¹ ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 oraz z 2021 r. poz. 1162) stosuje się;

2) biuro Pełnomocnika do spraw Osób Niepełnosprawnych staje się biurem w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Art. 174. Do czasu powołania Przewodniczącego Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami funkcję tę pełni Pełnomocnik do spraw Osób Niepełnosprawnych.

Art. 175. Sprawy wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, należące do zadań Pełnomocnika do spraw Osób Niepełnosprawnych prowadzi po tym dniu Pełnomocnik do spraw Osób Niepełnosprawnych pełniący funkcję Przewodniczącego Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami do czasu powołania tego przewodniczącego.

Art. 176. Z dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1:

1) pracownicy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych stają się pracownikami Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami; przepis art. 23¹ ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320 oraz z 2021 r. poz. 1162) stosuje się;

2) jednostki organizacyjne Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych stają się jednostkami organizacyjnymi Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami;

3) mienie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych staje się mieniem Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami;

4) Urząd do spraw Osób z Niepełnosprawnościami wstępuje w prawa i obowiązki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;

POLSKIE FORUM OSÓB
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

FUNDACJA INSTYTUT
ROZWOJU REGIONALNEGO

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

SGH

instytut
badań
strukturalnych

5) Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych staje się państwowym funduszem celowym stanowiącym wyodrębniony rachunek bankowy.

Art. 177. Do czasu powołania Prezesa Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami funkcję tą pełni Prezes Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Art. 178. 1. Sprawy wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, należące do zadań Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych prowadzi po tym dniu Prezes Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pełniący funkcję Prezesa Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami do czasu powołania Prezesa Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami.

2. Wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy w sprawach, o których mowa w ust. 1, rozpatruje po dniu wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, Pełnomocnik do spraw Osób Niepełnosprawnych pełniący funkcję Przewodniczącego Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami do czasu powołania tego przewodniczącego.

3. Sprawy z zakresu nadzoru nad Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, należące do zadań ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego rozpatruje po dniu wejścia w życie ustawy Pełnomocnik do spraw Osób Niepełnosprawnych pełniący funkcję Przewodniczącego Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami do czasu powołania tego przewodniczącego.

Art. 179. 1. Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych, o której mowa w art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych działa na podstawie dotychczasowych przepisów do końca kadencji ukształtowanej zgodnie z art. 42 ust. 5 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

2. Krajową Radę do Spraw Osób z Niepełnosprawnościami, o której mowa w art. 95 ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powołuje się na 30 dni

przed ustaniem kadencji Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, o którym mowa w ust. 1. Kadencja Krajowej Rady do Spraw Osób z Niepełnosprawnościami powołanej zgodnie ze zdaniem poprzedzającym rozpoczyna się z dniem ustania kadencji Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Art. 180. 1. Wojewódzkie społeczne rady do spraw osób niepełnosprawnych, o których mowa w art. 44a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych działają na podstawie dotychczasowych przepisów do końca kadencji ukształtowanej zgodnie z art. 44c ust. 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

2. Wojewódzkie społeczne rady do spraw osób z niepełnosprawnościami, o których mowa w art. 98 ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powołuje się na 30 dni przed ustaniem kadencji wojewódzkich społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych, o którym mowa w ust. 1.

3. Kadencje wojewódzkich społecznych rad do spraw osób z niepełnosprawnościami powołanych zgodnie z ust. 2 rozpoczynają się z dniem ustania kadencji wojewódzkich społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych.

Art. 181. 1. Powiatowe społeczne rady do spraw osób niepełnosprawnych, o których mowa w art. 44b ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych działają na podstawie dotychczasowych przepisów do końca kadencji ukształtowanej zgodnie z art. 44c ust. 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

2. Powiatowe społeczne rady do spraw osób z niepełnosprawnościami, o których mowa w art. 99 ustawy z dnia ...2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami powołuje się na 30 dni przed ustaniem kadencji wojewódzkich społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych, o którym mowa w ust. 1.

3. Kadencje powiatowych społecznych rad do spraw osób z niepełnosprawnościami powołanych zgodnie z ust. 2 rozpoczynają się z dniem ustania kadencji powiatowych społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych.

Art. 182. Liczba lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami na terenie każdej gminy powinna wynosić co najmniej:

- 1) do dnia 31 grudnia 2024 r. – 2/3 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie;
- 2) do dnia 31 grudnia 2025 r. – 4/5 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie;
- 3) do dnia 31 grudnia 2026 r. – 9/10 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie.

Art. 183. 1. Rada powiatu uchwałą może przekształcić funkcjonujący na jego terenie środowiskowy dom samopomocy, o którym mowa w art. 51a ust. 1 ustawy zmienianej w art. 76, w kompleksowe lub wyspecjalizowane Centrum Niezależnego Życia.

2. Powiat najpóźniej do 31 grudnia 2029 r. utworzy na swoim terenie kompleksowe Centrum Niezależnego Życia.

3. Do 31 grudnia 2029 r. rada powiatu przekształci wszystkie funkcjonujące na jej terenie środowiskowe domy samopomocy w kompleksowe lub wyspecjalizowane centra niezależnego życia.

Art. 184. Do czasu utworzenia na terenie danego powiatu kompleksowego Centrum Niezależnego Życia, środowiskowe domy samopomocy są obowiązane wykonywać, oprócz swoich dotychczasowych zadań ustawowych, następujące zadania kompleksowych Centrum Niezależnego Życia:

- 1) budowanie kręgów wsparcia, o których mowa w art. 68 ustawy z dnia ... 2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami od dnia 30 września 2025 r.;
- 2) prowadzenie punktów informacyjno-koordynacyjnych, o których mowa w art. 54 ustawy z dnia ... 2023 r. o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami od dnia 30 września 2027 r.

Art. 185. Przepis art. 68 ust. 4 ustawy, o której mowa w art. 152, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się po raz pierwszy dla studiów rozpoczynających się od roku akademickiego 2024/2025.

Art. 186. Przepisy art. 53m-53r ustawy zmienianej w art. 111 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą mają zastosowanie w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych po wejściu w życie niniejszej ustawy.

Art. 187. Po dniu wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, Prezes Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami ogłasza programy dla organizacji pozarządowych, prowadzących zespoły mieszkalnictwa do 20 osób, które powstały przed dniem wejścia w życie tej ustawy i nie spełniają warunków w niej zawartych w zakresie liczebności zespołów mieszkań oraz wyposażenia każdego mieszkania w kuchnię albo aneks kuchenny.

Art. 188. 1. Minister właściwy do spraw informatyzacji w porozumieniu z Przewodniczącym Komitetu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” komunikat określający dzień wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających świadczenie usługi określonej w art. 6b³ ust. 3 pkt 1 ustawy zmienianej w art. 43, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

2. Komunikat ogłasza się w terminie co najmniej 14 dni przed dniem wdrożenia rozwiązań technicznych określonym w tym komunikacie.

Art. 189. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie:

- 1) art. 15 ust. 6 ustawy zmienianej w art. 28,
- 2) art. 7 ust. 4 i art. 49 ustawy zmienianej w art. 31,
- 3) art. 11i ustawy zmienianej w art. 50,
- 4) art. 12d ust. 9 ustawy zmienianej w art. 54,
- 5) art. 37 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 56,
- 6) art. 26 ust. 2 i art. 59 ustawy zmienianej w art. 60,

- 7) art. 67 ust. 6 ustawy zmienianej w art. 63,
- 8) art. 67 ust. 4 ustawy zmienianej w art. 76,
- 9) art. 79c ust. 3 i art. 132 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 79,
- 10) art. 18 ustawy zmienianej w art. 81,
- 11) art. 17 ustawy zmienianej w art. 100,
- 12) art. 118 ust. 19 ustawy zmienianej w art. 103,
- 13) art. 120 § 2 i art. 186 § 2 ustawy zmienianej w art. 111,
- 14) art. 17 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 114,
- 15) art. 9 ustawy zmienianej w art. 121,
- 16) art. 47 ustawy zmienianej w art. 123,
- 17) art. 32 ust. 1 i 2 ustawy zmienianej w art. 128,
- 18) art. 8 ust. 1-3 oraz art. 48 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 130,
- 19) art. 13 ustawy zmienianej w art. 133,
- 20) art. 19 ustawy zmienianej w art. 138,
- 21) art. 207 ust. 8 ustawy zmienianej w art. 141,
- 22) art. 17 ust. 1 i art. 19 ustawy zmienianej w art. 148,
- 23) art. 4 ust. 5 ustawy zmienianej w art. 152

- zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych odpowiednio na podstawie:

- 1) art. 15 ust. 6 ustawy zmienianej w art. 28,
- 2) art. 7 ust. 4 i art. 49 ustawy zmienianej w art. 31,
- 3) art. 11i ustawy zmienianej w art. 50,
- 4) art. 12d ust. 9 ustawy zmienianej w art. 54,
- 5) art. 37 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 56,
- 6) art. 26 ust. 2 i art. 59 ustawy zmienianej w art. 60,
- 7) art. 67 ust. 6 ustawy zmienianej w art. 63,

- 8) art. 67 ust. 4 ustawy zmienianej w art. 76,
- 9) art. 79c ust. 3 i art. 132 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 79,
- 10) art. 18 ustawy zmienianej w art. 81,
- 11) art. 17 ustawy zmienianej w art. 100,
- 12) art. 118 ust. 19 ustawy zmienianej w art. 103,
- 13) art. 120 § 2 i art. 186 § 2 ustawy zmienianej w art. 111,
- 14) art. 17 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 114,
- 15) art. 9 ustawy zmienianej w art. 121,
- 16) art. 47 ustawy zmienianej w art. 123,
- 17) art. 32 ust. 1 i 2 ustawy zmienianej w art. 128,
- 18) art. 8 ust. 1-3 oraz art. 48 ust. 3 ustawy zmienianej w art. 130,
- 19) art. 13 ustawy zmienianej w art. 133,
- 20) art. 19 ustawy zmienianej w art. 138,
- 21) art. 207 ust. 8 ustawy zmienianej w art. 141,
- 22) art. 17 ust. 1 i art. 19 ustawy zmienianej w art. 148,
- 23) art. 4 ust. 5 ustawy zmienianej w art. 152

- w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż przez 12 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 190. Ustawa wchodzi w życie po upływie 12 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem:

- 1) art. 76 pkt 9, który wchodzi w życie 1 stycznia 2030 r.
- 2) art. 81 i art. 136, które wchodzi w życie po upływie 2 lat od dnia ogłoszenia;
- 3) art. 155 pkt 3 w zakresie dotyczącym art. 2a ust. 1, 2 i 4 oraz 2b, które wchodzi w życie po upływie 3 lat od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie projektu ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Potrzeba i cel wydania aktu

Ratyfikacja Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (dalej jako: Konwencja lub KPON) nałożyła na Polskę stały obowiązek usuwania barier, które napotykają osoby z niepełnosprawnościami w realizacji swoich praw, a także zapewnienie skutecznych mechanizmów wsparcia, w pełni zgodnych z Konwencją. Z uwzględnieniem tych założeń, w wyniku rozbudowanych prac analitycznych i badawczych został opracowany projekt ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami. W akcie tym zaproponowano szereg nowych mechanizmów i instrumentów, których zasadniczym celem jest pełniejsza realizacja prawa do godnego i niezależnego życia przez każdą osobę z niepełnosprawnością i efektywne wzmocnienie dotychczasowych mechanizmów wdrażania Konwencji.

Z uwagi na bardzo szeroki zakres wypracowanych zmian, poza uchwaleniem wspomnianego powyżej nowego aktu – ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, przygotowano również ściśle z nią związany projekt ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, w którym zostały zawarte konieczne zmiany w licznych ustawach.

W dalszej części zostaną one przedstawione i omówione, w oparciu o podział na bloki tematyczne.

Zmiany dotyczące dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, cyfrowej oraz dostępności w obszarach zdrowia, kultury i sportu oraz mobilności

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Dostępność architektoniczna

Pojęcie „dostępność” zostało uregulowane w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Została ona podzielona na trzy obszary, tj. architektoniczną, cyfrową oraz informacyjno-komunikacyjną. W art. 6 niniejszej ustawy określono jej minimalne wymagania służące zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dostępność architektoniczna obejmuje m.in. zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków. Ustawodawca wyróżnił również instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań, zapewniających informację na temat rozkładu pomieszczeń budynku w sposób wizualny i dotykowy. Kolejnym aspektem dostępności architektonicznej jest zapewnienie dostępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego oraz zapewnienie możliwości ewakuacji osób ze szczególnymi osobami lub ich uratowania w inny sposób.

Z dostępnością architektoniczną wiążą się dwa pojęcia, tj. „racjonalne usprawnienie” oraz „uniwersalne projektowanie”. Oba zostały wyszczególnione i zdefiniowane w art. 2 Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych.

Z powyższymi pojęciami ściśle związane jest zobowiązanie podmiotów publicznych do zapewnienia m.in. dostępności architektonicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami. Podmioty te są zobligowane do stosowania wymienionych reguł oraz uwzględniania potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w planowanej i prowadzonej działalności, a także usuwania barier i zapobiegania ich powstawaniu.

Podmioty publiczne są zobowiązane do zapewniania m.in. dostępności architektonicznej przez stosowanie uniwersalnego projektowania i racjonalnych usprawnień (art. 4 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami). Ustawa ta w dalszej części przepisu reguluje kwestię zapewniania dostępności w ramach umów dotyczących zamówień publicznych i zlecenia zadań publicznych, z uwzględnieniem zasady uniwersalnego projektowania (art. 4 ust. 4).

W ustawie o zapewnianiu dostępności przyznano osobom ze szczególnymi potrzebami prawo do wystąpienia z wnioskiem o zapewnienie dostępności architektonicznej (art. 30 u.z.d.o.s.p.). Natomiast możliwość ta jest niezależna od regulacji zawartej w art. 6, zatem podmiot publiczny nie powinien czekać na wpłynięcie powyższego wniosku, lecz dostępność powinna być zapewniona niezależnie i samodzielnie. We wniosku istnieje możliwość wskazania sposobu zapewnienia dostępności, tak aby było to jak najbardziej dogodne i optymalnie dostosowane do niepełnosprawności danej osoby.

W polskim porządku prawnym jednym z najważniejszych aktów prawnych regulujących kwestię standardów projektowania budynków jest ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane. Pełni on kluczową rolę w zapewnianiu dostępności architektonicznej, jednak nie zawiera pojęć racjonalnego usprawnienia oraz uniwersalnego projektowania. Prawo budowlane w art. 5 ust. 1 pkt 4 wskazuje obowiązek zachowania niezbędnych warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne (...), w tym osoby starsze. Przy czym ustawa prawo budowlane definiuje osoby niepełnosprawne zgodnie z art. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Natomiast art. 5 ust. 1 pkt 4a nakłada obowiązek zapewniania minimalnego udziału lokali mieszkalnych dostępnych dla osób niepełnosprawnych, w tym osób starszych w ogólnej liczbie lokali mieszkalnych w budynku wielorodzinnym. Zatem Prawo budowlane zawiera generalną zasadę dostosowania obiektów użyteczności publicznej i wielorodzinnego budownictwa mieszkaniowego, wybudowanego po 1 stycznia 1995 r. Oznacza to, że w przypadku wybudowania, wyremontowania, przebudowania lub zmiany sposobu użytkowania, powinny one być dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.

W ustawie Prawo budowlane art. 9 dopuszcza się możliwość odstępstwa od przepisów techniczno-budowlanych, jednak odstępstwo to nie może powodować zagrożenia życia ludzi lub bezpieczeństwa mienia, a w stosunku do obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego – ograniczenia dostępności dla potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Powyższa ustawa w art. 36a ust. 5 pkt 3 zezwala na istotne odstępianie od zatwierdzonego projektu zagospodarowania działki lub terenu lub projektu architektoniczno-budowlanego lub innych warunków pozwolenia na budowę w zakresie: warunków niezbędnych do korzystania z obiektu budowlanego przez osoby niepełnosprawne (...), w tym osoby starsze. Tym samym ustawodawca rozszerzył kategorię osób, których dotyczy niniejszy akt prawny.

Natomiast w art. 59a ust. 2 pkt f dotyczy kontroli organu nadzoru budowlanego przeprowadzonego na wezwanie inwestora. Kontrola ta obejmuje m.in. zapewnienie warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne (...), w tym osoby starsze, w stosunku do obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego.

Ustawa Prawo budowlane w art. 93 pkt 1 nakłada karę grzywny na tego, kto przy projektowaniu lub wykonywaniu robót budowlanych w sposób rażąco nie przestrzega przepisów dotyczących niezbędnych warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, o których mowa w art. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (...), w tym osoby starsze. Kara grzywny, w kontekście zapewnienia dostępności osobom z niepełnosprawnościami dotyczy również tego, kto nie zapewnia minimalnego udziału lokali mieszkalnych dostępnych dla osób niepełnosprawnych, o których mowa w art. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (...), w tym osób starszych w ogólnej liczbie lokali mieszkalnych w budynku wielorodzinnym.

Kolejnym aspektem, będącym jednym z podstawowych elementów w zapewnianiu dostępności architektonicznej, jest posiadanie wiedzy na temat uniwersalnego projektowania przez osoby wykonujące zawód architekta.

W rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta, uregulowano kwestię efektów kształcenia absolwenta wydziału architektury w zakresie uniwersalnego projektowania (A.W4, A.U9, A.W5, A.U15, A.W5, A.U15).

Ważnym elementem mającym bezpośrednio przełożenie nie tylko na komfort życia osób z niepełnosprawnościami, ale również ich elementarne bezpieczeństwo, jest kwestia ewakuacji z budynków. W ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, w art. 4 ust. 1 pkt 4 wskazano, że właściciel budynku, obiektu budowlanego lub terenu, zapewniając ich ochronę przeciwpożarową, jest obowiązany zapewnić osobom przebywającym w budynku, obiekcie budowlanym lub na terenie, bezpieczeństwo i możliwość ewakuacji. Obowiązkiem jest również przygotowanie budynku, obiektu budowlanego lub terenu do prowadzenia akcji ratowniczej (art. 4 ust. 1 pkt 5), zapoznanie pracowników z przepisami przeciwpożarowymi (art. 4 ust. 1 pkt 6) oraz ustalenie sposobów postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia (art. 4 ust. 1 pkt 7). Na podstawie art. 13 ust. 1 i 2 u.o.p wydano rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony

przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów. W powyższym akcie prawnym, w rozdziale 4 określono warunki ewakuacji.

Dostępność informacyjno-komunikacyjna

W aktualnym stanie prawnym w Polsce jest kilka ustaw, które odnoszą się do dostępności informacyjno-komunikacyjnej oraz pojęć języka i komunikacji:

- ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się,
- ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami,
- ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami ustanawia minimalne wymagania dostępności, m.in. informacyjno-komunikacyjnej (art. 6 pkt 3). Obowiązki w tym zakresie dotyczą podmiotów publicznych zdefiniowanych w ustawie (art. 3). Minimalne wymagania, to rozwiązania i urządzenia, które są obowiązkowo zapewniane. Należą do nich obsługa z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, zdefiniowanych w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (art. 3 pkt 5). Dalej zostały wymienione tłumacz polskiego języka migowego online oraz pętla indukcyjna lub podobne urządzenie. Kolejny wymóg to umieszczenie na stronie internetowej informacji o zakresie działalności podmiotu w pliku odczytywalnym maszynowo, w postaci nagrania w polskim języku migowym oraz w tekście łatwym do czytania (ETR), a także zapewnienie komunikacji z podmiotem publicznym w formie wskazanej we wniosku osoby ze szczególnymi potrzebami. Jednym ze wspomnianych środków wspierających komunikowanie się są dostępne strony internetowe.

W kilku aktach prawnych rangi ustawy znajduje się odwołanie do takich form komunikacji, jak alfabet Braille'a oraz język migowy. Natomiast odwołania się do innych form komunikacji wskazanych w Konwencji, w szczególności alternatywnych form komunikacji (AAC) lub tekstu łatwego do czytania (ETR), jest tylko w pojedynczych aktach prawnych.

Spełnienie wymagań Konwencji wymaga zapewnienia dostępności informacyjno-komunikacyjnej dla osób z niepełnosprawnościami z uwzględnieniem definicji języka i komunikacji zawartych w art. 2 Konwencji, a mianowicie:

„Komunikacja” obejmuje języki, wyświetlanie tekstu, alfabet Braille'a, komunikację przez dotyk, dużą czcionkę, dostępne multimedia, jak i sposoby, środki i formy komunikowania się na piśmie, przy pomocy słuchu, języka uproszczonego, lektora oraz formy rozszerzone (augmentatywne) i alternatywne, w tym dostępną technologię informacyjno-komunikacyjną.

„Język” obejmuje język mówiony i język migowy oraz inne formy przekazu niewerbalnego.

Nie ma jednej definicji komunikacji i jednej definicji języka dla całego systemu prawa, która byłaby zgodna z definicjami języka i komunikacji zawartymi w Konwencji. Należy zauważyć, że art. 4 ust. 1 ustawy o języku migowym innych środkach komunikowania się wyraża prawo osoby uprawnionej w rozumieniu ustawy do swobodnego korzystania z wybranej przez siebie formy komunikowania się. Ustawa ta wyraźnie przewiduje trzy formy komunikacji: PJM (polski język migowy), SJM (system językowo-migowy) oraz SKOGN (sposoby komunikowania się osób głuchoniewidomych) oraz mówi o innych formach komunikowania się, nie definiując ich jednak. Zasadę prawa wyboru formy komunikowania się uznać należy za słuszną i zgodną z Konwencją. Nadto, ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami z całą pewnością powinna odwoływać się do tych pojęć zdefiniowanych na gruncie ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

W aktualnym prawodawstwie brakuje przede wszystkim ujęcia komunikacji i języka w sposób kompleksowy, uwzględniający komunikację wspomagającą i alternatywną (AAC) oraz komunikację w tekście łatwym do czytania (ETR).

W art. 31 pkt 1 Konwencji zawarte jest zobowiązanie nałożone na Państwa Strony do zbierania informacji, w tym danych statystycznych i wyników badań, które umożliwią im kształtowanie i realizowanie polityki służącej wykonywaniu Konwencji. W dalszej części przepisu nałożono obowiązek na Państwa Strony przyjęcia odpowiedzialności za rozpowszechnianie danych statystycznych oraz zapewnienia ich dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz innych osób (art. 31 pkt 3). Obecnie w Polsce nie ma żadnych opracowań statystycznych mówiących o osobach o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, w tym osobach korzystających z AAC oraz ETR.

Dostępność cyfrowa

Wymogi dostępności cyfrowej stron internetowych reguluje ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów

publicznych (dalej również jako „ustawa o dostępności cyfrowej”). Do stosowania ustawy o dostępności cyfrowej nie są zobowiązani publiczni dostawcy usług medialnych (art. 3 ust. 1). Uprawnienia do egzekwowania postanowień ustawy o zapewnianiu dostępności wyrażają się w prawie do złożenia wniosku o zapewnienie dostępności do podmiotu publicznego, a po wyczerpaniu tej procedury, skargi do Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (art. 32 ust. 1). W jej wyniku Prezes PFRON może wydać decyzję nakazującą zapewnienie dostępności. Nie może ona jednak dotyczyć dostępności cyfrowej, ponieważ obszar ten został odrębnie uregulowany (art. 6 pkt 2 ustawy o zapewnianiu dostępności).

Podmioty publiczne są także zobowiązane, aby w umowach o realizację zadań w ramach zamówień publicznych i zlecenia zadań publicznych zagwarantować dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami (art. 4 ust. 3).

Jeśli chodzi o art. 6 pkt 3 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, który wskazuje na obowiązek zapewnienia przez podmiot publiczny komunikacji z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się lub tłumacza języka migowego online, to wykładnia tego przepisu prowadzi do wniosku, że zapewnienie dostępu do tłumacza języka migowego online nie jest obowiązkowe. Interpretacja wyżej wskazanego przepisu wynika z określenia zawartego w ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, wskazującego na obowiązek zapewnienia przez podmiot publiczny możliwości komunikowania się przy wykorzystaniu szerokiego katalogu środków przeznaczonych do tego celu. Zapewnienie dostępu do tłumacza języka migowego online to jedna z takich możliwości. Ma ona jednak charakter fakultatywny. W tym miejscu należy również wspomnieć, że deklaracja dostępności, obowiązkowo zamieszczana na każdej stronie internetowej podmiotu publicznego, informuje o tym, czy zapewnia on dostęp do takiego właśnie tłumacza online (art. 10 ust. 4 pkt 7 ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych). W ten sposób zagwarantowana jest informacja, czy dany podmiot umożliwi komunikację w tej formie.

Ustawa o zapewnianiu dostępności wprowadza dobrowolną certyfikację dla przedsiębiorców i organizacji pozarządowych (art. 15). Uzyskanie certyfikatu dostępności, który przyznawany jest na 4 lata, wiąże się z obniżeniem obowiązkowych wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych o 5 procent. Wspomniana ustawa wskazuje też, że przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe dążą w prowadzonej działalności do zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (art. 5 ust. 1).

Przepisy przewidują ponadto udogodnienia w postaci audiodeskrypcji, napisów rozszerzonych na żywo oraz tłumaczenia na język migowy w programach telewizyjnych.

Od 2024 r. ma zostać osiągnięty udział o wielkości 50% audycji z udogodnieniami. Jeśli chodzi o przekazywanie, w dostępnej formie, informacji o zagrożeniu, stanach nadzwyczajnych itp., to od 1 listopada 2021 r. obowiązuje nowy art. 18a ust. 1a ustawy o radiofonii i telewizji. Stanowi on, że „Nadawcy programów telewizyjnych są obowiązani do zapewnienia, aby informacje o charakterze nadzwyczajnym, w tym publiczne komunikaty i ogłoszenia w sytuacji klęski żywiołowej, były rozpowszechniane wraz z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami, chyba że ich rozpowszechnienie wraz z tymi udogodnieniami było niemożliwe”.

Do zapewniania dostępności nie są natomiast zobowiązani wydawcy elektronicznych dzienników, czasopism i portali informacyjnych.

Dostępność informacyjno-komunikacyjna, w tym dostępność tzw. urządzeń końcowych (aparat telefoniczny), w odniesieniu do przedsiębiorców świadczących usługi telefoniczne została uregulowana odrębnie. Są oni zobowiązani do zapewnienia komunikacji „na żywo” z osobami niesłyszącymi, niewidomymi i z dysfunkcją wzroku, a także udostępniania określonych dokumentów w formie wskazanej przez osobę z niepełnosprawnościami (alfabet Braille’a, tekst odczytywalny maszynowo).

Jeśli chodzi o podmioty świadczące powszechne usługi na rzecz społeczeństwa, to w przypadku banków obecnie dostępność jest dobrą praktyką (poza obowiązkiem udzielania określonych informacji w dostępnych formach wynikającym z art. 109 ust. 3 i 4 oraz z art. 111 ust. 3 Prawa bankowego). Związek Banków Polskich opracował i opublikował „Dobre praktyki obsługi osób z niepełnosprawnościami przez banki”.

W przypadku podmiotów leczniczych, publiczne są obecnie zobowiązane do zapewniania dostępności na podstawie ustawy o zapewnianiu dostępności oraz ustawy o dostępności cyfrowej, a niepubliczne jedynie do zapewniania określonych informacji dla pacjentów w formie dostępnej (art. 9 i 12 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta).

Dostępność w obszarze zdrowia

W obszarze dostępności podmiotów leczniczych, w tym gabinetów i przychodni prywatnych oraz dostępności usług leczniczych i medycznych, publiczne podmioty lecznicze zostały objęte przepisami ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Ustawa ta określa środki służące zapewnieniu dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej. W ramach obowiązków wynikających

z powyższej ustawy tylko publiczny podmiot leczniczy ma obowiązek zapewnienia dostępności architektonicznej w zakresie przewidzianym w ustawie oraz zapewnia obsługę z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje.

Obecnie obowiązek informowania o posiadanych udogodnieniach dla osób z niepełnosprawnościami spoczywa jedynie na podmiotach wykonujących działalność leczniczą realizujących umowę na realizację świadczeń finansowanych ze środków publicznych. Wymóg ten został określony w rozporządzeniu w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Nie ma obowiązku informowania pacjentów o sposobach komunikowania, jakie mogą im być zapewnione przez dany podmiot.

Dostępność cyfrowa regulowana jest z kolei ustawą o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, do której ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami odsyła. Ustawa nakłada obowiązek zapewnienia dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych dla osób niepełnosprawnościami (art. 2 pkt 1), ale i w tym przypadku należy podkreślić, że podmiotem zobowiązanym będą publiczne podmioty lecznicze. Obowiązek zapewnienia dostępnych stron internetowych nie dotyczy więc wszystkich podmiotów wykonujących działalność medyczną, co może ograniczać pacjentom z niepełnosprawnościami możliwość zapoznania się z ofertą diagnostyki i leczenia czy zasad zapisów i udzielania świadczeń. Podobnie jest w przypadku ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się. Nie wynikają z niej obowiązki zapewnienia usług tłumaczeniowych przez wszystkie podmioty lecznicze, a tylko te o charakterze publicznym.

Przepis art. 22 ustawy o działalności leczniczej wskazuje, że pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą odpowiadają wymaganiom odpowiednim do rodzaju wykonywanej działalności leczniczej oraz zakresu udzielanych świadczeń zdrowotnych. Szczegółowe regulacje w tej materii zawarte są w rozporządzeniu Ministra Zdrowia w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą. W załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą znalazły się szczegółowe wymagania, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia szpitala, uwzględniające kwestie niepełnosprawności (w odróżnieniu od wcześniej obowiązującego w tej dziedzinie rozporządzenia). Wskazano m.in., że w skład izby przyjęć wchodzi co najmniej jedno pomieszczenie higieniczno-sanitarne wyposażone dodatkowo w natrysk i wózek-wannę, przystosowane dla osób

niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach (punkt I.2.3.). W skład zespołu pomieszczeń pielęgnacyjnych wchodzi pomieszczenia higieniczno-sanitarne wyposażone dodatkowo w natrysk, w tym co najmniej jedno przystosowane dla osób niepełnosprawnych, w szczególności poruszających się na wózkach (punkt II.4.). Pomieszczeniami dostępnymi dla dawców są m.in. pomieszczenia higieniczno-sanitarne dostępne dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach (punkt III.2.). W załączniku nr 6 w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia zakładu rehabilitacji leczniczej będącego zakładem leczniczym wskazano, że pomieszczenia przeznaczone do rehabilitacji leczniczej lokalizuje się w sposób zapewniający dostęp osobom niepełnosprawnym, w tym poruszającym się na wózkach inwalidzkich.

Obecnie przepisy ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta nie rozwiązują w sposób dostateczny problemów osób z niepełnosprawnościami, a także osób, które doświadczają przejściowych problemów w komunikacji. W ustawie przewidziano, że pacjent będący osobą ze szczególnymi potrzebami ma prawo do otrzymania informacji w zrozumiałym dla niego sposób, w szczególności z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się. Taki obowiązek nie ciąży jednak na podmiocie udzielającym świadczeń, jeżeli osobą wymagającą zastosowania środków wspierających komunikowanie się jest przedstawiciel ustawowy lub osoba upoważniona do dostępu do informacji o stanie zdrowia i udzielonych świadczeniach.

Obowiązujące przepisy dotyczące praw pacjenta nie przewidują sytuacji, w której dysponujący dostatecznym rozeznanie pacjent nie może się podpisać z powodu niepełnosprawności, mimo że do wykonania zabiegów operacyjnych i badań stwarzających podwyższone ryzyko dla pacjenta wymagane jest wyrażenie zgody w formie pisemnej. Ta luka w prawie stanowi znaczący problem dla pacjentów z niepełnosprawnościami, ale i dla podmiotów wykonujących świadczenia wymagające pisemnej zgody pacjenta. Zgoda pacjenta może być co prawda wyrażona za pośrednictwem systemów informatycznych, ale nadal nie jest to rozwiązanie dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością wzroku czy osób z chorobami neurologicznymi, które nie są w stanie ani się podpisać, ani obsłużyć narzędzi informatycznych.

Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta przewiduje zapewnienie pacjentowi podczas hospitalizacji prawa do kontaktu osobistego, listownego i telefonicznego z osobami bliskimi. Taka konstrukcja przepisu nie wskazuje na inne formy komunikacji, chociaż pacjenci z różnymi rodzajami niepełnosprawności mogą mieć utrudnione korzystanie z tych form komunikacji. Jeżeli pacjent posługuje się tylko polskim językiem migowym,

jedyną formą kontaktu, jaką jest mu zobligowany zapewnić świadczeniodawca, jest kontakt osobisty, co w wielu przypadkach może nie być możliwe.

Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta w art. 11 przyznaje pacjentom prawo do informacji o prawach pacjenta określonych w tej ustawie oraz w przepisach odrębnych. Podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych ma udostępnić tę informację w formie pisemnej, poprzez umieszczenie jej w swoim lokalu, w miejscu ogólnodostępnym. W przypadku pacjenta niemogącego się poruszać, informację udostępnia się w sposób umożliwiający zapoznanie się z nią w pomieszczeniu, w którym pacjent przebywa. Na tej samej zasadzie pacjent ma prawo do informacji o rodzaju i zakresie świadczeń zdrowotnych udzielanych przez podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych, w tym o profilaktycznych programach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, realizowanych przez ten podmiot (art. 12). Pisemna forma informacji może nie być dostępna dla części osób z niepełnosprawnościami, szczególnie dla osób niewidomych i słabowidzących.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie wymagań dotyczących oznakowania opakowań produktu leczniczego i treści ulotki z dnia 20 lutego 2009 r. w § 2 wskazuje, że na opakowaniu zewnętrznym, a jeżeli produkt ten nie ma opakowania zewnętrznego – na opakowaniu bezpośrednim umieszcza się następujące informacje w systemie Braille'a: nazwę produktu leczniczego, moc produktu leczniczego, jeżeli produkt jest dostępny w kilku mocach oraz postać farmaceutyczną, jeżeli produkt jest dostępny w kilku postaciach. W ten sposób podstawowe informacje umożliwiające identyfikację produktu są stosunkowo łatwo dostępne także dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Niemniej zakres wiadomości zawartych w tej formie został ograniczony do niezbędnego minimum. Nie zadbano też o większą dostępność ulotek leków, chociażby przez zapewnienie informacji w tekście łatwym do czytania (ETR).

Zgodnie z art. 20a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, osoby z niepełnosprawnościami wraz z psem asystującym mają prawo wstępu do obiektów użyteczności publicznej, w tym do budynków i ich otoczenia przeznaczonych m.in. na potrzeby opieki zdrowotnej. Jest to przykład racjonalnego usprawnienia w ustawodawstwie polskim, który jednak nie zawsze jest respektowany. Pomimo istnienia wskazanej regulacji, wciąż zdarzają się przypadki odmowy wstępu osobom z niepełnosprawnościami korzystającym z pomocy psa asystującego.

Konwencyjne prawo osób z niepełnosprawnościami do ochrony zdrowia ma silne powiązanie z art. 9 Konwencji, gwarantującym prawo do dostępności. W przepisie tym jako szczególną kategorię miejsc publicznych, których dostępność powinna być zagwarantowana, wymieniono właśnie instytucje zapewniające opiekę medyczną.

Kolejną kwestią, która powoduje, że opieka zdrowotna jest w mniejszym stopniu dostępna dla osób z niepełnosprawnościami jest brak zapewnienia dostępu oraz transportu do pomieszczeń, w których świadczone są usługi medyczne. Nadto, wszystkie informacje i komunikacja dotyczące świadczenia opieki zdrowotnej powinny być dostępne w języku migowym, alfabecie Braille'a, dostępnych formatach elektronicznych, tekście łatwym do czytania (ETR), komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) oraz wszelkich innych dostępnych środkach, sposobach i formach komunikowania się. Szczególnie ważne jest, aby wziąć pod uwagę płciowy wymiar dostępności w ramach świadczeń opieki zdrowotnej, w tym dostępności świadczeń ginekologiczno-położniczych.

Zgodnie z Konwencją Polska zobowiązała się do podejmowania odpowiednich środków w celu zapewnienia, że podmioty prywatne oferujące ogólnie dostępne usługi lub usługi powszechnie zapewniane, będą brały pod uwagę wszystkie aspekty dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. A zatem zobowiązanie ustawowe w zakresie zapewniania dostępności skierowane tylko do publicznych podmiotów leczniczych to w świetle wymagań Konwencji za mało i obowiązek ten powinien zostać rozszerzony na podmioty prywatne.

Tym samym usługi zdrowotne powinny być dostępne dla wszystkich osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Dostosowanie podmiotów leczniczych ogranicza się do zbudowania podjazdu, windy oraz odpowiedniej toalety o parametrach wymaganych przepisami prawa, a istnieją nadal bariery dla osób z innymi niepełnosprawnościami w postaci wind bez informacji głosowej. Dyskryminującą praktyką jest dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami tylnych lub bocznych wejść do budynku, w którym znajduje się podmiot leczniczy. Następną przeszkodą w różnym dostępie do usług medycznych są bariery komunikacyjne, ujawniające się na wszystkich etapach wizyty w podmiotach leczniczych. Brakuje przykładowo przy podawaniu zaleceń lekarskich kanałów komunikacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością wzroku, słuchu, intelektualną, posługujących się alternatywnymi metodami komunikacji.

Prawo do zdrowia obejmuje też informację o wpływie poszczególnych substancji na stan zdrowia. Ogólnym obowiązkiem władzy publicznej, zgodnie z art. 4 Konwencji, jest zapewnienie dostępności i korzystania z towarów uniwersalnie zaprojektowanych oraz popieranie zasady uniwersalnego projektowania przy tworzeniu norm i wytycznych. Wszelkiego rodzaju oznakowania i komunikaty powinny być zatem tak opracowane, by były użyteczne dla wszystkich (w tym także osób z niepełnosprawnościami) bez potrzeby dodatkowej adaptacji lub tworzenia dodatkowych, specjalistycznych rozwiązań.

W tym zakresie warto zwrócić uwagę, że rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie wymagań dotyczących oznakowania opakowań produktu leczniczego i treści ulotki z dnia 20 lutego 2009 r. ma charakter dyskryminujący przez niezapewnienie pełnej dostępności ulotek leków. Każdy ma prawo do informacji o wpływie poszczególnych substancji na stan zdrowia. Właściwym rozwiązaniem byłoby przyjęcie przepisów nakładających obowiązek umieszczania na takich produktach oznakowań w alfabecie Braille'a oraz w innych dostępnych formatach.

Dostępność w obszarach sportu i kultury

W polskim systemie prawnym znajduje się szereg przepisów, których celem jest zapewnienie osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności możliwości udziału w życiu kulturalnym, rekreacji, wypoczynku i sporcie na zasadzie równości z innymi osobami. Do osób z niepełnosprawnościami odnoszą się stosowne postanowienia ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji i ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.

Dostępność w obszarze sportu, uregulowana m.in. w ustawie o sporcie, zapewnia możliwość uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym na tych samych warunkach i w ramach tego samego systemu sportowcom z niepełnosprawnościami i pełnosprawnym. Co więcej, zadania w zakresie sportu powszechnego i sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami, w tym szkolenia sportowego zawodników z niepełnosprawnościami, są realizowane przez polskie związki sportowe oraz stowarzyszenia kultury fizycznej, które zajmują się działalnością w zakresie sportu osób z niepełnosprawnością.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy o sporcie, w celu organizowania i prowadzenia współzawodnictwa w danym sporcie może być utworzony polski związek sportowy. Polski związek sportowy ma wyłączne prawo do m.in.: powołania kadry narodowej oraz przygotowania jej do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych, mistrzostw świata lub mistrzostw Europy.

Zgodnie z art. 11 ust. 6 ustawy o sporcie minister właściwy do spraw kultury fizycznej może wyrazić zgodę na utworzenie polskiego związku sportowego w przypadku, gdy wniosek nie zawiera zaświadczenia o przynależności do międzynarodowej federacji sportowej działającej w sporcie olimpijskim lub paraolimpijskim lub innej uznanej przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski albo ujętej w wykazie, o którym mowa w ust. 2a. Polski związek sportowy działający w sporcie osób niepełnosprawnych, który uzyskał zgodę, o której mowa w art. 11 ust. 6, nie jest obowiązany należeć do właściwej międzynarodowej

federacji sportowej działającej w sporcie olimpijskim lub paraolimpijskim lub innej uznanej przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski albo ujętej w wykazie, o którym mowa w art. 11 ust. 2a.

Dostępność jest także realizowana poprzez obniżanie opłat związanych z dostępem do kultury. Należy podkreślić, że przepisy takie nie znajdują zastosowania do prywatnych instytucji kultury – tam ewentualne ulgi mogą być wprowadzane decyzją zarządcy, który jednak w tej materii nie jest związany żadnym prawnym obowiązkiem. Przepis art. 10 ust. 3a pkt 7 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach określa, że ulga w opłacie za wstęp do muzeów państwowych przysługuje m.in. rencistom, rencistom socjalnym, osobom niepełnosprawnym wraz z opiekunami, będącym obywatelami państw członkowskich Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej oraz państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym.

Rozdział 9 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach reguluje obsługę specjalnych grup użytkowników. W art. 25 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach powołano Centralną Bibliotekę Niewidomych, która ma zapewniać obsługę biblioteczną osób niewidomych oraz koordynuje działalność pokrewnych bibliotek i instytucji.

Kolejne istotne regulacje w zakresie dostępu do dorobku kulturalnego stanowią przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji. Obecnie obowiązujące przepisy nakładają obowiązek na nadawców programów telewizyjnych nadawania letnich i zimowych igrzysk olimpijskich. Tym samym w zakresie przedmiotowej ustawy ważnym jest wzmocnienie działań na rzecz promocji sportu osób z niepełnosprawnościami, m.in. igrzysk paraolimpijskich.

Przepisy prawa polskiego, mające na celu zagwarantowanie dostępu osób z niepełnosprawnościami do rekreacji i wypoczynku, dotyczą przede wszystkim kwestii związanych z dostępnością. Zgodnie z § 40 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, w zespole budynków wielorodzinnych objętych jednym pozwoleniem na budowę należy, stosownie do potrzeb użytkowych, przewidzieć place zabaw dla dzieci i miejsca rekreacyjne dostępne dla osób niepełnosprawnych, przy czym co najmniej 30% tej powierzchni powinno znajdować się na terenie biologicznie czynnym, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie reguluje także wymogi dla budynków użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego, a więc również hoteli.

Art. 12 ust. 8 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody przewiduje, że od osób z niepełnosprawnością pobiera się opłatę za wstęp do parku narodowego lub na niektóre jego obszary w wysokości 50% stawki opłaty ustalonej przez dyrektora parku narodowego. Jednocześnie akt ten przewiduje wyjątek od zakazu wprowadzania w parkach narodowych oraz w rezerwach przyrody psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony, psów asystujących w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Art. 44 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach hotelarskich oraz usługach pilotów wycieczek i przewodników turystycznych nakłada na obiekty hotelarskie obowiązek umieszczania w widocznym miejscu oraz na zewnątrz obiektu hotelarskiego informacji o przystosowaniu obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych.

Kolejną kwestią dotyczącą dostępności jest niedostosowanie imprez kulturalnych i sportowych, w tym także w zakresie informacji, komunikacji, obiektów i usług dla osób z niepełnosprawnościami. Niekiedy w instytucjach kultury, obiektach sportowych lub turystycznych stosowana jest praktyka wydzielenia miejsc, a nawet całych sektorów, przeznaczonych tylko dla osób z niepełnosprawnościami. Takie rozwiązania należałoby ograniczyć jedynie do niezbędnych przypadków, ponieważ prowadzą one do segregacji.

Dostępność w obszarze mobilności

Istniejące obecnie przepisy dotyczące transportu zbiorowego nie zawsze gwarantują osobom z niepełnosprawnościami możliwość skorzystania z tego typu usług. Tymczasem eksperci podkreślają, że wykluczenie komunikacyjne ma bezpośrednie przełożenie na aktywność zawodową i społeczną, a w konsekwencji zwiększa zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Dr Justyna Orchowska wprost pisze, że „ograniczenia w transporcie zbiorowym i „cięcia” połączeń wpływają na decyzje mieszkańców, ich szanse życiowe i uczestnictwo w aktywnościach. Przedstawione wnioski pokrywają się z obserwacjami Susan Kenyon, Glenna Lyonsa i Jackie Rafferty (2002), którzy dowodzili, że zawodność transportu publicznego może wzmacniać inne wymiary wykluczenia społecznego” („W ogóle autobusu nie widać”. Życie na obszarach wykluczenia transportowego, *Studia Regionalne i Lokalne*, Nr 2(88)/2022).

W ostatnim czasie regulacje krajowe i unijne, a także np. Program „Dostępność Plus” poprawiły sytuację komunikacyjną osób z niepełnosprawnościami, wciąż jednak jest wiele

obszarów, w których ustawodawca powinien w głębszym stopniu narzucić pewne nowe rozwiązania, które wypełnią luki. Zwiększenie mobilności osób z niepełnosprawnościami jest kluczowe do zapewnienia równego dostępu i równych szans.

b) proponowane regulacje i ich skutki

Dostępność architektoniczna

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 1994 nr 89, poz. 414)

W związku z proponowaną treścią ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami zachodzi konieczność znowelizowania przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 1994 nr 89, poz. 414). Wprowadzone zmiany mają być gwarantem włączenia zasad uniwersalnego projektowania do wymogów regulujących przebieg procesu budowlanego. Uwzględnienie powyższego pojęcia w przedmiotowej ustawie pozwoli na projektowanie, remont czy przebudowę budynku, umożliwiające użytkowanie budynków w sposób dostosowany dla każdej grupy użytkowników w jak największym zakresie, bez potrzeby wprowadzania adaptacji lub specjalistycznych rozwiązań.

Powyższy cel ma zostać urzeczywistniony poprzez zamieszczenie definicji uniwersalnego projektowania w słowniczku pojęć ustawy (w art. 3 po pkt 23 dodanie pkt 24). Definicja ta zostanie uregulowana w formie odwołania się do definicji uniwersalnego projektowania, zawartej w art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r., poz. 2240). Kolejna zmiana dotyczy rozszerzenia art. 5 ust. 1 o pojęcie uniwersalnego projektowania. Tym samym wymagania dotyczące procesu prawidłowo realizowanej budowy zostaną rozszerzone o intuicyjne projektowanie i budowanie budynków uwzględniające każdą grupę użytkowników.

Proponowane zmiany w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane wprowadzają obowiązek uregulowania w rozporządzeniu wytycznych dotyczących dostępności budynków oraz związanych z nimi urządzeń dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz dla obiektów budowlanych przeznaczonych do publicznego użytku. Obowiązek ten pozwoli na ugruntowanie i ujednoczenie w porządku prawnym szczegółowych wymagań architektonicznych, służących osobom ze szczególnymi potrzebami.

Kolejna zmiana dotyczy uzupełnienia definicji samodzielnej funkcji technicznej w budownictwie o kwestie uniwersalnego projektowania (w art. 12 ust. 1). Rozszerzeniu

miałyby ulec obowiązki projektanta (w art. 20 ust. 1 pkt 1) o opracowanie projektu budowlanego, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem. Zmianie uległaby również treść przepisu dotyczącego zakresu i treści projektu budowlanego (w art. 34 ust. 2), w którym uwzględnione zostałyby uniwersalne projektowanie.

Proponowana zmiana w przepisie (w art. 62 ust. 1 pkt 1 po lit c dodanie pkt d), regulującym kwestie kontroli przez właściciela lub zarządcę, co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego elementów budynków, które służą zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, jest istotna z uwagi na zapewnienie dostępności takich elementów budynku, jak m.in. platforma przyschodowa. Obecnie, mimo istnienia danej infrastruktury, jest ona faktycznie niedostępna dla osób z niepełnosprawnościami. Dlatego też regularne kontrole dostępności pozwolą na zapewnienie dostępu do danych obiektów.

Inną proponowaną zmianą jest wprowadzenie obowiązku usunięcia niedostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami elementów infrastruktury. Rozszerzenie tego obowiązku nastąpiłoby poprzez dodanie do art. 66 po pkt 4 pkt 5. Tym samym organ nadzoru budowlanego miałby możliwość nakazania, w drodze decyzji, usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, określając termin wykonania tego obowiązku. Przedmiotowa decyzja miałaby nastąpić w razie nastąpienia nieprawidłowości w trakcie procesu kontrolnego.

[Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym \(Dz.U. 2021 poz. 1177\)](#)

Niezbędna jest również zmiana w ustawie o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. 2021 poz. 1177). Ze względu na konieczność zapewnienia ochrony interesów osób ze szczególnymi potrzebami w przypadku zakupu przez nie nowego lokalu mieszkalnego, właściwym jest uwzględnienie możliwości dostosowania tego lokalu do ich potrzeb bez ponoszenia dodatkowych kosztów przez nabywcę. Ochronę taką zapewni rozszerzenie zapisów umowy deweloperskiej, która powinna przewidywać informacje nt. możliwości przystosowania nieruchomości do potrzeb nabywcy ze szczególnymi potrzebami, bez ponoszenia przez niego dodatkowych kosztów, zgodnie z wytycznymi określonymi w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Dostępność informacyjno-komunikacyjna

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062)

W związku z powstaniem ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami zachodzi konieczność znowelizowania przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062). Wprowadzone zmiany mają rozszerzać obowiązek zapewnienia dostępności na podmioty inne niż publiczne, a także rozszerzać katalog minimalnych wymagań, służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej. Pozwoli to na zapewnienie dostępności w sposób kompleksowy, obejmujący niemal każdą sferę życia, tak aby osoba ze szczególnymi potrzebami miała możliwość samodzielnego załatwienia własnej sprawy.

Projektowane przepisy w zakresie wykorzystywanym do świadczenia usług, udzielania świadczeń lub realizacji zadań na rzecz osób fizycznych (dodanie art. 3a) rozszerzają obowiązek zapewnienia dostępności na podmioty inne niż publiczne. Powyższy obowiązek, obok podmiotów wymienionych w art. 3, byłby nałożony na podmioty lecznicze, banki, powszechne towarzystwa emerytalne i pracownicze towarzystwa emerytalne, podmioty świadczące usługi pocztowe, przewoźników, organizatorów publicznego transportu zbiorowego, przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, podmioty świadczące usługi zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną, paliwa gazowe, zarządców nieruchomości i spółdzielnie mieszkaniowe.

Kolejną proponowaną zmianą jest rozszerzenie minimalnych wymagań w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej (w art. 6 w pkt 3 po lit. d dodanie lit. e-g) o obsługę przez pracowników w zakresie świadczenia usług osobom o złożonych potrzebach w komunikowaniu się z wykorzystaniem komunikacji wspomagającej i alternatywnej. Zmiana wskazuje również na konieczność zapewnienia dokumentów urzędowych oraz wzorów umów lub wzorów innych dokumentów dotyczących zobowiązań cywilnoprawnych w tekście łatwym do czytania (ETR). Propozycja powyższej nowelizacji przepisu zmniejszyłaby prawdopodobieństwo dyskryminacji osób ze szczególnymi potrzebami w trakcie obsługi przedmiotowej grupy osób przez pracowników danego podmiotu zobowiązanego.

Następnym rozszerzeniem jest wymóg instalacji urządzeń lub zastosowanie środków technicznych, które umożliwiają zapisanie się lub rejestrację w celu skorzystania z usługi, świadczenia lub załatwienia sprawy, na zasadzie równości z innymi osobami. Zmiany te

pozwołą na równy udział w życiu społecznym osób ze szczególnymi potrzebami, a w szczególności osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się. Proponowane przepisy biorą pod uwagę trudności i wyzwania, z jakimi mogą mierzyć się te osoby.

Kolejna zmiana przepisu dotyczy dodania art. 6a, który nakłada na ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, po zasięgnięciu opinii ministra do spraw zabezpieczenia społecznego, obowiązek określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych wymogów w zakresie dostępności, jakie muszą spełniać podmioty publiczne. Zmiana ta pozwoli na ujednoczenie, a przede wszystkim uregulowanie w systemie prawa szczegółowych obowiązków podmiotów publicznych.

Proponuje się również zmianę w art. 9 poprzez dodanie po pkt 3 pkt 3a, rozszerzającego zakres koordynacji zapewniającej dostępność. Do przedmiotowego przepisu dodaje się realizację programów edukacyjnych na rzecz poszerzania wiedzy i budowania świadomości z zakresu dostępności architektonicznej oraz informacyjno-komunikacyjnej.

[Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się \(Dz. U. z 2017 r. poz. 1824\)](#)

Proponowane zmiany w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się mają na celu włączenie w zakres stosowania ustawy osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, w tym osób posługujących się metodami komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) oraz tekstem łatwym do czytania (ETR). Zmiany legislacyjne w przedmiotowej ustawie mają na celu zminimalizowanie dyskryminacji osób ze szczególnymi potrzebami w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi, tak aby zrealizowanie danej sprawy było w jak największym stopniu możliwe przez osobę, której ona dotyczy.

Propozycją w przedmiotowej ustawie jest rozszerzenie kręgu podmiotów zobowiązanych do kontaktów z osobami uprawnionymi (art. 1 pkt 2). Oprócz organów administracji publicznej proponuje się rozszerzenie zakresu przedmiotowego ustawy o jednostki systemu, podmioty lecznicze, jednostki Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnych oraz jednostki ochotnicze działające w tych obszarach.

Kolejną propozycją jest rozszerzenie zakresu przedmiotowego w art. 1 pkt 3 o uwzględnienie komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) oraz tekstu łatwego do czytania (ETR) w kwestii dofinansowania kosztów kształcenia osób uprawnionych, członków

ich rodzin oraz innych osób mających stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi.

Planowaną w ustawie zmianą jest dodanie do słownika pojęć (w art. 3 po pkt 1a dodanie pkt 1b) następujących definicji: osoba o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, komunikacja wspomagająca i alternatywna (art. 3 po pkt 4 dodanie pkt 4a) oraz tekst łatwy do czytania ETR (art. 3 po pkt 4a dodanie pkt 4b). Zmiana ta pozwoli na uwzględnienie w systemie prawnym wymienionej powyżej grupy osób oraz sposobu komunikacji tej grupy z otoczeniem.

W przedmiotowej ustawie planuje się rozszerzyć prawo do korzystania z pomocy osoby przybranej, poprzez brak wymogu przedstawienia dokumentów potwierdzających znajomość komunikacji wspomagającej i alternatywnej AAC (art. 7 ust. 3).

Kolejną zmianą jest rozszerzenie kręgu podmiotów zobowiązanych do udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się o podmioty zobowiązane (art. 9 ust. 1). Co więcej, podmiot zobowiązany byłby zobligowany do upowszechniania informacji o usłudze, w szczególności poprzez wykorzystanie środków wspierających komunikowanie się w formie komunikatu audiowizualnego, nagranych w języku migowym, oraz tekstu łatwego do czytania (art. 9 ust. 3). Przedmiotowa propozycja nowelizacji przepisów pozwoli na zwiększenie dostępności usług świadczonych przez podmioty zobowiązane, a także możliwość zapoznania się z danymi formami komunikacji przez osoby z niepełnosprawnościami.

Rozszerzenie kręgu podmiotów będących zobowiązanych do udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się wymaga czasu na przygotowanie jednostek systemu, podmiotów leczniczych, jednostek Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnych oraz jednostek ochotniczych działających w tych obszarach na dostosowanie stosownych rozwiązań uwzględniających potrzeby osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się. Przewidziano więc 24-miesięczny okres *vacatio legis* na wejście w życie przedmiotowego przepisu.

Proponuje się również zapewnienie możliwości korzystania przez osoby uprawnione z pomocy wybranego specjalisty w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC). Taka zmiana pozwoli na udostępnienie możliwości samodzielnego załatwienia sprawy przez osobę o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, a tym samym zapewni pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym.

Zgodnie z proponowaną nowelizacją nakłada się na organ administracji publicznej obowiązek udostępniania dokumentów niezbędnych do załatwienia sprawy, w formie dostępnej dla osób uprawnionych, w tym w formie tekstu łatwego do czytania (ETR), na

wniosek powyższej grupy osób. Zmiana ta pozwoli na dostosowanie dokumentów urzędowych, tj. wzoru wniosku o wydanie dokumentu paszportowego w formie tekstu łatwego do czytania (ETR).

Kolejną istotną zmianą jest rozszerzenie rejestru tłumaczy o specjalistów z dziedziny komunikacji wspomagającej i alternatywnej AAC, a tym samym listę profesji i osób rejestru danych specjalistów, prowadzonych przez wojewodę. Zmiana ta pociąga za sobą nowelizację art. 17 regulującą kwestie wynagrodzenia tłumaczy i specjalistów, wpisanych na powyższą listę. Zmiana przyczyni się do stworzenia bazy specjalistów z zakresu AAC, tym samym osoba o złożonych potrzebach w komunikowaniu się będzie miała możliwość skorzystania z takiej listy w wyniku zaistnienia potrzeby załatwienia danej sprawy.

Następną zmianą jest rozszerzenie kwestii dofinansowania szkolenia z komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) i tekstu łatwego do czytania (ETR). Osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się będą miały możliwość skorzystania z wybranej przez siebie formy szkolenia, co pozwoli im na uzyskanie kwalifikacji pozwalających na bardziej zaawansowaną, skuteczną oraz precyzyjną formę porozumiewania się.

Dostępność cyfrowa

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2023 r., poz. 82)

Projektowane przepisy, w zakresie świadczenia usług, udzielania świadczeń i realizacji zadań na rzecz osób fizycznych, rozszerzają obowiązek zapewniania dostępności cyfrowej na podmioty inne niż publiczne. Powyższy obowiązek, obok podmiotów wymienionych w art. 2, byłby nałożony na podmioty lecznicze, banki, podmioty wykonujące działalność ubezpieczeniową, maklerską, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, powszechne towarzystwa emerytalne i pracownicze towarzystwa emerytalne, podmioty świadczące usługi pocztowe, usługi przewozu przesyłek towarowych, przewoźników, organizatorów publicznego transportu zbiorowego, przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne, podmioty świadczące usługi zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną, paliwa gazowe, dostawców usług medialnych, kwalifikowanych dostawców usług zaufania, zarządców nieruchomości i spółdzielnie mieszkaniowe. Uzasadnieniem dla tej zmiany jest powszechny charakter ich usług, świadczeń i zadań. Jeżeli na stronach internetowych wspomnianych podmiotów opublikowane są dane kontaktowe lub adresowe jednostek obsługujących

klientów lub urzędzeń obsługujących klientów, np. paczkomatów czy bankomatów, proponuje się wprowadzenie obowiązku publikacji, wraz z tymi danymi, informacji o dostępności architektonicznej dla osób z niepełnosprawnościami jednostek lub miejsc, w których znajdują się takie urządzenia.

Wskazane w projekcie podmioty inne niż publiczne mają mieć też obowiązek zapewniania dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych, umożliwiających zarządzanie usługami przez użytkowników.

Obowiązek zapewniania dostępności cyfrowej ma być ponadto nałożony na podmioty, które udostępniają strony internetowe lub aplikacje mobilne albo ich elementy podmiotom publicznym, jeżeli strony, aplikacje albo ich elementy są wykorzystywane do realizacji zadań publicznych lub świadczenia usług publicznych, pod warunkiem finansowania rocznych kosztów ich utrzymania lub rozbudowy przez podmiot publiczny w co najmniej 50 procentach.

Kolejna zmiana dotyczy obowiązującego obecnie wyjątku od obowiązku zapewniania dostępności treści, które nie zostały wytworzone na rzecz podmiotu publicznego lub przez niego nabyte. Projektowany przepis wprowadza obowiązek zapewnienia dostępu alternatywnego do takiej treści.

Następny proponowany przepis wskazuje, że aplikację mobilną udostępnia się na wszystkie powszechnie używane systemy operacyjne. Chodzi o to, aby nie wykluczać użytkowników poszczególnych systemów operacyjnych, w tym w szczególności osób ze szczególnymi potrzebami. Mogą one, w przeważającej mierze, korzystać z określonego systemu operacyjnego ze względu na lepsze właściwości użytkowe stosowanych w nim technologii asystujących, czyli zapewniających dostępność w zakresie korzystania z urzędzenia.

Publiczne systemy teleinformatyczne, które służą do załatwiania spraw przez obywateli oraz rejestry publiczne, zgodnie z proponowaną zmianą, mają zostać objęte obowiązkową certyfikacją. Będą jej dokonywać podmioty certyfikujące wyłonione zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Podmiot certyfikujący sprawdzi dostępność cyfrową i wskaże, czy można rozpocząć publiczne wykorzystywanie systemu lub rejestru. Należy podkreślić, że brak dostępności cyfrowej choćby jednego, jednakże kluczowego elementu systemu teleinformatycznego uniemożliwia osobie ze szczególnymi potrzebami załatwienie sprawy za pośrednictwem takiego systemu. Proponuje się, aby do wydawania certyfikatu stosować odpowiednio niektóre przepisy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Odrębnie, w stosunku do ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu

dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, uregulowano kwestię umowy podmiotu publicznego z podmiotem certyfikującym.

W deklaracji dostępności podmiotów publicznych mają znaleźć się informacje o dostępności intranetu i ekstranetu, a także stron internetowych i aplikacji mobilnych wykorzystywanych przez podmioty publiczne, które nie posiadają własnej deklaracji dostępności.

Następna projektowana zmiana nakłada na ministra właściwego do spraw informatyzacji obowiązek umożliwienia, na wyodrębnionej podstronie swojej strony internetowej, zgłaszania wniosków w sprawie poprawy zapewniania dostępności cyfrowej, w tym przeprowadzenia kontroli w zakresie zapewniania dostępności cyfrowej oraz publikowania planów a także wyników kontroli oraz informacji o nałożonych karach za brak zapewnienia dostępności cyfrowej. Dodaje się również przepisy o prawie do poinformowania ministra właściwego do spraw informatyzacji o otrzymanej odmowie zapewnienia dostępności cyfrowej, o odmowie skorzystania z zaproponowanego przez podmiot publiczny sposobu dostępu alternatywnego, a także o braku na stronie internetowej podmiotu innego niż publiczny informacji o dostępności architektonicznej jednostek obsługujących klientów oraz miejsc, w których znajdują się urzędnicy do obsługi klientów.

Proponuje się dodanie przepisów o weryfikacji i kontroli dostępności cyfrowej, w tym w sposób zdalny. Zmianie ulega także system kar pieniężnych.

[Ustawa z dnia 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej \(Dz. U. z 2021 r. poz. 1797\)](#)

Proponuje się nałożenie na kwalifikowanych dostawców usług zaufania obowiązku zapewnienia oprogramowania i urządzeń dostępnych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Brak wykonania tego obowiązku ma być sankcjonowany karą pieniężną. Wymogi dostępności wobec oprogramowania i urządzeń ma określić minister właściwy do spraw informatyzacji w drodze rozporządzenia.

[Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji podmiotów realizujących zadania publiczne \(Dz. U. z 2023 poz. 57\)](#)

Proponowany przepis wskazuje, że rozporządzenie Rady Ministrów, które reguluje minimalne wymogi wobec systemów teleinformatycznych, ma obejmować również

postanowienia, odnoszące się do zapewnienia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Dostępność w obszarze zdrowia

Ustawa z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2020 r. poz. 849)

Proponowane zmiany w przedmiotowej ustawie dotyczą zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości zapoznania się z treścią i składania zgód, wniosków i innych oświadczeń związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych, w formie dla nich dostępnej, w szczególności w formie elektronicznej. Obowiązek ten nie obejmuje zapewnienia urzędzeń oraz oprogramowania do obsługi urzędzeń. Nowelizacja ta ma zapewnić przedmiotowej grupie osób możliwość świadomego uczestniczenia w procesie wypełniania niezbędnych formalności w procesie korzystania z należnych świadczeń zdrowotnych.

Zmiana przepisu ustawy w zakresie rozszerzenia podmiotów, którym należy przekazywać informacje w zrozumiałym dla nich sposób, znacząco poprawi sytuację osób z niepełnosprawnościami, w szczególności osób głuchych i głuchoniewidomych. Sytuacja głuchych rodziców czy głuchych małżonków, upoważnianych do dostępu do uzyskiwania informacji o stanie zdrowia, zostanie zrównana z sytuacją osób posługujących się mową werbalną. Niepełnosprawność przestanie wykluczać te osoby w procesie leczenia ich bliskich.

Skutkiem regulacji wskazującej na możliwość wyrażenia przez pacjenta zgody, która zostanie odnotowana przez uprawnione do tego osoby ze wskazaniem przyczyn niemożności złożenia podpisu, będzie zapewnienie pacjentom z problemami z pisaniem możliwości podejmowania decyzji we własnych sprawach. Do tej pory często za pacjenta zgodę podpisywały osoby bliskie lub decydował sąd, mimo że pacjent mógł sam podjąć decyzję.

Zmiana katalogu kanałów komunikacji, jakie są zapewniane pacjentowi przez podmiot, w którym pacjent jest hospitalizowany, jest wyjściem naprzeciw potrzebom osób z niepełnosprawnościami. Łączność przy pomocy przede wszystkim wideorozmowy zapewni kontakt z najbliższymi pacjentom, którzy mają problem z komunikacją przy użyciu mowy werbalnej. Jest to działanie zapewniające pacjentom równe traktowanie w przebiegu leczenia, niezależnie od rodzaju niepełnosprawności.

[Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej \(Dz. U. z 2022 r. poz. 633\)](#)

Zmiany w ustawie o działalności leczniczej mają przyczynić się do ujednoczenia standardów postępowania w zakresie informowania pacjentów o posiadanych udogodnieniach dla osób z niepełnosprawnościami przez podmioty realizujące świadczenia finansowane ze środków publicznych oraz inne, o odmiennym sposobie finansowania. Dodatkowo, podniesienie zapisu do rangi ustawy pozwoli zwrócić większą uwagę na tę kwestię i będzie elementem weryfikowanym przez jednostki uprawnione do kontroli zapisów w regulaminie organizacyjnym pod kątem ich kompletności i zgodności z prawem. Uzupełnienie danych w regulaminie o sposoby komunikacji to również dążenie do wyegzekwowania od podmiotów wykonujących działalność leczniczą prawa pacjenta do komunikowania się w dostępny dla niego sposób. Obydwie informacje znajdują się ponadto w katalogu danych objętych obowiązkiem przekazania do wiadomości pacjentów w drodze publikacji w BIP, na stronie internetowej oraz w miejscu udzielania świadczeń.

[Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty \(Dz. U. z 2021 r. poz. 790\)](#)

Proponowaną zmianą w przedmiotowej ustawie jest rozszerzenie kształcenia studentów położnictwa i pielęgniarstwa, w szczególności o komunikację z pacjentem, w tym z pacjentem będącym osobą ze szczególnymi potrzebami, o której mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zapewnienie powyższej zmiany przyczyni się do zwiększenia świadomości i wiedzy pracowników wykonujących zawód pielęgniarki, pielęgniarza oraz położnej, położnika w zakresie porozumiewania się m.in. z osobą o złożonych potrzebach w komunikowaniu się.

Kolejną propozycją jest objęcie kształcenia podyplomowego dla osób wykonujących zawód pielęgniarstwa i położnictwa zakresem komunikacji z pacjentem, w tym z pacjentem będącym osobą ze szczególnymi potrzebami, o której mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

[Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych \(Dz. U. z 2021 r. poz. 1285\)](#)

W przedmiotowej ustawie proponowana zmiana dotyczy umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, poprzez dodanie obowiązku realizacji zapoznania się z treścią

i składania zgód, wniosków i innych oświadczeń związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych, w formie dostępnej, w szczególności w formie elektronicznej.

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2023 r., poz. 82)

Nałożenie obowiązku zapewnienia dostępności stron internetowych przez wszystkie podmioty wykonujące działalność leczniczą zdecydowanie korzystnie wpłynie na dostępność do informacji o możliwościach i zasadach skorzystania z usług przez osoby o szczególnych potrzebach.

Dostępność w obszarach sportu i kultury

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r., poz. 2240)

Zadania wskazane w art. 4 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami są realizowane przede wszystkim przez podmioty publiczne wymienione w art. 3. Ustawa w wąskim zakresie normuje obowiązek zapewniania dostępności przez podmioty niepubliczne. Egzekwowanie tego obowiązku od podmiotów niepublicznych możliwe jest w przypadku zlecenia lub powierzenia w ramach umowy realizacji zadań publicznych finansowanych z udziałem środków publicznych lub w przypadku udzielenia zamówienia publicznego (art. 4 ust. 3-4 ustawy). We wskazanych przypadkach pojawia się wymóg formalny określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Warunki te odnoszą się tylko do zakresu zleconych bądź powierzonych zadań publicznych lub zamówień publicznych i powinny uwzględniać minimalne wymagania, o których mowa w art. 6.

Zapewnienie dostępności w ramach wskazanej umowy następuje, o ile jest to możliwe, z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania. Zgodnie z proponowaną zmianą, jeżeli podmiot publiczny, w drodze umowy, udziela dotacji, dofinansowania albo udostępnia odpłatnie lub nieodpłatnie obiekt lub teren podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie sportu, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, jest zobowiązany do określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze

szczególnymi potrzebami w zakresie tych zadań, z uwzględnieniem minimalnych wymagań, o których mowa w art. 6 ust. 4.

Dodanie art. 4 ma na celu zapewnienie, aby wszelkie działania w obszarze sportu, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane ze środków publicznych, objęte były reżimem dostępności w takim zakresie, jaki jest możliwy, wykonalny i uzasadniony w tych działaniach. Nałożenie obowiązku zapewnienia dostępności na inne podmioty prywatne prowadzące działalność z zakresu sportu i kultury zwiększy szanse osób ze szczególnymi potrzebami na udział w tej dziedzinie życia.

[Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych \(Dz. U. z 2022 r., poz. 2509\)](#)

Art. 331 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych wskazuje, iż:

- 1) wolno korzystać z rozpowszechnionych wcześniej utworów,
- 2) korzystanie następuje dla dobra osób niepełnosprawnych,
- 3) odnosi się bezpośrednio do ich upośledzenia,
- 4) nie ma zarobkowego charakteru,
oraz
- 5) jest podejmowane w rozmiarze wynikającym z natury upośledzenia.

Ustawodawca nie wyróżnia żadnej konkretnej grupy osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie ze słuszną intencją ustawodawcy, działanie dla dobra tych osób należy rozumieć jako działanie w niematerialnym interesie tych osób. Przy czym interes ów może dotyczyć zapewnienia wspomnianym osobom udziału w życiu kulturalnym danej społeczności, np. umożliwienie osobom z niepełnosprawnością wzroku percepcji obrazów wystawionych w muzeum, albo może mieć wymiar terapeutyczny, np. muzyka jako element terapii osób z niepełnosprawnością intelektualną. Propozycja zmiany brzmienia przepisu dotyczy wyłącznie stosowanej w nim terminologii. Należy wykluczać używanie takich pojęć, jak upośledzenie, gdyż mają one charakter stygmatyzujący i są sprzeczne z językiem stosowanym w Konwencji.

[Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie \(Dz. U. z 2022 r. poz. 1599\)](#)

W art. 11 w ust. 6, w art. 12a w ust. 2 i w art. 26 w ust. 1 proponowane zmiany dotyczą zastąpienia wyrazów osoba niepełnosprawna wyrazami osoba z niepełnosprawnością. W

dotychczasowej, powszechnie przyjętej praktyce polityki społecznej w Polsce, stosowano przede wszystkim definicję wynikającą z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zgodnie z którą niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Jest to definicja o charakterze biologiczno-medycznym, oparta na orzecznictwie negatywnym, tj. stwierdzeniu ograniczeń lub braku możliwości pełnienia określonych funkcji. Z uwagi na umocowanie prawne powyższego zapisu, stanowi on praktycznie podstawę wszelkich działań na rzecz osób niepełnosprawnych realizowanych przez podmioty publiczne i finansowanych z publicznych środków, w tym przede wszystkim z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Wypracowane w ustawie podejście do niepełnosprawności oparte było na historycznie zakorzenionym założeniu – braku samodzielności i zdolności do podejmowania decyzji przez osoby niepełnosprawne. Obecnie postuluje się rozpatrywanie niepełnosprawności przede wszystkim w ujęciu społecznym, kładąc nacisk nie na ograniczenia samej osoby, ale niedostosowanie środowiska, które utrudnia lub uniemożliwia takiej osobie pełne funkcjonowanie. W takim duchu utrzymana jest definicja niepełnosprawności zawarta w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

W preambule Konwencji czytamy, że niepełnosprawność wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami, a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowych, które utrudniają tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami. Dlatego też postuluje się zmianę nazewnictwa w ustawie o sporcie, tak aby była ona zgodna z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

W art. 27 ustawy o sporcie wskazano, iż do zadań własnych gminy należy tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi sportu. Przepis ten określa, iż organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może określić w drodze uchwały warunki i tryb finansowania zadań z zakresu sportu. Przepis ten ma charakter ogólny, gdyż żadna grupa sportowców nie została w nim wyróżniona, ale ze względu na specyfikę sportu osób z niepełnosprawnościami należy rozszerzyć ten przepis. Wskazanie wprost w ustawie tej grupy sportowców przyczyni się do zauważenia potencjału sportowego osób z niepełnosprawnościami, a co za tym idzie – dofinansowania rozwoju tej dziedziny życia poprzez wsparcie finansowe dla klubów sportowych w postaci dotacji do szkoleń sportowych, zakupu sprzętu, pokrycia kosztów organizowania zawodów sportowych lub uczestnictwa w tych zawodach, pokrycia kosztów korzystania z obiektów sportowych dla celów szkolenia sportowego, sfinansowania

stypendiów i wynagrodzenia kadry szkoleniowej, uwzględniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

W kontekście dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej istotne znaczenie ma dodanie do zakresu działań ministra właściwego do spraw kultury fizycznej zadań z zakresu projektowania kierunków realizacji polityki na rzecz kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami, a także wspieranie oraz upowszechnianie kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami. Kolejnym, nowym obszarem działania ministra byłoby wspieranie rozwoju kultury fizycznej i aktywności sportowej u młodych osób z niepełnosprawnościami oraz tworzenie warunków do powstania dostępnej, w rozumieniu ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, infrastruktury sportowej.

Zmiana ta przyczyni się do zwiększenia poziomu dostępności, a co za tym idzie aktywności sportowej osób z niepełnosprawnościami. Pozytywnym aspektem przedmiotowej nowelizacji będzie przykładowo powstanie albo dostosowanie pływalni, na której osoby z niepełnosprawnością, niezależnie od wieku, będą mogły wykonywać aktywność fizyczną na równi z innymi użytkownikami basenu.

Następną zmianą w przedmiotowej ustawie jest rozszerzenie szczegółowych zasad, trybu przyznawania i pozbawiania oraz rodzajów i wysokości stypendiów sportowych, nagród i wyróżnień za osiągnięte wyniki sportowe. W efekcie nowelizacji przepisu organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego będzie określał powyższe kryteria, uwzględniając, obok obecnie uregulowanego kryterium, jakim jest znaczenie danego sportu dla jednostki samorządu terytorialnego oraz osiągnięty wynik, również dodatkowo sport osób z niepełnosprawnościami.

[Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji \(Dz. U. z 2022 r. poz. 1722\)](#)

W art. 20b ustawy o radiofonii i telewizji wskazano, iż ważnym wydarzeniem jest wydarzenie o zasadniczym znaczeniu społecznym. Do takich ważnych wydarzeń transmitowanych przez nadawcę programu telewizyjnego są igrzyska olimpijskie. W projektowanej zmianie proponuje się, aby do takich ważnych wydarzeń zaliczyć również igrzyska paraolimpijskie.

Promowanie sportu osób z niepełnosprawnościami powinno być misją telewizji publicznej. Transmisja igrzysk paraolimpijskich bez wątpienia przyczyni się do wzrostu wiedzy

społeczeństwa na temat możliwości sportowych osób z niepełnosprawnościami i może być motywacją dla innych osób z niepełnosprawnościami do podjęcia aktywności fizycznej.

Dostępność w obszarze mobilności

Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe (Dz.U. 1984 nr 53 poz. 272)

Proponowane zmiany przepisów mają na celu zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami równych praw w korzystaniu z transportu, bez barier i ograniczeń. Transport publiczny musi być dostępny dla wszystkich, powinno to dotyczyć także pomijanych obecnie w praktyce w przepisach rodzajów przewoźników – stąd propozycja wprowadzenia do ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe obowiązku posiadania co najmniej 10% pojazdów dostosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnościami przez przewoźników posiadających więcej niż 10 pojazdów. Większość przewoźników kolejowych i komunikacji miejskiej od dawna z nawiązką spełnia ten warunek, nowy przepis będzie miał jednak wpływ na np. autobusowych przewoźników dalekobieżnych, których tabor zazwyczaj jest niedostępny dla osób z niepełnosprawnością ruchową, a którzy są często jedyną możliwością wyjazdu ze swojej miejscowości.

Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. 2011 nr 5 poz. 13)

Zmiany powinny nakładać na przewoźników publicznych i właścicieli infrastruktury transportowej obowiązek eliminowania wszelkich barier architektonicznych, które utrudniają dostęp i poruszanie się osobom z niepełnosprawnościami. Dlatego przepis wprowadzony do ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym podkreśla, że organizowanie publicznego transportu zbiorowego polega także na zapewnieniu odpowiednich warunków funkcjonowania publicznego transportu zbiorowego w zakresie dostępu dla osób z niepełnosprawnościami i osób o ograniczonej sprawności ruchowej.

[Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym \(Dz. U. z 2022 r. poz. 2201\)](#)

Osoby z niepełnosprawnościami często potrzebują asysty podczas podróży. Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 181/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. dotyczącego praw pasażerów w transporcie autobusowym i autokarowym, asystę należy organizować jedynie na dworcu o odpowiednio dużym ruchu podróżnych, „którego właścicielem lub współwłaścicielem w części większej niż połowa udziałów we współwłasności jest jednostka samorządu terytorialnego”. Skutek jest taki, że – zgodnie z Obwieszczeniem Ministra Infrastruktury z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie Wykazu dworców wyznaczonych do udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej – jedynie na terenie ośmiu dworców autobusowych w Polsce musiano w 2021 r. organizować asystę. Dlatego w proponowanym nowym brzmieniu przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym obowiązek ten rozciągnięty jest na wszystkich właścicieli, a potem stopniowo rozszerzany na coraz mniejsze miasta.

[Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym \(Dz.U. 1997 nr 98 poz. 602\)](#)

Proponowane zmiany dotyczą także możliwości zdobycia prawa jazdy. Obecnie nie jest łatwo zdobyć na egzamin praktyczny samochód dostosowany do potrzeb osoby z danym rodzajem niepełnosprawności. W praktyce istnieje jedynie „Internetowa baza informacji o pojazdach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością udostępnianych przez Ośrodki Szkolenia Kierowców do przeprowadzenia części praktycznej państwowego egzaminu na prawo jazdy kategorii B”. Nowy przepis ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym zobowiązuje wojewódzkie ośrodki ruchu drogowego do zapewnienia samochodów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w celu przeprowadzenia egzaminu państwowego sprawdzającego kwalifikacje ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami.

[Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych \(Dz.U. 1985 nr 14 poz. 60\)](#)

Mobilność osób z niepełnosprawnościami jest ograniczana także przez różnorodność przepisów lokalnych, dotyczących opłat za parkowanie w strefach płatnego parkowania.

Proponowany przepis ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych unifikuje zasady na terenie całego kraju, wprowadzając zwolnienie z opłat pojazdów zaopatrzoną w kartę parkingową, o ile parkowanie następuje w miejscu przeznaczonym dla osób z niepełnosprawnościami, czyli na tzw. kopercie.

Zmiany dotyczące problematyki poszanowania domu i rodziny

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Małżeństwo

Problematyka zawierania małżeństw przez osoby z niepełnosprawnościami została uregulowana w drodze Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Co do zasady do osób z niepełnosprawnościami chcących zawrzeć związek małżeński stosuje się ogólne przepisy tytułu I tego Kodeksu. Jednak niektóre z tzw. zakazów małżeńskich mają zastosowanie wprost do osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z przepisem art. 11 K.r.o., małżeństwa nie może zawrzeć osoba ubezwłasnowolniona całkowicie, a w razie ubezwłasnowolnienia każdy z małżonków może żądać unieważnienia małżeństwa. Jest to konsekwencją skutków prawnych ubezwłasnowolnienia w postaci utraty lub ograniczenia zdolności do czynności prawnych. Ponadto – na podstawie art. 12 K.r.o. – nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym (tak w oryginale). Tylko w wyjątkowych przypadkach sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, jeżeli ich stan zdrowia lub umysłu nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa. Podobnie jak w przypadku ubezwłasnowolnienia, unieważnienia małżeństwa z powodu choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego jednego z małżonków może żądać każdy z małżonków.

O ile pierwszy z przywołanych zakazów dotyczy osób pozbawionych zdolności do czynności prawnych, o tyle drugi (art. 12 K.r.o.) odnosi się do osób, które posiadają pełną zdolność do czynności prawnych, ale w ocenie kierownika urzędu stanu cywilnego niepełnosprawność psychiczna lub intelektualna dyskwalifikuje ich w roli przyszłych małżonków. Już sam fakt dokonywania oceny stopnia sprawności psychicznej lub intelektualnej przez urzędnika państwowego budzi liczne kontrowersje. Potwierdzają to przykłady z praktyki, kiedy to niepełnosprawność psychiczna lub intelektualna była mylona m.in. ze skutkami mózgowego porażenia dziecięcego lub innymi typami niepełnosprawności

o charakterze neurologicznym. Dodatkowo warto podkreślić, że kierownik urzędu stanu cywilnego nie jest – na tym etapie postępowania – zobowiązany do badania, czy niepełnosprawność intelektualna lub psychiczna przyszłych nupturientów może faktycznie wpływać na ważność oświadczenia woli o zawarciu związku małżeńskiego. W konsekwencji samo występowanie tego rodzaju niepełnosprawności wystarcza dla odmowy wyrażenia zgody na zawarcie związku małżeńskiego. Jest to więc ograniczenie dalece nieproporcjonalne, opierające się na kryteriach subiektywnych i stanowiące przykład dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

Kontrowersje budzą także wymienione w przepisie art. 12 § 1 K.r.o. przesłanki wyrażenia zgody na zawarcie związku małżeńskiego przez sąd rodzinny, tj. brak zagrożenia dla małżeństwa oraz zdrowia przyszłego potomstwa. Należy przy tym podkreślić, że druga z przesłanek rozumiana jest bardzo szeroko. Pomijając archaiczne założenie, którym zdawał się kierować ustawodawca, że odmowa zawarcia związku małżeńskiego przez osobę z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną zapobiegnie posiadaniu przez tę osobę potomstwa, uwagę zwracają stereotypy stojące za tą regulacją. Mowa tu nie tylko o potencjalnym zagrożeniu wynikającym z niepełnosprawności, ale także o przeświadczeniu ustawodawcy, że osoba z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną nie jest w stanie sprostać obowiązkom małżeńskim lub rodzicielskim. Przepis art. 12 K.r.o. jest także od dawna krytykowany przez lekarzy psychiatrów, którzy podkreślają, że opiera się na przestarzałych poglądach eugenicznym o dziedziczeniu chorób psychicznych oraz ma charakter dyskryminujący.

Rodzicielstwo

Najpoważniejszą barierą w obszarze sprawowania przez osoby z niepełnosprawnościami opieki nad dziećmi jest instytucja ubezwłasnowolnienia, której skutkiem jest m.in. utrata władzy rodzicielskiej. Jeżeli jedno z rodziców nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, władza rodzicielska przysługuje drugiemu z rodziców. Jeżeli natomiast żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska, dla dziecka ustanawia się prawnego opiekuna, co w wielu przypadkach oznacza, że rodzic z niepełnosprawnością może być pozbawiony stałego kontaktu z dzieckiem. Co do zasady jednak rodzice, którzy nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych, uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem i w jego wychowaniu, chyba że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej.

Mężczyzna z niepełnosprawnością może napotkać także prawne i praktyczne problemy w zakresie uznania ojcostwa. Oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa może bowiem złożyć osoba, która ukończyła szesnaście lat i nie istnieją podstawy do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia. Mężczyzna, który nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, może złożyć takie oświadczenie jedynie przed sądem rodzinnym. Natomiast w przypadku zaprzeczenia ojcostwa, jeżeli mąż matki został całkowicie ubezwłasnowolniony z powodu choroby psychicznej lub innego rodzaju zaburzeń psychicznych (tak w oryginale), na które zapadł w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, co do zasady może go reprezentować jego przedstawiciel ustawowy. Gdyby ten nie podjął jednak działań, mąż matki może wytoczyć powództwo dopiero po uchyleniu ubezwłasnowolnienia. Podobną zasadę ustawodawca zastosował do męża matki, który w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa zapadł na chorobę psychiczną lub innego rodzaju zaburzenia psychiczne (tak w oryginale). Może on wytoczyć powództwo w ciągu roku od ustania choroby lub zaburzeń. Te same zasady stosuje się odpowiednio do zaprzeczenia macierzyństwa.

Poza przypadkami utraty (ubezwłasnowolnienie) lub odebrania władzy rodzicielskiej dziecko można także odebrać z rodziny na podstawie przepisu art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Na mocy tej regulacji pracownik socjalny ma prawo odebrać dziecko z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. Odebrane dziecko umieszcza się u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Co istotne, pracownik socjalny nie podejmuje decyzji o odebraniu dziecka z rodziny sam, a wspólnie z funkcjonariuszem Policji oraz z lekarzem, ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką. Na odebranie dziecka rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego, które może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji. Zażalenie to rozpatrywane jest przez sąd niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin. Pracownik socjalny lub funkcjonariusz Policji zobowiązani są do pisemnego pouczenia rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka o prawie do złożenia zażalenia. Wymaga podkreślenia, że pracownik socjalny może zdecydować o odebraniu dziecka z rodziny wyłącznie w związku z przemocą w rodzinie. Przepis ten od chwili jego uchwalenia w roku 2010 budził jednak liczne kontrowersje, a jego krytycy wskazywali, że nadawane pracownikowi socjalnemu uprawnienia pozwolą mu zabierać dzieci z rodzin z powodu ubóstwa. Podobne obawy dotyczyły m.in. rodziców z niepełnosprawnościami. Prowadzone statystyki, odnoszące się do liczby dzieci odebranych z rodziny na podstawie przepisu art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu

przemocy, nie uwzględniają jednak informacji na temat niepełnosprawności rodziców. Tym samym weryfikacja obaw dotyczących odbierania dziecka z rodziny wyłącznie z uwagi na niepełnosprawność rodziców jest w praktyce niezwykle trudna. Jest to jednak istotne zagadnienie, które wymaga monitorowania także dlatego, że problem ten podniósł w swoich rekomendacjach pod adresem Polski Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami.

b) proponowane regulacje i ich skutki

W proponowanej ustawie wprowadza się zmiany w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r., poz. 135 z późn. zm.).

Niezgodność krajowej regulacji (art. 12 K.r.o.) z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych jest co do zasady bezsporna, a postulaty jej derogacji powszechne. Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami w swoich rekomendacjach pod adresem Polski zalecił uchylenie wszystkich przepisów prawa zakazujących osobom z niepełnosprawnościami zawierania małżeństw i zakładania rodzin. W świetle standardów międzynarodowych zmiana w tym zakresie wydaje się więc nieunikniona. Zasadniczym celem proponowanej nowelizacji będzie usunięcie z obrotu prawnego ww. przepisu i wzmocnienie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami w obszarze życia rodzinnego.

Jednocześnie, wśród możliwych zmian proponuje się wykorzystanie przesłanek, o których mowa w przepisie art. 15¹ K.r.o. pozwalających na unieważnienie małżeństwa z powodu wad oświadczeń woli. Koncepcja ta zakłada uchylenie zakazu małżeńskiego, o którym mowa w art. 12 K.r.o. i zastąpienie go zasadą, zgodnie z którą osoby z niepełnosprawnościami będą mogły zawierać związek małżeński na zasadzie równości z innymi osobami. Jedynie w sytuacji, w której kierownik urzędu stanu cywilnego powziąłby uzasadnioną wątpliwość, czy osoba lub osoby chcące wstąpić w związek małżeński, z jakichkolwiek powodów (niezależnie od jej lub jego niepełnosprawności) nie znajdują się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, sprawę musiałby rozpatrzyć sąd rodzinny.

Podobny mechanizm mógłby znaleźć zastosowanie w przypadku składania przez osobę z niepełnosprawnością oświadczenia koniecznego do uznania ojcostwa. Kodeks rodzinny i opiekuńczy jako zasadę przyjąć powinien równość wszystkich osób wobec prawa. W drodze wyjątku, gdy – niezależnie od niepełnosprawności – kierownik urzędu stanu cywilnego powziąłby wątpliwość, czy osoba chcąca złożyć takie oświadczenie nie znajduje się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, sprawę rozstrzygałby sąd opiekuńczy.

Zmiany dotyczące problematyki przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nie nakładają na organy publiczne żadnych szczególnych obowiązków w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami. Ich specyficznej sytuacji, związanej m.in. z problemem niedostępności wsparcia, jak i szczególnej relacji ze sprawcą przemocy, który często bywa jednocześnie jedynym opiekunem kobiety z niepełnosprawnością, nie uwzględniono zwłaszcza w katalogu form pomocy należnej osobom dotkniętym przemocą (art. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Także żaden z organów administracji rządowej lub samorządowej nie został ustawowo zobowiązany do uwzględnienia w swoich działaniach, związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, specyfiki przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami (art. 6 ustawy ppr). W konsekwencji niepełnosprawność ofiary nie jest obligatoryjnie odnotowywana w formularzach Niebieskiej Karty, wypełnianych przez interweniujących na miejscu zdarzenia policjantów czy przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych. Ustawa nie wymaga ponadto, żeby problematyka dostosowania form i metod wsparcia do szczególnych potrzeb kobiet z niepełnosprawnościami była obecna w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (art. 10 ustawy ppr), jak i w gminnych programach przeciwdziałania przemocy w rodzinie czy też w ramach prac zespołów interdyscyplinarnych (art. 9a ustawy ppr).

Przestępstwo zgwałcenia

Zgodnie z polskim Kodeksem karnym, za przestępstwo zgwałcenia uważa się doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego (lub innej czynności seksualnej) w następstwie użycia przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny. Przedstawiciele i przedstawicielki doktryny zgadzają się, że – co do zasady – na gruncie przepisu art. 197 chodzi o bezpośrednie użycie siły fizycznej (groźby lub podstępny) w celu uniemożliwienia

oporu ofiary lub przełamania jej oporu. Co więcej, do przyjęcia, że doszło do zastosowania przemocy, nie wystarczy wykazanie, że została użyta siła fizyczna, ale konieczne jest również stwierdzenie, że siła ta doprowadziła do przełamania oporu ofiary lub jej użycie uniemożliwiło zmanifestowanie takiego oporu. W sytuacjach braku oporu po stronie osoby pokrzywdzonej nie można mówić o użyciu przemocy. Jest to więc typowa definicja przestępstwa zgwałcenia, która bezprawność czynu uzależnia od oporu (lub próby oporu) po stronie ofiary, nie zaś od braku zgody na stosunek płciowy po stronie ofiary.

Przepis art. 198 penalizuje dodatkowo seksualne wykorzystanie niepełności lub bezradności. Zachowanie sprawcy polega w tym przypadku na tym, że wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z niepełnosprawności intelektualnej (w oryginale – upośledzenie umysłowe) lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej lub do wykonania takiej czynności. Przepis ten znajdzie zatem zastosowanie w przypadku zgwałcenia lub innego typu seksualnego wykorzystania kobiet z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną. Warto jednak podkreślić, że zakres podmiotowy regulacji ogranicza się do osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, pomijając inne rodzaje ograniczonej sprawności (o ile nie powodują one „bezradności”). Praktyka stosowania ww. regulacji przesądza o wąskim zastosowaniu przepisu art. 198 K.k.

b) proponowane regulacje i ich skutki

W proponowanej ustawie wprowadza się zmiany w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r., poz. 1249).

Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami w swoich rekomendacjach pod adresem Polski wskazał na szereg zaniedbań w obszarze ochrony praw kobiet z niepełnosprawnościami. Do najważniejszych zaleceń Komitetu należy uchwalenie przepisów zapewniających kobietom z niepełnosprawnościami ochronę przed przemocą, ściganie sprawców oraz wypłatę zadośćuczynienia. Proponowane powyżej regulacje realizują ten cel poprzez odpowiednią nowelizację ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie tak, aby organy administracji rządowej i samorządowej były ustawowo zobowiązane do uwzględnienia w swoich działaniach szczególnych potrzeb kobiet z niepełnosprawnościami. Zgodnie z przedstawionymi propozycjami, problematyka ta będzie również obecna w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz w gminnych programach

przeciwdziałania przemocy w rodzinie, co będzie wynikać wprost z ustawy. Koncepcja opiera się na uwzględnieniu w ww. programach usprawiedliwionych potrzeb ofiar przemocy domowej wynikających z rodzaju i stopnia niepełnosprawności. Pozwoli to na elastyczny dobór narzędzi przez instytucje publiczne i indywidualnie dopasowany program do potrzeb konkretnych osób.

Zmiany dotyczące problematyki dostępu do wymiaru sprawiedliwości

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Postępowanie sądowe

Przepisy regulujące zasady postępowań sądowych oraz funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania zostały uregulowane m.in.: w Kodeksie postępowania karnego, Kodeksie postępowania cywilnego i ustawie – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, a także w niektórych ustawach szczegółowych. W przepisach tych niewiele jest jednak norm szczególnych odnoszących się do specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Co do zasady więc osoby te podlegają takim samym zasadom, jak inne osoby.

We wszystkich trzech procedurach sądowych osoby z niepełnosprawnościami spotykają się także z włączeniami lub ograniczeniami w zakresie możliwości bycia świadkiem. Zgodnie z przepisem art. 259 pkt 1 K.p.c., w postępowaniach przed sądami cywilnymi świadkiem nie mogą być osoby niezdolne do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń. Taką samą zasadą kieruje się Kodeks postępowania administracyjnego w przepisie art. 82 § 1. Stosownie natomiast do treści przepisu art. 192 § 2 K.p.k., świadek przesłuchiwany w postępowaniu karnym, jeśli istnieje wątpliwość co do jego stanu psychicznego, rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania spostrzeżeń, może być przesłuchany w obecności biegłego lekarza lub psychologa, czemu nie może się sprzeciwić.

W zakresie postępowania dowodowego istotnym ułatwieniem jest natomiast możliwość przesłuchania świadka na odległość lub przeprowadzenia dowodu na odległość. I choć polskie sądy długo niechętnie korzystały z tej możliwości, to warunki izolacji społecznej

wymuszone przez pandemię COVID-19 w istotny sposób upowszechniły tą praktykę. W trakcie pandemii popularność zdobyła także nowa forma dowodu w postępowaniu cywilnym, tj. zeznanie świadka składane na piśmie (art. 271¹ K.p.c.). Forma ta może stanowić rodzaj racjonalnego usprawnienia w zakresie przesłuchiwanie świadków z niepełnosprawnościami, należy jednak mieć na uwadze, że niektóre rodzaje niepełnosprawności mogą znacznie utrudniać złożenie zeznań w ten właśnie sposób. Wreszcie, za sprawą tzw. ustaw covidowych, wprowadzono możliwość prowadzenia zdalnych rozpraw w postępowaniu cywilnym, sądowoadministracyjnym i karnym, co oznacza, że zarówno strony, jak i inni uczestnicy postępowania mogą wziąć udział w posiedzeniu poprzez komunikatory internetowe. Należy jednak pamiętać, że – co do zasady – w polskim systemie prawnym obowiązuje zasada bezpośredniości, a więc przeprowadzenie dowodu lub całego postępowania sądowego przez internet traktowane jest jako wyjątek. Niemniej jednak możliwości te, choć nie były przyjmowane z myślą o osobach z niepełnosprawnościami, stanowią dobry przykład ułatwień w zakresie dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Widocznym postępowaniem w zakresie dostępu osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości jest także jego częściowa cyfryzacja, w tym wprowadzenie w ramach postępowania cywilnego tzw. sądów elektronicznych oraz rozwój systemu elektronicznych protokołów. Istnieje również możliwość dokonania niektórych czynności w formie elektronicznej, przykładowo w postępowaniu rejestrowym. Wszystkie osoby zainteresowane mają ponadto elektroniczny dostęp do ksiąg wieczystych oraz do Krajowego Rejestru Sądowego.

b) proponowane regulacje i ich skutki

W projektowanej ustawie wprowadza się zmiany w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.), ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 735 z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2019 r., poz. 2325 z późn. zm.).

Najważniejszym skutkiem proponowanych regulacji jest uchylenie obowiązujących obecnie przepisów wyłączających możliwość bycia świadkiem przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, czego wymaga wprost przepis art. 13 ust. 1 Konwencji oraz Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami. W miejsce regulacji wyłączających

uwzględnienie w postępowaniu dowodowym zeznań świadków „niezdolnych do spostrzeżenia lub komunikowania swych spostrzeżeń” pozostaną natomiast ogólne ograniczenia dowodowe pozwalające sądowi nie dopuścić dowodu przykładowo dlatego, że „nie da się go przeprowadzić”. Taka regulacja w wystarczający sposób chroni postępowanie dowodowe przed ryzykiem przewlekłości lub braku rzetelności.

W zakresie ułatwień proceduralnych planowane jest natomiast wyłączenie niektórych kategorii osób z niepełnosprawnościami z obowiązku składania zeznań na piśmie.

Nie mniej istotna jest potrzeba utrzymania możliwości prowadzenia zdalnych rozpraw – z poszanowaniem zasady bezpośredniości. Regulacje te – wprowadzone w związku z pandemią COVID-19 – stanowią ważne ułatwienie dla osób z ograniczoną możliwością poruszania się i zdecydowanie zwiększają dostęp do wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami.

Istotną zmianą, zaproponowaną zarówno w k.p.c., jak i p.p.s.a., jest zwiększenie dostępności pouczeń, tak ustnych, jak i pisemnych. Sąd, dokonując pouczeń ustnych, powinien mieć na względzie dostosowanie ich do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, a w razie potrzeby przepisy dają mu możliwość przybrania (wezwania) tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN, asystenta AAC. Również wszelkie pouczenia pisemne mają być dostosowane do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym o złożonych potrzebach w komunikowaniu się. W tym przypadku szczególny nacisk położono na zapewnienie pouczeń w tekście łatwym do czytania i rozumienia (ETR).

W Kodeksie postępowania cywilnego przewidziano dodatkowe unormowania dotyczące zeznań w charakterze świadków osób głuchych, głuchoniewidomych oraz innych osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się. W sytuacji przesłuchiwania takich osób, przepisy mają dawać sądowi możliwość wezwania tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN, partnera komunikacyjnego lub asystenta AAC czy zapewnienia odpowiedniej ilości czasu na wypowiedzenie się. Przez wprowadzenie art. 304(1) zasady te znajdą odpowiednie zastosowanie do przesłuchania stron.

Sąd może, w uzasadnionych przypadkach, w tym na wniosek strony, przesłuchać świadka z niepełnosprawnością intelektualną, psychospołeczną lub neurorozwojową w obecności psychologa. Czyni to zawsze, jeżeli o to zawnioskuje świadek z niepełnosprawnością. Przed przesłuchaniem osoba przesłuchiwana otrzymuje informacje o przebiegu, sposobie i warunkach przesłuchania. Informacje są przygotowane w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR). Pomiędzy doręczeniem informacji a terminem

przesłuchania powinny upłynąć co najmniej 3 dni, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie.

Zmiany dotyczące działalności Rzecznika Praw Obywatelskich

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Funkcję niezależnego organu do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych pełni Rzecznik Praw Obywatelskich. Obowiązki te nie wynikają jednak wprost z ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, powierzone zadania w tym zakresie Rzecznik wykonuje wyłącznie na podstawie porozumienia z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej zawartego w 2012 roku.

Należy podkreślić, że w związku z rozpatrywanymi sprawami, Rzecznik może przedstawiać właściwym organom, organizacjom i instytucjom oceny i wnioski zmierzające do zapewnienia skutecznej ochrony wolności i praw człowieka i obywatela oraz usprawnienia trybu załatwiania ich spraw. Rzecznik posiada też szerokie kompetencje w postępowaniach sądowych oraz w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Warto zauważyć, że na podstawie ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, Rzecznik Praw Obywatelskich pełni także rolę niezależnego organu do spraw realizacji zasady równego traktowania. W tym zakresie do jego zadań należy dodatkowo:

- analizowanie, monitorowanie i wspieranie równego traktowania wszystkich osób;
- prowadzenie niezależnych badań dotyczących dyskryminacji;
- opracowywanie i wydawanie niezależnych sprawozdań i wydawanie zaleceń odnośnie do problemów związanych z dyskryminacją.

Z punktu widzenia ochrony praw osób z niepełnosprawnościami istotne są także kompetencje Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur działającego przy Biurze RPO. Instytucja ta posiada uprawnienia do weryfikowania sposobu traktowania pozbawionych wolności w miejscach zatrzymań, w celu wzmocnienia ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Zadania te realizowane są m.in. wobec domów pomocy społecznej czy szpitali psychiatrycznych, w których często przebywają osoby z niepełnosprawnościami.

b) proponowane regulacje i ich skutki

W projektowanej ustawie proponowane są zmiany w ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627). Mają one na celu przede wszystkim ustawowe usankcjonowanie sprawowania przez Rzecznika Praw Obywatelskich funkcji niezależnego mechanizmu monitorowania wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Należy podkreślić, że Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami zalecił Polsce wzmocnienie potencjału Biura Rzecznika Praw Obywatelskich jako niezależnego organu odpowiedzialnego za promowanie, ochronę i monitorowanie wdrażania postanowień Konwencji, poprzez zapewnienie mu odpowiednich podstaw prawnych oraz przyznanie adekwatnych zasobów i środków finansowych. Ma to na celu umożliwienie Rzecznikowi skutecznego i niezależnego wykonywania jego mandatu.

Proponowane zmiany w ustawie o RPO zakładają powierzenie Rzecznikowi roli niezależnego mechanizmu do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, z odwołaniem się do art. 33 ust. 2 KPON, a także ogólne sformułowanie zadań Rzecznika w tym obszarze. Kompetencje Rzecznika zaprojektowano przy tym na podstawie realizowanych przez niego obecnie zadań, jako organu do spraw realizacji zasady równego traktowania. W szczególności Rzecznik Praw Obywatelskich stałby na straży prawa do niezależnego życia.

Zmiany w przepisach karnych

Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami zmieniają również w niezbędnym zakresie ustawy karne. Potrzeba tych zmian niemal w każdym przypadku jest opisana w literaturze przedmiotu, została zasygnalizowana w raportach Rzecznika Praw Obywatelskich albo przygotowanych przez stronę społeczną (organizacje pozarządowe działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami) oraz ma swoje źródło w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz w komentarzach generalnych Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami.

Prawo do ochrony integralności, obejmujące sferę integralności cielesnej, jak i sferę integralności psychicznej, jest chronione przez normy prawa karnego wyrażające m.in.

przestępstwo naruszenia nietykalności cielesnej oraz przestępstwo znęcania się. Artykuł 17 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych przewiduje, że każda osoba niepełnosprawna ma prawo do poszanowania jej integralności fizycznej i psychicznej, na zasadzie równości z innymi osobami. Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami w dotychczas wydanych komentarzach (odnoszących się do innych artykułów Konwencji) odnosił się częściowo do rozumienia tego przepisu Konwencji. W komentarzu generalnym nr 6 do zasady równości i niedyskryminacji, wyrażonej w art. 5 Konwencji, podkreślono z powołaniem się na art. 14, 15, 16 i 17 Konwencji, że osoby z niepełnosprawnościami mogą być nieproporcjonalnie dotknięte przemocą, nadużyciami i innymi okrutnymi i poniżającymi karami, które mogą przybrać formę ograniczenia lub segregacji, a także brutalnej napaści (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, 26 April 2018, CRPD/C/GC/6). Komitet jest szczególnie zaniepokojony m.in. aktami popełnionymi przeciwko osobom z niepełnosprawnościami, które to akty ze swej istoty mają charakter dyskryminacyjny, jak tortury, okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie oraz wszelkie formy przemocy. Państwa Strony na mocy Konwencji są zobowiązane podjąć wszelkie odpowiednie środki, aby zapewnić ochronę i zapobiegać wszelkim formom wyzysku, przemocy i nadużyć wobec osób z niepełnosprawnościami.

Niewątpliwie wszelkie przejawy naruszania nietykalności cielesnej bezpośrednio i pośrednio naruszają również godność osoby z niepełnosprawnością oraz mogą ograniczać autonomię takiej osoby, a zatem są sprzeczne z zasadami Konwencji wyrażonymi w jej art. 3.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur ujawnił, że szczególnie w przypadku mieszkańców domów pomocy społecznej zdarza się stosowanie wobec nich agresji werbalnej, zastraszania, naruszania nietykalności cielesnej czy niedopuszczalnych form dyscyplinowania przez szarpanie lub popychanie. Liczba takich złych praktyk wciąż jest znaczna (Raport pn. „Prawa mieszkańców domów pomocy społecznej. Jak wspólnie zadbać o godne życie osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami? Naruszenia – Dobre praktyki – Problemy systemowe”, opracowany przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, red. A. Iwanowska, J. Józwiak, Warszawa 2017, s. 4). Na takie praktyki zwrócono uwagę również w przygotowanym przez stronę społeczną Społecznym Raporcie Alternatywnym z realizacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce (raport opracowany przez Fundację KSK, red. merytoryczna J. Zadrożny, dostępny: <http://konwencja.org/cal-tresc-raportu/>, s. 28-29).

Konieczne jest wyeliminowanie wszelkich nieprawidłowości w traktowaniu mieszkańców domów pomocy społecznej, w szczególności naruszania ich nietykalności

cielesnej, zastraszania, agresji werbalnej lub innych form niewłaściwego zwracania się, jak również wszelkiego typu zachowań mogących prowadzić do ich upokorzenia lub poniżenia. Dotychczas zbyt rzadko wyciągane są konsekwencje wobec sprawców naruszenia nietykalności cielesnej wobec osób z niepełnosprawnościami. Zdarza się, że naruszenie nietykalności nie ma charakteru powtarzającego się i nie przybiera postaci znęcania się. Toteż, nie ma podstaw do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej z art. 207 § 1a k.k. Z drugiej strony pokrzywdzona osoba z niepełnosprawnością nie jest wystarczająco sprawcza, aby doprowadzić osobę, która dopuściła się naruszenia jej nietykalności, do odpowiedzialności za przestępstwo z art. 217 § 1 k.k. w drodze prywatnoskargowego procesu karnego.

Konieczne zatem okazało się utworzenie nowego typu kwalifikowanego przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej, zaprojektowanego jako § 1a w art. 217 Kodeksu karnego, w stosunku do podstawowego typu przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej stypizowanego w art. 217 § 1 k.k. Nowy typ kwalifikowany przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej miałby charakter przestępstwa indywidualnego. Mogłoby ono zostać popełnione tylko przez osobę, na której ciąży obowiązek wsparcia, asysty lub opieki wobec osoby, której nietykalność cielesną naruszono. Byłby to typ kwalifikowany, dla którego przewidziana byłaby wyższa karalność. Najistotniejszą jednak zmianą byłaby zmiana trybu ścigania. Ten kwalifikowany typ przestępstwa miałby charakter przestępstwa publicznoskargowego, a zatem dla ścigania sprawy nie byłby wymagany prywatny akt oskarżenia, ani wniosek pokrzywdzonego.

Zmiana przepisów w tym zakresie będzie wyraźnym sygnałem dla tych osób, które sprawują opiekę w ramach pieczy instytucjonalnej lub zapewniają wsparcie w środowisku domowym lub lokalnym dla osób z niepełnosprawnościami (lub innych osób wymagających takiego wsparcia), że wykonując swoje obowiązki nie mogą dopuszczać się naruszenia nietykalności cielesnej, i takie zachowanie nie pozostanie bezkarne. A nadto w sytuacji dopuszczenia się takiego przestępstwa zostaną potraktowani surowiej, niż osoba, która dopuszcza się przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej w typie podstawowym. Przede wszystkim jednak istotnym sygnałem będzie publicznoskargowy tryb ścigania tego przestępstwa, odmienny w stosunku do typu podstawowego stypizowanego w § 1 artykułu 217.

W celu realizacji prawa osób z niepełnosprawnościami do wolności od wykorzystywania, przemocy i nadużyć, konieczne jest także poszerzenie inkryminacji tzw. przestępstw motywowanych uprzedzeniami, do których zalicza się przestępstwa stypizowane w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. Pierwszy ze wskazanych

przepisów zabrania pod groźbą kary stosowania przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości. Przepis art. 256 § 1 k.k. przewiduje karalność czynu polegającego na nawoływaniu do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, natomiast art. 257 k.k. penalizuje czyn polegający na znieważeniu grupy ludności albo poszczególnej osoby, albo naruszenia nietykalności cielesnej innej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości.

Dotychczasowe ujęcie tych przestępstw od dłuższego czasu budzi zastrzeżenia podnoszone w doktrynie prawa (M. Duda, „Przestępstwa z nienawiści. Studium prawnokarne i kryminologiczne”, Olsztyn 2016, s. 22-62), w raportach przygotowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich (Raport RPO „Przestępstwa motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia”, Warszawa 2017) oraz stroną społeczną. Krytykuje się, że wyłączono spod tych przepisów ochronę pokrzywdzonych czynami motywowanymi niechęcią lub nienawiścią wobec osób z niepełnosprawnościami. Brak ochrony dla osób z niepełnosprawnościami w tym zakresie narusza w szczególności art. 16 ust. 5 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, zgodnie z którym: „Państwa Strony ustanowią skuteczne ustawodawstwo i politykę, w tym ustawodawstwo i politykę na rzecz kobiet i dzieci, w celu zapewnienia, że przypadki wykorzystywania, przemocy i nadużyć wobec osób niepełnosprawnych będą identyfikowane, badane i, gdy to właściwe, ścigane”.

Dotychczasowy sposób ujęcia przestępstw motywowanych uprzedzeniami narusza także zasadę równości pokrzywdzonych z niepełnosprawnościami wobec prawa i efektywnego poszanowania ich godności. Konwencja powołuje się na godność oraz równe i niezbywalne prawa wszystkich ludzi, bez względu na istniejące między nimi różnice. Zgodnie z Konwencją dyskryminacja wobec jakiegokolwiek osoby ze względu na jej niepełnosprawność jest wykroczeniem przeciwko godności i wartości człowieka.

Przepisy karne muszą realizować cel Konwencji w postaci zapewnienia adekwatnej ochrony poszanowania godności osobistej osób z niepełnosprawnościami. Jednakże, interes społeczny w inkryminacji przestępstw motywowanych uprzedzeniami leży nie tylko w ochronie integralności cielesnej i godności osób należących do grup mniejszościowych, ale także w propagowaniu tolerancji społecznej i akceptacji inności oraz zakazu wszelkiej dyskryminacji. Nowe ujęcie przestępstw motywowanych uprzedzeniami ma zapobiegać negatywnym zjawiskom społecznym, w szczególności ableizmowi.

Toteż, w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. dodaje się przesłankę niepełnosprawności. W pierwszym przypadku inkryminuje się stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu niepełnosprawności. Na mocy nowego brzmienia art. 256 § 1 przestępstwem będzie nawoływanie do nienawiści ze względu na niepełnosprawność. Z kolei na mocy znowelizowanego art. 257 zabronione i karalne będzie publiczne znieważanie grupy ludności albo poszczególnej osoby, a także naruszanie nietykalności cielesnej innej osoby z powodu niepełnosprawności.

W Kodeksie karnym dokonano również zmian o charakterze terminologicznym, opisanych w innej części uzasadnienia.

Zmiany w Kodeksie postępowania karnego mają na celu stworzenie w pełni dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób ze szczególnymi potrzebami procedury karnej, w tym możliwości dostępnego zgłaszania zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 204 § 1 k.p.k. należy wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania:

- 1) głuchego lub niemego, a nie wystarczy porozumienie się z nim za pomocą pisma;
- 2) osoby nie władającej językiem polskim.

Brzmienie tego przepisu wymagało modyfikacji zarówno z uwagi na terminologię, którą ustawodawca posłużył się w tym przepisie, jak i konieczność zapewnienia wsparcia osobom z różnymi niepełnosprawnościami, a mianowicie osobom z niepełnosprawnością słuchu (usługi tłumaczy PJM oraz SJM), osobom głuchoniewidomym (usługi tłumaczy-przewodników SKOBN), osobom o złożonych potrzebach w komunikowaniu się (usługi specjalisty AAC).

Dokonano także nowelizacji art. 192 § 2 k.p.k. Zgodnie z aktualnym brzmieniem tego przepisu: Jeżeli istnieje wątpliwość co do stanu psychicznego świadka, jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego postrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa, a świadek nie może się temu sprzeciwić. Wprowadzono w przepisie w miejsce pojęcia „rozwoju umysłowego” pojęcie „rozwoju intelektualnego”. W zmianach terminologicznych następujących w ustawodawstwie pojęcie „upośledzenia umysłowego” zastępuje się zgodnym z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych pojęciem „niepełnosprawności intelektualnej”. W tym kontekście zmiana terminologiczna i wprowadzenie pojęcia rozwoju intelektualnego w art. 192 k.p.k. jest nieodzowne.

W obszarze pouczeń w Kodeksie postępowania karnego istotne znacznie ma art. 300 k.p.k. Aktualnie stosowane pisemne pouczenia nie spełniają standardów dostępności.

Zarówno przy pouczeniach dla podejrzanego, pokrzywdzonego oraz świadka przewidziano w przepisach, że organ dokonujący czynności na żądanie danego podmiotu uprawnionego odczytuje treść przysługujących mu uprawnień lub zapewnia możliwość zapoznania się w formie dostępnej w rozumieniu ustawy o z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U.2020.1062 t.j.).

Zmiany dokonane w obszarze Kodeksu postępowania karnego ustawą o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 13 stycznia 2023 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 289) uznano za niewystarczające. Dlatego § 3a otrzymał brzmienie, zgodnie z którym osoby potrzebujące wsparcia ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność oraz które nie ukończyły 18 lat, mogą otrzymać dostęp do wyjaśnień co do zakresu ich uprawnień i obowiązków oraz sposobu i warunków przesłuchania. Wzory wyjaśnień umieszcza się także na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Pouczenia i wyjaśnienia, zgodnie z dodanym na mocy wcześniejszej nowelizacji § 3b, mogą być opisowe lub graficzne.

Przewidziano również konieczność przygotowania pouczeń dla podejrzanych, pokrzywdzonych i świadków, będących osobami z niepełnosprawnościami. W zakresie delegacji ustawowej do wydania rozporządzenia, zawartej w § 4 artykułu 300 k.p.k. wprowadzono zmianę mającą na celu zwiększenie dostępności pouczeń.

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym mają zapewnić, aby więźniowie z niepełnosprawnościami nie byli traktowani gorzej niż więźniowie bez niepełnosprawności oraz aby przepisy Kodeksu karnego wykonawczego realizowały zasadę równości i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami.

Zmieniono więc przede wszystkim pkt 3 w ust. 3 art. 88 Kodeksu karnego wykonawczego, który przewidywał, że „skazanego z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, w tym skazanego za przestępstwo z art. 197–203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych a także osoby upośledzone umysłowo” osadza się zawsze w zakładzie karnym typu zamkniętego. Zmieniony przepis przewiduje, że będzie to dotyczyć skazanego za przestępstwo z art. 197–203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych.

Punktem wyjścia w zakresie sposobu traktowania więźniów z niepełnosprawnościami jest gwarantowana przez Konwencję w art. 5 zasada równości i niedyskryminacji. Oddziaływanie na tę grupę skazanych wymaga indywidualnego podejścia z uwzględnieniem zróżnicowanych potrzeb i wymagań wynikających z każdego rodzaju niepełnosprawności. Jednakże każdorazowe osadzanie osób z niepełnosprawnością psychospołeczną,

intelektualną lub poznawczą w zakładzie karnym typu zamkniętego nie znajduje uzasadnienia.

Proponowana zmiana wpisuje się również w jedną z naczelných zasad obowiązujących w prawie karnym, tj. zasadę humanitaryzmu. Jest to zasada zagwarantowana konstytucyjnie, w art. 41 ust. 4 Konstytucji RP, zgodnie z którym przewiduje się traktowanie każdego pozbawionego wolności w sposób humanitarny. Zasada ta została wyrażona na poziomie ustawowym w art. 3 Kodeksu karnego. W wymiarze osób z niepełnosprawnościami wyraża się to przede wszystkim w minimalizacji cierpień, dolegliwości i wszelkich niedogodności powstałych w wyniku realizacji norm prawa karnego. Z drugiej strony przyjmuje się, że nie może prowadzić do ich całkowitego zaniku, albowiem w takim przypadku odpowiedzialność karna osób z niepełnosprawnościami stałaby się jedynie iluzją.

Więźniowie z niepełnosprawnością psychospołeczną, intelektualną lub poznawczą na mocy art. 88 ust. 3 pkt 3 byli traktowani znacząco odmiennie i gorzej niż inni więźniowie. W dotychczasowym brzmieniu był to przepis dyskryminacyjny, sprzeczny z art. 5, art. 12 oraz art. 15 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Dlatego konieczna była jego zmiana opisana wyżej.

Nadto, zmieniono również art. 96 § 1 k.k.w. w ten sposób, aby wymagane było uzyskanie zgody osoby z niepełnosprawnością na stosowanie w stosunku do niej terapeutycznego systemu wykonywania kary.

W przypadku skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi oraz niepełnosprawnością intelektualną (zgodnie z dotychczasowym brzmieniem ustawy „upośledzonych umysłowo”) do odbywania kary w systemie terapeutycznym nie była wymagana ich zgoda. Takie rozwiązanie prawne godziło w zasadę autonomii osób z niepełnosprawnościami, naruszało przez to art. 3 lit. a Konwencji. Odmienne traktowanie osób pełnosprawnych w tym zakresie sprawiało, że mamy do czynienia z przepisem dyskryminacyjnym, sprzecznym z art. 5 Konwencji (zakaz dyskryminacji) i art. 12 Konwencji (równość wobec prawa). Niepełnosprawność konstituuje jeden z elementów przestępki, której zaistnienie *ipso iure* powodował stosowanie wobec odbywającego karę pozbawienia wolności systemu terapeutycznego. Nie uwzględniało się w tym przypadku woli takiej osoby z niepełnosprawnością. Osoby pełnosprawne nie były traktowane w ten sposób. Fakt, że zakwalifikowanie do terapeutycznego systemu wykonywania kary jest uznawane bardziej za przywilej niż obciążenie (dolegliwość) nie wpływa na negatywną ocenę dotychczasowego brzmienia przepisu. Toteż, wprowadza się przepis wymagający zgody każdego więźnia na stosowanie wobec niego terapeutycznego systemu wykonywania kary pozbawienia wolności.

Zmiany dotyczące problematyki pomocy społecznej

W art. 55 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, obok wartości takich jak wolność, intymność, godność, poczucie bezpieczeństwa, które w szczególności uwzględnia się przy organizacji domu pomocy społecznej oraz zakresie i poziomie usług świadczonych przez ten dom, dodano możliwości prowadzenia niezależnego życia. Aspekt ten był znacząco zaniedbany. Tymczasem, sposób organizacji i funkcjonowania domów pomocy społecznej powinien respektować prawa i wolności wyrażone w Konstytucji RP oraz konwencjach międzynarodowych gwarantujących prawa jednostki (Raport pn. „Prawa mieszkańców domów pomocy społecznej. Jak wspólnie zadbać o godne życie osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami? Naruszenia – Dobre praktyki – Problemy systemowe”, raport opracowany przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, red. A. Iwanowska, J. Józwiak, Warszawa 2017, s. 49).

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych potwierdza prawo do godności osób z niepełnosprawnościami, jak również przyznaje osobom z niepełnosprawnościami prawo do niezależnego życia. Również ogólne zasady Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, w szczególności poszanowanie przyrodzonej godności jednostki, autonomii i niezależności (art. 3 (a)) oraz pełnego i skutecznego uczestnictwa i integracji w społeczeństwie (art. 3 (c)), są podwaliną prawa do niezależnego życia i bycia częścią wspólnot, w tym wspólnot lokalnych. Prawo do wybierania i decydowania o swoim życiu (prowadzenia niezależnego życia) jest refleksem ludzkiej godności. Biorąc pod uwagę charakter stwierdzanych w domach pomocy społecznej naruszeń praw człowieka, nieodzowne jest odwołanie się do możliwości prowadzenia niezależnego życia obok wartości takich jak wolność, intymność, godność oraz poczucie bezpieczeństwa.

Przed nowelizacją ustawy o pomocy społecznej z 2019 roku (ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, Dz. U. 2019, poz. 1690) nie było przepisów, które regulowałyby wprost kwestię zakazu opuszczania domów pomocy społecznej. Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał uwagę na ten problem, wskazując na potrzebę zmiany przepisów, na podstawie których działają tego typu placówki tak, aby nie dopuścić do powtarzania się przypadków naruszania praw przebywających tam osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami (Raport pn. „Prawa mieszkańców domów pomocy społecznej. Jak

wspólnie zadbać o godne życie osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami? Naruszenia – Dobre praktyki – Problemy systemowe”, raport opracowany przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, red. A. Iwanowska, J. Józwiak, Warszawa 2017, s. 17).

We wspomnianej nowelizacji z roku 2019 w art. 55 ust. 2a-2i unormowano zasady dające domowi pomocy społecznej możliwość uregulowania kwestii zgłaszania personelowi domu wyjść poza teren domu oraz ograniczenia możliwości samodzielnego opuszczania terenu domu pomocy społecznej przez mieszkańca z zaburzeniami psychicznymi w przypadku, gdy brak opieki zagraża życiu lub poważnie zagraża zdrowiu mieszkańca domu. Jednakże okazuje się, że w praktyce przepisy te są często pomijane. Zaprzeczeniem prawa do niezależnego życia jest niewątpliwie arbitralne, nieoparte na przepisach ustawy limitowanie wolności jednostki na mocy przepisów wewnętrznych regulaminów. Stąd konieczność, aby procedura w tym zakresie była bardzo precyzyjna. Dlatego też dodano przepis, zgodnie z którym dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej prowadzi rejestr pisemnych ograniczeń, o których mowa w ust. 2b. Dotychczasowy ust. 2i został oznaczony jako ust. 2j.

W art. 55 wprowadzono również przepis, zgodnie z którym domy pomocy społecznej rozmieszcza się równomiernie na terenie powiatu, a jednocześnie nie można prowadzić dwóch lub więcej domów pomocy społecznej w jednym budynku lub w budynkach sąsiadujących. Na poziomie rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej wprowadzono limity w zakresie liczby miejsc w domu pomocy społecznej (§ 6 ust. 1 lit. d). Standardy w zakresie liczby miejsc w domach pomocy społecznej powinny być stopniowo podwyższane przez ograniczenie maksymalnej liczby miejsc w domu pomocy społecznej. W wielu przypadkach stają się one jednak fikcją, jeżeli kilka domów pomocy społecznej mieści się na różnych piętrach tego samego budynku lub w jednym zespole budynków. Jest to niedopuszczalna praktyka tworzenia „moločów”, w których w jednym miejscu skomasowanych jest nawet kilkaset osób. Wprowadzenie zasady ustawowej, opisaną wyżej, ma zapobiec tego typu praktykom.

Regulaminy domów pomocy społecznej powinny mieć w istocie charakter czysto organizacyjny i techniczny. Nie mogą one limitować praw i wolności wyrażonych w Konstytucji RP lub w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (np. przez konieczność uzyskania zgody na samodzielne opuszczenie DPS, obowiązek powrotu do godziny 22, zgłoszenie chęci wyjścia na 3 dni wcześniej). Brakuje w tym zakresie zasad ustawowych, które regulowałyby to zagadnienie, a w konsekwencji nie ma procedury badania zgodności z prawem postanowień w regulaminach domów pomocy społecznej. Wskutek niewprowadzania zasad ustawowych w tej materii, domy pomocy społecznej

niejednokrotnie w regulaminach wprowadzają nadmierne ograniczenia (K. Kurowski, „Przestrzeganie wolności i praw człowieka i obywatela w domach pomocy społecznej”, Niepełnosprawność – problemy, problemy, rozwiązania 2014/2(11) s. 157-181; „Społeczny Raport Alternatywny z realizacji Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami w Polsce”, red. merytoryczna J. Zadrożny, dostępny: <http://konwencja.org/cal-tresc-raportu/>, s. 27-28, wyd. Fundacja KSK).

Mając na względzie dużą dowolność w konstruowaniu regulaminów domów pomocy społecznej, w ustawie wprowadzono dodatkowe restrykcje w tym zakresie w postaci przepisów znowelizowanego art. 57 ust. 3b pkt 3, znowelizowanego art. 57 ust. 4, znowelizowanego art. 57a ust. 3 oraz przez dodanie ustępów 4-8 w art. 57a ust. 3 ustawy o pomocy społecznej. Zgodnie z tym przepisami, do wniosku o zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej należy dołączyć regulamin organizacyjny domu pomocy społecznej lub jego projekt wraz z uzasadnieniem wskazującym, że ograniczenia w nim zawarte nie stanowią naruszenia praw lub wolności mieszkańca domu pomocy społecznej. Zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej będzie wydawane po zbadaniu zgodności z prawem regulaminu domu pomocy społecznej lub jego projektu. W kontekście wprowadzonych wymagań wojewoda będzie obowiązany do potwierdzenia, że regulamin nie narusza praw lub wolności mieszkańca gwarantowanych na poziomie konstytucyjnym lub konwencji międzynarodowych, w tym Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Dodatkowym zabezpieczeniem, aby nie dochodziło do tego typu naruszeń, jest wprowadzenie sądowej procedury badania zgodności z prawem regulaminów domu pomocy społecznej. Sąd również będzie obowiązany badać, czy regulamin nie narusza praw lub wolności mieszkańca, gwarantowanych na poziomie konstytucyjnym lub konwencji międzynarodowych, w tym Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Prawo do zainicjowania takiego postępowania będzie służyło Rzecznikowi Praw Obywatelskich, nowo powołanemu Rzecznikowi Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej oraz organizacjom pozarządowym, do których celów statutowych należy działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami. W sprawach tych sąd ma orzekać niezwłocznie po przeprowadzeniu rozprawy. Rozprawa powinna się odbyć nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku o zbadanie zgodności z prawem regulaminu domu pomocy społecznej. Sąd orzekając o niezgodności regulaminu domu pomocy społecznej z prawem wskazuje na zmiany, których należy dokonać w regulaminie w celu zapewnienia jego zgodności z prawem. W razie orzeczenia przez sąd niezgodności regulaminu domu pomocy społecznej z prawem podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej, od dnia uprawomocnienia się orzeczenia dokonuje zmian wskazanych przez sąd i przedstawia je

województwie w terminie 30 dni. Po bezskutecznym upływie tego terminu wojewoda cofa zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej. W razie, gdy zaproponowane zmiany nie zapewniają zgodności regulaminu domu pomocy społecznej z prawem, wojewoda wyznacza dodatkowy 14-dniowy termin na wprowadzenie kolejnych zmian. Po bezskutecznym upływie terminu lub jeżeli wprowadzone zmiany nie zapewniają zgodności z prawem regulaminu domu pomocy społecznej, wojewoda cofa zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej. Dotychczasowy ust. 3 w art. 57a został oznaczony jako ust. 9.

Brak uregulowań prawnych w zakresie monitoringu w domach pomocy społecznej naruszał gwarancje podstawowych praw i wolności mieszkańców domów pomocy społecznej, zawartych w Konstytucji RP, Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych, Karcie Praw Podstawowych UE oraz Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (w szczególności art. 22). Wprowadzenie regulacji w tym zakresie usuwa ten stan rzeczy. Dotyczy to także braku uregulowań prawnych dotyczących: przekazywania, odtwarzania i utrwalania obrazu lub dźwięku z monitoringu, praw osób monitorowanych oraz zasad wykorzystania tych danych. Kwestie te normuje dodany art. 57b, w którym wskazuje się, że jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców lub pracowników, dom pomocy społecznej może wprowadzić szczególny nadzór nad terenem domu pomocy społecznej lub terenem wokół domu pomocy społecznej w postaci środków technicznych umożliwiających rejestrację obrazu (monitoring). Zakazuje się objęcia monitoringiem pomieszczeń mieszkalnych, pomieszczeń sanitarnych, szatni, stołówek oraz palarni. Nagrania obrazu przetwarzane są wyłącznie do celów, do których zostały zebrane, i przechowywane przez okres nieprzekraczający 3 miesięcy od dnia nagrania. W przypadku, w którym nagrania obrazu stanowią dowód w postępowaniu prowadzonym na podstawie prawa lub dom pomocy społecznej powziął wiadomość, iż mogą one stanowić dowód w postępowaniu, termin określony w ust. 3 ulega przedłużeniu do czasu prawomocnego zakończenia postępowania. Po upływie okresów, o których mowa w ust. 3 lub 4, uzyskane w wyniku monitoringu nagrania obrazu zawierające dane osobowe podlegają zniszczeniu, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej. Cele, zakres oraz sposób zastosowania monitoringu ustala się w Regulaminie monitoringu wizyjnego domu pomocy społecznej i ogłasza się w formie obwieszczenia w powszechnie dostępnym miejscu w domu pomocy społecznej. Dom pomocy społecznej informuje mieszkańców na piśmie o wprowadzeniu monitoringu. W przypadku wprowadzenia monitoringu dom pomocy społecznej oznacza również pomieszczenia i teren monitorowany w sposób widoczny i czytelny, za pomocą odpowiednich znaków lub ogłoszeń dźwiękowych, nie później niż jeden dzień przed jego

uruchomieniem. Wprowadzona regulacja jest odrębną od regulacji monitoringu wizyjnego przewidzianej przepisami art. 18e ust. 2-6 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, którymi też objęte są domy pomocy społecznej. Poza tym, niezależnie od przedmiotowej regulacji stosowane mają być również przepisy art. 12 i art. 13 rozporządzenia 2016/679.

Wprowadzono zasadę, że mieszkaniec domu ma prawo do pomocy w ochronie swoich praw. Prawo do pomocy w ochronie praw osoby przysługuje również jej przedstawicielowi ustawowemu, asystentowi prawnemu, pełnomocnikowi wspierającemu lub osobie faktycznie wspierającej. Osoby uprawnione mają prawo w szczególności do:

- przekazania ustnych i pisemnych skarg dotyczących naruszenia praw osoby;
- spotkania z Rzecznikiem Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, w warunkach zapewniających swobodę wypowiedzi, nie później niż w terminie 7 dni od dnia zgłoszenia takiej potrzeby;
- uzyskania informacji o rozstrzygnięciu zgłoszonej sprawy.

Za przestrzeganie praw i wolności, w tym prawa do prywatności osób z niepełnosprawności przebywających w domach pomocy społecznej, ma być odpowiedzialny wyspecjalizowany organ o charakterze kontrolnym, skonstruowany na wzór instytucji Rzecznika Praw Pacjenta Szpitala Psychicznego. Dlatego wprowadza się instytucję Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, w kompetencjach którego byłoby podejmowanie z urzędu i na wniosek działań kontrolujących zapewnienie praw i wolności mieszkańcom domów pomocy społecznej. Dom pomocy społecznej informuje osoby, o których mowa w ust. 1 i 2, o zakresie działania i sposobie kontaktu z Rzecznikiem Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej.

Do zadań Rzecznika Praw Mieszkańca należy w szczególności:

- pomoc w dochodzeniu praw w sprawach związanych z przyjęciem, warunkami pobytu i opuszczaniem domu pomocy społecznej;
- wyjaśnianie lub pomoc w wyjaśnianiu ustnych i pisemnych skarg;
- współpraca z osobami z otoczenia, przedstawicielem ustawowym oraz osobami faktycznie wspierającymi;
- inicjowanie i prowadzenie działalności edukacyjno-informacyjnej w zakresie praw mieszkańców domu pomocy społecznej.

Nadto, ustanowiono delegację dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do wydania rozporządzenia, w którym zostanie określony szczegółowy tryb i

sposób działania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, uwzględniając terytorialny obszar działania Rzeczników.

Rzecznik Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej w wykonywaniu swoich zadań współpracuje z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Pacjenta oraz współpracuje z właściwymi miejscowo Rzecznikami Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego oraz wojewodą. Dla Rzecznika Praw Mieszkańca, celem realizacji jego zadań, przewidziano szerokie instrumentarium, w ramach którego Rzecznik ma prawo:

- wstępu do wszystkich pomieszczeń domu pomocy społecznej;
- występowania z wnioskiem do personelu domu pomocy społecznej o podjęcie działań zmierzających do usunięcia przyczyny skargi lub zaistniałych naruszeń;
- dostępu do dokumentacji zbiorczej oraz dokumentacji indywidualnej mieszkańca domu pomocy społecznej;
- porozumiewania się z osobami, o których mowa w art. 57c ust. 1 i 2, bez udziału innych osób.

Podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej, zapewnia Rzecznikowi Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej warunki do wykonywania jego zadań, w szczególności umożliwia przyjmowanie skarg oraz udostępnia pomieszczenia przeznaczone do odbywania spotkań z osobami, uprawnionymi do kontaktu z nim. Ponadto, podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej, zapewnia dostęp do danych kontaktowych lokalnego Rzecznika Praw Mieszkańca. Poza tym, podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej, na żądanie mieszkańca ma obowiązek zapewnić możliwość skontaktowania się z lokalnym Rzecznikiem Praw Mieszkańca.

Powołanie Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, przynajmniej jednego na powiat, należy do zadań starosty. Starosta czyni to w drodze otwartego i konkurencyjnego naboru. Przepisy regulują, kto może zostać Rzecznikiem Praw Mieszkańca. Wprowadzono następujące warunki minimalne:

- 1) posiada wykształcenie wyższe;
- 2) posiada wiedzę i doświadczenie dające rękojmię prawidłowego sprawowania funkcji Rzecznika Praw Mieszkańca;
- 3) jest obywatelem polskim;
- 4) korzysta z pełni praw publicznych;
- 5) nie był karany za przestępstwo popełnione z winy umyślnej;

6) cieszy się nieposzlakowaną opinią.

Jednocześnie zastrzeżono, że Rzecznikiem Praw Mieszkańca nie może być:

- 1) pracownik Domu Pomocy Społecznej,
- 2) podmiot, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej,
- 3) osoba powiązana kapitałowo lub osobowo z podmiotem, któremu wydano zezwolenie na prowadzenie domu pomocy społecznej,
- 4) osoba prowadząca działalność, która kolidowałaby z wykonywaniem funkcji Rzecznika Praw Mieszkańca.

Minister właściwy w sprawach zabezpieczenia społecznego może powołać Ogólnopolską Radę Rzeczników Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, która proponuje rozwiązania systemowe w kontekście problemów ujawniających się w pracy Rzeczników Praw Mieszkańca. Minister ma taką możliwość, z której jednak nie musi korzystać.

Rzecznik Praw Obywatelskich w trakcie wizytacji w domach pomocy społecznej dostrzegł problem zapewniania mieszkańcom tych placówek odpowiedniej opieki psychologicznej i psychiatrycznej. Zgodnie z § 6 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej, mieszkańcom należy zapewnić kontakt z psychologiem, a osobom przebywającym w domu dla osób przewlekle psychicznie chorych albo uzależnionych od alkoholu również z psychiatrą. Część placówek w ogóle nie zapewniała mieszkańcom opieki psychologicznej, korzystała jedynie z doraźnej pomocy psychologa (Raport pn. „Prawa mieszkańców domów pomocy społecznej. Jak wspólnie zadbać o godne życie osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami? Naruszenia – Dobre praktyki – Problemy systemowe”, raport opracowany przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, red. A. Iwanowska, J. Jóźwiak, Warszawa 2017, s. 78-79). Dlatego w art. 58 dodano ust. 1a, zgodnie z którym „Dom pomocy społecznej zapewnia mieszkańcom domu kontakt z psychologiem, a w przypadku mieszkańców domu przebywających w domach, o których mowa w art. 56 pkt 3, również z psychiatrą”. Przeniesienie regulacji na poziom ustawy istotnie zmieni ciężar obowiązku domów pomocy społecznej w tym zakresie.

Zmiany dotyczące problematyki udziału w życiu politycznym i publicznym

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Prawa wyborcze osób ubezwłasnowolnionych

Prawa wyborcze i referendalne w Rzeczypospolitej reguluje Konstytucja RP. W art. 62 ust. 1 akt ten stanowi, że „Obywatel polski ma prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania Prezydenta Rzeczypospolitej, posłów, senatorów i przedstawicieli do organów samorządu terytorialnego, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat”. Jednocześnie jednak w ust. 2 wskazano, że „Prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania nie przysługuje osobom, które prawomocnym orzeczeniem sądowym są ubezwłasnowolnione (...)”. W odniesieniu jednak do sfery praw wyborczych (i referendalnych), orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu – zarówno częściowym, jak i całkowitym – prowadzi do każdorazowej, automatycznej ich utraty. W konsekwencji tego, po uprawomocnieniu się każdego orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu, na wniosek sądu, osoba ubezwłasnowolniona jest wykreślana przez właściwego wójta, burmistrza, prezydenta miasta z rejestru wyborców.

Oznacza to więc, że wszystkie osoby sądownie ubezwłasnowolnione, w tym często osoby z niepełnosprawnościami, nie są wyborcami. Utrata praw wyborczych (biernego i czynnego) w związku z orzeczeniem o ubezwłasnowolnieniu ma istotne przełożenie na szereg praw politycznych. Regulacja Konstytucji RP w powyższym zakresie została powtórzona również w przepisach ustawy - Kodeks wyborczy. Wspomniany, swoisty automatyzm w pozbawianiu praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych był (w odniesieniu do Węgier) przedmiotem postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (sprawa Kiss przeciwko Węgrom) i został uznany za możliwe naruszenie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Od wielu lat postulaty zmiany przepisów w tym zakresie zgłasza szereg organizacji społecznych i instytucji międzynarodowych. Bardzo krytyczne oceny w zakresie trybu pozbawienia praw wyborczych wszystkich osób ubezwłasnowolnionych formułuje również m.in. OBWE.

Lokale wyborcze

W wyborach powszechnych i referendach (zarówno ogólnokrajowych, jak i lokalnych) tworzone są lokale wyborcze dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Problematykę tę reguluje m.in. art. 186 § 1 ustawy Kodeks wyborczy. Zgodnie z przywołanym

przepisem, lokale takie mają stanowić co najmniej połowę lokali utworzonych w każdej gminie. Zapewnia je wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Kodeks wyborczy wskazuje również (w art. 16 § 1 pkt 3), że informację o takich lokalach podaje się do wiadomości wyborców najpóźniej w 30. dniu przed dniem wyborów.

Art. 186 § 2 Kodeksu wyborczego stanowi, że wymogi i warunki techniczne, jakie lokal obwodowej komisji wyborczej powinien spełniać, aby był dostosowanym do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, są regulowane w drodze rozporządzenia.

Procedury głosowania

Zgodnie z ustawą Kodeks wyborczy, część wyborców z niepełnosprawnościami może skorzystać z tzw. „alternatywnych procedur głosowania”, które umożliwiają udział w głosowaniu bez konieczności udania się do lokalu wyborczego. Obecnie w polskim prawie wyborczym funkcjonują dwie takie procedury: przez pełnomocnika oraz głosowanie korespondencyjne.

Z możliwości ustanawiania pełnomocnika mogą skorzystać niektórzy wyborcy z niepełnosprawnościami – wyłącznie wyborcy z orzeczoną przez właściwy organ niepełnosprawnością w stopniu znacznym bądź umiarkowanym (bądź orzeczeniem równoważnym). Dodatkowo z procedury tej mogą skorzystać również wyborcy, którzy ukończyli 60. rok życia (bez względu na ewentualną niepełnosprawność). Zamiar skorzystania z procedury powinien zostać zgłoszony przez wyborcę najpóźniej do 9. dnia przed dniem wyborów (szczegółowa regulacja głosowania przez pełnomocnika została zawarta w rozdziale 7 Kodeksu wyborczego). Procedura przewiduje, że pełnomocnictwo jest udzielane przed wójtem, burmistrzem lub prezydentem miasta, bądź innym upoważnionym przez wójta urzędnikiem gminy (art. 56 Kodeksu wyborczego). Co do zasady czynność ta odbywa się w miejscu zamieszkania wyborcy udzielającego pełnomocnictwa lub, na wniosek wyborcy, w innym, dogodnym dla niego miejscu na terenie gminy. Kodeks wyborczy stanowi, że pełnomocnik może przyjąć pełnomocnictwo tylko od jednego wyborcy. Wyjątkiem są członkowie rodziny (wskazano, że jest to wstępny, zstępny, mąż, żona, brat, siostra) lub osoby pozostające w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli. Wówczas pełnomocnik może przyjąć pełnomocnictwo od dwóch wyborców (jeśli jeden z wyborców należy do wymienionej grupy osób). Jeśli chodzi o oddawanie głosu, omawiana procedura stanowi, że w dniu głosowania pełnomocnik udaje się do lokalu wyborczego. Obwodowa komisja wyborcza odbiera od niego akt pełnomocnictwa, które jest dołączane do spisu wyborców.

Następnie pełnomocnik pobiera kartę (lub karty w zależności od rodzaju wyborów) do głosowania. Pełnomocnik głosujący w imieniu wyborcy podlega w pozostałych sprawach tym samym zasadom głosowania w lokalu wyborczym, co inni wyborcy.

Drugą procedurą „alternatywną” jest głosowanie korespondencyjne (szczegółowa regulacja została zawarta w rozdziale 6a Kodeksu wyborczego). Do korzystania z możliwości głosowania korespondencyjnego uprawnieni są tylko niektórzy wyborcy z niepełnosprawnościami (o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, ewentualnie z równoważnym orzeczeniem), a także wyborcy, którzy ukończyli 60. rok życia (bez względu na niepełnosprawność). W związku z pandemią COVID-19, do głosowania korespondencyjnego uprawnieni zostali również wyborcy przebywający w kwarantannie.

Wyborcy z niepełnosprawnościami manualnymi napotykają na poważne techniczne trudności w samodzielnym i tajnym oddawaniu głosu w lokalu wyborczym.

Informowanie o wyborach

Zgodnie z regulacją zawartą w Rozdziale 5a Kodeksu wyborczego, każdy wyborca z niepełnosprawnością ma zagwarantowaną możliwość uzyskiwania szeregu ważnych informacji dotyczących m.in.: właściwego dla siebie okręgu wyborczego i obwodu głosowania, lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania, warunków dopisania się do spisu wyborców w obwodzie głosowania, terminu oraz godzin głosowania; komitetów wyborczych biorących udział w wyborach; zarejestrowanych list i kandydatów, a także warunków i form głosowania. Kodeks wyborczy wskazuje szereg sposobów przekazywania powyższych informacji wyborcom z niepełnosprawnościami. Przede wszystkim informacje te przekazuje wyborcy wójt, burmistrz lub prezydent miasta, bądź upoważniony przez niego pracownik w godzinach pracy urzędu, w tym także telefonicznie (art. 37a Kodeksu wyborczego). Informacje mogą być przesyłane jako drukowane materiały informacyjne lub w formie elektronicznej.

Standardy głosowania w wyborach do organów jednostek pomocniczych

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w art. 5 ust. 1 stanowi, że gmina może tworzyć swoje jednostki pomocnicze: sołectwa oraz dzielnice, osiedla i inne. Działania takie są fakultatywne, gmina ma dowolność w decydowaniu o tym, czy utworzyć

jednostki pomocnicze i na jakim obszarze (na całym obszarze gminy, ale również na jej części). Rady sołeckie reguluje art. 36 ust. 1 i 2 ustawy o samorządzie gminnym. W ust. 1 przepis ten wskazuje, że organem uchwałodawczym w sołectwie jest zebranie wiejskie, a wykonawczym – sołtys, natomiast ust. 2 stanowi, że sołtys oraz członkowie rady sołeckiej wybierani są w głosowaniu tajnym, bezpośrednim, spośród nieograniczonej liczby kandydatów, przez stałych mieszkańców sołectwa uprawnionych do głosowania. Ustawa nie reguluje jednak innych kwestii dotyczących procedur wyboru sołtysa i rady sołeckiej. Mogą one być bowiem dowolnie regulowane przez organy gmin w nadawanych uchwałami statutach jednostek pomocniczych. Podobne rozwiązania obowiązują m.in. w dzielnicach, osiedlach tworzonych w miastach. Dotyczy to również kwestii udziału w takich wyborach osób z niepełnosprawnościami – na podstawie ustawy nie obowiązują żadne wymogi w tym zakresie.

b) proponowane regulacje i ich skutki

Prawa wyborcze osób ubezwłasnowolnionych

Od wielu lat formułowane są postulaty zmiany Konstytucji RP w zakresie wspomnianego już art. 62 ust. 2, który obecnie stanowi podstawę dla „automatycznej” utraty praw wyborczych przez wszystkie osoby ubezwłasnowolnione, bez względu na jego rodzaj. Należy zwrócić jednocześnie uwagę na kwestię wyborów do Parlamentu Europejskiego. Podnosi się bowiem brak zastosowania art. 62 ust. 2 Konstytucji RP w odniesieniu do wyborów do Parlamentu Europejskiego. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego wskazuje, że Konstytucja RP nie wypowiedzi się na temat wyborów do Parlamentu Europejskiego, ponieważ Parlament Europejski nie jest organem sprawującym władzę w Polsce, lecz organem realizującym określone funkcje w strukturze Unii Europejskiej. Konkludując, uznano, że kwestia m.in. przyznawania praw wyborczych mieści się w granicach swobody regulacyjnej ustawodawcy w regulacjach dotyczących tych konkretnych wyborów. Pogląd taki znalazł, jak się wydaje, poparcie również w orzecznictwie sądów powszechnych. Na podstawie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i przy uwzględnieniu braku regulacji w Konstytucji RP materii wyborów do Parlamentu Europejskiego, Sąd Rejonowy w Nowym Sączu nakazał w 2019 roku wpisanie obywatela częściowo ubezwłasnowolnionego do rejestru wyborców.

Na kanwie powyższych poglądów, zaprezentowana została w projektowanej ustawie zmiana art. 10 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 roku - Kodeks wyborczy w odniesieniu do wyborów do Parlamentu Europejskiego. Skutkiem wprowadzenia projektowanej zmiany będzie przyznanie (przy założeniu braku regulacji na poziomie Konstytucji RP) na podstawie regulacji Kodeksu wyborczego praw wyborczych osobom ubezwłasnowolnionym.

Podkreślenia wymaga, że przedstawione w projektowanej ustawie zmiany Kodeksu wyborczego nawiązują do postulatów zawartych w petycji P 10-72/20, wniesionej do Senatu RP przez Helsińską Fundację Praw Człowieka, są natomiast szersze niż w senackim projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy (Druk nr 490).

Skutkiem projektowanych przepisów będzie usunięcie stanu dyskryminacji w udziale w życiu politycznym części osób z niepełnosprawnościami. Projektowana zmiana dotyczy w zamierzeniu jednak tylko tego jednego rodzaju wyborów, więc zasadniczy postulat usunięcia podstawy dla pozbawiania praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych w wyborach Prezydenta RP, do Sejmu RP i do Senatu RP, samorządowych i w zakresie referendum, nie ulega przez to osłabieniu.

Lokale wyborcze

Postulat dążenia do stanu, w którym wszystkie lokale wyborcze będą w pełni dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, jest od wielu lat formułowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich czy też organizacje społeczne. Kierunek ten jest również zgodny z rekomendacjami dla Polski Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami. W rządowej „Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030” w pkt I.2.1. („Zapewnienie możliwości pełnego udziału czynnego i biernego w wyborach i referendach osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności”), wskazano również, że „Zakłada się stworzenie dalszego stopniowego zwiększania liczby lokali wyborczych dostępnych dla wyborców z niepełnosprawnościami, jak również stworzenie efektywnego i skutecznego mechanizmu monitorowania realizacji tego obowiązku przez poszczególne gminy”.

Projektowane przepisy zakładają wprowadzenie rozwiązań zwiększających stopniowo odsetek lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Rozłożenie w czasie ma umożliwić odpowiednie przygotowanie infrastruktury przez władze gmin. Wskazano w projektowanych przepisach wprost docelowy odsetek i dokładne terminy kończenia poszczególnych etapów działań.

Propozycje obejmują również zmianę upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać lokale dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami.

Zmiana obejmuje m.in. konieczność dostosowania do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami bezpośredniej okolicy lokali wyborczych. Równocześnie projektowane przepisy mają na celu zwiększenie wymogów (także pod względem dostępności) przygotowania lokali wyborczych innych, niż posiadające formalnie status dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Projektowane przepisy (nawiązując do wcześniejszych propozycji zawartych w projekcie z 2019 roku o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy, Druk nr 3346) obejmują wskazanie upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia w sprawie warunków technicznych tych lokali. Obecne regulacje są w tym zakresie zdecydowanie niewystarczające, a z lokali tych korzysta również część wyborców z niepełnosprawnościami (z uwagi na bliskość itp.).

Skutkami społecznymi i prawnym proponowanych rozwiązań jest zwiększenie gwarancji zasady powszechności wyborów poprzez zwiększenie dostępności lokali wyborczych dla wyborców z niepełnosprawnościami. Zmiany te będą zgodne z rekomendacjami Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami dla Polski i realizować będą postulaty Rzecznika Praw Obywatelskich oraz organizacji społecznych.

Procedury głosowania

Proponowane w projekcie zmiany odnoszą się do rozszerzenia kręgu wyborców uprawnionych do skorzystania z procedury głosowania korespondencyjnego i skierowania ich do wszystkich wyborców z niepełnosprawnościami. Dotychczasowe stosowanie procedury głosowania korespondencyjnego w Polsce było pozytywnie oceniane przez organizacje międzynarodowe, które monitorują przeprowadzanie wyborów – m.in. przez Misję Oceny Wyborów Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Należy podnieść m.in. możliwość skorzystania przez wyborcę z przesłania w ramach procedury głosowania korespondencyjnego nakładek na karty do głosowania w alfabecie Braille'a. W latach 2014-2018 procedura głosowania korespondencyjna była adresowana, co do zasady, do wszystkich wyborców w kraju i poza granicami (w tym oczywiście obejmowała wszystkich wyborców z niepełnosprawnościami, bez względu na stopień ich niepełnosprawności). Niestety, wraz ze zmianami w Kodeksie wyborczym wprowadzonymi w roku 2018, procedura ta z niewyjaśnionych przyczyn została ograniczona, a grupę uprawnionych zawężono do

wyborców z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym i umiarkowanym. W 2020 roku w przeprowadzanych w warunkach pandemii COVID-19 wyborach Prezydenta RP procedura ta ponownie została skierowana do wszystkich wyborców. Było to jednak działanie jednorazowe.

Problematykę procedur głosowania w polskim prawie wyborczym zauważono w toku oceny polskich regulacji dokonywanej przez Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami. Komitet sformułował w dniu 29 października 2018 r. swoje rekomendacje zawarte w uwagach kończących dotyczących wstępnego sprawozdania Polski o wdrażaniu postanowień Konwencji (CRPD/C/POL/CO/1). Punkt 52b tego dokumentu stanowi zalecenie w kontekście głosowania korespondencyjnego, aby „Wycofać nowelizację prawa wyborczego z 2018 r. i zapewnić dostępność procedur głosowania dla wszystkich osób z niepełnosprawnościami”. Projektowane przepisy wypełniają tę rekomendację – z procedury tej będzie mógł skorzystać każdy wyborca z niepełnosprawnością (obecnie wyborcy z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym i umiarkowanym).

W projektowanych przepisach zaproponowano również analogiczne rozszerzenie zastosowania procedury głosowania przez pełnomocnika. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 54 Kodeksu wyborczego obok wyborców, którzy ukończyli 60. rok życia, z procedury tej będzie mógł skorzystać każdy wyborca z niepełnosprawnością (obecnie wyborcy z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym i umiarkowanym).

W projektowanej ustawie zaproponowano również wprowadzenie nowego w polskim prawie wyborczym rozwiązania – elektronicznego urządzenia do głosowania. Mechanizm ten ma wyjść naprzeciw postulatowi umożliwienia oddawania głosu w lokalu wyborczym w sposób samodzielny, w pełni niezależny, a jednocześnie tajny przez wyborców z niepełnosprawnościami manualnymi. Przepisy projektowanego Rozdziału 6b regulować będą podstawowe kwestie związane z elektronicznym urządzeniem do głosowania. Uprawnionymi do skorzystania z niego będą wszyscy wyborcy z niepełnosprawnościami. Przewiduje się, że w każdej gminie, w co najmniej jednym lokalu wyborczym maszyna taka będzie dostępna. Nie będą one ze sobą połączone za pośrednictwem publicznie dostępnej sieci elektronicznego przekazywania danych, znajdą bowiem zastosowanie jedynie w konkretnym lokalu wyborczym, wspierając wyborcę z niepełnosprawnością w procedurze wskazania swojej preferencji na karcie do głosowania. Elektroniczne urządzenie do głosowania zostało uregulowane w projektowanym art. 53n § 3 Kodeksu wyborczego, a szczegółowa specyfikacja techniczna zostanie zawarta w rozporządzeniu, wydanym na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w projektowanych przepisach. Przepisy zostały uzupełnione również o mechanizmy skutecznego informowania wyborcy o nowej

możliwości. Zgodnie z założeniami, nowy mechanizm ma znaleźć zastosowanie w najbliższych wyborach Prezydenta RP po wejściu w życie projektowanej ustawy.

Projektowane przepisy obejmujące zmiany w zakresie procedury głosowania korespondencyjnego oraz przez pełnomocnika, polegające na skierowaniu ich do wszystkich wyborców z niepełnosprawnościami, stanowiąc będą wzmocnienie gwarancji wynikających z konstytucyjnej zasady powszechności wyborów, a także stanowiąc będą wprost o realizacji gwarancji uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym, wynikających z art. 29 lit. a Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Zastosowanie elektronicznego urządzenia do głosowania pozwoli jednocześnie na niwelowanie stanu dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami manualnymi. Dodatkowo będzie stanowiąc element modernizacji procesu wyborczego poprzez wykorzystanie nowoczesnego rozwiązania do wsparcia wyborców.

Informacje od komitetów wyborczych

W odniesieniu do wielu postulatów, formułowanych m.in. przez organizacje społeczne, projektowana ustawa przewiduje nowe rozwiązania mające na celu zapewnienie wyborcom z niepełnosprawnościami dostęp do informacji pochodzących od komitetów wyborczych. Należy podkreślić, że propozycje te korespondują z propozycjami petycji nr BKSP-145-559/19 skierowanej do Sejmu RP, a zostały one wypracowane przez Komisję ds. petycji Sejmu RP i zawarte wcześniej w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy (Druk sejmowy nr 1695).

Zgodnie z prezentowanymi przepisami, komitety wyborcze prowadzące agitację wyborczą o zasięgu ogólnokrajowym, w ramach wynikającej z przepisów Kodeksu wyborczego bezpłatnej emisji audycji wyborczych w ogólnokrajowych programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych zobowiązane będą do tłumaczenia tych audycji na język migowy. Telewizja Polska S.A., w toku debat przedstawicieli komitetów wyborczych przez wyborami do Sejmu RP i przed wyborami do Parlamentu Europejskiego oraz debat kandydatów przed wyborami Prezydenta Rzeczypospolitej, ma obowiązek stosowania każdorazowo rozwiązań zapewniających ich dostępność dla osób z niepełnosprawnością słuchu.

Pełnienie funkcji z wyboru przez osoby z niepełnosprawnościami

W odniesieniu do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnienia funkcji, na które zostały wybrane, w projektowanej ustawie proponuje się wykreślenie przesłanki wygaśnięcia mandatu wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, jaką jest uzyskanie orzeczenia o niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji w trybie określonym w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, na okres co najmniej do końca kadencji (a więc art. 492 § 1 pkt 6 Kodeksu wyborczego).

Kwestia była sygnalizowana przez organizacje pozarządowe, m.in. w „Społecznym Raporcie Alternatywnym z realizacji Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami w Polsce”. Skutkiem proponowanej zmiany będzie zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do stanowisk publicznych, a także zwiększenie gwarancji ich udziału w życiu politycznym.

Standardy głosowania w wyborach do organów jednostek pomocniczych

Projektowane przepisy przewidują wprowadzenie podstawowych standardów dotyczących dostosowania lokali wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, przewidzianych w Kodeksie wyborczym, również w wyborach do organów jednostek pomocniczych działających na podstawie ustawy o samorządzie gminnym (sołectwa, dzielnice, osiedla).

Takie rozwiązanie pozwoli, choć w części, zniwelować występowanie obecnie dwóch bardzo wyraźnie różniących się standardów, kiedy to w wyborach do rad gminy, rad powiatów, sejmików województwa (wyborach samorządowych), a także innych wyborach powszechnych i referendum wyborcy mogą korzystać z przewidzianych przez Kodeks wyborczy procedur wsparcia w głosowaniu, podczas gdy w odniesieniu do wyborów jednostek pomocniczych gminy – najczęściej takich mechanizmów nie ma lub są stosowane w bardzo ograniczonym zakresie.

Zmiany dotyczące problematyki edukacji

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Zgodnie z art. 24 Konwencji, Państwa Strony, a zatem od 2012 r. również Polska, zobowiązane są do zapewnienia włączającego systemu kształcenia umożliwiającego integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym, aby umożliwić pełny rozwój potencjału oraz poczucia godności i własnej wartości każdego dziecka, wzmacniać poszanowanie praw człowieka, podstawowych wolności i różnorodności ludzkiej, dając wszystkim uczniom, w tym osobom z niepełnosprawnościami, możliwość rozwijania ich osobowości, talentów i kreatywności, zdolności umysłowych i fizycznych, przy pełnym wykorzystaniu ich możliwości oraz umożliwić włączenie społeczne.

W Polsce prawo do edukacji jest zagwarantowane przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) w art. 70, który uwzględnia wszystkie zobowiązania Polski w zakresie praw człowieka wynikające z dorobku Organizacji Narodów Zjednoczonych i stanowi, że: „Każdy ma prawo do nauki, a władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia”. Prawo do edukacji precyzuje ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230), w preambule której czytamy: „Oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro społeczeństwa; kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także wskazaniem zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka”.

Kształcenie na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym

Z celami Konwencji spójne są także przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900). W preambule tej ustawy wskazano, że: „Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności”. Zgodnie z artykułem 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, system oświaty w Polsce zapewnia dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami, niedostosowaniem społecznym i zagrożone tym

niedostosowaniem mają możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Przepisy prawa oświatowego zobowiązują przedszkola, szkoły i placówki do indywidualizacji procesu kształcenia i wychowania każdego ucznia, rozpoznawania potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i uczniów oraz zapewnienia im pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W przepisach ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz przepisach aktów wykonawczych do tych ustaw, określono szereg instrumentów wsparcia, które w zdecydowanej większości odnoszą się do oddziaływań skierowanych bezpośrednio do uczniów i często wymagają rozpoznania konkretnego rodzaju niepełnosprawności lub zaburzenia potwierdzonego formalnym dokumentem (zaświadczeniem o stanie zdrowia, opinią lub orzeczeniem wydawanym przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną), którego posiadanie przez ucznia pozwala na uruchomienie wsparcia po stronie szkoły.

Na mocy art. 1 ustawy o systemie oświaty, system oświaty zapewnia w szczególności:

- realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci do wychowania i opieki odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju;
- dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwości korzystania z opieki psychologicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej;
- możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami.

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami mają możliwość kształcenia się w ogólnodostępnych i integracyjnych szkołach oraz klasach i szkołach specjalnych. Kształcenie w integracji powinno umożliwić tym uczniom zdobycie wiedzy i umiejętności na miarę ich możliwości w warunkach przedszkola i szkoły ogólnodostępnej. Szkolnictwo specjalne lub oddziały specjalne oraz szkolnictwo integracyjne umożliwiające naukę i wychowanie razem z „pozostałymi uczniami” przewidziane są dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Wybór odpowiedniej formy kształcenia i wychowania należy do rodziców lub opiekunów dziecka. Kwalifikacji do kształcenia specjalnego i integracyjnego dokonują poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które w wyniku stosownych badań specjalistycznych wydają orzeczenia o rodzaju i stopniu niepełnosprawności, określając każdemu dziecku z

niepełnosprawnością odpowiednią formę kształcenia (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych, Dz. U. poz. 199 z późn. zm.).

Nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18. roku życia (art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe), jednak dla uczniów z różnego rodzaju niepełnosprawnościami stwarza się możliwość wydłużenia obowiązku szkolnego do 16. roku życia na poziomie szkoły podstawowej i do 24. roku życia na poziomie szkoły ponadpodstawowej. Za spełnianie obowiązku szkolnego uznaje się także udział dzieci i młodzieży z „upośledzeniem umysłowym” w stopniu głębokim w przedziale wiekowym od 3 do 25 lat w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych. Również dzieciom i młodzieży przebywającym w zakładach opieki zdrowotnej i domach pomocy społecznej zapewnia się spełnianie obowiązku szkolnego. Realizuje się go poprzez organizację – w zależności od potrzeb – specjalnych oddziałów przedszkolnych, oddziałów szkolnych, zespołów klasowych lub specjalnych przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadpodstawowych. Ponadto w zakładach opieki zdrowotnej organizuje się zajęcia wychowawcze w zespole pozalekcyjnych zajęć wychowawczych.

W ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe w odniesieniu do uczniów z niepełnosprawnościami opisana jest jedynie specyfika szkoły przysposabiającej do pracy, która „jest szkołą specjalną przeznaczoną wyłącznie dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi”. W ramach systemu oświaty funkcjonują m.in. specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, jak również ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze. Pełny katalog szkół przeznaczonych dla uczniów z niepełnosprawnościami zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

Dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego przewidziana jest edukacja zawodowa w szkolnictwie branżowym. Ustawa nie precyzuje zasad kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami w tym typie szkolnictwa – odwołując się do zapisów ogólnych dotyczących uczniów o potrzebie kształcenia specjalnego. W ramach nauki w szkołach branżowych uczniowie z niepełnosprawnościami mają możliwość zdobywania zawodu, w tym również tzw. zawodów pomocniczych. Istnieje praktyka prowadzenia szkół branżowych dla uczniów z niepełnosprawnościami przy specjalnych ośrodkach szkolno-

wychowawczych. Szkoły te funkcjonują na zasadach ogólnych, w praktyce są jednak powiązane z kulturą szkolnictwa specjalnego. Dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi istnieje możliwość kształcenia w szkole specjalnej przysposabiającej do pracy.

Przepisy prawa oświatowego umożliwiają zatrudnianie osób wspierających organizację kształcenia specjalnego:

- nauczycieli posiadających przygotowanie w zakresie pedagogiki specjalnej,
- specjalistów,
- pomocy nauczyciela.

W przedszkolach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, przedszkolach integracyjnych, szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i szkołach integracyjnych zatrudnia się dodatkowo nauczycieli posiadających kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego, z uwzględnieniem realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego uczniów. Jest to tzw. nauczyciel wspomagający (nazwa potoczna – nie występuje w ustawodawstwie). Są to „nauczyciele posiadający kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej zatrudniani dodatkowo w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego oraz współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym”. Przepisy dopuszczają zatrudnianie tego typu nauczycieli również w szkolnictwie średnim (choć nie jest to wskazane wprost). Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym precyzuje, iż nauczyciele ci mogą wspierać uczniów posiadających „orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na autyzm, w tym zespół Aspergera, lub niepełnosprawności sprzężone” (przewidziano również asystencję lub pomoc nauczyciela – w przypadku uczniów z tymi niepełnosprawnościami). Jest to więc wsparcie zarezerwowane dla stosunkowo wąskiej grupy.

Obowiązkowo zatrudnia się dodatkową kadrę w przedszkolach ogólnodostępnych, innych formach wychowania przedszkolnego i szkołach ogólnodostępnych, w których kształceniem specjalnym są objęte dzieci i uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym ze względu na:

- autyzm, w tym zespół Aspergera,
- niepełnosprawności sprzężone.

W zależności od potrzeb ucznia z ww. rodzajem niepełnosprawności, z uwzględnieniem realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, dodatkowo zatrudnia się:

- nauczyciela posiadającego kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej lub
- specjalistę lub
- pomoc nauczyciela.

Zatrudnienie dodatkowej kadry jest możliwe za zgodą organu prowadzącego, gdy:

- do przedszkola ogólnodostępnego, innej formy wychowania przedszkolnego lub szkoły ogólnodostępnej uczęszcza dziecko posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na inny rodzaj niepełnosprawności niż autyzm, w tym zespół Aspergera lub niepełnosprawności sprzężone,
- do szkoły ogólnodostępnej uczęszcza uczeń niedostosowany społecznie lub zagrożony niedostosowaniem społecznym.

Dodatkowo zatrudnieni nauczyciele posiadający kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej wspólnie z innymi nauczycielami i specjalistami:

- prowadzą zajęcia edukacyjne,
- realizują zintegrowane działania i zajęcia określone w indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych uczniów,
- prowadzą pracę wychowawczą z uczniami.

Ponadto dodatkowo zatrudnieni nauczyciele w miarę potrzeb:

- uczestniczą w zajęciach edukacyjnych oraz zintegrowanych działaniach i zajęciach, określonych w indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych uczniów, realizowanych przez innych nauczycieli i specjalistów,
- udzielają nauczycielom i specjalistom pomocy w doborze form i metod pracy z uczniami objętymi kształceniem specjalnym.

Uwzględniając potrzeby uczniów, dyrektor przedszkola lub szkoły albo osoba kierująca inną formą wychowania przedszkolnego:

- wyznacza dodatkowo zatrudnionym nauczycielom zajęcia edukacyjne oraz zintegrowane działania i zajęcia, które realizują wspólnie z innymi nauczycielami lub w których uczestniczą,
- określa zadania specjalistów,
- określa zadania pomocy nauczyciela.

Zatrudnienie pomocy nauczyciela jest:

- obowiązkowe – w oddziałach specjalnych w przedszkolach ogólnodostępnych oraz klasach I-IV szkoły podstawowej dla uczniów z określonymi rodzajami niepełnosprawności:
 - niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym,
 - niepełnosprawnością ruchową,
 - autyzmem, w tym zespołem Aspergera,
 - niepełnosprawnościami sprzężonymi.
- możliwe – za zgodą organu prowadzącego pomoc nauczyciela w innych oddziałach przedszkoli i szkół, do których uczęszczają uczniowie niepełnosprawni.

Dyrektor przedszkola, szkoły lub placówki oraz osoba kierująca inną formą wychowania przedszkolnego może zatrudnić w szkole pracownika niepedagogicznego również w innych, uzasadnionych potrzebach uczniów, przypadkach i określić dla niego zakres obowiązków. Z zakresu tego może wynikać wykonywanie określonych zadań i czynności na rzecz uczniów uczęszczających do przedszkoli i szkół ogólnodostępnych. Decyzje w sprawie zatrudnienia takich pracowników podejmowane są w porozumieniu z organem prowadzącym.

Aktualnie trwa pilotaż nowego stanowiska niepedagogicznego w systemie oświaty – asystenta ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W przedszkolach i szkołach różnego typu zatrudnionych jest 640 asystentów, którzy przeszli odpowiednie szkolenie. Wyniki pilotażu będą podstawą do przygotowania rozwiązań systemowych w tym zakresie. Pilotaż finansowany jest z budżetu państwa i Europejskiego Funduszu Społecznego (link do strony projektu „Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych”: <https://asystentspe.pl/>).

Rodzice dziecka z niepełnosprawnością mogą także wystąpić do właściwego ośrodka pomocy społecznej z wnioskiem o zatrudnienie asystenta osoby niepełnosprawnej. Zadaniem asystenta osoby niepełnosprawnej jest:

- umożliwienie osobie aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym,
- wykonywanie usług opiekuńczych,
- pomoc rodzinie osoby niepełnosprawnej.

(Art. 50 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.; rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych – Dz. U. Nr 189, poz. 1598 oraz z 2006 r. Nr 134 poz. 943).

Asystent osoby niepełnosprawnej nie jest pracownikiem jednostki systemu oświaty, może jedynie wykonywać swoje zadania na jej terenie, w porozumieniu z dyrektorem lub osobą kierującą tą jednostką.

Szkolnictwo wyższe

Kwestię edukacji w szkolnictwie wyższym reguluje ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.). Art. 11 ustawy nakłada na uczelnie obowiązek stwarzania osobom niepełnosprawnym – studentom, doktorantom – „warunków do pełnego udziału w:

- procesie przyjmowania na uczelnię w celu odbywania kształcenia,
- kształceniu,
- prowadzeniu działalności naukowej”.

Zgodnie z art. 365 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej są finansowane ze środków publicznych przeznaczanych na szkolnictwo wyższe i naukę. Na ten cel uczelnie publiczne i niepubliczne otrzymują dotację podmiotową, która zasila uczelniany fundusz wsparcia osób niepełnosprawnych. Dla ułatwienia wydatkowania dotacji, Ministerstwo opracowało przykładowy otwarty katalog wydatków, jakie mogą być ponoszone z dotacji (<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/przykladowy-katalog-wydatkow-z-dotacji-na-wsparcie-procesu-ksztalcenia-i-prowadzenia-badan-osob-z-niepelnosprawnosciami>). Z ww. dotacji uczelnie mogą realizować wydatki na rzecz osób z niepełnosprawnościami posiadających stosowne orzeczenie, jak i dla osób bez tego dokumentu na wszystkich typach studiów.

W zakresie pomocy materialnej student z tytułu niepełnosprawności uzyskuje stypendium dla osób niepełnosprawnych (art. 86 pkt 1). Podstawą wypłaty stypendium jest posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności, orzeczenia o stopniu niepełnosprawności albo orzeczenia, o którym mowa w art. 5 oraz art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (art. 89). W sytuacji, kiedy niepełnosprawność powstała w trakcie studiów, świadczenie to może być przyznane tylko na jednym kierunku studiów maksymalnie na okres 6 lat (art. 93, pkt 4).

Doktoranci z niepełnosprawnościami, którzy rozpoczęli studia w szkole doktorskiej od 2019 r. na podstawie nowych przepisów ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, nie otrzymują już świadczeń pomocy materialnej. Zgodnie z nowymi zasadami przysługuje im prawo do zwiększonego o 30% stypendium doktoranckiego (art. 209). Warunkiem jego uzyskania jest, jak w przypadku studentów, legitymowanie się orzeczeniem o niepełnosprawności, orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem, o którym mowa w art. 5 oraz art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Doktoranci z niepełnosprawnościami, którzy rozpoczęli studia trzeciego stopnia przed rokiem 2019 r., mają prawo do wsparcia materialnego z tytułu niepełnosprawności na podstawie ustawy na takich samych zasadach, jak studenci studiów pierwszego i drugiego stopnia. Zasady te będą obowiązywały do zakończenia studiów na tzw. starych zasadach, tj. 31.12.2023 r.

Pomoc materialna dla studentów i doktorantów dotyczy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych w uczelniach publicznych i niepublicznych. Ponadto niepełnosprawni studenci i doktoranci mogą ubiegać się o kredyty studenckie z dopłatą do oprocentowania z budżetu państwa i preferencyjnymi warunkami spłaty.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2018 r. w sprawie sposobu zapewnienia w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia (Dz. U. 2018 r., poz. 2090) w § 6 stanowi, że Rektor uwzględni potrzeby osób niepełnosprawnych przy organizowaniu i wyposażaniu stanowisk pracy i miejsc kształcenia.

b) proponowane regulacje i ich skutki

Pomimo istniejących ogólnych ram legislacyjno-organizacyjnych oraz prawa rodziców do wyboru ścieżki kształcenia swojego dziecka, obowiązków nałożonych na szkoły, placówki i uczelnie, nadal występują trudności w realizacji przepisów prawa w codziennej praktyce przedszkoli, szkół, placówek i uczelni w zakresie realizacji zadań związanych z realizacją potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci, uczniów i studentów oraz wszystkich osób z niepełnosprawnościami uczących się i pragnących rozwijać się poprzez edukację, niezależnie od ich statusu i wieku.

Wprowadzenie proponowanych zmian będzie stanowiło implementację art. 24 Konwencji w odniesieniu do konieczności zapewnienia przez Państwa strony dostępu do kształcenia na wszystkich etapach edukacji, w tym także kształcenia osób dorosłych. Realizacja prawa do edukacji dla osób z niepełnosprawnościami wymaga dostosowania

systemu edukacyjnego do potrzeb nowoczesnego społeczeństwa określanych w coraz większym stopniu przez wyższą jakość edukacji oraz możliwość kształcenia w ciągu całego okresu życia. Projektowane zmiany umożliwią wdrożenie większego wsparcia dla uczących się osób z niepełnosprawnościami, którego celem będzie poprawa dostępu do uczenia się i edukacji włączającej.

Mając na uwadze toczące się prace w resorcie edukacji w zakresie uzyskania „statusu ucznia” przez obecnych „wychowanków” ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych, a także dla zapewnienia spójności systemu wsparcia dziecka, konieczne jest przeniesienie art. 7 pkt 1-3 i pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego do ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe. Proponowana zmiana ma również walor podnoszenia świadomości na temat prawa do równego traktowania dzieci z niepełnosprawnościami, w tym z niepełnosprawnością intelektualną. Przy tym warto przypomnieć, że wprowadzenia rozwiązań z art. 7 do ustawy o ochronie zdrowia psychicznego miało związek z brakiem edukacji dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim w Polsce. Prace nad ustawą o ochronie zdrowia psychicznego w latach 90. XX w. były jedyną okazją do wprowadzenia obowiązku nauki dla tych dzieci. Obecnie jednak regulacja ustawy prawo oświatowe zawiera szereg przepisów dotyczących dzieci o potrzebie kształcenia specjalnego, dlatego przepisy dotyczące zajęć rewalidacyjno-wychowawczych zostały przeniesione do ustawy - Prawo oświatowe.

W ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 rozszerza się katalog osób uprawnionych do przyjęcia dziecka do placówki na preferencyjnych warunkach, zawarty w art. 11 ust. 2 pkt 3, o rodziców/opiekunów prawnych posiadających niepełnosprawność bądź rodziny, w których rodzeństwo dziecka mającego uczęszczać do placówki posiada niepełnosprawność.

W obecnym kształcie przepisy nakładają na samorządy obowiązek ustalenia preferencyjnych warunków przyjęć jedynie dla dzieci z niepełnosprawnościami, co uznać trzeba za krok w dobrą stronę, jeżeli chodzi o wyrównanie szans w dostępie do usług opiekuńczych. Należy jednak zauważyć, iż nie tylko posiadanie dziecka z niepełnosprawnością należy do czynników znacząco utrudniających rodzicom codzienne funkcjonowanie czy podejmowanie aktywności zawodowych i społecznych. Rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do przyjęcia dziecka do placówki na warunkach preferencyjnych o rodziców posiadających niepełnosprawność oraz rodziców wychowujących inne, niż uprawnione do uczęszczania do placówki, dziecko z niepełnosprawnością znacząco ułatwi codzienne funkcjonowanie w/w osób oraz pełnienie innych ról społecznych. Proponowana zmiana, w odniesieniu do nadania uprawnień

rodzicom posiadającym niepełnosprawność, będzie stanowiła wdrożenie zapisów art. 29 ust. 2 Konwencji. W odniesieniu do nadania uprawnień rodzicom wychowującym inne niż uprawnione do uczęszczania do placówki dziecko z niepełnosprawnością, zmiana będzie stanowiła wdrożenie przepisów art. 29 ust. 3 Konwencji.

Kolejna zmiana polega na uwzględnieniu w planach finansowych organów prowadzących placówki, o których mowa w ustawie oraz jednostek samorządu terytorialnego i administracji centralnej, udzielających dotacji na ich działalność, zwiększonych kwot służących pokryciu kosztów uczęszczania do placówki dziecka z niepełnosprawnością. W obecnym stanie prawnym grupy, do których uczęszcza dziecko z niepełnosprawnością, powinny mieć ograniczoną liczebność w stosunku do grup, w których nie ma dzieci z niepełnosprawnościami. Należy uznać to za korzystne, z punktu widzenia sprawującego opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością personelu, jednakże generuje to zwiększone koszty po stronie placówek, które nie otrzymują z tego tytułu zwiększonej dotacji. W praktyce, może to prowadzić do sytuacji, w której placówki, ze względów finansowych, nie będą mogły przyjąć dziecka z niepełnosprawnością lub zapewnić mu zgodnej z przepisami i potrzebami samego dziecka opieki. Konieczne jest zapewnienie, podobnie jak ma to miejsce w przypadku placówek edukacyjnych, środków na pokrycie zwiększonych kosztów zapewnienia opieki dziecku z niepełnosprawnością.

Propozycja zmiany obowiązujących przepisów obejmuje uwzględnienie w programie szkoleń, o których mowa w art. 16 oraz art. 39 ustawy, regulowanych rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zakresu programów szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym oraz dziennego opiekuna, tematyki związanej z niepełnosprawnością i zagrożeniem niepełnosprawnością w wymiarze minimum 20 godzin. W obecnym stanie prawnym osoby korzystające z kształcenia policealnego i posiadające specjalne potrzeby edukacyjne nie mają możliwości uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego na ten etap edukacji, a tym samym uzyskania niezbędnego im wsparcia. Z takiej możliwości korzystać mogą jedynie do etapu kształcenia ponadpodstawowego lub kontynuując naukę w szkole wyższej, korzystając ze wsparcia, jakie oferują uczelnie wyższe w ramach otrzymywanej przez nie na wsparcie studentów z niepełnosprawnościami dotacji. Stawia je to w niekorzystnej pozycji, częstokroć uniemożliwiając kontynuowanie kształcenia i podnoszenie kwalifikacji zawodowych w przypadku, w którym nie chcą lub nie mogą korzystać z kształcenia na uczelniach wyższych.

W projekcie zmian w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe przewiduje się zapewnienie możliwości realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych w szkołach policealnych na zasadach analogicznych do realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych w

pozostałych typach szkół, a w ustawie z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych zapewnić finansowanie realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych. Zmiana przepisów zapewni dostęp do kształcenia policealnego osobom posiadającym specjalne potrzeby edukacyjne, w tym niepełnosprawność.

W obecnym stanie prawnym funkcjonuje zamknięty katalog przyczyn ze względu na które orzeka się o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Katalog ten umożliwia zabezpieczenie specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów niesłyszących, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną oraz z autyzmem/zespołem Aspergera i niepełnosprawnościami sprzężonymi. W sposób ewidentny pomija się w związku z powyższym potrzeby grup osób cierpiących na choroby przewlekłe (np. cukrzycę, celiakię, mukowiscydozę, padaczkę, inne schorzenia neurologiczne) oraz osób znajdujących się w kryzysie psychicznym. Zarówno choroby przewlekłe, jak i kryzysy psychiczne mogą w znaczący sposób utrudniać funkcjonowanie w placówce oświatowej i pobieranie nauki. Nie bez znaczenia jest fakt, iż zarówno choroby przewlekłe, jak i zaburzenia psychiczne stanowią podstawę do wydania orzeczenia o niepełnosprawności, co potwierdza fakt ich wpływu na poziom codziennego funkcjonowania dotkniętych nimi osób. Brak uwzględnienia interesu tychże osób w formach wsparcia edukacyjnego stanowi naruszenie art. 24 Konwencji, uniemożliwiając niejednokrotnie dostęp do edukacji na równych zasadach.

Obecnie funkcjonujące mechanizmy finansowania zadań oświatowych w przypadku placówek prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego opierają się na autonomii w wydatkowaniu środków przez JST. Środki finansowe przekazywane są do JST z budżetu państwa na realizację specjalnych potrzeb edukacyjnych w formie subwencji. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych środki na specjalne potrzeby edukacyjne wydatkowane są przez JST w wysokości nie mniejszej niż przyznane, jednakże JST nie musi wydatkować je na potrzeby ucznia, na którego zostały naliczone. W praktyce placówka może więc nie uzyskać środków na realizację potrzeb danego ucznia, mimo iż organ prowadzący takowe środki otrzymał. Inny mechanizm obowiązuje w placówkach prowadzonych przez organy prowadzące, niebędące JST. W przypadku tychże, subwencja przybiera formę dotacji i musi zostać rozliczona w powiązaniu z realizacją zaleceń z orzeczenia danego dziecka.

Celem zmian w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym jest wdrożenie do systemu edukacji usługi wspierającej ucznia ze specjalnymi

potrzebami edukacyjnymi, jaką jest asystent ucznia. Celem takiego zindywidualizowanego wsparcia jest ułatwienie skutecznej edukacji i praktycznego włączenia w życie społeczności szkolnej.

Asystent ucznia mógłby być zatrudniony w przedszkolach i szkołach każdego typu, a jego zadaniem będzie wspieranie ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w codziennym funkcjonowaniu w społeczności szkolnej, zarówno w trakcie zajęć lekcyjnych, jak i pozalekcyjnych. Asystent mógłby wspierać jednego lub kilku uczniów, jeśli taka byłaby potrzeba, a asystent miał możliwość wspierania kilku osób.

Asystent ucznia może być zatrudniony na wniosek ucznia posiadającego w stosownym orzeczeniu wskazania do tej formy wsparcia lub jego opiekuna prawnego. Zatrudnienie asystenta ucznia jest formą racjonalnych usprawnień, o których mowa w art. 24 ust. 2 pkt. c) Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Odmowę zatrudnienia asystenta ucznia należy uznać za dyskryminację z tytułu niepełnosprawności.

W ramach zaproponowanych zmian ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dokonano przeformułowania przepisu art. 11 ust. 6 określającego podstawowe zadania uczelni wobec osób z niepełnosprawnością. Zmiana ta wynika z konieczności zapewnienia zgodności z art. 24 ust. 5 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w świetle którego obowiązkiem państwa jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do powszechnego szkolnictwa wyższego i zagwarantowanie stosowania racjonalnych usprawnień w tym obszarze.

Przyjęcie proponowanego nowego brzmienia art. 11 ust. 6 zapewni również spójność tego przepisu z art. 365 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zgodnie z którym uczelnia otrzymuje środki publiczne na realizację zadań związanych z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej.

Zgodnie z nowym brzmieniem art. 11 ust. 6 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce podstawowy obowiązek uczelni w postaci „zagwarantowania” warunków osobom niepełnosprawnym do pełnego udziału w życiu społeczności uczelni zostanie jednoznacznie sformułowany. Jednocześnie gwarancje zapewniania dostępności nie będą ograniczone wyłącznie do procesu rekrutacji, kształcenia i prowadzenia działalności naukowej, ale do pełnego udziału w życiu społeczności uczelni, w tym również zatrudniania (dotyczy pracowników z niepełnosprawnościami dydaktycznych i administracyjnych), działalności kulturalnej i sportowej, co – zgodnie z art. 24 ust. 2 pkt e) Konwencji – „maksymalizuje rozwój edukacyjny i społeczny, zgodnie z celem pełnego włączenia”.

Zmiany w treści rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela mają na celu przygotowanie przyszłych nauczycieli i nauczycielek do pracy z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnościami. Stawiając wymagania w tym zakresie względem organów prowadzących placówek oświatowych, a pośrednio kadrze dydaktycznej, należy stworzyć warunki do zdobycia wiedzy i doświadczenia (warsztatu) z zakresu współpracy z dziećmi i młodzieżą ze szczególnymi potrzebami. Szczególnie istotną rolę odgrywają praktyki zawodowe, uwzględniające konkretny wymiar godzinowy w jednostkach specjalnych i integracyjnych. Praktyczne doświadczenia w pracy z uczniami i uczennicami z niepełnosprawnościami jest jedyną skuteczną metodą wypracowania warsztatu przyszłych nauczycieli/lek. Każdy/a nauczyciel/ka, bez względu na to czy pracuje w szkole specjalnej, integracyjnej, czy ogólnodostępnej, powinien dysponować przygotowaniem, wiedzą i doświadczeniem w zakresie szczególnych potrzeb uczniów i uczennic.

Pozostałe propozycje zmian zawierają również zmiany terminologiczne wynikające z przyjęcia społecznego modelu niepełnosprawności.

Zmiany dotyczące problematyki zatrudnienia

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Polsce należy do najniższych w Europie, a ich aktywność zawodowa nadal znacząco odbiega od aktywności zawodowej osób bez niepełnosprawności. W 2019 r. współczynnik aktywności zawodowej osób sprawnych w wieku produkcyjnym wynosił 81,0%, wskaźnik zatrudnienia 78,4%, a stopa bezrobocia 3,4%. Różnica między wskaźnikiem zatrudnienia osób bez niepełnosprawności a niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wyniosła 51,6 pkt proc., a między stopą bezrobocia tych dwóch grup – 3,8 pkt proc. (dane: Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych).

Osoby z niepełnosprawnościami wywodzą podstawowe uprawnienia w zakresie zatrudnienia – jak wszyscy obywatele – przede wszystkim z Konstytucji RP, która gwarantuje każdemu wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy, przy czym wyjątki mogą zostać określone w ustawie (art. 65 Konstytucji RP). Najważniejszym aktem ustawowym w dziedzinie zatrudnienia jest Kodeks pracy, który rozwija wartości konstytucyjne. Zawiera m.in. obszerny katalog norm poświęconych równemu traktowaniu i zakazowi dyskryminacji, gdzie niepełnosprawność występuje jako jedna z negatywnych

przesłanek różnicujących pracowników na wszystkich etapach zatrudnienia. Stanowi o obowiązku równego traktowania i zakazie dyskryminacji w zakresie wszystkich warunków zatrudnienia. W obecnym stanie prawnym rozwiązania dotyczące pracy i zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami określone są w większości w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100 z późn. zm.). W kolejnych rozdziałach określa ona: uprawnienia osób niepełnosprawnych – zarówno związane z poszukiwaniem pracy, jak i w czasie zatrudnienia; szczególne obowiązki i uprawnienia pracodawców związane z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, sposób funkcjonowania Zakładów Pracy Chronionej; sposób funkcjonowania poszczególnych instrumentów rehabilitacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami: Warsztatów Terapii Zajęciowej, Zakładów Aktywności Zawodowej, a także – w ograniczonym zakresie – spółdzielni socjalnych. Wśród pozostałych aktów prawnych wymienić należy ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zawierającą rozwiązania w zakresie usług i instrumentów rynku pracy dla bezrobotnych i poszukujących pracy, przepisy regulujące działanie spółdzielni socjalnych, jak i dotyczące zatrudnienia socjalnego.

Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej zostały określone w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 735). Wymienione akty prawne stanowią zarys przepisów prawnych związanych z art. 27 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Warto także wspomnieć, że na poziomie strategicznym kwestie pracy i zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami określa „Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030” (M.P. 2021 poz. 218). Do zagadnienia pracy odnosi się ona już w celu głównym, a także w jednym z priorytetów (priorytet IV. Praca).

W obecnym kształcie same przepisy zawarte w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 marca 2007 r. w sprawie standardów usług rynku pracy (Dz. U. 2007 nr 47 poz. 314), ustawie z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2023 r. poz. 970), rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 marca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków prowadzenia przez publiczne służby zatrudnienia usług rynku pracy (Dz. U. 2007 nr 47 poz. 315) wydają się niewystarczające, aby zapobiegać dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami. Konieczne wydaje się zatem włączenie przepisów antidyskryminacyjnych z podkreśleniem zakazu dyskryminacji ze względu na

niepełnosprawność. Rozwinięcie przepisów antydyskryminacyjnych w przepisach prawa nie przyniesie dodatkowych kosztów finansowych.

Za najważniejszą barierę w zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami uznaje się niezgodność polskiego prawa z Konwencją. Można na nią spojrzeć z kilku poziomów.

Po pierwsze, można ją zauważyć już na poziomie konstrukcji systemu. Określenie rozwiązań związanych z pracą osób z niepełnosprawnościami w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w sytuacji, gdy instrumenty rynku pracy dla wszystkich pozostałych osób określone są w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy tworzy poczucie odrębności tych systemów i utrudnia tworzenie włączającego, otwartego i dostępnego rynku pracy dla wszystkich. Jednocześnie brak jednolitego systemu aktywnych polityk rynku pracy sprawia, że system publicznych służb zatrudnienia jest często niedostępny dla osób z niepełnosprawnościami.

Po drugie, za niezgodne z Konwencją należy uznać rozwiązania wspierające funkcjonowanie silnego segmentu chronionego rynku pracy opartego na sektorze prywatnym. Obecny system prawny skoncentrowany jest na zatrudnieniu chronionym i nie oferuje wystarczającego wsparcia w wejściu na rynek otwarty. Ponadto brakuje mechanizmów, które zagwarantują możliwość bezpiecznego przejścia z rynku chronionego na otwarty.

Należy także podkreślić, że w obecnie funkcjonującym systemie osoby z niepełnosprawnościami są często uprzedmiotowione – ich prawo do podejmowania decyzji w swoim imieniu i poczucie kontroli nad swoją sytuacją są w znacznym stopniu ograniczone. Składa się na to szereg czynników, wśród których szczególną uwagę należy zwrócić na sztywne i nieuwzględniające indywidualnych potrzeb rozwiązania związane z dodatkowymi uprawnieniami, funkcjonowanie w orzecznictwie związanym z pracą określeń wskazujących na ograniczenia (niezdolność do pracy), a także dużą rolę lekarzy medycyny pracy w decydowaniu, czy i w jakim zakresie osoba może pracować.

Obowiązujący na mocy ustawy mechanizm racjonalnych usprawnień również nie może być uznany za w pełni zgodny z Konwencją. Racjonalne usprawnienia nie są w wystarczającym stopniu zindywidualizowane, brakuje mechanizmów umożliwiających korzystanie ze wszystkich niezbędnych rozwiązań, w tym np. z asystencji osobistej w miejscu pracy.

Trudno jest także nie zauważyć, że pracownicy z niepełnosprawnością w Polsce nie mają prawa do jednakowego wynagrodzenia za pracę jednakowej wartości. Funkcjonujące bariery finansowe sprawiają, że osoby nie chcąc tracić świadczeń nie decydują się na podwyżki (także w sytuacji, gdy te oferowane są innym pracownikom) lub w skrajnych

przypadkach – od początku pobierają niższe wynagrodzenie, niż pracujący na tym samym stanowisku pracownicy bez niepełnosprawności.

Osoby z niepełnosprawnościami nie mają dostępu do ogólnych programów poradnictwa specjalistycznego i zawodowego, usług pośrednictwa pracy oraz szkolenia zawodowego i kształcenia ustawicznego na zasadach równości z innymi osobami. Instrumenty ogólnodostępne często pozostają niedostępne dla osób z niepełnosprawnościami z racji na wspomnianą już wyżej „osobność” systemu i brak wystarczająco silnych mechanizmów zapewniających dostępność. Rola publicznych służb zatrudnienia w aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami pozostaje marginalna, a ciężar działań z tym związanych spoczywa często na organizacjach pozarządowych. Te zaś działają w trybie projektowym i nie zawsze mają możliwość świadczenia wsparcia w sposób ciągły.

Opisane powyżej przykłady niezgodności obowiązującego systemu z Konwencją nie wyczerpują w pełni zagadnienia, ale stanowią silny argument za koniecznością przeprowadzenia zmian w kierunku zapewnienia zgodności z Konwencją. Zwiększenie zgodności rozwiązań dotyczących pracy i zatrudnienia z przepisami art. 27 Konwencji wymaga wprowadzenia szeregu zmian. Powinny one obejmować zarówno zmianę podejścia systemowego do kwestii pracy i zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, zmianę istniejących mechanizmów, wprowadzenie konkretnych nowych instrumentów, jak również reformę istniejących. Efektem przeprowadzonych reform powinno być stworzenie systemu zakładającego maksymalne włączenie rozwiązań związanych z pracą i zatrudnieniem osób z niepełnosprawnościami do rozwiązań mainstreamowych i odejście od tworzenia odrębnego systemu zatrudnienia o segregacyjnym charakterze. W świetle istniejących postulowanych przez środowisko osób z niepełnosprawnościami i ich sojuszników zmian, niezbędne wydaje się przeniesienie uregulowań dotyczących zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami do ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, i ujednoczenie ich oraz finansowanie przez Fundusz Pracy.

Punktem wyjścia do wprowadzanych zmian legislacyjnych było przyjęcie podejścia skoncentrowanego na osobie, rozpoznanie podmiotowości i indywidualnych potrzeb każdej osoby, niezależnie od poziomu sprawności. To osoba z niepełnosprawnością powinna być w centrum całego procesu, podejmować decyzje w swojej sprawie i mieć poczucie kontroli. Podejście takie wynika wprost z przepisów Konwencji i jest warunkiem wyjściowym dla konstruowania reformy systemu.

Na poziomie zmiany podejścia systemowego konieczne jest przyjęcie założenia, że domyślnym rynkiem pracy osób z niepełnosprawnościami powinien być rynek otwarty. Nie

oznacza to całkowitą rezygnację z rynku chronionego. Przyjmując za Konwencją, że każda osoba – niezależnie od stopnia sprawności – ma prawo do pracy, należy przyjąć, że istnieje grupa osób dla których funkcjonowanie na rynku chronionym jest jedyną szansą na zatrudnienie.

Sposób funkcjonowania chronionego rynku pracy wymaga jednak głębokich przemian. Istnieje konieczność wyeliminowania sytuacji, w których zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami z racji na funkcjonujący system dofinansowań traktowane jest przez część podmiotów prywatnych jako „sposób na biznes”, co prowadzi do uprzedmiotowienia osób z niepełnosprawnościami. Postuluje się zmianę segmentu rynku chronionego w taki sposób, by zakłady pracy chronionej mogły być prowadzone jedynie przez podmioty sektora publicznego i organizacje społeczne. W praktyce oznacza to rozbudowę, wzmocnienie i reformę zakładów aktywności zawodowej, a także zwiększenie roli spółdzielni socjalnych w zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami i reformę warsztatów terapii zajęciowej. Reforma ta powinna uwzględniać przeniesienie warsztatów terapii zajęciowej do systemu pomocy społecznej.

Zdecydowana większość osób z niepełnosprawnościami może podejmować zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Tymczasem kształt rozwiązań wspierających zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami i udzielana im przez władze publiczne pomoc w przysposobieniu do pracy nie przyczyniają się w pożądanym stopniu do wzrostu wskaźnika ich zatrudnienia, utrzymania zatrudnienia, bądź powrotu na rynek pracy. Z kolei rozwiązania służące rehabilitacji społecznej i zawodowej, instytucje kształtujące różne formy pracy chronionej nie wzmocniają aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami, nie uwzględniają rzeczywistych potrzeb osób niepełnosprawnościami i nie tworzą mechanizmu przechodzenia osób z niepełnosprawnościami z chronionego na otwarty rynek pracy.

Konieczne wydaje się zapewnienie mechanizmów umożliwiających przechodzenie z systemu pracy chronionej na otwarty rynek pracy przy jednoczesnym zapewnieniu osobie poczucia bezpieczeństwa zatrudnienia, w tym możliwość powrotu do ZAZ czy WTZ po czasowym okresie zatrudnienia na rynku otwartym (próbki pracy, zatrudnienia na umowie próbnej, umowy zlecenia). System powinien być na tyle elastyczny, że zakłada możliwości podejmowania prób pracy na otwartym rynku pracy.

Szeregu reform wymaga także sposób funkcjonowania otwartego rynku pracy dla osób z niepełnosprawnościami. W szczególności warte rozważenia wydaje się zmniejszenie progu 6% wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami. Chociaż wprowadzenie zmian w tym zakresie wymaga przeprowadzenia symulacji związanych z wpływem zmiany na budżet PFRON, to warte rozważenia jest zmniejszenie progu przy jednoczesnym podwyższeniu kar

za niespełnianie wskaźnika. Wprowadzenie tej zmiany wymaga szczegółowej analizy ryzyk i oceny faktycznego wpływu na sytuację osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy (w jaki sposób zmniejszenie wskaźnika wpłynie na szanse na uzyskanie zatrudnienia? Jakie są konsekwencje tej zmiany dla budżetu PFRON?).

Pełne upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy wymaga także przeformułowania systemu dofinansowań dla pracodawców. O ile samo funkcjonowanie systemu dofinansowań wydaje się zasadne, o tyle powinno być on wprost powiązany z mechanizmem racjonalnych usprawnień. Wysokość kwoty dofinansowania dla pracodawcy powinna być powiązana z faktycznymi wyższymi kosztami zatrudnienia i utrzymania w pracy konkretnego pracownika z niepełnosprawnością i wynikać z indywidualnych możliwości i potrzeb tego pracownika. Mechanizm określania niezbędnych racjonalnych usprawnień, a co za tym idzie kwoty dofinansowania dla pracodawcy, powinny uwzględniać podejście skoncentrowane na osobie, podmiotowość osoby z niepełnosprawnością i indywidualne podejście do jej potrzeb. Dlatego zaproponowano sposób określania tych potrzeb i niezbędnych usprawnień, wydaje się jednak, że w dalszej perspektywie powinien być on powiązany z nowym systemem orzecznictwa. Jednocześnie, zgodnie z projektem zmian legislacyjnych, kluczowa powinna być indywidualizacja wsparcia dla pracownika z niepełnosprawnością.

Sam mechanizm racjonalnych usprawnień w pracy również wymaga wzmocnienia. Konieczne jest uregulowanie prawnej sytuacji asystentów osobistych w taki sposób, by wyeliminować sytuacje, w których asystent nie może wspierać osoby wykonującej pracę. Dodatkowe uprawnienia pracownicze, takie jak urlop rehabilitacyjny czy skrócony czas pracy, nie powinny być rozwiązaniem domyślnym, ale zindywidualizowanym rozwiązaniem uzależnionym od faktycznych potrzeb i możliwości pracownika z niepełnosprawnością. To sama osoba z niepełnosprawnością powinna mieć możliwość określenia, ile jest w stanie dziennie pracować. Uprawnienia te powinny uzyskać status racjonalnych usprawnień.

Osoby z niepełnosprawnościami powinny mieć dostęp do godnego wynagrodzenia, awansu i pracy wysokiej jakości zgodnej ze swoimi kompetencjami i wykształceniem. Ważne jest zatem zapewnienie takich mechanizmów, które nie będą blokowały możliwości awansu i wyższych zarobków. Ważnym krokiem wydaje się likwidacja pułapki świadczeniowej. Świadczenia powinny zrekompensować wyższe koszty wynikające z życia z niepełnosprawnością (świadczenie kompensacyjne z tytułu niepełnosprawności) oraz uzupełniać dochody z pracy w przypadku osób z ograniczoną zdolnością do pracy (renta wspierająca pracę). Jednocześnie podjęcie pracy przez osobę z niepełnosprawnością nie może ograniczać świadczeń kompensacyjnych.

Wzmocnienie możliwości wejścia osób z niepełnosprawnościami na otwarty rynek pracy wymaga wzmocnienia roli publicznych służb zatrudnienia w tym procesie. Osoby z niepełnosprawnościami powinny mieć zapewniony dostęp do aktywnych instrumentów rynku pracy na takich zasadach, jak osoby bez niepełnosprawności. Do finansowania działań aktywizacyjnych powinny być wykorzystane środki z Funduszu Pracy. Środki pochodzące z PFRON powinny mieć charakter uzupełniający i być wykorzystywane tam, gdzie potrzeby wynikające z niepełnosprawności generują dodatkowe koszty (np. związane z zapewnieniem dostępności).

Istotne jest jednocześnie utrzymanie możliwości aktywnego uczestnictwa organizacji społecznych w tym zakresie, jednak ich rola powinna być raczej wspierająca, a nie stanowić filaru systemu.

O ile Konwencja w art. 27 nie wskazuje wprost na konieczność wprowadzenia konkretnych instrumentów, w tym także zatrudnienia wspomaganego, to brak tego rozwiązania na poziomie ustawowym skutkuje utrudnionym dostępem do otwartego rynku pracy osobom z niepełnosprawnością intelektualną. Reforma systemu związanego z pracą i zatrudnieniem osób z niepełnosprawnościami powinna obejmować systemowe wprowadzenie nowych instrumentów. W szczególności ważne jest systemowe uregulowanie zatrudnienia wspomaganego. Instrument ten cały czas nie jest określony na poziomie ustawowym i funkcjonuje jako rozwiązanie projektowe, co uniemożliwia ciągłość wsparcia. Ze względu na fakt, że wcześniej były prowadzone prace legislacyjne nad projektem ustawy o zatrudnieniu wspomaganym i projekt taki powstał, niniejszy projekt legislacyjny odnosi się do tego zagadnienia jedynie w sposób cząstkowy, zapewniając możliwość korzystania z usług zatrudnienia wspomaganego w ramach finansowania kosztów związanych z dostępnością pracy.

b) proponowane regulacje i ich skutki

Projekt przepisów ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, jak i zmiany przepisów obowiązujących, odpowiadają na wskazane powyżej problemy i potrzebę realizacji zobowiązania Polski, która, ratyfikując Konwencję, uznała prawo osób z niepełnosprawnościami do pracy, na zasadach równości z innymi osobami oraz zobowiązała się do zagwarantowania i popierania realizacji ich prawa do pracy między innymi poprzez popieranie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w sektorze publicznym oraz zdobywanie przez nie doświadczenia zawodowego.

Część zaproponowanych zmian przepisów prawnych obecnie obowiązujących polega na uporządkowaniu systemu przepisów regulujących status osób z niepełnosprawnościami w zatrudnieniu poprzez przeniesienie przepisów dotyczących uprawnień pracowników niepełnosprawnych do Kodeksu pracy. Zmiana ta wynika zarówno z postulatu upodmiotowienia osób z niepełnosprawnościami i wyłączenia ich w główny nurt życia społecznego, jak i z potrzeby spójności i racjonalności struktury polskiego systemu prawa.

Proponowane zmiany dotyczące funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) są wynikiem potrzeby realizacji założeń zawartych w priorytecie IV pkt 1.4. „Strategii na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021-2030” oraz w priorytecie III pkt 3.3. Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem”. Pozwolą one na osiągnięcie następujących celów:

1. Umożliwienie łatwego „powrotu” osoby z niepełnosprawnością, która była uczestnikiem WTZ, do WTZ w sytuacji dużych trudności w funkcjonowaniu na rynku pracy.
2. Poszerzenie katalogu instrumentów aktywizacji zawodowej dostępnych dla uczestników WTZ poprzez zwiększenie dostępności do płatnych staży zawodowych, próbnego zatrudnienia i świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej.
3. Zwiększenie roli zajęć klubowych jako alternatywy dla byłych uczestników WTZ, które utraciły zatrudnienie.

Uzasadnieniem dla proponowanych zmian są istniejące utrudnienia w płynnym przechodzeniu uczestnika WTZ na rynek pracy, a w przypadku utracenia zatrudnienia – również powrotu do WTZ w celu dalszej aktywizacji społecznej i zawodowej.

Obecne przepisy powodują, że, choć osoba z niepełnosprawnością opuszczająca WTZ w celu podjęcia zatrudnienia ma pierwszeństwo w ponownym przyjęciu do WTZ, to w praktyce zmuszona jest czekać wiele miesięcy na możliwość powrotu do WTZ z powodu braku wolnych miejsc. Proponowane umożliwienie uczestnikowi WTZ zachowania swojego statusu do 120 dni od momentu podjęcia zatrudnienia powoduje, że stworzona zostaje tzw. „poduszka bezpieczeństwa”. Może on w tym okresie korzystać ze wsparcia WTZ w celu utrzymania zatrudnienia, a w przypadku utraty zatrudnienia po okresie próbnym rozwiązanie to pozwala osobie z niepełnosprawnością na płynny powrót do regularnej terapii zajęciowej. Takie poczucie bezpieczeństwa ma duże znaczenie zarówno dla osób z niepełnosprawnościami, jak również ich rodzin, i będzie pozytywnie wpływać na podejmowanie decyzji o rozpoczęciu zatrudnienia.

Kolejną barierą w aktywności zawodowej jest brak możliwości czasowego zachowania statusu uczestnika WTZ przy jednoczesnym podjęciu odpłatnej aktywności. Obecnie

uczestnik WTZ, który otrzyma propozycję zawarcia umowy cywilnoprawnej czy odpłatnego stażu, choćby w minimalnym zakresie, automatycznie traci możliwość kontynuowania uczestnictwa w WTZ. Podjęcie jakiegokolwiek odpłatnej aktywności zawodowej traktowane jest bowiem jako zakończenie procesu aktywizacji zawodowej. To błędne założenie, ponieważ w praktyce jest to jedynie kolejny krok w procesie aktywizacji zawodowej, który wymaga dalszego wspierania uczestnika po stronie WTZ.

Jednocześnie propozycja ta zakłada, że z uwagi na stosunek łączący uczestnika WTZ z podmiotem prowadzącym warsztat oraz zadanie realizowane przez warsztat, ograniczenia dotyczącego okresu i wymiaru świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej nie stosuje się do umów zawartych z podmiotem prowadzącym WTZ.

Obecnie zajęcia klubowe, organizowane w minimalnym zakresie 5 godzin miesięcznie, nie stanowią żadnej alternatywy dla osób, które były uczestnikami WTZ i utraciły ten status w wyniku podjęcia zatrudnienia, a następnie utraciły to zatrudnienie po okresie 120 dni od jego rozpoczęcia. Często wielomiesięczne oczekiwanie uczestnika na powrót do WTZ stanowi przyczynę utraty umiejętności nabytych wcześniej w ramach prowadzonej przez warsztat rehabilitacji społecznej i zawodowej, co w konsekwencji wpływa negatywnie na szanse na włączenie osoby z niepełnosprawnością w główny nurt życia społecznego i zawodowego. Propozycja uruchomienia intensywniejszych (minimum 20 godzin tygodniowo) zajęć klubowych dedykowanych osobom, które były uczestnikami WTZ i utraciły ten status w wyniku podjęcia zatrudnienia, a następnie utraciły to zatrudnienie po okresie 120 dni od jego rozpoczęcia, pozwoli na natychmiastowe rozpoczęcie terapii zajęciowej i korzystnie wpłynie na aktywność społeczną i zawodową osoby z niepełnosprawnością.

Proponowana zmiana daje możliwość przeznaczenia dochodu ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu w ramach realizowanego programu terapii na cel związany z ich rehabilitacją zawodową i społeczną. To szersze względem dotychczasowego ujęcie pozwoli na bardziej elastyczne reagowanie na potrzeby uczestników WTZ, nie tylko w zakresie ich integracji, a jednocześnie wprowadza korelację z celem działania WTZ określonym w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W celu zwiększenia poziomu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wprowadzono zmiany w sposobie obliczania wysokości miesięcznych wpłat na PFRON poprzez obniżenie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych do wysokości 4% i jednoczesne zwiększenie odsetka przeciętnego wynagrodzenia do 75%, które to liczby stanowią podstawowe czynniki służące do obliczania wspomnianych wpłat.

Równocześnie wyłączone podmioty publiczne spośród podmiotów uprawnionych do dokonywania obniżenia wpłat na PFRON z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę osób niepełnosprawnych z określonymi niepełnosprawnościami. Ma to ograniczyć praktykę, która w niewielkim tylko stopniu wpływa na zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami, a wspiera niepożądane na rynku pracy zjawisko wzmacniania segregacyjnych zakładów pracy. Wyłączenie to dotyczy podmiotów publicznych ze względu na ich misję oraz zobowiązania w zakresie nie tylko promocji, ale także aktywnego zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.

W celu realizacji postulatu zmiany segmentu rynku chronionego w taki sposób, by zakłady pracy chronionej mogły być prowadzone jedynie przez podmioty sektora publicznego i organizacje społeczne, wskazano, że status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej może uzyskać pracodawca będący podmiotem publicznym w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1710 z późn. zm.), przedsiębiorstwem społecznym w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o ekonomii społecznej lub organizacją pozarządową lub podmiotem wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 i 1265) spełniający obowiązujące dotąd warunki.

Propozycja ta ma być wstępem do dogłębnej reformy rynku pracy dla osób z niepełnosprawnościami, mającej na celu odchodzenie od formuły zakładów pracy chronionej na rzecz zakładów aktywności zawodowej, których sposób funkcjonowania daje większą gwarancję indywidualnej odpowiedzialności na potrzeby pracowników, także w zakresie przygotowania do zatrudnienia, do wejścia na otwarty rynek pracy.

Do ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wprowadzono przepisy umożliwiające pokrywanie ze środków PFRON kosztów zakupu niezbędnych przedmiotów, dostosowań i usług związanych z pracą, których potrzeba wynika z niepełnosprawności. Wniosek o takie finansowanie może złożyć zarówno pracodawca, jak i uprawniona osoba z niepełnosprawnością. Nowość w tym zakresie stanowi możliwość uzyskania wsparcia finansowego w tym obszarze przez samą osobę niepełnosprawną. Ma to na celu zwiększenie autonomii samego kandydata na pracownika lub pracownika i innej aktywnej zawodowo osoby z niepełnosprawnością oraz bardziej racjonalne wykorzystanie tych środków w kontekście mobilności osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy (możliwość korzystania z zakupów wspomagających w różnych miejscach pracy). W projekcie zmian określono również warunki dotyczące statusu ubiegającej się o finansowanie osoby i jej minimalne zaangażowanie zawodowe. Ze

względu na konieczność dostosowania tego instrumentu do indywidualnych potrzeb osoby niepełnosprawnej oraz przyszłych zmian technologicznych i organizacyjnych, katalog możliwych do pokrycia kosztów pozostaje otwarty, a minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego został zobowiązany do określenia, w drodze rozporządzenia, trybu postępowania w sprawach udzielania finansowania. W projekcie aktu wykonawczego zaproponowano główne założenia rozwiązań dotyczących finansowań kosztów środków ułatwiających zatrudnienie i utrzymanie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami ze środków PFRON.

Doprecyzowano regulację dotyczącą pracowników pomagających pracownikowi z niepełnosprawnością. Pracodawca, na wniosek pracownika będącego osobą niepełnosprawną, w ramach racjonalnego usprawnienia, wyznacza pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika z niepełnosprawnością na stanowisku pracy. Pracodawca, po uzgodnieniu z pracownikiem będącym osobą niepełnosprawną, określa sposób i zasady wykonywania określonych czynności. Uzupełnienie to daje podstawę do rzeczywistego wykorzystywania wspomnianego instrumentu, który do tej pory był określony jedynie w zakresie możliwości otrzymania przez pracodawcę dofinansowania na pokrycie części wynagrodzenia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu.

Uzupełniono także katalog usług rynku pracy lub instrumentów rynku pracy, Do których uprawnione są osoby w niepełnosprawnościami zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy jako poszukujące pracy niepozostająca w zatrudnieniu, o usługi pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego. Rozwiązanie to eliminuje nierówne traktowanie osób z niepełnosprawnościami mających prawo do świadczeń z tytułu niepełnosprawności na gruncie tej ustawy i ma zapobiegać marginalizacji tej grupy w ramach faktycznego wsparcia ich aktywności zawodowej przez instytucje rynku pracy.

Do ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1510 ; zm.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1700 i poz. 2140 oraz z 2023 r. poz. 240 i poz. 641) przeniesiono przepisy dotyczące obowiązku pracodawcy zapewnienia racjonalnych usprawnień w zatrudnieniu, zawarte w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Jednocześnie uzupełniono je o przepisy określające w sposób bardziej precyzyjny pojęcie „nieproporcjonalnie wysokich obciążeń” oraz sposobu dokonywania ich oceny. Proponuje się zobowiązanie pracodawcy do uzgodnienia sposobu zapewnienia racjonalnego usprawnienia z osobą, której ono przysługuje, oraz sporządzania

dokumentacji przebiegu oceny o zakresie obciążeń związanych z wprowadzeniem racjonalnego usprawnienia i dokonanych w jej ramach ustaleń. Pierwszy z obowiązków ma zagwarantować adekwatność branych pod uwagę w programach racjonalnych usprawnień, ich kompatybilność z potrzebami osoby z niepełnosprawnością oraz włączenie kandydata na pracownika albo pracownika z niepełnosprawnością, który ma z tego usprawnienia korzystać, w proces jego projektowania.

W projekcie ustawy, w ramach przepisów antydyskryminacyjnych wprowadzono również obowiązek pracodawcy zezwalania na wstęp asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością na teren zakładu pracy, za wyjątkiem sytuacji, gdy obecność asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością mogłaby spowodować zagrożenie dla zdrowia lub życia jego lub osób przebywających na terenie zakładu pracy albo mogłaby prowadzić do naruszenia istotnego interesu pracodawcy.

W przeniesionych do Kodeksu pracy przepisach dotyczących wymiaru czasu pracy, przerwy w pracy, dodatkowego urlopu oraz zwolnień od pracy, przysługujących pracownikom będącym osobami z niepełnosprawnościami posiadającymi orzeczenia o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności wydane na podstawie przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zmiana polega na realizacji szczególnych uprawnień na podstawie wniosku samego pracownika w ramach zapewniania racjonalnych usprawnień. Ma to na celu wyeliminowanie dotychczasowego automatyzmu związanego ze skróconym wymiarem czasu pracy i dodatkowym urlopem osób posiadających orzeczenie o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Niejednokrotnie to uprzywilejowanie stawało się czynnikiem dyskryminującym osobę na rynku pracy, uniemożliwiało pracę w godzinach nadliczbowych i ograniczało „atrakcyjność” takich pracowników w zatrudnieniu. Możliwość pracy w większym wymiarze czasowym wiązała się z poddaniem się ocenie lekarza specjalisty, z pominięciem woli samej osoby z niepełnosprawnością.

Przewidziano także obowiązek pracodawcy uwzględnienia wniosku o wykonywanie pracy w formie pracy zdalnej oraz wniosku o wykonywanie pracy w systemie przerywanego czasu pracy, ruchomego czasu pracy lub w indywidualnym rozkładzie czasu pracy, złożonych przez pracownika z niepełnosprawnością. Zmiana ta stanowi odpowiedź na konieczność wprowadzenia rozwiązań umożliwiających większą elastyczność w zakresie organizacji pracy pracowników z niepełnosprawnościami. Potrzeba ta może wynikać z uwarunkowań związanych z niepełnosprawnością, z rodzaju wykonywanej pracy oraz przemian technologicznych, dokonujących się w ostatnich latach także w obszarze zatrudnienia.

Zmiany dotyczące problematyki ochrony zdrowia psychicznego

Ustawa wprowadza zmiany również w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685).

Pojęcie „choroby psychicznej” zostało usunięte z systemu prawa i zastąpiono je jednolitym pojęciem „zaburzeń psychicznych” (i „osób z zaburzeniami psychicznymi”). W ramach zmiany definicji osób z zaburzeniami psychicznymi przewidziano również, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami neurorozwojowymi mają być poza zakresem ustawowego pojęcia osób z zaburzeniami psychicznymi. Zmiany te stanowią dostosowanie do aktualnego poziomu wiedzy w psychiatrii i w naukach społecznych. Nazewnictwo psychiatryczne jest w dużym stopniu zależne od poglądów na istotę zaburzeń psychicznych oraz od tradycji. Ustawodawca dotychczas nie uwzględniał dynamiki zmian w zakresie podejścia medycznego do zagadnień zdrowia psychicznego, a terminologia medyczna w obszarach naukowo-medycznych i prawnych nie jest spójna (S. Pużyński, „Choroba psychiczna – problemy z definicją oraz miejscem w diagnostyce i regulacjach prawnych”, *Psychiatria Polska* 2007, tom XLI, numer 3, s. 299-308; T. Pałdyna, „Praktyka sądowa w zakresie stosowania wybranych instytucji prawnych zawartych w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego”, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2015). Aby wyjść naprzeciw temu brakowi spójności, dotychczas w doktrynie funkcjonalnie przyjmowało się, że zaburzenia psychiczne wymienione we współczesnych klasyfikacjach diagnostycznych (DSM-V, ICD-10, ICD-11) są równoważne z tym, co ustawa o ochronie zdrowia psychicznego uznaje za „chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe czy inne zakłócenia zdrowia psychicznego”.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) w najnowszej, 11. edycji międzynarodowej klasyfikacji chorób i zaburzeń psychicznych ICD-11 z 2019 roku dokonała licznych zmian w stosunku do ICD-10 (1996) m.in. w liczbie wyróżnianych w ICD-11 chorób i zaburzeń, opisywaniu nazwy jednostek nozologicznych oraz przeformułowaniu kryteriów diagnostycznych. Ustalenia w najnowszych edycjach klasyfikacji ICD oraz DSM zaowocowały zmianami w strukturyzowaniu, interpretowaniu i nazywaniu zaburzeń rozwoju psychicznego; odejściem od tworzenia nowych jednostek nozologicznych w kierunku deskrypcji zespołów objawów z uwzględnieniem stopnia ich nasilenia i konsekwencji. Nowe, holistyczne spojrzenie na proces rozwoju i w następstwie zmiany w podejściu metodologicznym nadały im zdecydowanie charakter klasyfikacji objawowych. Przy braku pełnych danych na temat etiopatogenezy i patomechanizmu zaburzeń neurorozwojowych ów kierunek zmian znajduje teoretyczne uzasadnienie. Wzajemna zależność i przenikanie zaburzeń rozwoju psychicznego

jednostki oraz trudne do przewidzenia konsekwencje dodatkowo utrudniają ocenę, diagnozę i w efekcie kategoryzowanie tych zjawisk (G. Jarzębowska, „Zaburzenia neurorozwojowe. Zmiany w podejściu teoretycznym i diagnostycznym”, w: Logopedia, 2019, nr 48, s. 27-45, P. Krawczyk, Ł. Świąćicki, „ICD-11 vs. ICD-10 – przegląd aktualizacji i nowości wprowadzonych w najnowszej wersji Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób WHO”, w: Psychiatra Polska, 2020, nr 54(1), s. 7–20).

Zgodnie ze zmienioną definicją w art. 3 pkt 1 osoby z zaburzeniami psychicznymi są to osoby wykazujące zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i wsparcia niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społeczności lokalnej oraz radzenia sobie z doświadczeniem kryzysu psychicznego.

Zmiany powyższe wpisują się w realizację prawno-człowieczego modelu niepełnosprawności, w tym podejścia do niepełnosprawności psychospołecznej. Do definicji osoby z zaburzeniami psychicznymi dodano fragment dotyczący radzenia sobie z doświadczeniem kryzysu psychicznego, aby oprócz kwestii medycznych uwypuklić również społeczny wymiar zaburzeń psychicznych. W działaniach społecznych na rzecz osób z niepełnosprawnością psychospołeczną lub doświadczeniem kryzysu psychicznego przyjmuje się, że kryzys psychiczny to stan, w którym osoba go doświadczająca nie potrafi poradzić sobie z problemami i wyzwaniem, które ją spotkają, a stan ten zaczyna oddziaływać na różne sfery jej życia (wyciąg z: „Gdański Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2016-2023”). Uwzględnienie społecznego wymiaru zaburzeń psychicznych rzutuje na konieczność zapewniania osobie z zaburzeniami psychicznymi nie tylko odpowiednich świadczeń medycznych, ale również świadczeń wspierających w środowisku społeczności lokalnej, które pozwolą jej radzić sobie z doświadczeniem kryzysu psychicznego, jak również unikać niepotrzebnej hospitalizacji psychiatrycznej.

Kategorie osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz z zaburzeniami neurorozwojowymi dodano w niektórych przepisach, w których dotąd była mowa tylko o osobach z zaburzeniami psychicznymi i konkludentnie odnosiło się to do osób z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami neurorozwojowymi.

W wyniku nowelizacji ustawy o ochronie zdrowia psychicznego ustawą z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2017 poz. 2439) dookreślono sposób postępowania w przypadku zaistnienia przesłanek stosowania przymusu bezpośredniego tak, aby miał on jak najbardziej gwarancyjny charakter dla osób z zaburzeniami psychicznymi (niepełnosprawnością

psychospołeczną). Uwzględniono przy tym znaczną część wskazań i rekomendacji będących konsekwencją orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz raportów Rzecznika Praw Obywatelskich. Nowelizacja przewidziana w niniejszym projekcie dotyczy zmiany art. 18e ust. 5 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego przez doprecyzowanie procedury w zakresie udostępniania danych utrwalonych za pomocą urządzeń monitorujących. Po wejściu w życie zmiany, sędziom oraz Rzecznikom Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego dane utrwalone za pomocą urządzeń monitorujących udostępniane będą na ich żądanie, wprost na podstawie przepisu ustawy, a nie na podstawie pisemnego upoważnienia wydanego przez administratora danych, jak było to uregulowane dotychczas.

Przepis art. 29 ust. 1 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego i następnie regulujące wnioskowy tryb przymusowego (bez zgody pacjenta) umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym w zasadzie opiera na czysto medycznych przesłankach hospitalizację osób z zaburzeniami psychicznymi (zgodnie z brzmieniem przepisu chorych psychicznie) bez ich zgody. A zatem to niepełnosprawność psychiczna jest zasadniczą podstawą pozbawienia wolności w szpitalu psychiatrycznym, a dodatkowe przesłanki medyczne jedynie tę podstawę doprecyzowują. W myśl art. 14 ust. 1 pkt b Konwencji, jest to bezwzględnie zakazane.

Przymusowe leczenie psychiatryczne osoby chorej psychicznie stanowi w tym w aspekcie przejaw odebrania tej osobie zdolności do czynności prawnych w zakresie wyrażania zgody na udzielanie świadczeń zdrowotnych. Stanowi to naruszenie art. 12 ust. 2 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, gwarantującego osobom z niepełnosprawnością psychospołeczną zdolność do czynności prawnych, na zasadzie równości z innymi osobami, we wszystkich aspektach życia. Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami jako standard przyjmuje usunięcie z systemu prawa wszelkich form przymusowego umieszczania osób z niepełnosprawnościami psychospołecznymi w szpitalach psychiatrycznych i innych instytucjach tego typu. Niezgodne z Konwencją są bowiem nie tylko przepisy, w których niepełnosprawność stanowi samodzielną przesłankę pozbawienia wolności, ale też takie, gdzie kryterium to jest uzupełnione przez inne, np. stwarzanie zagrożenia dla siebie lub innych (M. Szwed, „Przymusowe umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym w świetle współczesnych standardów ochrony praw człowieka”, Warszawa 2020, M. Czubala, „Przymusowe leczenie psychiatryczne w świetle Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych”, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, s. 145). Do realizacji standardu wynikającego z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych należy dążyć. Jego zrealizowanie wymaga jednak przeobrażenia dotychczasowego systemu i przemian o charakterze stopniowym, nastawionych na zastępowanie leczenia

przymusowego w formie zinstytucjonalizowanej (w trybie art. 23 i 24 ustawy), wsparciem osób z niepełnosprawnościami w środowisku lokalnym i miejscu zamieszkania. To z kolei zakłada istnienie w okresie dostosowawczym dualizmu rozwiązań. Z jednej strony, przez jakiś czas utrzymany musi być system przymusowego umieszczania w szpitalu psychiatrycznym w zakresie ograniczonym w stosunku do aktualnego kształtu tej instytucji. Z drugiej zaś strony, rozwijane muszą być formy wsparcia osób z niepełnosprawnościami psychospołecznymi w środowisku lokalnym w formie postulowanej przez Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami. Niewątpliwie wymaga to zbudowania odpowiednio gęstej sieci Centrów Zdrowia Psychicznego, o których mowa w art. 5a ustawy o ochronie zdrowia psychicznego oraz odpowiednio gęstej sieci Centrów Niezależnego Życia, świadczących usługi społeczne i socjalne na rzecz osób z niepełnosprawnościami, w tym z niepełnosprawnością psychospołeczną.

Korzystanie z prawa do wolności i bezpieczeństwa ma także kluczowe znaczenie dla wdrażania prawa do niezależnego życia i życia w społeczności lokalnej, wyrażonego w art. 19 Konwencji. Dlatego Komitet zaleca wdrażanie strategii deinstytucjonalizacji we współdziałaniu z organizacjami pozarządowymi osób z niepełnosprawnościami oraz do alokacji środków finansowych w kierunku wsparcia wystarczających usług w społeczności lokalnej (Guidelines on article 14 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. The right to liberty and security of persons with disabilities, adopted during the Committee's 14th session, held in September 2015).

Nawet bez odwołania się do standardów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i działalności interpretacyjnej Komitetu ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami przymusowy tryb umieszczania w szpitalu psychiatrycznym budził zastrzeżenia w doktrynie prawa i literaturze przedmiotu, jako mający charakter paternalistyczny (P. Konieczniak, „Przymusowe przyjęcie do szpitala psychiatrycznego lub domu pomocy społecznej”, w: System Prawa Medycznego. Tom II. Część 1. Regulacja prawna czynności medycznych, red. M. Boratyńska, P. Konieczniak, E. Zielińska, Warszawa 2019). Biorąc pod uwagę standardy konwencyjne, eksponowane przez Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami w komentarzach generalnych, wytycznych i raportach z rozpatrzenia sprawozdań poszczególnych państw, w tym Polski, uchylene tej instytucji jawiło się jako nieodzowne. Jednocześnie, jak wskazano wyżej, następnym krokiem powinno być, w miarę rozwoju psychiatrii środowiskowej w społeczności lokalnej, usunięcie z systemu polskiego prawa instytucji przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, uregulowanych w art. 23 i 24 ustawy jako zasadniczo dyskryminujących osoby z niepełnosprawnością psychospołeczną.

Ograniczenie systemu przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym dokonuje się przez derogowanie art. 29, 30 i 31 ustawy przewidujących tryb wnioskowy przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym oraz przez odpowiednie dostosowanie pozostałych przepisów.

Podobnie jak w przypadku przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami całkowicie zakaz detencji związanej z niepełnosprawnością odnosi również do przymusowego umieszczenia w domach pomocy społecznej i innych podobnych placówkach. Korzystanie z prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego przez osoby z niepełnosprawnością psychospołeczną i niepełnosprawnością intelektualną wymaga oparcia się tylko na zgodzie tej osoby na przebywanie w danej placówce (domu pomocy społecznej).

W ramach końcowych uwag do sprawozdania Polski, Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami wskazał na konieczność uchylecia wszystkich przepisów przewidujących przymusowe umieszczenie osób z niepełnosprawnościami psychospołecznymi i z niepełnosprawnością intelektualną w domach pomocy społecznej (Concluding observations on the initial report of Poland, Committee on the Rights of Persons with Disabilities, 2018). Wskazano, że realizacja tego standardu powinna być połączona ze stworzeniem instytucji asystencji osobistej oraz obudowania jej usługami w ramach systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami psychospołecznymi i niepełnosprawnością intelektualną w środowisku lokalnym.

Pełne urzeczywistnienie prawa do niezależnego życia i życia w społeczności lokalnej, wyrażonego w art. 19 Konwencji, wymaga z kolei przeprowadzenia pełnego procesu deinstytucjonalizacji. Jednakże dopóki formy wsparcia osób z niepełnosprawnościami w postaci domów pomocy społecznej funkcjonują, to przebywanie w tego typu placówkach wymagać ma każdorazowej zgody samej osoby zainteresowanej (Section C of Guidelines on article 14 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. The right to liberty and security of persons with disabilities, adopted during the Committee's 14th session, held in September 2015). Toteż proponuje się uchylenie przepisów art. 39-41.

Uchylenie wnioskowego, przymusowego trybu umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym oraz przymusowego trybu umieszczenia w domu pomocy społecznej wymagało odpowiedniego dostosowania art. 45 ust. 1 oraz uchylecia ust. 2b i ust. 3 w art. 46.

Odrębnym zagadnieniem jest doprecyzowanie procedury żądania wypisu przez osobę, która jest przymusowo umieszczona w szpitalu psychiatrycznym, przez dodanie formy i

terminu odpowiedzi na żądanie wypisania, złożone przez osobę przymusowo umieszczoną w szpitalu psychiatrycznym.

W dodanym ust. 2a w art. 36 przewidziano, że osoba przymusowo umieszczona w szpitalu psychiatrycznym musi zostać poinformowana o decyzji w przedmiocie żądania wypisania ze szpitala psychiatrycznego w formie pisemnej lub w innej odpowiedniej (dostępnej) dla niej formie. Poza tym wprowadzono termin na przekazanie tej decyzji. Nie może to być później niż 3 dni od dnia złożenia żądania wypisania ze szpitala psychiatrycznego.

W literaturze przedmiotu podnoszono, że art. 22 ust. 2c został zredagowany antynomicznie (J. Ciechorski, „Dezynwoltura ustawodawcy – refleksje nad nowelizacją ustawy o ochronie zdrowia psychicznego”, w: Przegląd Prawa Publicznego 2/2019, s. 9). Wskazano w nim jako osoby, które mogą zostać na jego podstawie przyjęte bez zgody do szpitala psychiatrycznego, osoby, które nie są w stanie wyrazić zgody ani stosunku co do przyjęcia do szpitala psychiatrycznego i leczenia przez odesłanie do art. 22 ust. 2 ustawy. Jednocześnie przepis ten wymaga, aby osoba przyjmowana w tym trybie sprzeciwiała się temu przyjęciu. Powyższe określenia wzajemnie się wykluczają, albowiem nie można równocześnie nie być w stanie wyrazić swojego stosunku do przyjęcia i się temu sprzeciwiać. Sprzeciw mogłaby wyrazić taka osoba, która byłaby w stanie wyrazić jakkolwiek ustosunkowanie się/stosunek do przyjęcia do szpitala i leczenia. Poza tym, jeżeli są spełnione przesłanki z art. 23 ust. 1, to może on być stosowany bezpośrednio, bez niepotrzebnego odwołania. W tym stanie rzeczy ust. 2c w art. 22 należy uchylić.

Zmiany dotyczące problematyki rehabilitacji

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

W świetle aktualnie obowiązujących rozwiązań, osoba z niepełnosprawnością oraz osoba, której stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności, nie ma zapewnionego wsparcia w postaci koordynacji działań mających na celu zapewnienie jej optymalnych warunków funkcjonowania, poprawę stanu zdrowia czy przekwalifikowanie. Osoby te i ich bliscy, często z różnym skutkiem, muszą same szukać informacji na temat instytucji udzielających wsparcia i ich oferty. Niekorzystanie ze wszystkich oferowanych w systemie możliwości często wtórnie pogarsza sytuację osoby z niepełnosprawnością lub osoby, której

stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności, a także jej bliskich oraz prowadzi do stygmatyzacji i wykluczenia społecznego.

Rozpatrując sprawę z punktu widzenia czysto medycznego, osoby, których stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności, nie są w żaden sposób traktowane preferencyjnie w dostępie do świadczeń, mimo że często szybka interwencja, a przede wszystkim kompleksowość oddziaływań mogłyby poprawić ich stan na tyle, by nie stały się one osobami z niepełnosprawnościami albo ich niepełnosprawność miałaby lżejszy charakter.

Obecnie przepisy regulujące kształcenie w zawodach, w których kontakt z osobami z niepełnosprawnościami jest powszechny, nie gwarantują omówienia tej tematyki w toku kształcenia. Absolwenci studiów na kierunkach medycznych czy przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela nie posiadają odpowiedniego przygotowania do pracy z osobami z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Architekci z kolei nie mają odpowiedniej świadomości w zakresie projektowania budynków dostosowanych do potrzeb osób o szczególnych potrzebach oraz stosowania zasad projektowania uniwersalnego. Prowadzi to do sytuacji, w których nowo powstające inwestycje, w tym również o charakterze budynków użyteczności publicznej, nie są dostosowane do korzystania z nich przez osoby o szczególnych potrzebach, w tym osoby z niepełnosprawnościami.

Kodeks pracy zawiera rozwiązania preferencyjne wobec osób, które wychowują dzieci. Często jednak gwarancje kodeksowe są niedostateczne, jeżeli pracownik wychowuje dziecko z niepełnosprawnością, które wymaga częstszego korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej, w tym również w godzinach pracy rodzica, czy wyjazdów na turnusy rehabilitacyjne.

b) proponowane regulacje i ich skutki

Skutkiem proponowanych rozwiązań jest zwiększenie szansy na niezwłoczne uzyskanie niezbędnej pomocy i skorzystanie z wiedzy ekspertów, którzy znają ścieżki postępowania, by uzyskać pomoc medyczną, społeczną, w zakresie edukacji czy dostosowania stanowiska pracy. Koordynacja działań przez Centra Niezależnego Życia doprowadzi zarówno do poprawy sytuacji osoby z niepełnosprawnością lub osoby, której stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności, ale i pozwoli na wykorzystanie jej kapitału społecznego.

Zaproponowane działania w zakresie uproszczenia dostępu do świadczeń i skoordynowania opieki nad osobą, której stan zdrowia może prowadzić do

niepełnosprawności, dają nadzieję na lepsze rokowania. Wpłynie to nie tylko na poprawę sytuacji danej osoby, ale z perspektywy systemu ochrony zdrowia pozwoli ograniczyć koszty leczenia pacjenta, który w wyniku długiego oczekiwania czy braku wszystkich niezbędnych elementów oddziaływania leczniczego i terapeutycznego wymaga bardziej zaawansowanych interwencji medycznych.

Z kolei zaproponowana zmiana przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce będzie podstawą do ujęcia tematyki niepełnosprawności w programach kształcenia dla zawodów:

- 1) lekarza,
- 2) lekarza dentystry,
- 3) farmaceuty,
- 4) pielęgniarki,
- 5) położnej,
- 6) diagnosty laboratoryjnego,
- 7) fizjoterapeuty,
- 8) ratownika medycznego,
- 9) lekarza weterynarii,
- 10) architekta,
- 11) nauczyciela.

Osoby kształcące się w zawodach medycznych powinny dzięki zmienionym programom nauczania opanować zasady komunikacji, organizacji pracy i *savoir-vivre*'u wobec osób o szczególnych potrzebach, w szczególności osób z niepełnosprawnościami lub osób, których stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności. Student przygotowujący się do wykonywania zawodu lekarza weterynarii powinien mieć świadomość zasad postępowania w kontakcie z psami asystującymi, które muszą mieć zapewnioną odpowiednią opiekę weterynaryjną, i ich opiekunami. Powinien również poznać zagadnienia związane z wykorzystaniem innych zwierząt w procesie terapii osób z niepełnosprawnościami. Z kolei studenci architektury będą mogli zapoznać się z zasadami projektowania uniwersalnego oraz budowy i modernizacji budynków i ich otoczenia pod kątem dostępności dla osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Ogół tych zmian wpłynie na poprawę świadomości osób wykonujących zawody, które są kluczowe z punktu widzenia poprawy jakości funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami.

Projektowane zmiany w Kodeksie pracy pozwolą natomiast rodzicom i opiekunom dzieci z niepełnosprawnościami na pełne wypełnienie zaleceń dotyczących terapii czy udziału

w turnusach rehabilitacyjnych bez konieczności przeznaczania na ten cel urlopu wypoczynkowego czy korzystania z urlopu bezpłatnego. Poprawi to sytuację zarówno dzieci z niepełnosprawnościami, jak i ich opiekunów.

Wprowadzenie przedmiotowych rozwiązań ma na celu określenie jasnej ścieżki postępowania zarówno wobec osób z niepełnosprawnościami, jak i osób, których stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności.

Osobami takimi są w szczególności osoby po wypadkach np. komunikacyjnych, osoby, które doznały urazu (np. skomplikowanego złamania kości lub amputacji urazowej) albo których stan zdrowia wynikający z innych przyczyn może prowadzić do niepełnosprawności (np. osoby po zawale serca czy udarze).

Osoba, która stałaby się osobą z niepełnosprawnością lub byłaby zagrożona niepełnosprawnością mogłaby zwrócić się do Centrum Niezależnego Życia, którego dalsze działania opisano w uzasadnieniu do projektu ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami.

Proponowane zmiany wymagają uzupełnienia w drodze rozporządzeń lub zmian w obowiązujących rozporządzeniach. Wprowadzenia w tym trybie wymagają:

- 1) Nowe produkty opieki koordynowanej w POZ wprowadzone drogą zmiany obowiązującego rozporządzenia w sprawie świadczeń gwarantowanych w zakresie POZ:
 - a) diagnostyka i leczenie dziecka zagrożonego niepełnosprawnością,
 - b) opieka nad osobą po wypadku lub urazie, której stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności,
 - c) opieka nad osobą z niepełnosprawnością.

Dla każdej z grup należałoby ustalić określone wymogi co do sprzętu, personelu i dodatkowych zasobów kadrowych (przede wszystkim fizjoterapeuta i psycholog) i określić ścieżki terapeutyczne.

- 2) Wzór Indywidualnego Planu Działania – zasadne byłoby, żeby ten dokument łączył w sobie wszystkie elementy wsparcia – opiekę zdrowotną, informacje dotyczące przysługujących form wsparcia, w tym w zakresie pomocy społecznej, wskazówki dla pracodawcy dotyczące organizacji pracy, wskazówki dla osoby z niepełnosprawnością oraz placówki edukacyjnej dotyczące form wsparcia dla ucznia lub studenta. Plan jest przekazywany w dwóch egzemplarzach – jeden dla osoby z niepełnosprawnością i drugi, podzielony na poszczególne części, przeznaczone na potrzeby opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, edukacji;

- 3) Wzór karty stanowiącej podstawę do uzyskania przez pacjenta świadczeń AOS i rehabilitacji leczniczej w ramach „szybkiej ścieżki”. Tu wymagane byłoby wydanie rozporządzenia na podstawie upoważnienia ustawowego dodanego do ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Koncepcja polega na tym, że POZ zabezpiecza populację swoich pacjentów w zakresie osób z niepełnosprawnościami i osób, których stan zdrowia może skutkować niepełnosprawnością, tak długo, jak to możliwe. Natomiast jeżeli stan zdrowia pacjenta by tego wymagał, lekarz POZ wydawałby kartę na wzór karty DiLO, która usprawniałaby pacjentowi korzystanie ze świadczeń i jasno wskazywała czas na realizację określonych etapów, np. wizyty kontrolne u lekarzy specjalistów, wizyty pielęgniarki środowiskowej, badania, świadczenia z zakresu rehabilitacji czy dobór wyrobów medycznych. Premiować można te podmioty, które w największym stopniu zabezpieczą potrzeby osób kończących hospitalizację jako osoby zagrożone niepełnosprawnością lub osoby z niepełnosprawnościami. Jednocześnie nie jest zasadne, by każdy pacjent otrzymywał taką kartę – niektórym wystarczą świadczenia realizowane w ramach koordynacji w POZ, inni potrzebują usług lekarza jednej specjalizacji, u którego pozostają w planie leczenia. Ponadto istnieją już dla niektórych grup produkty opieki koordynowanej, które zabezpieczają ich potrzeby, np. Koordynowana Opieka nad Pacjentem po Zawale Serca.

Obecnie zmagamy się z systemem zagubionego pacjenta. Osoby z niepełnosprawnościami i ich bliscy są pozostawieni sami sobie w zakresie określania swoich potrzeb, wyszukiwania specjalistów, umawiania kolejnych wizyt i poszukiwania informacji na temat swojego problemu zdrowotnego i dostępnych rozwiązań. Koordynacja zwiększa bezpieczeństwo pacjenta, ale i ogranicza koszty wynikające z tego, że stan pacjenta będzie coraz gorszy ze względu na brak odpowiedniej, terminowej pomocy. Koordynacja niweluje również problemy pacjentów z dostępem do pomocy z uwagi na miejsce zamieszkania. Ograniczy również ryzyko korzystania z niesprawdzonych terapii i odsuwania w czasie oddziaływań, które mogłyby realnie pomóc.

W proponowanym do wydania akcie wykonawczym powinny zostać uwzględnione różne przesłanki do kwalifikacji do rehabilitacji leczniczej uwzględniające różne grupy pacjentów, w oparciu o rozpoznanie, czas od rozpoznania do objęcia opieką, dotychczasowy przebieg – w przypadku chorób przewlekłych ulegających zaostrzeniu – oraz rokowania co do dalszego przebiegu. W przypadku najmłodszych pacjentów objęcie opieką powinno być możliwie wczesne i uwzględniać m.in. czynniki ryzyka okołoporodowego i nieprawidłowości rozwojowe stwierdzone po urodzeniu. Karta powinna zawierać kluczowe informacje o pacjencie. Obok danych identyfikacyjnych powinna wskazywać na rozpoznanie, datę

rozpoznania i objęcia opieką oraz wyznaczać kolejne działania w ramach opieki i optymalne terminy realizacji.

Zmiany dotyczące problematyki terminologii

a) rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Przepisy wprowadzające ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami zawierają także zmiany terminologiczne w obowiązujących ustawach. Zgodnie z ugruntowaną opinią językoznawców, proponuje się odejście od dotyczących osób z niepełnosprawnościami określeń, które z normy językowej stały się nierzadko inwektywami, oraz ujednoczenie siatki pojęciowej.

Jak podkreśla przedstawiciel Rady Języka Polskiego, dr hab. Marek Łaziński, prof. UW: „Nazwy mniejszości narodowych i religijnych, grup scharakteryzowanych przez kolor skóry, orientację seksualną lub inne cechy odmienne niż u większości społeczeństwa mają tendencję do stopniowej zmiany wartościowania na niekorzyść. Takie zmiany dotyczyły też nazw «kaleka» oraz «inwalida», pierwszy rzeczownik nabrał skojarzeń lekceważących («biedny kaleka»), drugi znaczy etymologicznie ‘niewartościowy’, kojarzył się głównie z utratą zdrowia na wojnie i niezdolnością do dalszej służby. Przymiotnik «niepełnosprawny(a)» notowany jest w słownikach dopiero od lat dziewięćdziesiątych” („Wyrażenia «osoba niepełnosprawna» i «osoba z niepełnosprawnością»”, opinia dr. hab. M. Łazińskiego, prof. UW, w imieniu Rady Języka Polskiego, 2021).

Argumenty o konieczności zmiany terminologii stosowanej w aktach prawnych, pojawiają się w literaturze od dawna. W 2008 r., na długo przed ratyfikacją przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, pisała o tym m.in. Małgorzata Szeroczyńska: „definicje zawarte obecnie w poszczególnych ustawach, w szczególności w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, powinny zostać w pełni, jednoznacznie dostosowane do definicji konwencyjnej. Usunięte powinny być ze wszystkich ustaw i aktów niższego rzędu inne pojęcia na określenie niepełnosprawności, z jednej strony aby ujednoczyć siatkę pojęciową i uniknąć sformułowań przestarzałych, niejasnych lub pejoratywnych, z drugiej – aby nie ulegało wątpliwości, że w każdym wypadku pojęcie niepełnosprawności rozumiane jest dokładnie w ten sam sposób. Podobnie ujednoczone powinno być słownictwo odnoszące się do poszczególnych form

niepełnosprawności (np. osoby z niepełnosprawnością intelektualną, niepełnosprawnością wzroku, niepełnosprawnością narządów ruchu itp.)” (M. Szeroczyńska, „Niepełnosprawność i osoba niepełnosprawna” [w:] „Polska droga do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ONZ”, Kraków 2008, s. 18).

Stosowana w polskich przepisach terminologia spotkała się też z krytyką twórców „Społecznego Raportu Alternatywnego z realizacji Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami w Polsce”. Czytamy w nim, że „polskie ustawy zgodnie z medycznym modelem niepełnosprawności koncentrują się na dysfunkcjach i ograniczeniach” („Społeczny Raport Alternatywny z realizacji Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami w Polsce”, Warszawa 2015, s. 11). Dalej w raporcie napisano, że: „Zastrzeżenia budzi terminologia kodeksu cywilnego, kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, które posługują się stygmatyzującymi i pogłębiającymi stereotyp określeniami: niedorozwój umysłowy, choroba psychiczna oraz wprowadzają nieostre pojęcia «braku możliwości kierowania swoim postępowaniem», «pomocy w prowadzeniu swoich spraw»” („Społeczny Raport Alternatywny...”, s. 23).

Stosowaną w Polsce terminologię, bazującą na medycznym modelu niepełnosprawności, skrytykował wreszcie Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami. W uwagach z października 2018 r. wyraził zaniepokojenie różnorodnością definicji niepełnosprawności, które nie są zgodne z wyrażonym w artykule 1 celem Konwencji i oparte są na medycznym modelu niepełnosprawności. Takie przykłady określił, jak: „opóźnienie umysłowe” (w uwagach oryginalnie: „*mental retardation*”), „niezdolność do pracy”, „niezdolność do pełnienia ról społecznych”, „zależność lub brak zdolności do bycia niezależnym” (oryg. „*dependent or lacking ability to be autonomous*”) nazwane zostały „obraźliwą terminologią i niejasnymi koncepcjami”. Komitet zalecił „Wylimitować wszelką negatywną terminologię we wszystkich istniejących i projektowanych przepisach i zastąpić ją terminologią w pełni respektującą godność i autonomię osób z niepełnosprawnościami” (Uwagi końcowe Komitetu ONZ ds. praw osób niepełnosprawnych z dnia 29 października 2018 roku w związku z rozpatrzeniem sprawozdania Polski z wykonywania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, s. 1-2).

Cel niniejszej propozycji jest w końcu zbieżny z Działaniem VII.3.1 „Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030” pn. „Ujednolicenie i dostosowanie terminologii w polskim prawie do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych”: „W ramach działania zakłada się przegląd terminologii stosowanej w różnych aktach prawnych, odnoszącej się do niepełnosprawności lub jej rodzajów, pod kątem spójności i zgodności z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych. Przygotowane zostaną propozycje zmian aktów

prawnych ujednolicające i dostosowujące terminologię. W związku z powyższym ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami będzie zawierała przepisy zmieniające inne ustawy, w wyniku których w systemie ustawodawczym zostanie zapewniona spójność stosowanej terminologii oraz jej zgodność z Konwencją” (Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030. „Monitor Polski” 2021, poz. 218, s. 257).

Niemniej, należy zwrócić także uwagę na szereg terminów zgodnych z postanowieniami Konwencji stosowanych w przepisach, które w ostatnich latach weszły do systemu prawa. Za przykład może posłużyć ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2020 poz. 805), posługująca się m.in. w art. 4 pkt 28 pojęciami: „osoby z niepełnosprawnościami wzroku” oraz „osoby z niepełnosprawnościami słuchu”. Sformułowania te zostały wprowadzone z dniem 1 listopada 2021 r., zastępując termin „osoby niepełnosprawne”. Analogiczne terminy zostały użyte w art. 8 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii (Dz. U. z 2021 poz. 257), dodanym w toku nowelizacji, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2022 r. Również na gruncie Przepisów wprowadzających ustawę z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe w ostatnich latach zaszły istotne zmiany, dotyczące holistycznej eliminacji pojęcia „upośledzenie umysłowe” z ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 poz. 1915), które zastąpione zostało sformułowaniem „niepełnosprawność intelektualna”. Tym samym ustawodawca wyraźnie dostrzega potrzebę stosowania terminologii zgodnej z Konwencją i rozpoczął wdrażanie jej do systemu prawa. W tym kontekście, prace objęte niniejszą propozycją mają charakter porządkowy, wpisują się w przedstawioną wyżej ewolucję terminologii w zakresie niepełnosprawności i zmagają do identyfikacji obszarów wymagających niezbędnego dostosowania.

b) proponowane regulacje i ich skutki

W obowiązujących starszych ustawach wciąż stosowana jest siatka pojęciowa, która nie przystaje do obecnych czasów, stygmatyzując część społeczeństwa. Skutkiem powyższego jest również chaos terminologiczny (M. Szeroczyńska, „Niepełnosprawność i osoba niepełnosprawna” [w:] „Polska droga do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ONZ”, Kraków 2008, s. 17), który trudno ocenić jako uzasadniony świadomą i celową dywersyfikacją siatki pojęciowej dotyczącej niepełnosprawności na gruncie różnych gałęzi prawa. Ponadto, jak pokazują wyniki dotychczasowych prac, od czasu

ratyfikacji Konwencji w 2012 r. ustawodawcy nie udało się w pełni zastąpić sformułowań przestarzałych, niejasnych lub pejoratywnych. Powyższe istotne jest także ze względu na prawidłowe określenie zakresów poszczególnych pojęć dotyczących niepełnosprawności, zgodnie z celami poszczególnych regulacji.

Dlatego w ramach przepisów wprowadzających ustawę o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami proponuje się ujednoczenie terminologii poprzez usunięcie z polskiego prawodawstwa wyrażen najbardziej rażących, w rodzaju: „upośledzenie” (w tym „umysłowe”), „kalectwo”, „niedorozwój umysłowy”, „ułomność”, „osoba niedołączona”, „dysfunkcja”, „podopieczny”, „wady” (np. narządu wzroku), „uszkodzenie” (np. narządu ruchu), „inwalidztwo” (w tym „dotknięci inwalidztwem”), „inwalida” (prócz inwalidów wojennych i wojskowych oraz np. przepisów ustaw szczególnych odnoszących się do inwalidztwa rozumianego jako orzeczona niezdolność do służby), a także wyrażen w rodzaju „osoba niepełnosprawna”.

Wskazane wyrażenia zostały zastąpione określeniami bazującymi na formach: „niepełnosprawność” oraz „osoba z niepełnosprawnością” (w tym np. „intelektualną”). Stosowany w liczbie pojedynczej termin „osoba z niepełnosprawnością” odnosi się do osoby mającej zarówno jedną niepełnosprawność, jak i kilka rodzajów niepełnosprawności. Liczba mnoga brzmi zaś: „osoby z niepełnosprawnościami”.

Warto przy tym zwrócić uwagę na fakt, że wiele obowiązujących ustaw posługuje się terminem „osoba niepełnosprawna”, nie precyzując, do jakiej definicji się odnosi. W projekcie ujednoczono ww. zastosowania, stosując termin „osoba z niepełnosprawnością”, gdy uznano, że należy w danej sytuacji stosować definicję zawartą w art. 3 ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, natomiast „osoba z niepełnosprawnością potwierdzoną orzeczeniem” w przypadku zawężenia znaczenia do osób posiadających orzeczenie zgodnie z przepisami ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub przepisów uznanych przez nią za równoważne.

Powyższe zmiany te nie pociągają za sobą poszerzenia zakresu znaczeniowego zastępowanych wyrażen.